

การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับแนวคิดมาคิอาเวลลี
The Coup d'état on 19 September 2006 and the thought of Machiavelli

ธนา มณีพุกษ์

Tana Maneepruk

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

A Thesis Proposal Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Degree of Master of Public Administration

Prince of Songkla University

2555

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับแนวคิดมาคิอาเวลลี
ผู้เขียน นายธนา มณีพฤษดิ์
สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(ดร.พิศาล มุกดาร์ศมี)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย กาญจนสุวรรณ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมล ส่งวัฒนา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริน กุศลลาภภาพ)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ พงศ์ดารา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 กับแนวคิดมาคิอาเวลลี
ผู้เขียน	นายธนา มณีพฤษ์
สาขาวิชา	รัฐประศาสนศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ในประเด็นของการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแวดวงการเมืองของไทย เพื่อพิสูจน์ว่าความคิดเห็นทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเป็นทฤษฎีที่สามารถอธิบายได้อย่างเป็นสากล และเพื่อเป็นการเปิดมุมมองของการนำเอาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยได้อย่างเป็นระบบ วิธีการศึกษาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบของการวิจัยเอกสาร ใช้การตีความและวิเคราะห์จากแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีที่มีต่อการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 โดยช่วงเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ก่อนการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 จนถึง ปีพ.ศ. 2552

ผลการศึกษาพบว่า 1) บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารในการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นั้น สามารถอธิบายได้ด้วยความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ทั้งในประเด็นของการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ 2) คณะรัฐประหารเป็นผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (virtu) ทางการเมืองในความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี 3) คณะรัฐประหารแสดงบทบาทของการเป็นผู้ปกครองที่มีบทบาททางการเมืองในรูปแบบของมาคิอาเวลลีเยน (Machiavellian) 4) การนำเอาความคิดทางการเมืองมาศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้น สามารถอธิบายได้เพียงสิ่งที่ปรากฏออกมาเป็นผลภายนอกเท่านั้น ไม่สามารถอธิบายความตั้งใจหรือความคิด (Intention) ได้ 5) ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเป็นความคิดที่อธิบายลักษณะสังขรณ์ของธรรมชาติการเมือง

Thesis Title	The Coup d'état on 19 September 2006 and the thought of Machiavelli
Author	Mr. Tana Maneepruk
Major Program	Public Administration
Academic Year	2012

Abstract

This thesis aims to study the political roles of the coup d'état council and to compare it with the thought of Machiavelli based on its ascendancy, maintenance, and termination. The main purposes of the study and comparison are to analyze political phenomena in Thai politics, to prove the universal validity of Machiavelli's political thought and to open the frontier to adopt the Machiavelli's political thought to systematically understand the political phenomena in Thailand. As for the research methodology, the qualitative analysis was fundamentally used through documentary research. The interpretative and textual analysis were implemented to comprehend the political thought of Machiavelli with The Coup d'état on 19 September 2006. The time frame covered in this research was from 2006, before the coup was staged, to 2009.

After undertaking this study, the following main findings have been discovered. 1) The political roles of the council when the coup took place on 19 September 2006 can be delineated by Machiavelli's political thought for its ascendancy, maintenance, and termination. 2) In the Machiavellian sense, the coup d'état council is a politically virtuous ruler. 3) The council has demonstrated its political roles as the ruler under the Machiavellian approach. 4) The utilization of political thoughts as a tool to study political phenomena can only interpret external political activities or behavior, not

internal intention or thoughts. 5) The political thought of Machiavelli does help comprehend the truth of political nature.

สารบัญ

	หน้า	
บทคัดย่อ	(3)	
Abstract	(4)	
กิตติกรรมประกาศ	(6)	
สารบัญ	(7)	
บทที่		
1	บทนำ	
	ความนำ	1
	ความสำคัญของปัญหา	3
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	12
	สมมติฐานการวิจัย	12
	ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย	12
	ขอบเขตของการวิจัย	13
	ข้อจำกัดของการวิจัย	13
	ระเบียบวิธีวิจัย	13
	วิธีการนำเสนอ	17
	คำสำคัญ	17
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	ประวัติและผลงานของมาคิอาเวลลี	18
	The Prince	23
	The prince กับการเมือง	36
	การสูญเสียอำนาจ	41
	การขึ้นสู่อำนาจ	50
	การรักษอำนาจ	58
	คุณธรรมและโชคชะตา	74
	สรุปความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	85

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 การรัฐประหาร	
ความหมายของคำว่ารัฐประหาร	88
การรัฐประหารที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย	89
สรุปพัฒนาการทางการเมืองในเรื่องการรัฐประหาร	112
4 การศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับความคิด ทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	
การเปรียบเทียบแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจ	121
การเปรียบเทียบแบบวิธีการรักษาอำนาจ	146
การเปรียบเทียบแบบวิธีการสูญเสียอำนาจ	176
สรุปการศึกษาเปรียบเทียบการรัฐประหารกับแนวคิดมาคิอาเวลลี	186
5 สรุปและข้อเสนอแนะ	
บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร	196
ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	198
การเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับ ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี	201
สรุปและข้อเสนอแนะ	204
บรรณานุกรม	209
ประวัติผู้เขียน	215

บทที่ 1

บทนำ

ความนำ

การศึกษางานด้านรัฐศาสตร์นั้น เป็นการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชาย่อย ๆ หลายสาขาวิชา ซึ่งตัวอย่างเช่น วิชาการเมืองการปกครอง การเมืองเปรียบเทียบ ทฤษฎีการเมือง รวมไปถึงสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ โดยที่แต่ละสาขาจะมีเนื้อหาวิชารายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่สุดแล้ว สาขาวิชาย่อยเหล่านี้ ก็ยังถือว่า มีรัฐศาสตร์เป็นวิชาหลัก (Master Science) หรือเป็นวิชาพื้นฐานของทุกสาขาวิชาดังที่กล่าวมา และประโยชน์ที่ได้รับนั้น ก็เป็นสิ่งที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในทางปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป

ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งในปัจจุบัน จะมีการพูดถึงการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Administration) ซึ่งผู้ที่ศึกษา ในด้านนี้ส่วนใหญ่ก็จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานในรูปแบบของการจัดการองค์การ ทรัพยากรมนุษย์ หรือการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งก็จะมีนักทฤษฎีที่ว่าด้วยการบริหารงานในรูปแบบนี้อยู่หลายท่านเช่น วูดโร วิลสัน (Woodrow Wilson) ซึ่งเป็นคนในยุคแรก ๆ ของการในการนิยามเกี่ยวกับการเมืองและการบริหาร ในยุคต่อ ๆ มา ก็จะมี เฟรดเดอริค ดับบลิว เทย์เลอร์ (Frederick W Taylor) ซึ่งเป็นเจ้าของทฤษฎี Time and Motion อีกทั้ง เอลตัน เมโย (Elton Mayo) อับบราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) รวมไปถึงเจ้าพ่อแห่งทฤษฎีระบบราชการ คือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) บุคคลเหล่านี้ล้วนแล้วผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นนักคิด นักทฤษฎีระบบบริหารอำนาจแบบใหม่ ซึ่งถ้าเรามองย้อนไปในอดีตก่อนหน้าที่บุคคลเหล่านี้จะก่อกำเนิดความคิดดังกล่าวมาได้ ย้อนกลับไป ในยุคคลาสสิก (ประมาณ 500 ปี ก่อนคริสตกาล) จะมีนักคิดที่พูดถึงเรื่องอำนาจ เช่น โซเครตีส (Socrates) เพลโต (Plato) อริสโตเติล (Aristotle) หรือในยุคกลาง เช่น เซนต์ ออกัสติน (St. Augustine) เซนต์ โทมัส อะไควนัส (St. Tomas Aquinas) เป็นต้น จนก้าวข้ามผ่านมายังยุคที่เรียกว่า เป็นยุคใหม่ของทฤษฎีว่าด้วยเรื่องของอำนาจจะมีนักคิดที่มีชื่อเสียงคือ นิโคโล มาคิอาเวลลี (Niccolo Machiavelli) โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ลอค (John Locke) ฌอง ฌาค รุสโซ (Jean Jacques Rousseau) เป็นต้น (บุชมอริ ยีหมะ, 2552 : 7-14)

ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ บรรดานักคิดที่มีชื่อเสียงและมีผลงานที่เกี่ยวกับแนวคิดหรือทฤษฎีอำนาจ ที่เป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยอมรับมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในแวดวงวิชาการ การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์นั้น แนวความคิดในเรื่องการจัดการอำนาจของนิโคโล มาคิอาเวลลี (Nicolo Machiavelli) นั้นได้รับการกล่าวขานมากที่สุด ซึ่งงานเขียนที่มีชื่อว่าเป็น The Prince และ The discourses นั้น เป็นงานเขียนที่ทำให้มาคิอาเวลลี ได้ชื่อว่าเป็นนักคิดทางการเมืองในเชิงสังคมนิยม (Realism) คือการแสดงให้เห็นสภาพที่เป็นจริง ที่แท้จริง ซึ่งจะแตกต่างจากนักคิดยุคคลาสสิกที่มีผลงานในเชิงอุดมคติ (Idealism) โดยเฉพาะงานเขียนเรื่อง The Prince นั้นได้รับการตีความว่าเป็นหนังสือที่ผู้ต้องการเป็นนักปกครองจะต้องศึกษาในเรื่องของการได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจ จะทำให้ผู้นั้นมีอำนาจทางการเมืองและรักษามัน (อำนาจ) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การถกเถียงกันเป็นเวลายาวนานในเรื่องความเป็นวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่ง ผู้ศึกษาเห็นว่า ในความเป็นศาสตร์ของทั้งสองวิชานี้ มีความเกี่ยวพันกันทั้งในส่วนจุดเริ่มต้นของทั้งสองวิชา และการนำทั้งสองวิชานี้ไปใช้ประโยชน์ หรือจะเรียกว่า เป็นเหรียญที่มีสองด้าน กล่าวคือ วิชารัฐศาสตร์จะพูดถึงการปกครอง โดยการจัดสรรอำนาจ หรือการใช้อำนาจผ่านสถาบันต่าง ๆ ในสังคม อีกทั้งรัฐศาสตร์มีหลักปรัชญาขั้นพื้นฐานที่นำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ที่เรียกว่า ปรัชญาการเมือง ในส่วนของรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับองค์การและการบริหารงานตามโครงการต่าง ๆ ของระบบราชการของรัฐ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน ทำให้การทำงานของสองวิชานี้ จำเป็นต้องศึกษาควบคู่กันไป จะแยกขาดกันไป ก็จะทำให้ความรู้องค์รวมในด้านการใช้อำนาจ การจัดสรรอำนาจ รวมไปถึงการควบคุมดูแลอำนาจของสถาบันต่าง ๆ ไม่สมบูรณ์ แนวคิดความคิดของมาคิอาเวลลีนั่น เป็นแนวความคิดในทางการเมืองที่ได้รับ การกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวาง ในหลาย ๆ แง่มุม หนังสือที่มีชื่อเสียงที่สุด คือเรื่อง The Prince หรือ เจ้าผู้ปกครอง ซึ่งเป็นหนังสือที่อาจจะส่งผลให้มาคิอาเวลลีกลายเป็นนักคิดที่มีชื่อเสียงแนวสังคมนิยมที่สุดจนถึงทุกวันนี้ เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดที่มีผลในทางปฏิบัติที่เป็นไปได้อย่างสูง โดยมุ่งไปยังบทบาทของตัวละครทางการเมือง (Political Actor) กับการได้มาซึ่งอำนาจ หรือวิธีการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของบุคคลในยุคสมัยต่าง ๆ และการรักษาไว้ซึ่งอำนาจ แม้แต่ในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น เวลา สถานที่ รวมไปถึงถึงสภาพทางการเมืองที่แตกต่างกัน การศึกษาโดยใช้แนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในการ

อธิบายสิ่งเหล่านี้ และเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์ในการวิเคราะห์สภาพการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของปัญหา

การรัฐประหาร (Coup d'état) หมายถึง การใช้ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันด่วน โดยมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การเปลี่ยนตัวหัวหน้ารัฐบาล หรือผู้ปกครองประเทศ แล้วจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ที่อยู่ภายใต้ผู้ก่อการรัฐประหารขึ้นมา โดยที่รูปแบบการปกครองไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด มีแต่ตัวผู้นำและคณะผู้นำเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไป รัฐประหารจึงเป็นความรุนแรงทางการเมืองที่มักเกิดขึ้นโดยกลุ่มทหาร เพราะทหารถูกฝึกมาอย่างมีระเบียบวินัย มีกำลังพลอาวุธในมือ จึงมีศักยภาพในการทำรัฐประหารในสถานการณ์ที่ปัจจัยภายนอกคือประเทศชาติประสบปัญหาความวุ่นวาย ประกอบรวมเข้ากับปัจจัยภายในกองทัพคือ ทหารต้องสูญเสียผลประโยชน์หรือถูกแทรกแซงจากฝ่ายการเมืองมากเกินไป และเมื่อปัจจัยทั้งสองอย่างประสานกันได้อย่างเหมาะสมแล้ว จึงเป็นที่มาของข้ออ้างในความชอบธรรมของการทำรัฐประหาร (ประชาไท, 2549)

แต่มีอีกความหมายหนึ่งของรัฐประหาร คือยึดอำนาจ หมายถึงการล้มล้างรัฐบาลที่บริหารปกครองรัฐในขณะนั้น แต่มิใช่การล้มล้างระบอบการปกครองหรือรัฐทั้งรัฐเสมอไป และมีจำเป็นต้องมีการใช้ความรุนแรงหรือนองเลือดเสมอไป เช่นหากกลุ่มทหารอ้างว่ารัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งบริหารประเทศชาติผิดพลาด และจำเป็นต้องบังคับให้รัฐบาลพ้นจากอำนาจ จึงใช้กำลังบังคับให้ออกจากตำแหน่งและประกาศรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ หรือประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่ทันที เยี่ยงนี้ก็เรียกได้ว่าเป็นการก่อรัฐประหาร

เหตุการณ์รัฐประหารในประเทศไทย มีการกำเนิดขึ้นหลายต่อหลายครั้ง และครั้งล่าสุดนั้นเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 การรัฐประหารในครั้งนั้นมีคณะก่อการรัฐประหารคือ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือ คปค. ในภายหลังได้เปลี่ยนชื่อเป็น คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ หรือ คมช. ในการก่อการรัฐประหารในครั้งนี้นั้น ภาพที่ได้แสดงออกมาสู่สายตาชาวโลกนั้น เป็นภาพความสงบ ไร้ซึ่งความรุนแรงของการรัฐประหาร และความยินดีปรีดาของประชาชนที่ประหนึ่งว่ารู้สึกชอบใจกับการรัฐประหารในครั้งนี้ ทำให้การรัฐประหารได้เกิดความชอบธรรมขึ้น

เอกลักษณ์ร่วมกันของรัฐประหาร คือ กระทำการโดยคณะบุคคล มีคนร่วมมือกัน ไม่กี่คนและยึดอำนาจโดยไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ ณ เวลานั้น ความชอบใจของประชาชน (ปิยนุตร แสงนกกุล, 2550)

ในการก่อรัฐประหารครั้งนี้ สามารถวัดได้จากกลุ่มประชาชนในประเทศ และตามทฤษฎีของรศ.ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552) ได้กล่าวในทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยไว้ว่า “ชาวไร่ชาวนานั่นมักเป็น “ฐานเสียง” ที่สำคัญของพรรคการเมือง ทำให้พรรคการเมืองได้รับเลือกเข้ามาบริหารประเทศ จึงเรียกว่าเป็น “ผู้ตั้งรัฐบาล” ในขณะที่คนชั้นกลางเป็น “ฐานนโยบาย” และมักจะเป็น “ผู้ล้มรัฐบาล” โดยการวิพากษ์วิจารณ์และก่อกระแสกดดัน ประท้วง ขับไล่วรัฐบาล อันมีสาเหตุมาจาก “ฐานเสียง” กับ “ฐานนโยบาย” มีแนวคิดไม่ตรงกัน นิยมชมชอบนักการเมือง และรัฐบาลต่างกัน” ดังนั้นในการล้มรัฐบาลครั้งนี้ จึงมีการสำรวจความพึงพอใจของประชาชนคนชั้นกลาง (สวนดุสิตโพล, 2549) ผลสรุปของคนชนบทและคนชั้นกลางทั่วทั้งประเทศออกมาว่าได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 2,019 คน ในวันที่ 20 ก.ย. 49 พบว่าประชาชน 83.98% จากกลุ่มสำรวจ เห็นด้วยกับรัฐประหารในครั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่า จะการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนประชาชนที่ไม่เห็นด้วย มีความเห็นว่าภาพลักษณ์ของประเทศอาจตกต่ำลง ผลสำรวจแตกต่างจากโพลสำรวจการเลือกตั้งเดือนตุลาคม พ.ศ. 2549 ซึ่งมีผู้สนับสนุนพรรคไทยรักไทยถึง 49%

การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 นั้นได้มีการหยิบยกในเชิงเปรียบเทียบว่าเป็นการทำรัฐประหารที่คล้ายคลึงกับปฏิวัติที่เมืองลิสบอน ประเทศโปรตุเกส เมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2517 ที่เรียกกันว่า การปฏิวัติคาร์เนชั่น (Carnation Revolution) ซึ่งการปฏิวัติในครั้งนั้นมีการสูญเสียเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งมีการรายงานยอดของผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน จากทำการสำเร็จ ประชาชนหลายพันคนได้ออกมาให้กำลังใจทหาร และนำดอกคาร์เนชั่นสีแดงไปเสียบที่ปากกระบอกปืน ภาพเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่ไปทั่วโลก เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น ทำให้ภาพของการทำรัฐประหารในประเทศไทยในวันที่ 19 กันยายน 49 นั้น ได้รับการยกย่องว่าเป็นการรัฐประหารที่เปี่ยมคุณธรรมและความชอบธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการก่อรัฐประหารในครั้งนี้ไม่มีความรุนแรงจนถึงแก่ชีวิต หรือการเสียเลือดเนื้อในการใช้ความรุนแรงใด ๆ ทั้งสิ้น ดร.เสวี พงศ์พิศ (เสวี พงศ์พิศ, 2549 : 14, อ้างถึงใน อุเชนทร์ เชียงแสน, 2550 : 366) กล่าวถึงรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในการเปรียบเทียบการรัฐประหารในประเทศไทยครั้งนี้กับเหตุการณ์ปฏิวัติดอกคาร์เนชั่น

“คิดแบบนักประวัติศาสตร์ที่ค้นหาคำอธิบายบวกความชอบธรรมก็อาจบอกว่า นี่ไม่ใช่แนวคิดกรรมของคนไทย แต่เป็น “ปอร์ตูกีสโมเดล” ต่างหาก ซึ่งทำสำเร็จมาแล้ว ยึดอำนาจเพื่อปฏิรูปการเมือง และทำให้ปอร์ตูกีสเป็นปอร์ตูกีสที่เข้มแข็งอย่างทุกวันนี้”

มีนักวิชาการ ปัญญาชนในบ้านเมืองได้แสดงความเห็นด้วยในการก่อการรัฐประหาร ทั้งทั้งที่โดยความหมายของการรัฐประหารที่กล่าวมาในข้างต้น ได้บ่งบอกถึงความรุนแรงทางการเมือง ซึ่งแม้ว่าการก่อรัฐประหารที่เกิดขึ้นนั้น ภาพที่ได้ถูกแสดงออกมาจะไม่มี ความรุนแรงในรูปแบบของการเสียเลือดเนื้อ แต่การรัฐประหารนั้นย่อมเป็นความรุนแรงในเชิงสัญลักษณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นักวิชาการได้พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการนำประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตย เป็นการเริ่มต้นระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเช่นความเห็นของศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริก (ธรรมนิติย์ ชำนาญ, 2553 : 257) ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในเรื่องการก่อรัฐประหารว่า

“อย่ามองว่ามันถอยหลัง เพราะเราถอยหลังมาจนถึงจุดแล้ว และรัฐธรรมนูญถูก ดื้อนเข้ามา ดังนั้น ส่วนตัวผมมองว่าไม่ใช่เรื่องเดินหน้าหรือถอยหลัง แต่เป็นเรื่องของการแก้สถานการณ์ และหลังจากนี้ก็ขึ้นอยู่กับประชาชนและสื่อมวลชนว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป”

มุมมองในเรื่องการเดินถอยหลังมีการถูกพูดถึงกันมากจนทำให้ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการรัฐประหารนั้นต้องออกมาชี้แจงในเรื่องนี้

“อาจจะมีคนบอกว่า นี่ไม่ใช่การถอยตั้งหลัก แต่เป็นการถอยหลังเข้าคลอง ก็แล้วแต่ใครจะคิด เพราะมีคนอย่างท่านพุทธทาสที่บอกว่า “ถอยหลังเข้าคลอง” นั้นดีและจำเป็น คือต้องเข้า “คลองธรรม” ทำให้ถูกต้องเสียก็จะดี และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงบอกในเศรษฐกิจพอเพียงว่าต้อง “ถอยหลังเข้าคลอง” เพราะพายุแรงมาก ถ้าออกไปทะเลลึกก็จะอันตราย ถอยไปตั้งหลักก่อนดีกว่า “การเป็นเลือนั้นไม่สำคัญ.. ขอให้ม่มีพอกินพอใช้ก็พอ” ดร.เสรี พงศ์พิศ (เสรี พงศ์พิศ , 2549 : 14 อ้างถึงใน อุเชนทร์ เชียงแสน, 2550 : 366) พูดตอบได้ในการถูกโจมตีว่าการก่อรัฐประหารเสมือนเป็นการถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งได้สอดคล้องกับที่อาจารย์เสน่ห์ จามริก พูดไว้ในข้างต้น

หรือความเห็นของ ไชยันต์ ไชยพร (2550 : 363 อ้างถึงใน อุเชนทร์ เชียงแสน, 2550 : 363) หัวหน้าภาควิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นักวิชาการแนวคิด Post modern มองการก่อรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ว่าเป็นการช่วยส่งเสริมหรือเสริมสร้างความเป็นประชาธิปไตย เพื่อการนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า

"...การรัฐประหารครั้งนี้จึงเป็นการยุติระบอบเดิมที่ไม่มีความชอบธรรมเพื่อนำไปสู่ระบอบใหม่ที่ดีกว่า โดยต้นตอของประชาธิปไตยในอังกฤษ ก็มาจากการยึดอำนาจจากกษัตริย์เพื่อนำอำนาจมาให้ประชาชน"

"แม้การรัฐประหารครั้งนี้จะดูเหมือนเป็นการถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเป็นการทำเพื่อนำประเทศไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ก็ถือว่าคุ้มค่า ซึ่งหัวหน้าคณะปฏิรูปฯ ควรทำความเข้าใจกับประชาชนให้เข้าใจถึงเหตุผลมากที่สุดรวมทั้งกำหนดทิศทางการปฏิรูปการเมืองโดยเร็วเพื่อนำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญ"

และแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า อาจมีกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วยกับการทำรัฐประหารของ คปค.ว่า "กลุ่มบุคคลกลุ่มนี้ไม่เข้าใจระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง ประชาธิปไตยไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ว่าประชาชนใช้สิทธิหย่อนบัตรเลือกตั้งแล้วก็จบ มีบริบทแวดล้อมหลายประการที่ประกอบเป็นระบอบประชาธิปไตย"

นักวิชาการบางท่านมองการปกครองของประเทศไทยก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ว่า การปกครองของไทยในตอนนั้นเป็นการปกครองแบบเผด็จการ ควรจะให้มีการรัฐประหารเพื่อนำไปสู่กระบวนการประชาธิปไตย

"ชมรมแพทย์ชนบทเห็นด้วยกับการดำเนินการ (รัฐประหาร) ดังกล่าว เนื่องจากประเทศไทยมีปัญหาจากผู้ที่ไม่ชอบธรรมและบริหารประเทศด้วยระบอบเผด็จการประชาธิปไตย กล่าวคือ ใช้กติกาประชาธิปไตยให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง รวมทั้งใช้ระบอบเผด็จการเข้าปกครองบังคับและองค์กรอิสระ...ไม่สนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรหยุดระบอบเผด็จการนั้น เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศน้อยที่สุด การปฏิรูปฯ ครั้งนี้เป็นที่ดีที่ไม่เสียเลือดเนื้อ" นพ.พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ (พงศ์เทพ วงศ์วัชรไพบูลย์ , 2549 : 6 อ้างถึงใน อุเชนทร์ เชียงแสน, 2550 : 361) ประธานชมรมแพทย์ชนบทกล่าว

ในขณะที่ฝ่ายเศรษฐกิจได้มีการยกย่องการรัฐประหารครั้งนี้ถึงความเรียบร้อยไร้ซึ่งความรุนแรงว่า

"จากที่ดูภาพในซีเอ็นเอ็น เป็นการยึดอำนาจที่เรียบร้อยที่สุดไม่มีเสียเลือดเสียเนื้อ เราก็รู้สึกสบายใจว่ามันคงไม่กระทบความเชื่อมั่น เพราะการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ประชาชนยอมรับ ขณะที่ต่างชาติก็รู้สึก ไม่น่าจะมีผลกระทบต่อการลงทุน" ม.ร.ว. ปรีดียาทร เทวกุล (ธรรมนิติ ชำนาญ, 2553 : 246) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) (ในขณะนั้น) กล่าว

การเห็นด้วยของนักวิชาการ ปัญญาชนเหล่านี้ เป็นการแสดงถึงจุดยืนทางการเมืองในการแก้ปัญหของบ้านเมืองโดยใช้วิธีการรัฐประหาร ซึ่งทุกคนต่างก็ทราบดีว่า การ

รัฐประหาร นั้น เป็นการทำลายระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างชัดเจน เนื่องจากว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น ผู้นำหรือผู้มีอำนาจในการบริหารประเทศต้องเป็น นักการเมืองที่มาจาก การเลือกตั้งโดยมีเสียงประชาชนในประเทศเป็นผู้กำหนด แต่การยึดอำนาจ บริหารของคณะรัฐประหารนั้น มาจากกลุ่มที่มีกำลังพลและติดอาวุธ แม้ว่าจะไม่เกิดความรุนแรง ขึ้นก็ตาม แต่นั่นก็บ่งบอกได้อย่างชัดเจนว่าการก่อรัฐประหารนั้น ได้ละเมิดสิทธิของประชาชนใน การเลือกผู้นำตามครรลองของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รวมไปถึงการสร้าง ความชอบธรรมให้ตัวเองของคณะก่อการรัฐประหาร ด้วยการให้เหตุผลของการรัฐประหารว่าเป็นการทำ เพื่อป้องกันการแตกแยกของสังคม และจะทำให้สังคมเกิดความสงบสุขเรียบร้อยขึ้นได้

“จากคำแถลงการณ์ และคำให้สัมภาษณ์ของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) (ธรรมนิติย์ ชำนาญ, 2553 : 234) สรุปได้ว่า มีความจำเป็นต้องยึดอำนาจจาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เพื่อป้องกันไม่ให้สังคม ไทยแตกแยก เพื่อจัดการกับปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง และเพื่อปกป้องสถาบัน พระมหากษัตริย์ไม่ให้หมิ่นเหม่กับการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จากผลการสำรวจทัศนคติ ประชาชนส่วนใหญ่พึงพอใจการยึดอำนาจ”

เหตุผลในการยอมรับ หรือเห็นด้วยในการก่อรัฐประหาร โดยเหตุผลที่แตกต่าง ออกไป แต่ท้ายที่สุดแล้วจุดร่วมเดียวกันคือการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น (การรัฐประหาร) อย่าง เต็มใจ

กล่าวให้ถึงที่สุด ต้นตอความขัดแย้งของสังคมไทย คือ ชนชั้นนำจารีตประเพณี นอกระบบการเลือกตั้งที่ได้รับความนิยมอย่างสูงเนื่องจากวัตรปฏิบัติประกอบกับการโฆษณาชวน เชื่อและการเผยแพร่อุดมการณ์หลักของรัฐไทย ปะทะกับ นักการเมืองในระบบการเลือกตั้งที่ได้รับความนิยมอย่างสูงแสดงออกผ่านการลงคะแนนเสียง และทำให้พลเมืองเกิดรู้สึกว่าจะคะแนนเสียงมี ค่า

แนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้น สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ใน บทความเหล่านี้ได้เป็นอย่างดี การเขียน The prince ของมาคิอาเวลลีนั้น เขาเขียนขึ้นเพื่อมี จุดมุ่งหมายคือ “ให้สิ่งที่มีค่าที่สุดแก่ผู้ปกครอง ” ในการแนะนำผู้ปกครองถึงการใช้อำนาจ และ รักษาอำนาจ ผู้ปกครองที่ว่านี้ คือ ลอเรนโซ เมดิซี (Lorenzo de Medici) ซึ่งมีสถานะของความ เป็นผู้ปกครองอยู่แล้วในขณะนั้น “ซึ่งถ้าหากไตร่ตรองและอ่านอย่างขยันหมั่นเพียรและเอาใจใส่ เขาก็จะรู้ถึงความปรารถนาอันร้อนแรงของข้าพเจ้า (มาคิอาเวลลี) เขาจะได้บรรลุถึงความยิ่งใหญ่ ซึ่งโชคชะตาและคุณสมบัติอื่น ๆ ของเขาได้บอกเอาไว้ ” (ไซยันต์ ไชยพร, 2535 : 4) การที่เขาให้

คำแนะนำดังกล่าว เพราะเขาเห็นว่าคนที่จะรู้และเข้าใจธรรมชาติของเจ้าผู้ปกครองได้ดีนั้นไม่ใช่ตัวผู้ที่อยู่ในสถานะผู้ปกครองเอง แต่คนที่เข้าใจธรรมชาติของความเป็นผู้ปกครองนั้น คือประชาชน ดังที่มาคิอาเวลลิกกล่าวไว้ว่า

“เพื่อที่จะได้รู้จักธรรมชาติของเหล่าเจ้าผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ผู้นั้นจะต้องเป็นประชาชน” เขาพูดถึงในเรื่องของอำนาจในหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาความคิดทางการเมืองของเขาผ่านหนังสือเจ้าผู้ปกครอง (The Prince) ในหนังสือเล่มนี้ เขาได้พูดถึงการได้มาซึ่งอำนาจ การรักษาอำนาจ เป็นใจความสำคัญ ซึ่งความคิดทางการเมืองในเรื่องเจ้าผู้ปกครองนี้ได้รับการยอมรับกันในวงกว้างว่าเป็นความคิดทางการเมืองที่ทำให้เกิดการถูกพูดถึง

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาพยายามมุ่งประเด็นไปยังวิธีการรักษาอำนาจที่มีอยู่ของคนบางกลุ่มในทางการเมือง การทหาร ชนชั้นนำ จารีตประเพณีไม่อนุญาตให้ประเทศนี้มีรัฐบาลที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ หากรัฐบาลเข้ามาบริหารประเทศแบบ สุภาพ เรียบร้อย เคารพผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง บริหารไปวันๆเหมือนงานรoutines (Routine) ก็ได้รับการอนุญาตให้อยู่ในตำแหน่งได้ แต่หากว่ามีรัฐบาลที่ขึ้นมาดำเนินนโยบายมากมาย สร้างฐานมวลชน แย่งชิงฐานลูกค้าจากชนชั้นนำประเพณี ได้รับความนิยมเท่ากันหรือสูงกว่าชนชั้นนำประเพณี รัฐบาลนั้นต้องมีการไปปะทะกันจนชนชั้นนำจารีตประเพณีรู้สึกว่าคุณคุกคามอย่างหนัก หากปล่อยให้ต่อไปอาจเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของตน เพื่อรักษาสถานะเดิมของตน จึงต้องจัดการ วิธีการจัดการ ก็คือรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ดังที่ได้เกิดขึ้น (ปิยนุตร แสงกนกกุล, 2550)

การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 นั้น คณะรัฐประหาร ได้ให้เหตุผลของการรัฐประหารไว้ 4 ข้อดังต่อไปนี้ (ทีมข่าวการเมือง, 2550) ประกอบด้วย

1. เพื่อยุติวิกฤติความแตกแยกในชาติอย่างรุนแรง จนมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การนองเลือด
2. มีการทุจริตคอร์รัปชันอย่างกว้างขวางในรัฐบาลชุดที่แล้ว
3. มีการแทรกแซงองค์กรอิสระอันเป็นการทำลายระบบตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหาร และ

4. มีการจับจ้วงสถาบันเบื้องสูงอย่างไม่เคยมีมาก่อน

ซึ่งจากเหตุผลทั้ง 4 ข้อดังกล่าว ผู้ก่อการรัฐประหารได้ตัดสินใจเข้ายึดอำนาจโดยใช้กำลังของกองทัพทันที โดยมองว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุดสำหรับการควบคุมให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง พวกเขาได้มองเพียงเป้าหมายแต่ไม่ได้สนใจซึ่งวิธีการอื่น ๆ ที่จะนำมาในการควบคุมสังคม จึงเป็นความชอบธรรมของพวกเขาที่เลือกใช้วิธีการก่อรัฐประหาร ซึ่งเป็นวิธีที่

ทำลายประชาธิปไตยไปอย่างหมดสิ้น มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงการตัดสินใจลงมือกระทำให้ได้มาซึ่งอำนาจไว้ว่า

“ในเรื่องการกระทำของมนุษย์ทั้งปวง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำของเจ้าผู้ปกครองที่ไม่มีตุลาการให้อุทธรณ์ได้นั้น เรามองที่เป้าหมายเป็นหลัก ดังนั้นเจ้าผู้ปกครองจงเอาชนะและคงรักษารัฐไว้เถิด วิธีการจะถูกวินิจฉัยอยู่เสมอว่ามีเกียรติยศ และจะเป็นที่ยกย่องของทุก ๆ คน เพราะคนธรรมดาจะติดตรึงใจกับลักษณะภายนอก และผลลัพธ์อยู่เสมอ”

(สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 251)

เพียงเพราะว่า มาคิอาเวลลีเชื่อว่า

“โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์เราวินิจฉัยกันด้วยตามากกว่าด้วยมือ เพราะการเห็นเป็นของทุก ๆ คน แต่มีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่จะสามารถสัมผัสได้ ทุก ๆ คนเห็นสิ่งซึ่งท่านมีที่ท่าว่าเป็น แต่มีไม่กี่คนสัมผัสสิ่งที่ท่านเป็นอยู่จริง ๆ และไม่กี่คนนั้นจะไม่กล้าเอาตัวไปค้ำกับความเห็นของคนจำนวนมากซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐปกป้องอยู่”

ดังนั้นความคิดอย่างหนึ่งของคณะก่อการรัฐประหารที่ตัดสินใจในการก่อรัฐประหารนั้น ผู้เขียนมองว่า คณะผู้ก่อการฯ ได้มีแนวความคิดของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“เมื่อเจ้าผู้ปกครองอยู่กับกองทัพของเขา และมีทหารเป็นจำนวนมากอยู่ภายใต้การปกครองของเขา เมื่อนั้นก็จะเป็นการจำเป็นอย่างเต็มที่ที่จะไม่กังวลกับการได้ชื่อว่าทารุณโหดร้าย” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 230, 241)

และเมื่อกระบวนการยึดอำนาจได้เริ่มต้นขึ้น ทางคณะผู้ก่อการฯ นั้น ได้มีแนวความคิดของมาคิอาเวลลีมาสนับสนุนว่า “เขาก็ไม่ควรจะเป็นกังวลกับการก่อให้เกิดชื่อเสียงในเรื่องความชั่วต่าง ๆ ซึ่งถ้าไม่มีมันเสียแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษารัฐเอาไว้ เพราะถ้าบุคคลใดไตร่ตรองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างดี เขาจะพบว่าบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งดูเหมือนว่าเป็นคุณธรรมนั้น หากปฏิบัติตามก็จะกลายเป็นความพินาศของเขา และสิ่งอื่นซึ่งดูเหมือนว่าเป็นความชั่วนั้น หากปฏิบัติตาม เขาก็จะสัมฤทธิ์ผลในด้านความมั่นคง และความเป็นอยู่ที่ดี ” และ “เจ้าผู้ปกครองจึงไม่ควรที่จะเป็นกังวลกับชื่อเสียงในทางที่ไม่ดีว่าเป็นคนทารุณโหดร้ายในส่วนที่เกี่ยวกับการทำให้ข้าแผ่นดินของเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีความจงรักภักดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 239, 255)

หลังจากการก่อรัฐประหารเสร็จสิ้นลง ทางคณะผู้ก่อการฯ ได้ปฏิบัติตามสิ่งที่ทางพวกเขาได้ให้คำมั่นสัญญากับประชาชนในการคืนอำนาจกลับสู่ประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันกาแสดงออกถึงความไม่พอใจของประชาชนในแผ่นดิน มาคิอาเวลลีได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้ในทำนองเดียว

กันว่า “ควรคิดถึงการหลีกเลี่ยงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทำให้เขาเป็นเป้าของความเกลียดชังและการเหยียดหยาม และเมื่อหลีกเลี่ยงมันได้ เขาก็ได้ทำในส่วนของเขาแล้ว และเขาจะไม่พบอันตรายใด ๆ ในความชั่วร้ายอย่างอื่น ๆ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 255)

จากเหตุการณ์ก่อรัฐประหาร 19 กันยา 49 นั้น ผู้เขียนได้มองถึงการกระทำของคณะผู้ก่อการฯ มีความเป็นมาคิอาเวลเลียนเพียงครั้งหนึ่ง (Semi Machiavellian) หมายความว่า คณะผู้ก่อการฯ ได้ทำบางอย่างเหมือนกับในสิ่งที่มาคิอาเวลลี ได้พูดไว้ แต่ก็ไม่ได้ทำในบางอย่างเพื่อรักษาอำนาจตามที่ปรากฏอยู่ในแนวคิดของมาคิอาเวลลี จะเห็นได้ชัดเจนจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังรัฐประหารเช่น การใส่เกียร์ว่างของข้าราชการ เพราะกลัวการกลับมาทวงคืนของกลุ่มอำนาจเก่า โดยมีเหตุการณ์ที่เป็นสัญญาณ เช่น ได้กลับเข้ามาเป็นรัฐบาลในการเลือกตั้งครั้งแรกนับจากการก่อการรัฐประหารของพรรคพลังประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นพรรคของกลุ่มอำนาจเก่า (ในชื่อเดิมว่า พรรคไทยรักไทย) มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงในสิ่งที่คปค./คมช. อาจจะไม่ถึงหรือไม่ได้คำนึงถึงว่า “ไม่กระทำในสิ่งที่ควรกระทำ เพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 229) ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้สังเกตได้ว่า การรัฐประหารไม่ได้ส่งผลให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ดังที่คณะรัฐประหารได้พูดไว้ ว่าการรัฐประหารเป็นการช่วยให้ประชาธิปไตย เดินไปข้างหน้าได้ หรือช่วยให้ระบบราชการไม่ถูกเข้าแทรกแซงจากกลุ่มการเมือง จนทำให้การทำงานของข้าราชการ ไม่ได้เป็นไปตามครรลองที่ควรจะเป็น

ทางเดียวกันนักวิชาการที่ชื่อ Habermas (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2550 : 179) ได้บอกถึงลักษณะของประชาธิปไตยไว้ว่า “Democracy is an Unfinished Project” ในการแก้ปัญหาทางการเมืองของระบอบที่เรียกกันว่าเสรีนิยมประชาธิปไตยนี้ นั้น อาจารย์ธเนศได้กล่าวไว้ว่า “ถึงแม้ว่าเสรีประชาธิปไตยจะเป็นสิ่งที่ไม่สมบูรณ์ แต่นั่นไม่ใช่สิ่งที่คุณ Justify ว่าจะต้องรัฐประหาร” (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2551)

ดังนั้นหากคนบางกลุ่มคิดว่า ต้องการควบคุมหรือเติมเต็มความสมบูรณ์แก่ประชาธิปไตยได้ จะต้องมีการก่อรัฐประหารเกิดขึ้น นั่นเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่การรัฐประหารของตนเอง ซึ่งคนเหล่านั้นควรยอมรับว่าตนเองเป็นมาคิอาเวลเลียนอย่างแท้จริง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษามุ่งที่จะทำการศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลี ที่กล่าวถึงในเรื่องของอำนาจของผู้ปกครองนั้น จะศึกษาจากผลงานของเขาในหนังสือเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง เนื่องจากหนังสือเรื่องเจ้าผู้ปกครองนั้น ได้พูดถึงเรื่องอำนาจในมิติต่าง ๆ ไว้อย่างมาก และเป็นตำราที่ได้รับความนิยมอย่างมากในวงการวิชาการ ที่ศึกษาในส่วนของแนวความคิดในเรื่องอำนาจนั่นเอง อันทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่สำคัญมาเป็นระยะเวลายาวนาน

ในการศึกษาเรื่องการเมืองการรัฐประหารนั้น เราไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า ผู้ที่รับผิดชอบ หรือผู้ก่อการรัฐประหารนั้น ได้มีความคิดแบบมาคิอาเวลลีหรือไม่ เพราะเราไม่สามารถมีเครื่องมือที่จะเข้าถึงความคิดที่แท้จริงของผู้กระทำได้อย่างสมบูรณ์ เพราะเป็นเรื่องภายในความคิดของบุคคลนั้น ๆ การแสดงออกทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการให้สัมภาษณ์สื่อ ในเรื่องของเหตุผลในการรัฐประหาร หรือว่าการเขียนบทความเกี่ยวกับก่อรัฐประหารของตัวเอง ก็ล้วนแล้วแต่ผ่านกระบวนการคิด มาแล้วโดยทั้งสิ้น โดยที่บุคคลผู้นั้นสามารถจะแสดงออกมาในรูปแบบใดก็ได้ แต่สิ่งที่เราสามารถกระทำได้อีกก็คือการศึกษาวิจัยถึง “สิ่งที่สามารถมองเห็นได้ (Visible)” หรือสิ่งที่เป็นผล (Effects) ที่เกิดจากการกระทำของคณะผู้ก่อการรัฐประหารได้ ผลที่สามารถนำมาศึกษาได้นั้น ได้แก่ สิ่งที่ผู้ก่อการรัฐประหารได้กระทำออกมาจนเป็นที่ประจักษ์ ไม่ว่าจะเป็นการเอารถถัง เข้ามากลางกรุงเทพมหานคร เพื่อทำการยึดอำนาจ หรือไม่ว่าจะเป็นการออกกฎอัยการศึกในห้วงเวลาที่มีการก่อรัฐประหาร การพยายามทำลายฝ่ายตรงข้ามโดยทางการเมือง (Discredit) รวมไปถึงการดำเนินนโยบาย หรือการบังคับโดยใช้ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฯ ที่ได้มีการสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามที่ผู้ก่อการรัฐประหารได้ยกอ้างขึ้นในช่วงเวลานั้น เป็นต้น ซึ่งตามที่กล่าวมาแล้ว ทำให้การศึกษาในครั้งนี้สามารถนำเอาแนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี จากงานเขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครอง มาทำการศึกษาเปรียบเทียบกับการก่อรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยอาศัยการศึกษาจาก “ผล” ของความคิดที่คณะผู้ก่อการรัฐประหารได้แสดงออกมาในช่วงเวลานั้นนั่นเอง

แนวคิดหลักของมาคิอาเวลลีเคยถูกเข้าใจอย่างสับสนว่า คือข้อเสนอให้ใช้วิธีการที่ชั่วร้ายใด ๆ ก็ได้เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง จนเกิดความหมายของคำว่า มาคิอาเวลเลียน (Machiavellian) ที่หมายถึง ลัทธินิยมความชั่วร้าย เจ้าเล่ห์เพทุบาย แต่ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่า แนวคิดของมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องวิธีการทำงานการเมืองให้สำเร็จ หรือเสนอความจริงที่มีผลไม่ใช่เสนอในสิ่งที่ขัดกับโลกความจริงที่ไม่มีผลในทางปฏิบัติใด ๆ สาระสำคัญของวิธีการทำการเมืองให้สำเร็จ มาคิอาเวลลีเสนอให้ใช้สิ่งที่เรียกว่า “คุณค่า” (Virtu) หรือคุณลักษณะที่เป็นเลิศที่จะทำให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งแก่นแท้ของคุณค่าคือความสุขุมรอบคอบ (prudence) นั่นเอง

ดังนั้นในเมื่อผู้ศึกษาไม่ได้คำนึงถึงในเรื่องของ เจตน์เจานง หรือ ความตั้งใจ ของผู้ก่อการรัฐประหาร เพราะเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก แต่เรื่องที่สามารถจะพิสูจน์ได้ และสามารถทำการถกเถียงกันในการหาข้อยุติได้มากกว่าคือ “ผล” ฉะนั้น ผู้ศึกษาจึงได้เน้นไปที่การตีความตัวบท

และการกระทำ โดยดูความหมายของตัวบท (Content) ในเรื่อง เจ้าผู้ปกครองนั้นว่ามีความหมายอย่างไร และการกระทำของคณะผู้ก่อการรัฐประหารนั้นมีผลอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทางการเมืองของ มาคิอาเวลลีต่อการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 มุ่งเน้นผู้ก่อการรัฐประหาร (คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข/ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ) โดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับแนวคิดของรูปแบบการรักษาอำนาจ มุ่งรักษาตำแหน่งและอำนาจมากกว่า การใช้วิธีการ รูปแบบที่ถูกต้อง ในกรณีของเมืองไทยอาจต้องการความสงบ ความมีเสถียรภาพทางสังคมการเมืองโดยไม่สนใจว่าจะใช้วิธีการใด (ทหารเข้ามายึดอำนาจ)

สมมติฐานการวิจัย

แม้ว่าความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจะผ่านมาแล้วกว่า 500 ปี แต่การศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจ โดยเฉพาะในประเด็นของการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ ก็ยังสามารถนำมาใช้ได้อยู่ในปัจจุบัน ทั้ง ๆ ที่บริบทและสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะแตกต่างกันก็ตาม

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

ทราบถึงแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีที่มีต่อการแย่งชิงอำนาจของผู้ก่อการรัฐประหาร ว่ามีการสนับสนุนหรือต่อต้านในการก่อการรัฐประหารอย่างไร ซึ่งในการที่จะก้าวมาเป็นผู้ปกครองนั้น อาจจะมาโดยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป แนวคิดเรื่องผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีนั้น จัดได้ว่าเป็นแนวความคิดเรื่องอำนาจ และการขึ้นสู่อำนาจ ที่ทรงประสิทธิภาพในมากกว่าหนึ่งวิธี ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจในการที่จะนำแนวความคิดนี้มาใช้ในการศึกษารูปแบบของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ต้องการได้มาซึ่งอำนาจอยู่ในสังคมต่าง ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

มาคิอาเวลลีได้เขียนหนังสือเพื่อการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของเขามี่ชื่อเสียงได้แก่ Mandragola, The Discourse และ The Prince ซึ่งผู้ศึกษาได้เลือกแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีที่อยู่ในหนังสือ 3 เล่มหลัก ได้แก่

1. เรื่อง เจ้าผู้ปกครอง (The Prince) ฉบับแปลภาษาอังกฤษโดย George Bull
2. เจ้าผู้ปกครอง ฉบับภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 7, 2552) จากผู้แปลคือ สมบัติ จันทรวงศ์ โดยที่ผู้แปลได้ทำการแปลจากฉบับแปลของ ลีโอ พอล เอส เดอ อัลวาเรซ (Leo Paul S. de Alvarez)

ส่วนการศึกษาบทบาทของผู้ก่อการรัฐประหารในช่วงวันที่ 19 กันยายน 2549 มาใช้เป็นตัวแสดงหลักในการพิจารณาตีความในส่วนของกรก่อการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 และศึกษาบทบาทดังกล่าวในการตีความเปรียบเทียบกับตัวบทในเรื่องเจ้าผู้ปกครอง (The Prince) มาทำการศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดของมาคิอาเวลลีในเรื่องเจ้าผู้ปกครอง กับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในประเด็นเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องด้วยผู้ศึกษามีความจำกัดในเรื่องการใช้ภาษาอิตาลี ซึ่งเป็นภาษาที่ มาคิอาเวลลีได้เขียนไว้ในต้นฉบับของ The Prince ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความล่าช้าในการศึกษา ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาจากฉบับแปลภาษาอังกฤษและภาษาไทย (ดังที่กล่าวมาแล้วในขอบเขตของการวิจัย)

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้น การตีความและวิเคราะห์ (Interpretative and textual analysis) แนวคิดทางการเมืองของ มาคิอาเวลลีที่มีต่อการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ ในที่นี้จะเน้นไปที่การรัฐประหาร 19 กันยายน 49 ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปรัชญาการเมือง ทำให้ การศึกษาหนังสือเรื่อง The Prince จะต้องใช้วิธีการอ่านชนิดหาความหมายระหว่างบรรทัด ซึ่ง จะกระทำได้โดยการอ่านอย่างละเอียด (Close Reading) หรือการวิเคราะห์ตัวเนื้อหาของหนังสือ

นั่นเอง และรวมไปถึงการศึกษาเรื่องราวของการรัฐประหารไปควบคู่กัน เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลี จึงจำเป็นจะต้องใช้การตีความและวิเคราะห์ (Interpretative and textual analysis) ทั้งสองอย่างไปพร้อม ๆ กันดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น ตามที่ กันแนล (Gunnell, 1982 : 327 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527 : 45) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์ Text จากตำราว่าจะต้องวิเคราะห์ Text อย่างละเอียดระมัดระวังควบคู่กับการมีสำนึกในทางประวัติศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้นผู้ศึกษาจะต้องทำการศึกษา Text นั้น ๆ ด้วยสำนึกของตนเองในทางปรัชญาและการเมือง ทั้งนี้เพราะหนังสือปรัชญานั้นจะบรรลุถึงความหมายอันสมบูรณ์ของมันได้ก็ต่อเมื่อมันสัมผัสกับความคิดของผู้อ่านอย่างแท้จริง ความคิดของผู้อ่านจะเข้าไปสัมผัสกับความคิดของผู้แต่งได้ก็ต่อเมื่อผู้อ่านระมัดระวังเอาใจใส่ทั้งกับสิ่งที่ปรากฏอยู่ใน Text และสิ่งที่ขาดหายไปจากตัว Text

ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

สุภางค์ จันทวานิช (2535 : 13) ได้ให้คำนิยามของการวิจัยเชิงคุณภาพไว้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงทุกมิติ เพื่อหาความสัมพันธ์ทางปรากฏการณ์กับสภาพแวดล้อมนั้น วิธีการวิจัยนี้สนใจข้อมูลด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยม หรืออุดมการณ์ของบุคคล มักใช้เวลานานในการศึกษาติดตามระยะยาวโดยการใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล และเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ ขณะเดียวกันสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ปราณี เลี่ยมพุททอง (Pranee Liamputtong, 1999 : 1) กล่าวว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการตีความ (Interpretative Orientation) ที่การตีความดังกล่าวมุ่งให้ความสนใจไปที่กระบวนการที่สลับซับซ้อน การสร้างและการรักษาความหมาย (Meaning)

นอร์แมน (Norman, 1998 : 3) ให้คำนิยามไว้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง วิธีการที่หลากหลายในการให้ความสนใจที่เกี่ยวข้องกับแนวทางธรรมชาติ การตีความในเนื้อหาสาระ (Subject matters) ความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าว หมายความว่า นักวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative researchers) เวลาศึกษาสิ่งต่าง ๆ ตามสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ต้องพยายามใช้ความรู้สึกหรือการตีความปรากฏการณ์ในรูปของความหมายที่คนเป็นผู้นำสิ่งต่าง ๆ นั้นหรืออาจจะเป็นกิจกรรมที่ได้มีการกำหนดที่ตั้งสำหรับผู้สังเกตการณ์หรือโลกที่จะทำการศึกษา

ที่ประกอบไปด้วยการฝึกฝน การตีความ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือโลกที่ทำการศึกษาที่สามารถเข้าถึงได้อย่างกระจ่างชัด

จากความหมายขั้นต้นสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพ หมายถึง การแสวงหาความรู้โดยพิจารณาปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพความเป็นจริงในทุกมิติ เป็นการศึกษาติดตามระยะยาวและเจาะลึก โดยในการศึกษาปรากฏการณ์ดังกล่าว เป็นการศึกษาในสภาพแวดล้อมธรรมชาติ โดยมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยด้านความรู้สึกนึกคิด จิตใจ ความหมายที่มนุษย์กำหนดขึ้น

ในแง่ดังกล่าว การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีปรัชญาพื้นฐานจากสำนักปรากฏการณ์วิทยาหรือสำนักปรากฏการณ์นิยม จึงให้ความสำคัญแก่ข้อมูลในด้านความรู้สึก โลกทัศน์ ความหมาย วัฒนธรรม รวมทั้งการเน้นการเข้าไปสัมผัสกับข้อมูลหรือปรากฏการณ์ตรง ไม่เน้นการใช้สถิติตัวเลขในการวิเคราะห์ ในกรณีของสังคมศาสตร์ปรากฏการณ์ที่สนใจศึกษาก็คือ ปรากฏการณ์ทางสังคม (Social Phenomenon) อาทิ การเดินขบวน การประท้วง การนัดหยุดงาน การปฏิวัติรัฐประหาร เป็นต้น

ข้อมูลที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จะเป็นข้อมูลที่ไม่ใช่รูปแบบของชุดตัวเลข หรือเป็นข้อมูลที่ไม่ได้วัดออกมาเป็นตัวเลข ไม่สามารถนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไปได้ ไม่เหมือนข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) ที่เป็นข้อมูลตัวเลขที่แสดงความถี่ (Frequency) ของปรากฏการณ์หรือค่าของตัวแปรหรือข้อมูลเกี่ยวกับตัวเลขที่นำไปวิเคราะห์ค่าทางสถิติได้ ในขณะที่ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความคิด เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความหมาย (Meanings) ที่แสดงออกโดยผ่านภาษาและการกระทำพยายามหลีกเลี่ยงตัวเลข (Numbers) ให้ความสำคัญกับการตีความเป็นจริงทางสังคม ผลทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพได้รับการพิจารณาว่าเป็น Soft Research (จุมพล หนีพานิช, 2551 : 246)

และโดยทั่วไปเวลาพูดถึงการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยในรูปแบบเอกสาร (Documentary Research) เป็นอีกประเภทหนึ่งหรือเป็นอีกชื่อหนึ่งในการเรียก การวิจัยเชิงคุณภาพ ที่มีลักษณะของการวิจัยที่ข้อมูลหลักมาจากการตีพิมพ์ ที่มีลักษณะเหมือนเป็นการขุดค้น (Excavations) แสวงหาหลักฐานหรือเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักฐาน (Evidence) โดยมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลายกว้างขวาง เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นโดยการใช้เอกสารต่าง ๆ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาขั้นนี้จะวิธีวิเคราะห์ 2 รูปแบบ คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์วาทกรรม

การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเป็นการวิเคราะห์ที่มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ทางการเมือง (ในการศึกษาชั้นนี้ คือการรัฐประหาร) ที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะได้ทราบว่าปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้น ๆ มีลักษณะและสภาพทางปรากฏการณ์ทางการเมือง รวมทั้งการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางการเมืองนั้น ๆ อย่างไร

วิธีวิเคราะห์อีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์เชิง วาทกรรม เป็นการพยายามศึกษาและสืบค้นถึงกระบวนการ ขั้นตอน ลำดับเหตุการณ์และรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ในการสร้างเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ และความหมายให้กับสรรพสิ่งต่าง ในรูปของวาทกรรมว่า มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับบุคคล สถาบัน สถานที่ อย่างไรบ้าง

หลักของการวิเคราะห์วาทกรรมอยู่ที่การค้นคว้าว่าด้วยวิธีการหรือกระบวนการที่ สิ่งต่าง ๆ ในสังคมถูกทำให้กลายเป็นวัตถุเพื่อการศึกษาเพื่อการพูดถึงวาทกรรม วาทกรรมจึงว่า ด้วยการวิเคราะห์ถึงเจนา ความคิด และความเชื่อของผู้ที่กล่าวถ้อยคำนั้น ๆ ด้วย

ดังนั้น การศึกษาชั้นนี้ จึงมุ่งเน้นอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทางสังคมการเมืองไทยในช่วงการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เพื่ออธิบายถึงแนวคิดในการได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาอำนาจ ของคณะรัฐประหาร รวมไปถึงการอธิบายภาพของการบริหารราชการแผ่นดินในช่วงหลังการรัฐประหาร โดยใช้ทฤษฎีการเมืองของนิโคโล มาคิอาเวลลี ในการอธิบาย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

การศึกษาจะใช้ตำราเรื่องเจ้าผู้ปกครอง (The Prince) ในการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ซึ่งเขาได้เขียนขึ้นในปี คศ. 1513 เพื่อมอบแก่ผู้นำที่เขาให้ความเคารพ (โลเร็นโซ เมดิซี)

ส่วนงานเอกสารอื่น ๆ จะนำมาเพื่ออธิบายในปรากฏการณ์การรัฐประหารที่เกิดขึ้น เช่น บทวิเคราะห์ของนักวิชาการหลังการรัฐประหาร ความคิดเห็นของปัญญาชนที่ให้การสนับสนุนหรือต่อต้านการรัฐประหาร

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้เลือกที่จะใช้วิธีการศึกษาจากข้อมูลเอกสาร (Documentary) ที่เกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งจะได้มาจากงานเขียนเรื่องเจ้าผู้ปกครอง ของมาคิอาเวลลี ตำราที่เกี่ยวกับทฤษฎีในการรัฐประหาร บทความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังได้มีการรัฐประหาร หนังสือและวิทยานิพนธ์ที่เขียนเกี่ยวกับแนวคิดมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับเรื่องอำนาจ และเรื่องราวเกี่ยวกับการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 จากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งผู้ศึกษาจะแสดงไว้ในส่วนของบรรณานุกรม อีกครั้งหนึ่ง

วิธีการนำเสนอ

บทที่ 1 กล่าวถึงความสำคัญของปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานการวิจัย ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย ข้อจำกัดในการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

บทที่ 2 ศึกษาถึงการตีความและอธิบายแง่มุมต่าง ๆ ในแนวคิดเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี ซึ่งจะศึกษาถึงวิธีการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาเปรียบเทียบกับการปฏิบัติจริงในสวนต่อไป

บทที่ 3 ศึกษาการรัฐประหารที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อแสดงถึงพัฒนาการของการรัฐประหาร และวิวัฒนาการการเมืองการปกครองของไทย

บทที่ 4 เป็นการศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ในเรื่องเจ้าผู้ปกครอง กับผู้ก่อการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ในประเด็นของการขึ้นสู่อำนาจ และการรักษาอำนาจ เพื่อหาคำตอบว่าบทบาทที่ผู้ก่อการรัฐประหารได้แสดงออกมานั้น สามารถอธิบายด้วยแนวคิดเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีได้หรือไม่ และเพื่อศึกษาว่าแนวความคิดเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีนั้น สามารถนำมาใช้ได้จริงในเชิงปฏิบัติหรือไม่

บทที่ 5 สรุปประเด็นที่ทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายถึงแนวคิดเรื่องเจ้าผู้ปกครองของมาคิอาเวลลีกับการนำไปปฏิบัติจริง โดยอาศัยกรณีของการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นเหตุการณ์สำคัญในการอธิบาย มีการแสดงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการรัฐประหาร รวมทั้งการให้ข้อสังเกตจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

คำสำคัญ

มาคิอาเวเลี่ยน (Machiavellien)

รัฐประหาร (Coup d'état)

คุณธรรม (Virtu) (ถอดคำมาจากภาษาอิตาลีจาก il principe by Machiavelli)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประวัติและผลงานของมาคิอาเวลลี

นิโคโล มาคิอาเวลลี เกิดเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1469 ที่เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2533 : 213) ซึ่งเป็นประเทศทางยุโรปตอนใต้ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางศิลปวิทยาการ โดยที่เมืองฟลอเรนซ์นั้น เป็นเมืองศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมและการเงิน ก่อนที่มาคิอาเวลลีจะกำเนิดขึ้นมา (พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์, 2536 : 1)

บิดาของเขาคือ เบอร์นาโด มาคิอาเวลลี และมารดาคือ บาร์โโรโลเพลลี บิดาของเขานั้นมีเชื้อสายมาจากชนชั้นสูงแห่งทัสคานีแต่ก็เป็นเพียงนายความผู้ยากจน และเป็นนักมนุษยศาสตร์ที่เอาจริงเอาจังมาก ทั้งยังเป็นสหายใกล้ชิดซิดของนักวิชาการผู้โด่งดังเช่น บาร์โโรโลเมียวสคาลา (Bartolomeo Scala) (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2533 : 213) ส่วนมารดาของเขานั้นว่ากันว่ามีความเชื่อเป็นนักวิทยาศาสตร์ นิโคโล (Nicolo, 2552 : 1) เขาเริ่มเข้าเรียนหนังสือเมื่ออายุได้ 7 ขวบ ครูที่คาดว่าเป็นครูคนแรกของเขาคือมาสเตอร์ มัตติโอ (Master Matteo) และเมื่ออายุได้ 12 ขวบ จึงได้ไปศึกษากับครูมีชื่อเสียงคือ เปาโล ดารอนซิกลิโอนี (Paolo da Ronciglioni) (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 213) ครูสอนภาษาละตินผู้มีชื่อเสียง นอกจากนี้เขายังได้มีโอกาสเข้าเรียนกับ มาร์เซลโล อเดรียนี (Marcello Adriani) ในมหาวิทยาลัย ฟลอเรนซ์ เป็นอาจารย์คนสำคัญที่ทำให้การศึกษาวិชาการคลาสสิกแก่เขา ซึ่งต่อมาอาจารย์คนดังกล่าวกลายเป็นเสนาบดีผู้ใหญ่ในฟลอเรนซ์

ต่อมาเขาได้เริ่มรับราชการเป็นเลขานุการผู้ดูแลการทูตแห่งมหาชนรัฐฟลอเรนซ์เมื่อเขามีอายุได้ 29 ปี ดาว์น (Down, 1956 : 17, อ้างถึงใน นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539) ในช่วงฤดูร้อนปี 1498 ซึ่งเป็นเวลาไม่กี่วันหลังจากการประหาร จิโรลาโม ซาโวนาโรลา (Girolamo Savonarola 1452-1498) ซึ่งซาโวนาโรลา เป็นบุคคลที่มาคิอาเวลลีได้พูดถึงไว้ในหนังสือเรื่องเจ้าผู้ปกครองด้วย ในวันที่ 19 มิถุนายน ค.ศ. 1498 มาคิอาเวลลีก็ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในและภายนอกของฟลอเรนซ์ ซึ่งรวมไปถึงการทำสงครามและการป้องกันนครด้วย (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 213) จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองครั้งใหญ่ ในมหาชนรัฐฟลอเรนซ์ ในปี 1512 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรูปแบบ

มหาชนรัฐ ภายใต้การนำของ ปีแอร์โร ซอดเดอรินี (Piero Soderini) มาเป็นรูปแบบรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ภายใต้การนำของตระกูลเมดิซี (Medici) (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 98)

สภาพทางการเมืองของอิตาลี ในสมัยที่มาคิอาเวลลีมีชีวิตอยู่นั้น เป็นสมัยที่มีแต่ความวุ่นวายในประเทศ เนื่องจากมีการทำสงครามเพื่อแย่งชิงอำนาจกัน ระหว่างนครรัฐหลัก 5 นครรัฐในคาบสมุทรอิตาลี คือ มิลาน เวนิส ฟลอเรนซ์ เนเปิลส์ และรัฐของสันตะปาปา (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 16) ทั้งที่ประเทศอิตาลีเป็นประเทศที่มั่งคั่ง รุ่งเรืองและมีอารยะ การไม่มีเอกภาพของอิตาลีนำมาซึ่งปัญหาทุกข์ทรมานในรูปของการรุกรานจากฝรั่งเศส สเปน และจากชาวเยอรมัน ดาวน (Down, 1956 : 18, อ้างถึงใน นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 99) สภาพการณ์ดังกล่าวนี้อาจจะเปรียบเทียบได้ว่า เป็นช่วงเวลาที่น่าเศร้าสลดที่สุดของประวัติศาสตร์อิตาลีเลยทีเดียว (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ์ , 2536 : 3) มีศาสตราจารย์ท่านหนึ่งได้สรุปไว้ว่า “เศรษฐกิจ ศีลธรรม หลักการแห่งความยุติธรรมในสังคม ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมือง ขบวนการทางจิตวิญญาณ หรือการแตกแยกทางศาสนาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นี้ เรื่องนี้เป็นกรณีที่เกิดขึ้นว่า องค์การทหารที่ดีกว่าและอำนาจที่แข็งแกร่งกว่ามีชัยต่ออำนาจองค์การทหารที่ด้อยกว่า โวเกลิน (Voegelin, 1951 : 142-143, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 215)

ตลอดช่วงเวลาสมัยนั้น ไม่มีนครรัฐอิตาลีแห่งใด ที่จะมีกองกำลังอันแข็งแกร่งหรือมีกองทัพทหารที่มีการจัดระเบียบดีพอ ซึ่งจะทำให้กองทัพของรัฐมีความเข้มแข็ง จนสามารถขับไล่กองกำลังต่างชาติให้พ้นไปจากดินแดนของอิตาลีได้เลย การที่ประเทศอิตาลีต้องถูกรุกรานอยู่เสมอ นั้น สาเหตุสำคัญก็คือการแตกแยกภายในประเทศ โดยแตกออกเป็นหลายนครรัฐทำให้ ไม่สามารถรวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพได้สักที (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2533 : 99) มาคิอาเวลลีมีแนวคิดอย่างหนึ่งที่ว่า หากสามารถเลือกมหาชนรัฐหรือรัฐอาณาจักร ให้เลือกรัฐอาณาจักร แนวคิดดังกล่าวทำให้มองได้ว่า มาคิอาเวลลีเองก็เห็นความยุ่งยากในการจัดการมหาชนรัฐดังที่เกิดขึ้นในอิตาลีสมัยนั้น นอกจากนี้รัฐต่าง ๆ ก็ยังไม่มีการจัดระเบียบกองทัพทหารของตนแต่อย่างใด ทหารที่ทำกรรส่วนใหญ่เป็นทหารรับจ้าง ซึ่งการใช้กำลังทหารรับจ้างเป็นกำลังหลักในการปกป้องดินแดนนั้น ถือเป็นปัญหาที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เพราะในสมัยนั้นปัญหาทหารรับจ้างเป็นปัญหาที่มีการขบคิดกันในกลุ่มของนักคิด ปัญญาชนร่วมสมัยกับมาคิอาเวลลี แต่ก็ไม่มีใครที่สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้เนื่องจากมีความเชื่อที่ว่า ปัญหาดังกล่าวยากเกินกว่าที่จะแก้ไขแล้ว เนื่องจากมีอุปสรรคใหญ่ที่สำคัญอยู่สองประการ

ประการแรก เนื่องจากไม่มีนครรัฐในอิตาลีที่จะยอมสละอำนาจของตนเพื่อจัดตั้งเป็นรัฐขนาดใหญ่ขึ้นมาเพียงรัฐเดียว

ประการที่สอง การสร้างกองกำลังทหารแห่งชาติขึ้นมาแทนที่กองกำลังรับจ้างนั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบากมาก และการทำให้กองกำลังทหารแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ มีความแข็งแกร่งในระยะเวลาอันสั้นนั้นเป็นเรื่องที่ยากลำบากมากเช่นกัน (พงศัพัตน์ ศกุนตลาภย์, 2536 : 3)

ความยากลำบากในการแก้ปัญหาเรื่องกองกำลังทหารรับจ้างยังมีต่อไป แต่ก็ไม่ได้ทำให้มาคิอาเวลลีเกิดความสิ้นหวังที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ทว่าในห้วงเวลารับราชการตลอดระยะเวลา 14 ปีของมาคิอาเวลลีนั้น มาคิอาเวลลีได้สั่งสมประสบการณ์และความรู้ต่าง ๆ อย่างมากมาย และเนื่องจากงานส่วนที่เกี่ยวข้องกับการระหว่างประเทศ มาคิอาเวลลีซึ่งมีโอกาสเดินทางหลายครั้ง เขาเคยไปปารีส 4 ครั้ง ไปกรุงโรม 2 ครั้ง ได้พบบุคคลสำคัญร่วมสมัยเป็นอันมาก เช่น ซีซาร์ บอร์เจีย (Cesare Borgia 1476 – 1502) สันตะปาปา จูเลียส ที่ 2 (Julius II) และจักรพรรดิแมกซิมิเลียน (Maximilian 1459 – 1519) เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2533 : 214) เรียกได้ว่า มาคิอาเวลลีได้เข้าพบกับ Prince (เจ้าผู้ครองนคร) และ Pope (พระสันตะปาปา) ซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของอำนาจทางการเมืองในอิตาลีและรัฐใกล้เคียงในสมัยนั้น และในขณะที่เมื่อเดินทางไปปฏิบัติภารกิจเหล่านี้และภารกิจที่คล้ายคลึงกันนี้เองที่มาคิอาเวลลีได้เห็นการหลุดจากแ่งมุ่มที่น่ารังเกียจ เขาได้เรียนรู้ความลับของความสำเร็จและความล้มเหลว (ประยงค์ สุวรรณบุปผา, 2541 : 125)

มาคิอาเวลลีเป็นคนที่ขยันทำงานอย่างมากแต่เขาก็ไม่เคยได้รับโอกาสให้เข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกิจการของฟลอเรนซ์เลย แม้ว่ามาคิอาเวลลีจะพยายามแสดงออกว่าเขาเป็นนักวิเคราะห์การเมืองที่หลักแหลมเพียงใด ในรายงานที่เขาเขียนส่งกลับมาฟลอเรนซ์ แสดงให้เห็นว่าเขาสนใจและเข้าใจในงานของเขามากแค่ไหน เพราะมันแสดงออกถึงความละเอียดละออและการใคร่ครวญอย่างจริงจัง แม้แต่เรื่องสำคัญที่เป็นปัญหาใหญ่ในขณะนั้น คือเรื่องของกองกำลังทหารรับจ้าง ซึ่งมาคิอาเวลลีได้เรียกร้องให้ผู้ปกครองของฟลอเรนซ์จัดตั้งกองทัพที่มาจากประชาชนขึ้นมาทำหน้าที่แทนทหารรับจ้าง แต่ก็ไม่ได้รับการตอบสนองจากฟลอเรนซ์แต่อย่างใด เนื่องด้วยฟลอเรนซ์เป็นนครที่มุ่งแต่การพาณิชย์ก็ไม่เต็มใจที่จะเสียสละในสิ่งที่ควรเสียสละ เพื่อนครรัฐของตน (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2533 : 101)

แต่ชีวิตของมาคิอาเวลลีก็พบความผันผวนทางการเมืองอยู่ตลอดเวลาจากความผูกพันกับการเมืองที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากตำแหน่งทางราชการที่เขาทำอยู่ สภาวะเช่นนี้

เขาได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์ทางการเมืองอย่างมากมาย มาคิอาเวลลีสามารถสร้างแนวคิดของเขาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับมาได้เป็นอย่างดี ทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จที่บรรดาผู้ปกครองต่าง ๆ ได้รับจากการแสดงบทบาททางการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ออกมา ซึ่งประสบการณ์นั้นมีผลต่องานเขียน และวิธีการสร้างแนวคิดทางการเมืองของเขาในเวลาต่อมาเป็นอย่างมาก ซึ่งเมื่อมีการพลิกผันทางการเมือง มาคิอาเวลลีก็สามารถจะนำประสบการณ์ที่ตนสั่งสมมา นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

และเมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีการแต่งตั้งตำแหน่งหัวหน้าผู้บริหารตลอดชีพของฟลอเรนซ์ (Gonfalonier) ขึ้นมาในปี 1502 ซึ่งทำให้ปิเออร์โร ซอดเดอรินี (Pietro Soderini) ขึ้นมามีอำนาจ ซึ่งซอดเดอรินีซึ่งยกย่องและชื่นชมมาคิอาเวลลีอยู่ รวมไปถึงการที่กองทหารรับจ้างอันอ่อนแอของฟลอเรนซ์พ่ายแพ้ต่อกองกำลังของปิซา สมาชิกแปดแห่งฟลอเรนซ์ก็ยอมเห็นด้วยกับแนวคิดเรื่องกองกำลังของประชาชนของมาคิอาเวลลี และได้รับอนุมัติให้เขาเข้ามาดูแลเรื่องนี้ได้ โดยมาคิอาเวลลีได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการของคณะกรรมการทั้งเก้าของกองกำลังทหารแห่งชาติในปี 1506 (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2533 : 101) เมื่อเริ่มทำงาน มาคิอาเวลลีต้องพบอุปสรรคนานัปการ จากการต่อต้านและการไม่ให้ความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ แต่เขาก็พยายามต่อสู้จนสามารถจัดตั้งกองกำลังดังกล่าวได้สำเร็จ ยิ่งเมื่อกองทหารแห่งชาติของมาคิอาเวลลีประสบความสำเร็จในสงครามครั้งแรก (นับตั้งแต่มีกองกำลังประชาชน) ฟลอเรนซ์เกิดการพิพาทกับปิซาและฟลอเรนซ์ก็ได้รับชัยชนะอย่างงดงาม ทำให้ปิซายอมแพ้และกลับมาเป็นรัฐในอารักขาของฟลอเรนซ์อีกครั้ง ชื่อเสียงของมาคิอาเวลลีก็ขจรกระจายไปไกลนับแต่นั้นเป็นต้นมา เนื่องจากกองทัพประชาชนนั้นเป็นการวางแผนรบของมาคิอาเวลลีนั่นเอง

ความตกต่ำและโชคชะตาอันเลวร้ายของมาคิอาเวลลียังไม่สิ้นสุด ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1512 ได้มีกลุ่มคนที่พยายามโค่นล้มอำนาจของกลุ่มเมดิชี กลุ่มคนที่ปฏิบัติการทำการโค่นล้มไม่สำเร็จ มาถูกจับได้ก่อน และจากรายชื่อผู้ปฏิบัติการณ์นั้นปรากฏว่ามีชื่อมาคิอาเวลลีอยู่ในกลุ่มนั้นด้วย ทำให้เขาถูกจับไปจำคุกและถูกทรมาน แต่เนื่องจากเขามั่นใจในความบริสุทธิ์ของตน เขาจึงไม่ยอมรับสารภาพ และเนื่องจากเขาไม่ได้ทำผิด จึงได้รับการปล่อยตัวออกมา หลังจากได้รับการปล่อยตัวแล้ว มาคิอาเวลลีก็พยายามจะหางานจาก จูเลียโน เดอ เมดิชี ผู้ซึ่งมาคิอาเวลลีหวังว่าจะเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ตนได้ทำงานอีก แต่ก็ไม่สำเร็จ และทำให้เขาหมดโอกาสที่จะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับงานราชการในฟลอเรนซ์อีกต่อไป

แต่ความผันผวนของชีวิตมาคิอาเวลลีไม่หมดแค่นั้น การมีความสัมพันธ์อันดีและความจงรักภักดีที่มาจากมาคิอาเวลลีมีต่อรัฐบาลของซอดเดอรินีนั้น ได้นำความเดือดร้อนและการหมด

อนาคตทางการรับราชการของมาคิอาเวลลีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในฟลอเรนซ์ในปี 1512 รัฐบาลซอเดอรินีต้องทำสงครามกับกองทัพสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 ปรากฏว่าซอเดอรินีเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ทำให้ผู้ปกครองของกลุ่มเมดิชีสามารถกลับเข้ามาใช้อำนาจในการปกครองฟลอเรนซ์อีกครั้งหนึ่ง ตามพระประสงค์ของสันตะปาปาจูเลียสที่ 2 ส่วนซอเดอรินีผู้พ่ายแพ้ได้เนรเทศตัวเองออกไปจากฟลอเรนซ์เพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือด ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองดังกล่าว ได้กระทบต่อตำแหน่งทางราชการของมาคิอาเวลลี มาคิอาเวลลีถูกปลดออกจากราชการทุกตำแหน่งเมื่อ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 1512

มาคิอาเวลลีจึงได้อพยพออกจากฟลอเรนซ์พร้อมภรรยาคือ นางมารีเอตตา คอร์ชินี และบุตรอีก 6 คน ไปอยู่ในชนบทเล็ก ๆ ที่ ซาน คาสซิโน (San Casciano) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของฟลอเรนซ์ลงไป 7 ไมล์ ดาวน์ (Down, 1956 : 18) ชีวิตของมาคิอาเวลลีในชนบทนอกเมืองฟลอเรนซ์นี้เป็นชีวิตที่ขมขื่น สำหรับคนที่พึงใจกับการสังเกตการณ์ทางการเมืองอย่างมาคิอาเวลลีเป็นอย่างยิ่ง เพราะเขาต้องทนต่อการต้องมาสนทนาร่างไร้สาระกับคนชั้นต่ำที่ปราศจากสติปัญญาเช่นคนขายเนื้อ หรือเจ้าของโรงสีไม่ได้ เขาตำราชีวิตมาด้วยการเขียนและอ่านเท่านั้น เมื่อเขากลับเข้าสู่ห้องส่วนตัวของเขา มาคิอาเวลลีก็กลับกลายเป็นมาคิอาเวลลีผู้สูงศักดิ์อีกครั้งหนึ่งในห้องพระโรงแห่งจินตนาการของเขานี้ คือที่ซึ่งเขามีความสุข (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2533 : 214) เขาเขียนให้สหาย ชื่อฟรานเชสโก เวตตอรี (Francesco Vettori) มีเนื้อหารบรรยายเอาไว้ว่า

“เมื่อยามเย็นข้าพเจ้ากลับไปยังบ้าน กลับไปยังสิ่งที่ข้าพเจ้าศึกษา ณ ประตูลูกเข้าพเจ้าถอดเสื้อผ้าเต็มไปด้วยโคลนตมและความสกปรกที่ข้าพเจ้าสวมใส่มานมาทั้งวัน เปลี่ยนมาแต่งกายด้วยเสื้อผ้าในแบบของกษัตริย์และราชวัง เมื่อแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็ก้าวสู่ห้องพระโรงโบราณที่มีผู้คนสมัยก่อนต้อนรับข้าพเจ้าด้วยความน่ารัก ข้าพเจ้าได้เสพอาหารซึ่งเป็นของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียวและที่ข้าพเจ้าเกิดมาก็เพื่อสิ่งนี้ ข้าพเจ้าไม่ละอายที่จะสนทนากับพวกเขาพร้อมถามพวกเขาถึงเหตุผลเบื้องหลังการกระทำ ซึ่งพวกเขาก็ตอบคำถามของข้าพเจ้าด้วยความอ่อนโยน เป็นสิขั้วโมงที่ข้าพเจ้าไม่เบื่อเลยอีกทั้งยังได้สละความกังวลต่าง ๆ ออกไปจากตัว แม้กระทั่งความยากจนและความตายก็ไม่อาจจะทำให้ข้าพเจ้าเกิดความเกรงกลัวได้ “ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2538 : 76)

และใน The Prince มาคิอาเวลลีได้แสดงถึงความเบื่อหน่าย และความยากลำบากของชีวิตไว้ว่า “ในบางครั้งถ้า ๗ คน ๆ ท่านผู้ประเสริฐ จากจุดสุดยอดของความสูงของเขา จะขายตาของเขามายังสถานที่อันต่ำเหล่านี้ เขาก็จะรู้ว่า ข้าพเจ้าต้องอดทนต่อความร้ายกาจอันใหญ่หลวงและไม่ขาดสายของโชคชะตาอย่างไม่สมควรอย่างไรบ้าง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2538 : 90)

ในท่ามกลางอารมณ์เช่นว่านี้ ผนวกกับความต้องการหาทางกลับเข้าไปสู่วงการการเมืองของฟลอเรนซ์ให้ได้อีกครั้ง เนื่องจากมาคิอาเวลลีมีความเชื่อมั่นว่าเขาสามารถที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาที่มีคุณค่าให้แก่ผู้ปกครองของกลุ่มเมดิชีได้ วิธีที่มาคิอาเวลลีใช้เพื่อแสดงถึงความสามารถของตนก็คือ การเขียนหนังสือ ด้วยความหวังที่ว่างานเขียนของเขาจะเป็นที่ยอมรับ และอาจจะทำให้เขามีโอกาสกลับคืนสู่การเมืองของฟลอเรนซ์ได้อีกครั้งหนึ่ง มาคิอาเวลลีได้เขียนงานชิ้นสำคัญ ๆ ของเขาขึ้น อันได้แก่ *The Prince* (1513), *The Discourses on the First ten books of Titus Livius* (1512 – 1516) และ *The History of Florence* (1520 – 1525) นอกจากงานทำนองนี้แล้ว มาคิอาเวลลี ยังเขียนบทละครและบทกลอน เช่น *The Golden Aus*, *Belfegor* และที่มีชื่อเสียงมาจนถึงปัจจุบันนี้ คือ เรื่อง *Mandragola* ซึ่งเขาเขียนขึ้นในปี ค.ศ.1504

แม้ว่ามาคิอาเวลลีจะพยายามแสดงความสามารถผ่านงานเขียน โดยมีความคาดหวังในการกลับสู่วงการการเมืองที่ตนเองรักอีกครั้ง แต่เขาก็ไม่ได้รับโอกาสนั้นอย่างจริง ๆ จังเสียที เพราะกลุ่มเมดิชีไม่ให้ความสำคัญกับงานเขียนของเขามากนัก แม้ว่าจะมีโอกาสในการที่จะกลับเข้ามาสู่วงการการเมืองจากการที่ตระกูลเมดิชี โดนขับไล่ออกจากฟลอเรนซ์ แต่มาคิอาเวลลีต้องผิดหวังเพราะเขาไม่รับการแต่งตั้งเข้ารับตำแหน่งใด ๆ เลย เพราะถูกตั้งข้อรังเกียจว่า เขาเป็นคนที่พร้อมรับใช้กลุ่มตระกูลเมดิชี เนื่องจากเขาได้เขียนเรื่อง *The Prince* เพื่ออุทิศให้แก่ตระกูลเมดิชี หลังจากนั้นไม่นานมาคิอาเวลลีก็ถึงแก่กรรม เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1527 รวมอายุได้ 58 ปี (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 104-105)

The Prince

คำสอนของมาคิอาเวลลีนั้นปรากฏอยู่ในงานชิ้นสำคัญ 2 เล่มคือ *The Prince* และ *The Discourses* แต่ส่วนใหญ่มาคิอาเวลลีมักจะเป็นที่รู้จักจากงานเรื่อง *The Prince* เพียงเล่มเดียวเท่านั้น จอร์จ บูลล์ (George Bull) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *The Prince* ในส่วนบทนำของเขาไว้ว่า ปัจจุบันใคร ๆ ก็พากันกล่าวว่า *The Prince* เพียงเล่มเดียวไม่ควรถูกใช้เป็นมาตรฐานตัดสินอัจฉริยภาพของมาคิอาเวลลี แต่คงจะพอยุติธรรมอยู่บ้างที่มาคิอาเวลลีถูกมองจาก *The Prince* ซึ่งเป็นผลงานชั้นยอดสุดของเขาและเต็มไปด้วยแก่นแท้ของความคิดทางการเมืองของเขา บูลล์ (Bull, 1995 : 16)

มาคิอาเวลลีบอกถึงรายละเอียดโดยสรุปของ *The Prince* ไว้ในจดหมายอันมีชื่อเสียงที่ตนได้เขียนถึงเพื่อนสนิทที่เป็นนักการทูตชื่อว่า ฟรานเชสโก เวตตอรี ไว้ว่า “ท่านกวีดังเต

(Dante) กล่าวไว้ว่า ความรู้ที่แท้จริงไม่อาจจะเกิดขึ้นได้เลย ถ้าไม่มีการจดจำสิ่งที่ได้เรียนรู้มา ข้าพเจ้าจึงได้จดสิ่งที่มีคุณค่าจากการสนทนากับท่านเหล่านั้นเอาไว้ และได้เรียบเรียงหนังสือเล่มเล็ก ๆ “ว่าด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ” ซึ่งหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้มาอย่างละเอียดลึกซึ้งเท่าที่จะสามารถทำได้โดยอธิบายว่ารัฐโดยเจ้าผู้ปกครองคืออะไร มีรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองอยู่กี่แบบ รัฐโดยเจ้าผู้ปกครองเหล่านั้นมีวิธีการได้มาอย่างไรบ้าง”

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ความรู้ทางปรัชญาการเมืองของมาคิอาเวลลีได้ปรากฏอยู่ในรูปของคำสั่งสอนและคำแนะนำสำหรับผู้ปกครองปฏิบัติตามที่จะมีกุศโลบาย รู้ถึงวิธีการ ตลอดจนถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์สามารถนำมาใช้เพื่อป้องกันรักษาตำแหน่งและอำนาจของตัวเองให้อยู่รอดปลอดภัยได้ นอกจากนี้แล้วมาคิอาเวลลีมีความเชื่อว่า ประสพการณ์ วิศวกรรมของบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ในอดีต ไม่ว่าจะถูกยกย่องชื่นชมอยู่ในรูปของศาสดา ผู้สร้างบ้านแปลงเมือง รัฐบุรุษไปจนถึงกษัตริย์ล้วนแล้วแต่เป็นฐานความรู้อันทรงคุณค่าให้กับผู้ปกครองในสมัยได้เรียนรู้เพื่อดำเนินรอยตามรวมไปถึงนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (พิศาล มุกตารัตน์, 2552 : 262)

เขาเขียนหนังสือเล่มนี้เมื่อปี 1513 โดยความตั้งใจเดิมจะเขียนงานชิ้นนี้ให้แก่ จูเลียโน เดอ เมดิซี (Giuliano de Medici) ซึ่งปกครองฟลอเรนซ์อยู่ในขณะนั้น แต่จูเลียโนยังไม่ทันได้อ่านงานชิ้นนี้ก็ถึงแก่กรรมไปก่อน เขาจึงเปลี่ยนมาเปลี่ยนนำเสนอแก่ โลเร็นโซ เดอ เมดิซี เพื่อหวังที่จะได้ประโยชน์จากการได้เข้ารับราชการเป็นการตอบแทน แต่ทว่า The Prince ก็หาได้รับความสนใจจากโลเร็นโซเลยแม้แต่น้อย ทำให้เป็นสาเหตุหนึ่งที่มาคิอาเวลลีไม่ได้มีโอกาสเข้ามารับราชการในฟลอเรนซ์อีก The Prince นั้นเริ่มมีชื่อเสียงขึ้นมาหลังจากที่มาคิอาเวลลี ได้เสียชีวิตไปแล้ว และจากสาเหตุนี้เช่นกัน ผู้ศึกษางาน The Prince จึงจำเป็นต้องอาศัยการตีความมาตลอดระยะเวลากว่า 500 ปี เนื่องจากมาคิอาเวลลีไม่สามารถจะมาตอบคำถามในเรื่องที่เขาได้เขียนไว้ เป็นนัยยะที่มีความหมายซ่อนเร้นอยู่ จึงทำให้หนังสือ The Prince (ที่ตีพิมพ์ครั้งแรกเอาไว้ในปี ค.ศ 1532 นั้น) เป็นหนังสือที่ต้องอาศัยการตีความที่ต้องใช้ความละเอียดในการอ่านอย่างมาก ทั้งนี้มาคิอาเวลลีได้เตือนผู้ศึกษางาน The Prince ไว้ในจดหมายส่วนตัวที่ได้เขียนไปถึงเพื่อนคนหนึ่งชื่อ Francesco Guicciardini ว่า “เป็นเวลานานมาแล้วที่ข้าพเจ้าไม่ได้พูดถึงสิ่งที่ข้าพเจ้าเชื่อหรือเชื่อในสิ่งที่ข้าพเจ้าพูด และหากว่าบางครั้งข้าพเจ้าจะพูดความจริง ข้าพเจ้าจะซ่อนมันอยู่ใต้คำโกหกมากมาย จนยากที่จะค้นพบได้” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 70) กล่าวคือถ้าข้อความนี้เป็นจริงก็หมายความว่าผู้อ่านจะต้องระมัดระวังอย่างยิ่งในการอ่านงานเขียนของมาคิอาเวลลี และถ้าข้อความข้างต้นเป็นเท็จ ก็ยังต้องระมัดระวังในการอ่านงานเขียนของเขาเช่นเดียวกัน และจาก

ผลงานเรื่อง The Prince ทำให้เขาได้รับการกล่าวขวัญถึงเป็นอย่างมาก ทั้งในด้านความเป็นนักวิเคราะห์วิจารณ์การเมืองที่หาตัวจับยาก หรือเป็นนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่ หรือแม้แต่ปีศาจก็ตาม ซึ่งศาสตราจารย์ ลีโอ สเตราสส์ (Leo Struass) ได้กล่าวถึงมาคิอาเวลลีว่าเป็นบิดาของปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ (Modern Political Theory) ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดแนวคิดทางการเมือง และการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลรุ่นหลัง ๆ ในยุคต่อมาเป็นอย่างมาก สเตราสส์ (Struass, 1988 : 40, อ้างถึงใน นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 106)

หนังสือเรื่อง The Prince ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปรัชญาการเมืองนั้น จะต้องใช้วิธีอ่านชนิดหาความหมายระหว่างบรรทัด ซึ่งจะได้มาโดยการอ่านอย่างละเอียด (Close Reading) หรือการวิเคราะห์ตัวเนื้อหาของหนังสือตัวเอง (Textual Analysis) มาคิอาเวลลีนั้นได้เขียนอย่างมีเงื่อนไขไว้ในหลายตอนด้วยกัน การอ่านที่ใช้ความระมัดระวัง อาจจะทำให้ความผิดพลาดจากการตีความเกิดขึ้นได้น้อยลง โดยตัวอย่างเช่น บทที่ 1 อันว่าด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองมืออยู่ที่ชนิด และได้มาโดยวิธีการใด เขาเขียนขึ้นต้นว่า “รัฐทั้งปวง เขตการปกครองทั้งปวง ที่ได้มี และยังมีอำนาจเด็ดขาดเหนือมนุษย์ที่ได้มา และกำลังเป็นอยู่ ถ้าไม่เป็นมหาชนรัฐ ก็ต้องเป็นรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 97) ดุคล้ายกับว่า มาคิอาเวลลีสรุปว่า รัฐมีสองชนิด แต่ในบทที่ 11 เขากลับพูดถึงรัฐชนิดที่สาม คือ ศาสนจักร (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 189) ซึ่งกลายเป็นว่ามีรัฐมากกว่าสองชนิดอย่างแน่นอน และมีแนวคิดบางประการกล่าวถึง The Prince ว่า มาคิอาเวลลี อาจจะไม่ตั้งใจที่จะเขียนขึ้นเพื่อถวายเป็นของขวัญแด่ ลูเลียโน หรือ โลเร็นโซเท่านั้น เนื่องจากในบทที่ 15 มาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “... ความตั้งใจของข้าพเจ้าที่จะเขียนในสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่เขาผู้ซึ่งเข้าใจ ” ในเรื่องนี้สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ให้แนวคิดไว้ว่า บางทีมาคิอาเวลลีนั้นอาจจะเห็นว่า โลเร็นโซซึ่งแม้จะเป็นเจ้าผู้ปกครองจริง ๆ อาจจะไม่มีศักยภาพพอที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครอง บางทีมาคิอาเวลลีอาจจะคิดว่า โลเร็นโซคงไม่เข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างที่บรรจุอยู่ใน The Prince ได้ การอ่าน The Prince เพื่อให้เห็นเจตนารมณ์ที่แท้จริงของมาคิอาเวลลี จึงน่าจะเป็นงานที่ไม่ใช่ที่ทุกคนจะทำได้ดีเหมือนกันหมด (สมบัติ จันทรวงศ์, 2538 : 31) ในตัวอย่างข้างต้นเป็นตัวอย่างที่ดี เพื่อให้ผู้ศึกษางาน The Prince นั้น ได้อ่านอย่างระมัดระวัง และตีความเนื้อหาตามที่เจตจำนงของมาคิอาเวลลี ให้ได้ตรงที่สุด

ใน The Prince นั้น มาคิอาเวลลีกำหนดคำสอนสั้น ๆ ชัดเจนมากมาย และตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยของเขา คำสอนเหล่านี้จะทำให้ผู้สนใจที่จะศึกษาต้องตระหนัก เพราะการนำความจริงที่ทุกคนรู้ดีอยู่แล้วมาพูดในที่แจ้ง คำสอนของเขาได้พูดถึงเกี่ยวกับการที่ผู้ปกครองหวังจะครองอำนาจให้ยืนยาวว่าจะต้องเรียนรู้ที่จะเป็นคนไม่ดี ผู้ปกครองที่

รอบคอบไม่ควรเชื่อมั่นศรัทธากับสิ่งใดเมื่อเหตุผลที่ทำให้เขาศรัทธาเชื่อถือกับสิ่งนั้นต้องตกไปแล้ว ผู้ปกครองควรทำลายชีวิตศัตรูมากกว่ายึดทรัพย์เพราะคนที่ตายไปแล้วไม่สามารถที่จะแก้แค้นได้ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 221)

ถึงแม้ว่ามาคิอาเวลลีไม่ได้มีชื่อเสียงหรือเป็นที่ยอมรับในฐานะนักปรัชญา แต่ในสถานะของการเป็นนักประวัติศาสตร์และนักปรัชญาการเมืองชื่อเสียงของเขาเรียกได้ว่าไม่เป็นที่สองรองใคร ผลงานของมาคิอาเวลลีมีความสำคัญเป็นทั้งจุดแตกหัก (Rupture) และจุดเริ่มต้น (Beginning) ของศาสตร์และแนวคิดสำหรับการศึกษาและเข้าใจการเมือง (Science of Politics) โดยที่มาคิอาเวลลีได้ทำการขุดลงไปยังรากซึ่งเป็นแก่นสารของสิ่งที่เขาศึกษา (Rooted in the essence of a thing) อันเป็นสิ่งที่ดำรงคงอยู่อย่างต่อเนื่องตลอดมา (พิศาล มุกดาวิเศษ, 2552 : 257)

มาคิอาเวลลีประกาศตัวกับผู้อ่านอย่างชัดเจนว่างานเขียนของเขาได้แตกหักกับความคิดในเรื่องการปกครองที่เหล่านักปรัชญาการเมืองเคยนำเสนอมาก่อนหน้า มีเนื้อหาใจความอยู่ในลักษณะที่ค่อนข้างเพื่อฝัน เริ่มต้นพิจารณามนุษย์จากแง่มุมที่ดี แต่เมื่อมาถึงเขาได้ทำการเปลี่ยนแปลงพิจารณามนุษย์จากแง่มุมที่สามารถลงมือปฏิบัติสิ่งที่ชั่วร้าย สเตราส์ (Strauss, 1978 : 290-291, อ้างถึงใน พิศาล มุกดาวิเศษ, 2552 : 257)

เพราะหากเราพิจารณาปรัชญาการเมืองรวมไปถึงกรอบแนวคิดของมาคิอาเวลลี นั้น พอสถาปนาค่าจะสังเกตเห็นถึงเป็นการนำเสนอที่อยู่ในภายใต้รูปแบบของการสืบทอดความเป็นปรัชญาการเมืองในสมัยโบราณหรือยุคคลาสสิก (Classical Political Philosophy) ได้มีต้นกำเนิดมาจากนักปราชญ์ชาวเอเธนส์ตั้งแต่ โสเครตีส เพลโต และอริสโตเติลในฐานะลูกศิษย์ของเพลโตอีกทอดหนึ่ง มาคิอาเวลลีมองปรัชญาการเมืองโบราณในมิติถึงความล้มเหลวเนื่องจากมีการตั้งเป้าหมายกับมนุษย์เอาไว้สูงส่งเกินไป เรียกได้ว่า เป็นแนวคิดแบบอุดมคติ (Idealism) ทั้งในรูปแบบที่เรียกร้องและต้องการชีวิตที่ถึงพร้อมในด้านคุณธรรม ในขณะที่เดียวกันก็ดำเนินไปพร้อม ๆ กับการสร้างสังคมการเมืองที่เอื้ออำนวย ให้การสนับสนุนและส่งเสริมคุณธรรมแก่เหล่าสมาชิก สเตราส์และครอปซี (Strauss and Cropsey, 1966 : 354, อ้างถึงใน พิศาล มุกดาวิเศษ, 2552 : 253)

การไม่ยอมรับในปรัชญาการเมืองคลาสสิกของมาคิอาเวลลีนั้น เขาทำโดยการนั่งสงบ คือการไม่กล่าวถึง นักปรัชญาเมธีคลาสสิกไม่ว่าจะเป็น เพลโต อริสโตเติล และซีเซโร แสดงว่ามาคิอาเวลลีปฏิเสธบุคคลเหล่านี้ และมาคิอาเวลลีก็ไม่มีกรพาดพิงถึงบุคคลดังกล่าว เพียงแต่กล่าวว่า

“...เหลือแต่การดูว่า แบบวิธีการของเจ้าผู้ปกครองควรจะเป็นอะไรและเขาควรจะทำ
ปกครองอย่างไร ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าแผ่นดิน และมิตรของเขา และข้าพเจ้ารู้ว่า มีหลายคนแล้วที่ได้
เขียนเรื่องนี้ ข้าพเจ้าจึงเกรงว่า ข้าพเจ้าจะถูกมองว่าดีที่เขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้อีก โดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง ข้อที่ข้าพเจ้าหันเหจากระเบียบแบบแผนของคนอื่น ๆ ในข้อโต้แย้งนี้ แต่เนื่องจากเป็นความ
ตั้งใจของข้าพเจ้าที่จะเขียนสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับเขาผู้เข้าใจ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าการเข้าไป
เบื้องหลังให้ถึงความจริงที่มีผลของเรื่องนี้ เป็นการได้ประโยชน์มากกว่าการไปถึงจินตนาการของ
สิ่งนั้น” และยังคงกล่าวที่เป็นการย้าถึงการปฏิเสธปรัชญาการเมืองคลาสสิกอีกต่อไปว่า “และหลาย
คนได้เคยจินตนาการถึงมหาชนรัฐและรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองที่ไม่เคยมีใครเห็นหรือรู้ว่ามีอยู่ในความ
จริง เพราะระหว่างการมีชีวิตอยู่จริง ๆ อย่างไม่รู้ตัวกับชีวิตที่เราควรมีชีวิตอยู่จริงนั้น มีความห่างไกล
กันมาก” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 229)

ซึ่งข้อเขียนเหล่านี้ของมาคิอาเวลลีทำให้เป็นชนวนในการโต้แย้ง หรือในการมอง
มาคิอาเวลลีแบบแรง ๆ เพราะในยุคสมัยที่มาคิอาเวลลีมีชีวิตอยู่นั้น เป็นยุคที่ปรัชญาการเมืองแบบ
คลาสสิกยังเป็นสิ่งที่ผู้คนให้การยอมรับนับถือ อีกทั้งแนวความคิดเชิงปรัชญาการเมืองนั้นยังผูกติด
กับศาสนจักรอยู่ด้วย การออกตัวของมาคิอาเวลลีแบบนี้ทำให้โดนโจมตีว่าเป็นปีศาจร้าย หรือ
เป็นมาร เนื่องจากข้อคิดบางประการของมาคิอาเวลลีนั้น เป็นการ “ตั้งข้อสงสัยเอาที่ศีลธรรมโดย
เหตุอื่นแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่อาจกล่าวแก้กันอย่างเปิดเผยได้” แต่มาคิอาเวลลีก็ได้นำพา โดยอาจจะ
มองว่า เป็นการกระทำในสิ่งซึ่งกระทำกัน เพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ และถือว่ายังมีคุณธรรมพอสำหรับ
มาคิอาเวลลีหรือว่าเขาไม่เห็นจำเป็นที่จะต้องก่อชนวนอะไรมากมายนัก มิเช่นนั้นแล้ว มาคิอาเวลลี
อาจจะหยิบปรัชญาการเมืองคลาสสิกที่ปรากฏอยู่ในหนังสือ The Republic ของเพลโต ซึ่งว่าด้วย
การมองโลกแคบ ๆ แบบคนในถ้ำ ซึ่งเพลโตก็คงไม่ปฏิเสธว่า

“คนในถ้ำยอมที่จะเข้าใจโลกภายในถ้ำได้อย่างที่เขาในฐานะของคนในถ้ำจะ
เข้าใจ แต่การที่จะให้คนในถ้ำที่ไม่เคยออกนอกถ้ำไปพบแสงสว่างนอกถ้ำเข้าใจโลกในถ้ำในฐานะ
ที่เป็นส่วนที่แตกต่างกับโลกแห่งแสงสว่างนอกถ้ำ หรือในลักษณะของความแตกต่างระหว่างความ
ไม่จริงกับความจริงหรือของแท้กับของปลอมคงเป็นไปได้” (ไชนันต์ ไชยพร, 2539 : 9)

ดังนั้นการมองสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นในถ้ำจากสายตาของคนที่ไม่สามารถออกจากถ้ำ
ไปพบแสงสว่างได้กับการมองสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นจากสายตาของคนที่พบแสงสว่างนอกถ้ำ
มาแล้วย่อมไม่เหมือนกัน มาคิอาเวลลีผู้ซึ่งมั่นใจว่าตนเองได้ประสบพบเจอกับเรื่องราวทางการ
ปกครองมาแล้วหลายรูปแบบตั้งแต่ผู้ปกครองที่เจ้าเล่ห์ทำให้เขาตัวรอดได้ จนไปถึงผู้ปกครองที่ไม่
สามารถรักษาอำนาจของตนไว้ได้ ด้วยเพราะสาเหตุหลาย ๆ ประการ ดังนี้ มาคิอาเวลลีจึงเขียน

The Prince ขึ้นมาพร้อมกับความมั่นใจที่ว่าเรื่องราวใน The Prince นั้นล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องจริง มีใช้อยู่ในจินตนาการแต่อย่างใด

การนิ่งสงบของมาคิอาเวลลี ก็ไม่ได้นิ่งสงบซะทีเดียว มาคิอาเวลลีพยายามให้ผู้ที่อ่านงานของเขา คิดเปรียบเทียบกับการบริหารการเมืองคลาสสิกอย่างที่เขาตั้งใจให้เป็นเพียงผู้ศึกษาอาจจะเปรียบเทียบโดยไม่รู้ตัวว่า เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้คิดไว้เช่นนั้นก่อนล่วงหน้าแล้ว ตัวอย่างเช่น การที่มาคิอาเวลลี ทำให้มนุษย์สงสัยว่า เป้าหมายสูงสุดหรือคุณค่าอันสูงสุดซึ่งหลากหลายนี้ อาจจะขัดแย้งเข้ากันได้ด้วย ทศนะเช่นนี้ทำให้ระเบียบดั้งเดิมของอารยธรรมยุโรปต้องสิ้นสะเทือนอย่างไม่มีวันจะเหมือนเดิมได้ เบอริลิน (Berlin, 1971 : 30, อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527 : 32)

ในกรณีนี้มาคิอาเวลลีได้ตั้งข้อสงสัยเอาที่คำถามสำคัญที่สุดของโสเครตีส เพราะมาคิอาเวลลีกำลังกล่าวว่าคุณงามความดีอันเป็นสากลอย่างที่โสเครตีสแสวงหา นั้นมิได้มีอยู่ ทั้งนี้เพราะเป้าหมายอันสูงสุดนั้นมิได้มีเพียงประการเดียว เมื่อเป้าหมายอันสูงสุดมีหลายแบบก็หมายความว่าลักษณะเฉพาะอันถูกกำหนดขึ้นด้วยเวลาและสถานที่เท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อ “เป้าหมายสูงสุด” ฉะนั้นมิติแห่งเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันอาจทำให้เป้าหมายดังกล่าวต่างกัน หรือขัดกันได้ความขัดแย้งระหว่างทศนะทั้งสองของโสเครตีส และมาคิอาเวลลี เช่นนี้จะทำให้เกิดบรรยากาศการเริ่มต้นของการตรวจสอบของนักศึกษาปรัชญาการเมือง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527 : 32)

ถึงกระนั้นอิทธิพลทางความคิดของมาคิอาเวลลีนั้น ยังได้รับการขวญถึงอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านการยอมรับจากคนรุ่นหลัง ๆ และทั้งด้านการถูกโจมตีว่าเป็นงานเขียนที่ชั่วร้าย โดยเฉพาะผลที่ได้รับในด้านลบนั้น ทำให้มาคิอาเวลลีถูกโจมตีจากบุคคลต่าง ๆ เช่น

ย้อนหลังกลับไปในยุคนั้น (ประมาณศตวรรษที่ 16) Reginald Pole เป็นคนแรกที่ขนานนามมาคิอาเวลลีและคำสอนของเขาว่าเป็นซาตาน และการมองมาคิอาเวลลีในแง่ลบก็ยังคงดำรงอยู่ต่อมา ในแวดวงวิชาการนั้นก็มีคนที่มีมองมาคิอาเวลลี ว่าเป็นศาสดาแห่งความชั่ว เป็นผู้ได้รับแรงบันดาลใจจากปีศาจ บาทหลวงเยซุอิตเรียกเขาว่าเป็น “หุ้นส่วนก่ออาชญากรรมของปีศาจ” และเป็น “นักเขียนผู้ไร้เกียรติที่นอกวิธ” สำหรับ Dertrand Russell นั้น หนังสือ The Prince นั้น เป็น “คู่มือของพวกก๊วย” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527 : 30) และนักวิชาการไทยในปัจจุบันเช่น ประยงค์ สุวรรณบุปผา (2541 : 125) มองว่ามาคิอาเวลลีเป็นคนมองโลกในแง่ร้าย (Persimist) เพราะไม่ว่าเขาจะมองอะไร จะร้ายไปเสียหมด ชีวิตของมาคิอาเวลลีอาจทุกขระทมขมขื่น ประสบ

เคราะห์กรรมจากการถูกเบียดเบียน กลั่นแกล้ง ช่มเหล่งแกนน่านปการ และไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม จึงทำให้เขามองมนุษย์เสียหายไม่มีชิ้นดี

มีถึงขนาดที่สาปแช่งให้มาคิอาเวลลีต้องตกนรกหมกไหม้ โดยยกประเด็นอยู่ที่การมองมาคิอาเวลลีว่าเป็นเพราะบาปกรรมอันเป็นผลจากข้อเขียนทางปรัชญาการเมืองของเขาที่ผู้คนจำนวนมากเชื่อว่า เป็นตัวแทนของการขวยโอกาส การยอมทำทุกสิ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539 : 83)

หรือบางคนโจมตีมาคิอาเวลลีในเรื่องรูปแบบการเขียน เช่น คริกค์ บอกว่า เขาไม่เห็นด้วยกับความพยายามที่จะแสวงหาวิธีการของมาคิอาเวลลี เพราะเขาเชื่อว่าวิธีการเอาแต่แสวงหาวิธีการของมาคิอาเวลลีในตัวของมันเอง เป็นความเข้าใจผิดพลาดเกี่ยวกับธรรมชาติของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ความกระชับเข้มชัดของวิธีการการถูกยึดเยียดให้แก่มาคิอาเวลลี ทั้งที่เขาเองไม่มีอยู่และไม่ได้แสวงหา

คริกค์ยังเสนออีกว่า แม้มาคิอาเวลลีจะนับถือประสพการณ์เพียงไร แต่เหตุผลสนับสนุนข้อถกเถียงของเขาก็ล้วนถูกคัดเล็อกมาแล้วโดยอาศัยค่านิยมเฉพาะเป็นพิเศษ คริกค์สรุปว่า “ในแง่ที่เขาเป็นคนทันสมัยที่มีใช้ นักศาสนา เขายึดค่านิยมที่ทันสมัย แม้ว่าเขาจะมีได้เป็นนักปรัชญา ดังนั้นเขาจึงย่ำบางสิ่ง ที่กักเขาบางอย่าง แต่ก็ไม่ได้พยายามที่จะใช้ข้อสนับสนุนทางตรรกวิทยาแต่อย่างใด” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 234)

สำหรับศาสตราจารย์ Leo Strauss นั้นเป็นผู้ศึกษางานของมาคิอาเวลลีอย่างละเอียดรอบคอบที่สุดคนหนึ่งของวงการปรัชญาการเมือง Strauss นั้น เริ่มต้นศึกษาแนวความคิดของมาคิอาเวลลีด้วยการมองเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ Strauss นั้นเขียนว่า “เราจะไม่ทำให้ผู้ใดตกใจเราเพียงแต่อาจจะถูกหัวเราะเยาะอย่างอารมณ์ดีอยู่บ้าง ถ้าเราประกาศว่า เราโน้มเอียงที่จะมีความเห็นแบบง่าย ๆ คร่ำครึที่ว่า มาคิอาเวลลีคือศาสดาแห่งความชั่ว ” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539 : 60)

ความคิดทำนองนี้มีส่วนทำให้มาคิอาเวลลีมีชื่อเสียงขึ้นมา และทำให้เกิดคำเรียกขานที่ให้ความหมายหรือความคิดแบบมาคิอาเวลลีขึ้น เช่นคำว่า “Machiavellian” ที่มีพจนานุกรมให้ความหมายว่าเจ้าเล่ห์ หลอกลวง เป็นความคิดทางการเมืองที่ไม่ใส่ใจกับศีลธรรม เพื่อใช้เรียกผู้ที่กระทำการในลักษณะที่คล้ายกับวิธีการของมาคิอาเวลลี ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนได้รับอิทธิพลจากคำสอนที่เขียนเอาไว้ใน The Prince ซึ่ง Downs ได้เขียนคำว่า Machiavellian เอาไว้ในหนังสือ Book That Changed the World ไว้ว่า

“กว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมา คำว่า มาคิอาเวลเลียน มีความหมายถึงความรู้สึกเกี่ยวกับอะไรบางอย่างที่เปี่ยมไปด้วยความร้ายกาจ การทรยศหักหลัง ความชั่วร้าย ความอำมหิต ทารุณ และความเลวทราม ต้นกำเนิดของคำดังกล่าวคือ นิโคโล มาคิอาเวลลี ที่กลายเป็น สัญลักษณ์ ที่มีชื่อเสียงทางด้าน การวางแผนกลยุทธ์ ความเจ้าเล่ห์ การหลอกลวง พวกมือถือสาปปากถือศีล ไร้ศีลธรรม ไม่มีหลักการที่แน่นอนใด ๆ และไร้หลักการทางการเมือง รวมทั้งหลักปรัชญาที่กล่าวว่าผลสำเร็จที่จะได้รับเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่าวิธีปฏิบัติ ” ดาวน์ (Down, 1956 : 17)

ส่วนอีกคำหนึ่งคือคำว่า “Old Nick” นั้น Downs ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า เป็นชื่อที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์กันของคำว่ามาคิอาเวลลีกับซาตาน ซึ่งเป็นคำที่ใช้บ่งบอกถึงคุณลักษณะของมาคิอาเวลลีและซาตานอันเป็นสัญลักษณ์ของความชั่วร้ายอีกอย่างหนึ่ง จะว่าไปในโลกนี้ล้วนแล้วแต่ไม่มีใครที่จะโดนมองว่าเป็นคนดีอย่างบริสุทธิ์หรือเลวอย่างหาที่เปรียบไม่ได้ มาคิอาเวลลีผู้ซึ่งถูกมองไปทางที่ชั่วร้าย หรือเป็นต้นแบบ เป็นเจ้าของความคิดอันชั่วร้ายแล้ว ยังมีคนอีกบางกลุ่มที่มองมาคิอาเวลลีไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านเสรีนิยมอีกด้วย ซึ่งนักทฤษฎีอย่างฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau) และ เบเนดิก สปิโนซ่า (Benedict Spinoza) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า “มาคิอาเวลลีเขียน The Prince ขึ้นมาเพื่อแสดงให้เห็นประชาชนผู้เป็นเสรีทั้งหลายได้ระมัดระวังต่อการที่จะมอบสวัสดิภาพของตนให้อยู่ในมือของคน ๆ เดียว เพราะผู้ที่เป็นทรราชนั้นหากไม่เห่อเหิมจนเกินเลย ถึงขนาดที่คิดว่าจะสามารถทำให้ทุกคนพอใจได้แล้ว ก็ย่อมต้องกลัวเกรงต่อกฎที่ตะคุ่มคามตนเอง และเพราะฉะนั้นจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อตนเองและวางแผนต่อต้านประชาชนมากกว่าที่จะปฏิบัติงานเพื่อความผาสุกของประชาชน” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 23) โดยเฉพาะสปิโนซ่า ไม่เพียงแต่กล่าวถึงความสำคัญของผู้ปกครองเท่านั้น หากเขายังกล่าวชมเชยมาคิอาเวลลีในฐานะผู้เขียน The discourses ไว้ด้วยว่ามาคิอาเวลลีเป็น “ชาวฟลอเรนทีนผู้แหลมคมเป็นที่สุด ” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539 : 101)

เท่าที่กล่าวมาคงไม่ตรงกับความเป็นจริงนักถ้าจะคิดว่าไม่มีผู้ใดมองมาคิอาเวลลีในแง่ดี เพราะเมื่อสำรวจแนวคิดของนักปรัชญาในอดีตไม่น้อยจะพบว่าหลายท่านมองมาคิอาเวลลีเป็นคนรักชาติผู้ยิ่งใหญ่ มาคิอาเวลลีนั้นมีภาพพจน์ของด้านการเป็นนักชาตินิยมที่ทำการเรียกร้องให้อิตาลีรวมตัวกันเป็นเอกภาพเพื่อต่อต้านผู้รุกราน มาคิอาเวลลีปลุกใจพี่น้องชาวอิตาลีโดยเขียนไว้ว่า “ดูเอาเถิดว่าอิตาลีได้สวดภาวนาต่อพระเจ้าเป็นเจ้าเพียงใด ให้พระองค์ส่งใครสักคนหนึ่งซึ่งไม่สามารถจะไถ่ถอนอิตาลีให้พ้นจากความทารุณโหดร้ายและการดูหมิ่น เหยียดหยามอันป่าเถื่อน

เหล่านี้ ดูเอาเถิดว่าอิตาลีพร้อมและเต็มใจอย่างที่สุดเพียงใดที่จะเดินตามธงชัย ขอเพียงแต่ให้มีใครสักคนหนึ่งชูธงชัยขึ้นมาเท่านั้น ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 312) ซึ่ง คาร์ล ชมิตท์ (Carl Schmitt) นักรัฐศาสตร์เยอรมัน กล่าวถึงมาคิอาเวลลีเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

“นี่คือความโชคร้ายที่เกิดขึ้นกับมาคิอาเวลลี ผู้ให้กำเนิดคำว่ามาคิอาเวลลีเลียน เขาได้แต่งหนังสือ The Prince อันเป็นหนังสือที่มีชื่อเสียงไปในทางที่ไม่ดีขึ้นมา แต่ในความเป็นจริงแล้ว มาคิอาเวลลีเขียนหนังสือเล่มดังกล่าวขึ้นเพื่อปกป้องประเทศของเขา เนื่องจากประเทศอิตาลีในสมัยศตวรรษที่ 16 ได้ถูกรุกรานจากเยอรมัน ฝรั่งเศส สเปน และตุรกี ” ชมิตท์ (Schmitt, 1966 : 66, อ้างถึงใน นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 110)

มุมมองของ คาร์ล ชมิตท์ ในเรื่องดังกล่าวแสดงถึงความรักชาติอิตาลีหรือความเป็นชาตินิยมของมาคิอาเวลลีได้เป็นอย่างดี ซึ่งแนวคิดชาตินิยมของมาคิอาเวลลีนี้นับถือเป็นต้นกำเนิดของลัทธิชาตินิยมที่เกิดขึ้นในสมัยต่อ ๆ มาอีกด้วย เช่นลัทธินาซี ที่เกิดขึ้นในอาณาจักรไรช์ที่ 3 ของเยอรมัน (The Third Reich) และลัทธิฟาสซิสต์ในอิตาลี (Fascism of Italy) (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 111) นอกจากนี้ลักษณะการเขียนงานของมาคิอาเวลลีที่สามารถสรุปภาพเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทั้งในอดีตและในยุคร่วมสมัยของเขาได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ผู้อ่านสามารถเห็นถึงภาพที่มาคิอาเวลลีต้องการให้เห็นได้อย่างชัดเจน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถในการเขียนงานของมาคิอาเวลลีได้

นักวิเคราะห์การเมืองในยุคปัจจุบัน (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2) ท่านหนึ่ง ชื่อ เอ็ดเวิร์ด เพียร์ซ (Edward Pearce) ได้เขียนหนังสือเล่มใหม่ชื่อ Machiavelli's Children ด้วยวัตถุประสงค์จะนำเสนอคำสอนของมาคิอาเวลลีที่ผู้เขียนเห็นว่า คือความเป็นจริงทางการเมือง อันถือการแก่งแย่งเรื่องเรื่องอำนาจเป็นสาระัตถะ โดยใช้ตัวอย่าง มาร์กาเร็ต แทตเชอร์ (Margaret Thatcher) ของอังกฤษ ประธานาธิบดี จอร์จ บุช (George Bush) ของสหรัฐอเมริกา นายพลซาโรน (Sharon) แห่งอิสราเอล นายบาเชอร์ กิมาญิล (Bashir Gemayel) แห่งเลบานอน และ มุสโสลินี (Mussolini) แห่งฟาสซิสต์อิตาลี เป็นต้น (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2539 : 84) ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้มีได้ปฏิเสธ "ความชั่วร้าย" ต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนของมาคิอาเวลลี แต่เขามองว่ามาคิอาเวลลีเขียนถึงโลกทางการเมืองที่เป็นอยู่ด้วยความกล้าหาญตรงไปตรงมาน่านิยม

การมองมาคิอาเวลลีในแง่ร้าย ว่าเป็นต้นตำรับของความชั่วร้าย ความเจ้าเล่ห์ หน้าไหว้หลังหลอก ฯลฯ นั้น คงจะเป็นการตีความที่ไม่เป็นธรรมสำหรับมาคิอาเวลลีเท่าใดนัก เพราะ ภาพที่เราได้รับ นอกจากความชั่วร้ายต่าง ๆ แล้ว น่าจะเป็นไปได้ว่า มาคิอาเวลลีไม่ใช่ศาสดาของทรวาซอย่างที่เราหลาย ๆ คนเข้าใจ เพราะถึงแม้ว่ามาคิอาเวลลีจะแฝงไว้ด้วยความเจ้าเล่ห์

หรือการไม่รักษาข้อตกลงต่าง ๆ ก็ตาม แต่ก็ยังมีส่วนหนึ่งของคำสอนของ The Prince ที่น่าจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชน นั่นคือการที่เขาพยายามเน้นให้ผู้ปกครองหรือผู้ที่สมควรจะเป็นผู้ปกครองคำนึงถึงความสำคัญของประชาชน ผู้ปกครองจะต้องไม่ไปลดทอนสิ่งที่เป็นของหวงแหนของประชาชน เช่นการยึดทรัพย์สินสมบัติ การพวักลูกเมียของพวกเขา เป็นต้น เพราะการกระทำเช่นนั้นคือการกระทำของทรราช ซึ่งไม่ใช่ผู้ปกครองตามที่มาคิอาเวลลีประสงค์จะให้ เป็น เขาเองก็โจมตีการใช้ความโหดร้ายรุนแรงเกินไป ว่าเป็นการกระทำที่ไร้มนุษยธรรมและหฤโหด เขาจึงเขียนว่า “การฆาตกรรมพลเมือง หักหลังมิตรสหาย ความฉ้อฉล ไร้ความกตัญญู และไม่มีศาสนาไม่อาจถือว่าเป็นอำนาจที่ขอบรรรมได้ วิธีการเหล่านี้อาจจะทำให้ผู้ปกครองได้รับอำนาจ แต่ไม่ได้นำชื่อเสียงความรุ่งเรืองมาให้ได้เลย” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 225) มาคิอาเวลลีได้พยายามเตือนสติผู้ปกครองทั้งหลายเอาไว้ ไม่ให้กระทำเช่นนั้น ซึ่งเราสามารถดูเจตนาของเขาได้จากคำสอนในเรื่องความทารุณโหดร้ายที่ถูกใช้อย่างดี อันเป็นคำสอนที่เตือนให้ผู้ปกครองใช้กำลังเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น หลังจากนั้นแล้วก็ไม่ควรนำมาใช้อีกเพราะมันจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการใช้อย่างพร่ำเพรื่อได้ (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 112)

ดังที่กล่าวมาแล้ว The Prince ยังได้ถือว่าเป็นตำราทางการเมืองที่ว่าด้วยรัฐ ผู้รู้ส่วนหนึ่งถือกันว่าเป็นเรื่องของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง (Il principato) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นหนังสือที่รวบรวมค่านิยมในทางปฏิบัติแก่เจ้าผู้ปกครองเป็นหลัก อย่างที่มาคิอาเวลลีได้บอกไว้ว่า “... เป็นความตั้งใจของข้าพเจ้าที่จะเขียนในสิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับเขาผู้ซึ่งเข้าใจ ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 31) ทั้งในด้านที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ มาคิอาเวลลีได้เขียนต่อไปว่า “ดังนั้น หากเจ้าผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ ก็จำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 229) ซึ่งทรรคนะดังกล่าว ดูเหมือนว่าจะได้รับการยอมรับ และการให้ความสนใจติดตาม เพื่อศึกษาเนื้อหาของสอนใน The Prince มากเป็นพิเศษ ซึ่งในหมู่นักศึกษาเนื้อหาคำสอนของมาคิอาเวลลีนั้นได้รวมถึงผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองคนสำคัญ ๆ ของโลก ในหลายยุคหลายสมัย ตัวอย่างเช่น จักรพรรดิชาร์ลที่ 5 และพระนางแคธรินแห่งเมดิซี (Emperior Chares V and Catherine de Medici) ก็ชื่นชมกับงานชิ้นนี้ โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ (Oliver Cromwell) แห่งอังกฤษ (ค.ศ. 1599-1658) ก็มีหนังสือเล่มนี้และใช้คำสอนบางประการประยุกต์เข้ากับรัฐบาลจักรภพของอังกฤษ กษัตริย์เฮนรี่ที่ 3 และที่ 4 (Henry III and IV) ของฝรั่งเศสก็มี The Prince อยู่กับพระองค์เมื่อถูกปลงพระชนม์ คำสอนของมาคิอาเวลลียังช่วยกำหนดนโยบายต่างประเทศให้รัสเซียในยุคสมัยของพระเจ้าเฟรเดอริกมหาราช (Frederick the great) พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 (Louis XIV) แห่งฝรั่งเศส

(ค.ศ. 1638-715) ก็ทรงอ่าน The Prince ก่อนนอน นโปเลียนมหาราช (Napoleon Bonaparte the great) แห่งฝรั่งเศส (ค.ศ. 1769–1821) ก็มี The Prince วางอยู่ใต้หมอน พระเจ้า นโปเลียนที่ 3 (Napoleon III) แห่งฝรั่งเศส ได้ทรงนำความคิดทางการปกครองมาจาก The Prince เป็นส่วนใหญ่ ออโตโต ฟอน บิสมาร์ค (ค.ศ.1815-1898) แห่งเยอรมัน ก็ถือเอาหนังสือเล่มนี้เป็นครู ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) จอมเผด็จการนาซีแห่งเยอรมัน ผู้ก่อสงครามโลกครั้งที่สอง ก็มี The Prince วางอยู่ข้างกาย ส่วนเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini) จอมเผด็จการฟาสซิสต์แห่งอิตาลี ผู้นำอิตาลีในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ชื่นชมมาคิอาเวลลีเป็นอย่างมาก เขาได้กล่าวชื่นชม The Prince ว่า

“...ข้าพเจ้าเชื่อว่า หนังสือ The Prince ของมาคิอาเวลลี เป็นพระที่ปอันสูงสุดของ รัฐบุรุษ คำสอนของเขายังคงมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เพราะในช่วง 400 ปีที่ผ่านมา ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ลึกซึ้งใด ๆ เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ หรือในการกระทำของชาติต่าง ๆ ” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 232)

นอกจากนั้นแล้วเบนิโต มุสโสลินียังได้ยืมคำสอนของมาคิอาเวลลีเข้ากับ ลัทธิฟาสซิสต์ของตนใน “บทนำแด่มาคิอาเวลลี” ว่า

“ฉันขอยืนยันว่าลัทธิของมาคิอาเวลลีมีชีวิตชีวาในปัจจุบัน มากกว่าลัทธิศวรรษที่ ผ่านมาเสียอีก เพราะว่ามีอะไรที่แสดงออกว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในจิตสำนึกของ บุคคลและของประชาชน แม้ว่ารูปแบบภายนอกของการดำรงชีวิตของเรา จะได้เปลี่ยนไปมาก ก็ตาม องค์ประกอบมูลฐานของศิลปะทางการเมืองก็คือมนุษย์ จากจุดนี้เองที่เราจะต้องตั้งต้น ” (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, 2536 : 19)

จากตัวอย่างดังกล่าวมา ย่อมเป็นข้อยืนยันในความยอมรับงาน The Prince ของผู้ปกครองที่มีชื่อเสียง แม้มาคิอาเวลลีเขียน The Prince ผ่านมาเป็นเวลาหลายร้อยปี ผลจากการนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีไปปฏิบัติ เกิดทั้งความสำเร็จและความหายนะ แต่ภายใต้ความ หายนะนั้นมีคำถามตามมาว่า เป็นความล้มเหลวของแนวคิดมาคิอาเวลลีหรือไม่ จากตัวอย่าง ในกรณีของ เคานท์ คาวัวร์ (Count Cavour) ผู้สามารถรวบรวมอิตาลีให้เป็นหนึ่งเดียวได้สำเร็จ ก็นำเอาความคิดของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการรวมชาติ ส่วนฮิตเลอร์ และมุสโสลินี ผู้นำเยอรมัน และอิตาลีในยุคสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ต่างก็ได้ศึกษา The Prince และได้นำมาใช้ในการปฏิบัติ จริง ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดของชีวิตเผด็จการผู้ยิ่งใหญ่สองคน จะจบลงด้วยความหายนะอันนอง เลือดของฟาสซิสต์อิตาลี และนาซีเยอรมัน แต่สาเหตุแห่งความหายนะนั้น เป็นที่เชื่อกันว่า ผู้นำ ทั้งสองคนตีความคำสอนของมาคิอาเวลลีผิดพลาดไป และบนความพ่ายแพ้ในคราวนั้นเอง ก็มี

ชัยชนะของโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ผู้นำแห่งรัสเซียเข้ามาแทนที่ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า สตาลินเองก็มี The Prince วางอยู่ที่หัวเตียงตลอดเวลาเช่นกัน (พงศ์เพ็ญ ศกุนตลาภย์ , 2536 : 19-20)

ในการเมืองไทยเอง ก็มีผู้นำการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 คือ พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ได้กล่าวถึง The Prince ไว้สั้น ๆ ว่า

"แมคเคียวเวลลีได้เขียนหนังสือไว้เมื่อ 500 ปีมาแล้ว พูดถึงว่าคนที่ทำรัฐประหาร หลังรัฐประหารมันจะออกมาอย่างไร ถ้าเรา (คณะรัฐประหาร - ผู้เขียน) ได้อ่านอันนั้นก่อน การที่จะมีความคิดวันที่ 19 กันยายน ต้องคิดหลายตลบ" (สนธิ บุญยรัตกลิน, 2553 : 27)

คำพูดนี้ออกจะเป็นที่กังขาผู้ฟังอยู่สักหน่อยว่าแท้จริงแล้ว ผู้พูดได้ทำความเข้าใจ เจตนารมณ์ของมาคิอาเวลลีได้อย่างถ่องแท้หรือไม่ หรือว่าผู้พูดกำลังทำการ ดับ ลวง พราง ตามที่ ถนัด เพราะแท้จริงแล้วการรัฐประหารที่ทำนั้นก็ เป็นวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยวิธีที่หนึ่ง (ซึ่งจะบรรยาย โดยละเอียดในตอนต่อ ๆ ไป) เป็นไปได้ว่า หากผู้พูดผู้นี้ ศึกษา The Prince อย่างละเอียดจริงแล้ว อาจจะทำการก่อรัฐประหารในครั้งนั้น แนบเนียนกว่านี้อีกก็เป็นได้

และท่าน (พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน) ยังกล่าวต่อไปว่า

"ผมต้องขอโทษ ผมจำเนื้อหาไม่ได้ทั้งหมด มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจต้องคิดหลาย ตลบว่าจะทำปฏิรูปดีไหม เพราะเมื่อทำไปแล้วจะเกิดผลต่อระบบ...เอ่อ หลายอย่าง ผลจะออกมา ในรูปแบบไหนหลังจากการปฏิรูปแล้วมีผลเชื่อมโยงกัน" (สนธิ บุญยรัตกลิน , 2553 : 27) จากบท พูดตอนนี้ ยืนยันถึงความเข้าใจในตัวเนื้อหาในงาน The Prince ของมาคิอาเวลลีของผู้พูด ว่ามี ความเข้าใจที่น้อยนิดมาก เพราะไม่สามารถอธิบายอะไรเกี่ยวกับงานชิ้นนี้ได้เลย ฉะนั้น การศึกษา ความคิดของมาคิอาเวลลีเพื่อนำมาประยุกต์ใช้นั้น จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจใน แนวความคิดของมาคิอาเวลลีให้ลึกซึ้งอย่างที่สุด มิฉะนั้นแล้วผู้ที่นำแนวความคิดของมาคิอาเวลลี ไปใช้ อาจจะนำไปใช้ในทางที่ผิด ดังเช่นเคยเกิดขึ้นในหลายต่อหลายครั้งในประวัติศาสตร์การเมือง โลก

ตัวอย่างผู้นำทางการเมืองคนสำคัญของโลกที่ได้ศึกษา The Prince ตามที่ได้ แสดงไว้ข้างต้นนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่าที่มีการยืนยันเท่านั้น เนื่องจากผู้ศึกษาเชื่อว่า ยังคงมีผู้นำ หรือบุคคลสำคัญทางการเมืองคนอื่น ๆ ของโลกอีกเป็นจำนวนมาก ที่เราไม่สามารถจะพิสูจน์ได้ว่า พวกเขาเหล่านั้นได้อ่าน The Prince หรือเปล่า เพราะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าผู้ที่มีแนวคิดเป็น Machiavellian นั้น มักจะไม่ยอมเปิดเผยตัวเองว่าเป็น Machiavellian ดังนั้น การที่เราจะศึกษาว่า ใครได้นำคำสอนของมาคิอาเวลลีมาใช้หรือไม่ นั้น คงจะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ยาก สิ่งที่สามารถทำได้ดี

ที่สุด ก็คงจะเป็นเพียงแค่การพิจารณาจากพฤติกรรม หรือบทบาทที่บุคคลผู้นั้นกระทำ และแสดงออกมาให้เห็นมากกว่า

จากที่กล่าวมาทั้งหมด จะเห็นได้มาตัวอย่างได้บอกถึงผล (Effects) ที่เกิดขึ้นจากการนำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปปฏิบัติ และสาเหตุที่ทำให้คำสอนของเขาสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้นั้น น่าจะเป็นเพราะสิ่งที่เขาพูดไว้ใน The Prince นั้นล้วนแต่เป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้ประสบพบเห็น แล้วเก็บเอาประสบการณ์นั้นมาใช้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของคำสอนทั้งสิ้น มาคิอาเวลลีบอกกับเราถึงในเรื่องนี้ว่า “ข้าพเจ้าได้จดสิ่งที่มีความสำคัญจากการสนทนากับท่านเหล่านั้น เอาไว้ และได้เรียบเรียงเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ “ว่าด้วยรัฐโดยเจ้าผู้ปกครอง ” ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้ศึกษาค้นคว้าโดยละเอียดลึกซึ้งเท่าที่จะทำได้... ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 77) หรืออาจจะกล่าวได้ว่า เนื้อหาของ The Prince ก็คือการสะท้อนประสบการณ์ร่วม 14 ปีที่มาคิอาเวลลีรับราชการให้กับมหาชนชาวฟลอเรนซ์ มาคิอาเวลลีได้สะท้อนเรื่องนี้ให้ฟังไว้ว่า “หนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นได้ว่า ในช่วงเวลา 14 ปีที่ศึกษาศิลปะการปกครองนั้น ข้าพเจ้าไม่ได้หลับใหล หรือเสียเวลาไปเปล่า ๆ เลย และใคร ๆ น่าจะต้องการอย่างมากที่จะได้รับบริการจากบุคคลที่ฉลาดมา ด้วยการตัดทวงผลกำไรจากประสบการณ์ของคนอื่น ๆ ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 78) แสดงให้เห็นได้ว่า สิ่งที่มาคิอาเวลลีนำมาเสนอนั้น ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้ว และถ้าผู้ใดสามารถเข้าใจหลักการของมันได้ ผู้นั้นก็สามารถที่จะใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อนำเขาก้าวไปสู่เส้นทางแห่งอำนาจได้ ทั้งยังจะเป็นวิธีที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ยาวนานที่สุด โดนอาศัยข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในอดีตเป็นบทเรียน เพื่อผล (Effects) ที่ดีที่สุดของผู้ปกครอง

อย่างที่ได้อธิบายมาแล้วในส่วนของการศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลีนั้น บางครั้งก็เขียนอธิบายอย่างตรงไปตรงมา ง่ายต่อการเข้าใจ แต่บางครั้งก็เขียนย้อนกลับไปตามซึ่งถ้าอ่านเพียงผิวเผินก็จะทำให้ไม่ได้รับรู้เนื้อหาที่แท้จริงของเขา การอ่านงานชิ้นนี้จึงต้องให้การพิจารณาอย่างรอบคอบและละเอียด ดังนั้นในการศึกษาแนวความคิดของมาคิอาเวลลีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นไปด้วยความระมัดระวัง ส่วนนวนิยายที่มาจากมาคิอาเวลลีกล่าวออกมาตรง ๆ และทำให้ง่ายอยู่แล้ว ผู้ศึกษาก็จะนำส่วนนวนิยายนั้นมาประกอบการศึกษา แต่บางคำสอนก็ต้องใช้การตีความ เพื่อที่จะหาคำที่ง่ายในการอธิบาย มาอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายที่สุด เพื่อให้การศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีให้ได้มากที่สุด

The prince กับการเมือง

ความหมายของการเมืองที่ผู้ศึกษาวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่นั้นคุ้นเคย ว่าด้วยเรื่องของ “อำนาจ” จากตำราวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่ ซึ่งฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Lasswell, 1958, อ้างถึงใน บุญอริ ยีหมะ, 2552 : 2) มองการเมืองว่าเป็นเรื่องของอิทธิพลและผู้ทรงอิทธิพล โดยเน้นในเรื่องของใคร ได้อะไร ได้เมื่อไร และอย่างไร และยังเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจหรือการมีอิทธิพลโดยมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาไว้หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องการ โดยมีกระบวนการทำให้สมาชิกในสังคมบรรลุความต้องการร่วมกัน ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างก็สามารถรวมชอมกันได้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขของสังคม (บุญอริ ยีหมะ, 2552 : 4) ถ้าจะพิจารณากันจริง ๆ แล้วจะเห็นว่า ความเข้าใจในคำว่าการเมืองในรัฐศาสตร์สมัยใหม่นั้น ได้รับอิทธิพลมาจากความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี และประเด็นนี้ได้มีนักรัฐศาสตร์สมัยใหม่จำนวนไม่น้อยที่ยอมรับว่ามาคิอาเวลลีเป็นผู้เบิกทางให้รัฐศาสตร์สมัยใหม่ (ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 53)

ความคิดเรื่องการเมืองของมาคิอาเวลลี มีส่วนสำคัญที่แตกต่างไปจากความคิดเรื่องการเมืองความหมายเดิม เพราะในสมัยก่อนที่จะถึงยุคของมาคิอาเวลลี โดนเฉพาะในยุคคลาสสิกและในความคิดของคริสต์ศาสนานั้น การเมืองซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญของทุกชุมชน ไม่ได้มีเกณฑ์เป็นของตนเองโดยเฉพาะ มีการนำเอาหลักการระบบอื่น ๆ หลักการทางศีลธรรมความดีเข้ามามีส่วนร่วมในการรอบกำหนดกรอบการปฏิบัติ ความคิดเรื่องการเมืองในสมันก่อนหน้ามาคิอาเวลลี จึงผูกพันเข้ากับคุณงามความดีอันเป็นสากล ซึ่งเป็นความคิดแนวอุดมคติ ที่พยายามกระทำสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการกระทำทางการเมือง เพื่อให้บรรลุถึงสภาพความดีงามตามจินตนาการกันได้

แต่เมื่อถึงยุคของมาคิอาเวลลี ความคิดหรือความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อมาคิอาเวลลีได้ปฏิเสธความเชื่อในสมันก่อน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณงามความดีอันเป็นสากลตามที่มีการแสวงหากันนั้นว่า มิได้เป็นสิ่งที่มืออยู่จริง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ , 2527 : 32) เพราะเป้าหมายสูงสุดหรือความดีอันเป็นสากลนั้นมิได้อยู่เพียงประการเดียวตามที่เคยยึดถือกันมา เป้าหมายของความดีงามอันเป็นสากลนั้นอาจจะนำมาใช้ได้กับกิจกรรมบางประเภท เช่น ศาสนา แต่มิได้หมายความว่าหลักการดังกล่าวจะสามารถนำมาใช้ได้กับกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ เนื่องจากความเชื่อที่ว่ากิจกรรมทุกชนิดย่อมมีเป้าหมายแตกต่างกันไป ดังนั้นเป้าหมายของศาสนาจึงไม่จำเป็นต้องเป้าหมายของเมือง เนื่องจากศาสนาและการเมืองเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานที่แตกต่างกันออกไป นำไปสู่การไม่เห็นด้วยกับการนำเอาหลักศีลธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องกับ

การเมือง เพราะเขามีความเชื่ออย่างแน่วแน่ว่า การเมืองกับศีลธรรมนั้น เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายแตกต่างกัน หรือจุดประสงค์ต่างกัน เป็นต้น

สาระสำคัญอย่างหนึ่งใน The Prince ที่ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านความคิดที่เกี่ยวกับการเมืองของมาคิอาเวลลี กับความคิดที่เคยมีอยู่ในยุคก่อนหน้าเขาได้อย่างชัดเจน เพราะในยุคก่อนหน้ามาคิอาเวลลีนั้นในเรื่องศีลธรรม (Moral) ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินการทางการเมืองในด้านต่าง ๆ อย่างมาก การกระทำทางการเมืองต่าง ๆ จะต้องไม่ขัดหรือไม่ควรจะขัดกับหลักการทางศีลธรรม ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างมากและเป็นหลักการที่ยึดถือปฏิบัติมาเป็นเวลานานก่อนที่จะถึงยุคของมาคิอาเวลลี

มาคิอาเวลลีได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองเอาไว้อย่างชัดเจน ในแนวทางที่แตกต่างออกไปจากแนวทางในอดีต นั่นคือ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับโลกที่เป็นอยู่จริงไม่ใช่เรื่องของโลกที่ควรจะเป็น มาคิอาเวลลีแยกแยะระหว่าง “การมีชีวิตอยู่จริง” กับ “การที่เราควรมีชีวิตอย่างไร” แต่เขาทำให้ “การที่เราควรมีชีวิตอย่างไร” มีความหมายอย่างเดียวกันกับ “จินตนาการของสิ่งนั้น” นั่นคือ เป็นสิ่งที่ไม่มีความหมายและไม่เป็นจริง นอกจากนั้นมาคิอาเวลลียังชี้ให้เห็นต่อไปว่า ตามสภาพที่เป็นอยู่จริง ใครก็ตามที่ดำรงชีวิตอย่างที่เขาคควรกระทำก็จะพบความพินาศ แทนที่จะสามารถรักษาตัวไว้ได้ เราไม่จำเป็นต้องถามว่า สิ่ง “ควร” ซึ่งมีรากฐานอยู่บนความไม่จริงหรือการไม่พิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอยู่จริง หรือซึ่งนำไปสู่ความพินาศ จะมีอิทธิพลชี้้นำได้อย่างไรตั้งแต่แรก เพราะเราจะปฏิเสธมัน จะนึกโน้มน้าวสิ่งซึ่งมาคิอาเวลลีบอกว่าเป็น “ความจริงที่มีผล อยู่แล้ว”

สำหรับมาคิอาเวลลีในโลกของความเป็นจริงนั้น อิทธิพลในการชี้้นำว่าเป็นอันตรายที่จะดำรงชีวิตอยู่บนจินตนาการ อยู่ที่ว่าผู้คนที่ “ไม่ดี” นั้นมีมากกว่าและเมื่อถึงตอนนี้ ถ้าจะมีการตั้งคำถามว่า “ไม่ดีตามมาตรฐานอะไร” คำตอบก็ต้องเป็นว่าตามมาตรฐานของสิ่งที่เป็น “จริง” และ “มีผล” นั่นคือผู้คนส่วนใหญ่มีชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมในขณะที่มาตรฐานของความจริงและความดีงามตามแบบคลาสสิกและของคริสต์ศาสนาได้ถูกละเลยไปสิ้น (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 56) ซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับโลกที่ควรจะเป็นนั้นเป็นโลกในแนวคิดทางศาสนา ที่พยายามสร้างหลักการอันประกอบไปด้วยศีลธรรมความดีงาม ดังนั้นหลักในการนำไปสู่โลกที่ควรจะเป็น ก็คือ หลักศีลธรรมความดีงาม (moral or Virtue) ซึ่งแตกต่างไปจากคุณธรรม (Virtue) ในความหมายของมาคิอาเวลลีที่สร้างขึ้นมาลบล้างความคิดเดิม เพราะคุณธรรม (Virtue) ของมาคิอาเวลลีนั้น มีความหมายถึงคุณธรรมความสามารถของมนุษย์ในการที่ปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในโลกที่เป็นอยู่จริง ซึ่งก็คือโลกของการเมืองที่ต่างไปจากยุคก่อนหน้า มาคิอาเวลลี

นั่นเอง วัตถุประสงค์หลักของการดำเนินการทางการเมืองก็คือ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงในโลกที่เป็นอยู่จริงในทางการเมือง โดยเฉพาะประเด็นสำคัญที่มาจากอริสโตเติลให้ความสำคัญในการดำรงอยู่ในโลกของการเมือง คือ คุณธรรม (Virtue) ซึ่งต่างไปจากคุณธรรมดั้งเดิม ของบรรดานักคิดก่อนหน้ามาจากอริสโตเติล โดยเฉพาะคุณธรรมที่เพลโต อริสโตเติล (Plato-Aristotle) หรือนักคิดในคริสต์ศาสนาดังเอาไว้สำหรับผู้ปกครองนั้น มาจากอริสโตเติล เห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นอุดมคติมากเกินไป ไม่สามารถนำมาใช้ให้บรรลุถึง สภาพความดีในอุดมคติได้ ซึ่งนอกจากจะทำไม่ได้แล้วยังอาจนำไปสู่ความล้มเหลวของผู้ปฏิบัติอีกด้วย เพราะเป็นสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้และไม่เป็นประโยชน์สำหรับโลกแห่งความเป็นจริงทางการเมือง

ความอยู่รอดในโลกของความเป็นจริงทางการเมือง นำไปสู่ความคิดที่เกี่ยวกับการจัดการในเรื่องของอำนาจอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากอำนาจคือเป้าหมายสูงสุดเป้าหมายหนึ่งของสังคมการเมือง ที่สมาชิกของสังคมการเมืองแต่ละคนต่างพยายามหาวิธีที่จะทำให้ตนเองอยู่รอดจากการคุกคามของผู้อื่น ซึ่งวิธีการที่ทำให้ตนเองรอดพ้นหรือปลอดภัยจากการคุกคามของผู้อื่นก็คือการทำให้ตนเองเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้อื่น ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกคนจึงหลีกเลี่ยงจากเป้าหมายของการแสวงหาอำนาจไม่ได้ และสิ่งที่ปรากฏขึ้นจริงในวงการการเมืองของทุกสังคมก็คือ การแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจสูงสุด ด้วยวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ในการแสวงหาอำนาจสูงสุดทางการเมืองนี้ มาจากอริสโตเติลได้เสนอเครื่องมือสำคัญ ที่สามารถจะช่วยให้ผู้ที่จะนำไปใช้ได้อย่างถูกต้อง ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดทางการเมืองได้ นั่นคือ “คุณธรรมทางการเมือง” หรือ Political Virtue (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 112)

คุณธรรม (Virtue) ที่มาจากอริสโตเติลกล่าวถึงนี้ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการเอาชนะ อุปสรรคต่าง ๆ ที่ขัดขวางหนทางแห่งการเป็นผู้ชนะ หรือผู้ประสบความสำเร็จทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องของผู้กระทำจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับ “ความจำเป็น” (Necessita) ของสถานการณ์ ซึ่งในเรื่องความจำเป็น มาจากอริสโตเติลได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้ว่า “นี่ต้องเป็นที่เข้าใจว่าเจ้าผู้ปกครอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าผู้ปกครองคนใหม่ ไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามสิ่งทั้งปวงที่ทำให้มนุษย์ถูกถือว่าดีได้ เพราะบ่อยครั้งพวกเขาจะถูกความจำเป็นบีบให้กระทำตรงข้ามกับข้อตกลง ความเชื่อเพื่อเผ่าเผ่า ความเมตตากรุณา ศาสนา เพื่อที่จะคงรักษารัฐไว้ และเพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่เขาจะต้องมีจิตใจที่พร้อมให้เขาสามารถเห็นเห ตามกระแสแห่งโชคชะตาและความผันแปรของสิ่งต่าง ๆ สิ่งให้เขาทำ และอย่างที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น เขาไม่ควรที่จะหันเหจากสิ่งที่ดี ถ้าเขาสามารถทำได้ แต่เขาควรรู้ว่าเขาไปสู่สิ่งใดได้อย่างไร เมื่อความจำเป็นบีบให้ทำเช่นนั้น (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 227) ความจำเป็นมักเป็นเงื่อนไขกำหนด

การกระทำของเจ้าผู้ปกครอง ดังนั้น เราจึงต้องเป็นสุขซึ่งจึงจอกเพื่อจะได้รู้จักกับดัก และเป็นสิ่งโต เพื่อที่จะทำให้หมาปากกลัว

ความจำเป็นทางการเมือง ในเงื่อนไขทางสังคมที่กำหนดไว้สำหรับมาคิอาเวลลี การที่บางคนจะต้องทำการอันสกปรก รับภาระหรือคำสาปของอำนาจทางการเมืองในการปกครอง รัฐนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอันเลี่ยงไม่ได้ (ชัชววัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 224) ความจำเป็นนี้หมายความว่ารวมไปถึงการกระทำที่เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ หรือขาดไม่ได้ เพราะถ้าหากขาดหรือละเว้นการกระทำนั้น ก็อาจทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้ คุณธรรม (Virtu) ที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึง จึงเป็นสิ่งที่ครอบคลุมทั้งในส่วนของคุณธรรม (Virtu) ตามที่จินตนาการ และส่วนที่เป็นความเลวทราม (Evil) ตามที่จินตนาการ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นความเมตตากรุณา หรือความเหี้ยมโหดทารุณก็ตาม เนื่องจากเหตุผลที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว คือ การเมืองไม่ใช่เรื่องของศีลธรรม ดังนั้น จึงไม่ใช่สิ่งที่ควรกังวลว่าสิ่งที่เราทำ หรือคุณธรรม (Virtu) ที่ได้นำมาใช้ นั้น เป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดไปจากหลักการทางศีลธรรม หากแต่สิ่งที่ควรคำนึงอยู่เสมอก็คือ ผลสำเร็จในบั้นปลายภายหลังจากที่ได้กระทำไปแล้ว นั่นคือความอยู่รอดในสังคมการเมือง (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 122)

ความอยู่รอดในสังคมการเมืองนำไปสู่การสร้างแนวความคิดทางการเมืองเพื่อความอยู่รอดของรัฐและของบุคคล ความอยู่รอดของรัฐที่มาคิอาเวลลี พยายามสร้างขึ้นนั้นเกิดขึ้นจากบริบททางการเมืองในสมัยของมาคิอาเวลลี คือสภาพความแตกแยกและความไม่มีเอกภาพภายในของรัฐอิตาลี รวมทั้งความอ่อนแอของอิตาลีที่ต้องถูกรุกรานจากรัฐภายนอกอยู่ตลอดเวลา แนวคิดเพื่อความอยู่รอดของรัฐนั้นเป็นแนวคิดทางการเมืองในกรอบของ “เหตุผลแห่งรัฐ” แสวงหาแบบวิธีการเพื่อการรักษาความอยู่รอดหรือประโยชน์ของรัฐ แต่ในความอยู่รอดของรัฐนั้นจะรวมเอาความอยู่รอดของผู้ปกครองเข้าไปอยู่ด้วย

แนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐ จะให้ความสำคัญกับความพยายามที่จะสร้างความเข้มแข็งให้รัฐ ซึ่งจำเป็นต้องทำลาชอุบสรรคต่าง ๆ ที่ขัดขวางการสร้างเสริมความเข้มแข็งของรัฐ หรือการกระทำในสิ่งที่มีรัฐต้องการ โดยไม่คำนึงถึงเงื่อนไขเรื่องสิทธิของประชาชนในรัฐ เพราะฉะนั้นการกระทำตามแนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐในสายตาของศาสนาและศีลธรรม จึงเป็นการกระทำที่เป็นบาป แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเพื่อสร้างความมั่นคงเข้มแข็งของรัฐ จากเหตุผลนี้จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดเรื่องการเมืองในแนวใหม่ที่ต่างออกไปจากเดิม โดยมีมาคิอาเวลลีเป็นผู้เริ่มกระทำตามหลักการดังกล่าวเป็นคนแรก ไมน์เนค (Meinecke, 1984 : 25, อ้างถึงใน นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 123) และเป็นต้นแบบของการสร้างแนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐขึ้นมาอย่าง

จริงจังในสมัย ต่อ ๆ มา ทั้งนี้ทั้งนั้น แนวคิดที่สร้างขึ้นมานี้ในภายหลังก็ยังคงยึดหลักการเดิมที่มาจาก
 อาริเอสตรางไว้ นั่นคือ การกระทำเพื่อรักษาตนเอง (self-preservation)

การกระทำทางการเมืองที่ทำให้รัฐอยู่รอดนี้ ยังให้ผลด้านการสร้างความอยู่รอด
 ของผู้ปกครองด้วย หรือในมุมมองกลับกันการกระทำเพื่อความอยู่รอดของผู้ปกครองก็ไม่อาจมองข้าม
 ความอยู่รอดของรัฐไปได้ ดังนั้นแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจึงให้ความสำคัญไปที่ความ
 อยู่รอดของรัฐและของผู้ปกครอง ซึ่งจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการเอาชนะ
 อุปสรรคและวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด เท่าที่สติปัญญาความสามารถของมนุษย์จะกระทำ
 ได้

การเมืองจึงไม่ใช่เรื่องของการพิจารณาโดยยึดหลักว่า “ควร” หรือ “ไม่ควร” แต่
 ต้องเป็นการพิจารณาโดยหลักของ “จำเป็น” หรือ “ไม่จำเป็น” เท่านั้น เจ้าผู้ปกครองหรือ
 นักการเมืองที่จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นที่จะต้องยึดหลักการดังกล่าว เพราะหากมีแต่คำนึง
 หลักการของศีลธรรมแล้ว ผู้ปกครองนั้นจะไม่มีวันเป็นผู้ชนะ หรือเป็นผู้ที่สามารถอยู่ในอำนาจได้
 อย่างมั่นคง เพราะนี่คือโลกของการเมือง ซึ่งเป็นโลกคนละโลกกับโลกศีลธรรม ที่ไม่มีวันจะมา
 บรรจบกันได้ ด้วยสภาพความเป็นจริงที่แต่ละโลกต่างก็มีพื้นฐานและเป้าหมายที่แตกต่างกัน
 (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 124)

ความหมายของการเมืองที่เราจะพอสรุปได้จากหนังสือเรื่อง เจ้าผู้ปกครอง หรือ
 The Prince ของมาคิอาเวลลีก็คือ การเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ แต่ถ้าพิจารณาจากบริบททาง
 ความคิดทั้งสมัยก่อนและในสมัยของมาคิอาเวลลีแล้ว เราจะพบว่าการเข้าใจการเมืองว่าเป็นเรื่อง
 ของอำนาจและวิธีการจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่คำนึงถึงเรื่องศีลธรรม (Moral) ไม่ใช่เรื่องส่วนตัว
 (Impersonal) นั้นเป็นเรื่องที่แปลกใหม่ของวงการการศึกษาความคิดทางการเมือง (Innovation
 in political thought) เมื่อเทียบความคิดทางการเมืองของยุคคลาสสิกและยุคกลางที่ตกอยู่ภายใต้
 อิทธิพลของคริสต์ศาสนา ความกล้าในการต่อกรกับอิทธิพลคริสตจักรของมาคิอาเวลลีในรูปแบบนี้
 ทำให้มีบุคคลจำนวนไม่น้อยที่ยกย่องเขาให้เป็นผู้บุกเบิกแนวทางให้กับปรัชญาการเมืองยุคใหม่

การสูญเสียอำนาจ

กิจกรรมทางการเมืองต่างไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใด ล้วนแต่มีเรื่องของอำนาจ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยทั้งสิ้น ทั้งในเรื่องของการแย่งอำนาจ การขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ เมื่อพิจารณาวัฏจักรแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งธรรมชาติทางการเมืองนั้น ย่อมเป็นพลวัตรในตัวเอง ก็จะทำให้เห็นว่ามันมีสิ่งเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่ยังคงอยู่คู่กับการเมืองเสมอมา สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมออันนี้คือรูปแบบการปกครอง อันได้แก่จำนวนผู้ใช้อำนาจทางการเมือง หรือผู้ปกครอง และวิธีใช้อำนาจที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วยสาเหตุต่าง เช่น การเสียชีวิต การมอบโอนอำนาจ และการสละราชบัลลังก์ การหมดอำนาจเพราะถูกยึดอำนาจ เป็นต้น แต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะด้วยเพราะสาเหตุใดนั้นจะมีองค์ประกอบหนึ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นั่นคือสิ่งที่เรียกว่า “อำนาจ” ที่คงอยู่กับการมีรัฐและการเมืองมาตลอด เพียงแต่เปลี่ยนผู้ใช้อำนาจเท่านั้น และบุคคลจำนวนมากได้ตัดสินใจเข้ามาสู่วงการการเมือง ด้วยความหวังที่จะเป็นหนึ่งในผู้มีสิทธิใช้อำนาจนั้นในช่วงชีวิตของตนในฐานะของผู้ปกครอง ซึ่งก็คือเป้าหมายของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง บรรดาบุคคลที่เข้ามาสู่วงการการเมืองจำนวนมาก เหล่านั้น มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะบรรลุถึงขั้นของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองได้สำเร็จ สมความตั้งใจ แต่เมื่อพวกเขาได้ผ่านขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว ก็มีเชื่อว่าภารกิจของบรรดาผู้มีอำนาจทั้งหลายจะหมดลงเพียงเท่านั้น เพราะยังต้องมีกระบวนการรักษาอำนาจให้คงอยู่นานที่สุดอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีการใดก็ตาม โดยเฉพาะการใช้สิ่งที่เรียกว่า คุณธรรม (Virtu) (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 124)

ก่อนที่จะศึกษาถึงวิธีการได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาอำนาจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการทำความเข้าใจความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ผู้ศึกษาเห็นว่าหากได้ศึกษาถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจเสียก่อน ก็น่าจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจได้ดียิ่งขึ้น เพราะการมีความรู้และความเข้าใจถึงสาเหตุและลักษณะของการสูญเสียอำนาจ จะทำให้ผู้ปกครองและผู้ศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีสามารถมองเห็นจุดอ่อนและข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นสาเหตุของการสูญเสียอำนาจได้ การมองเห็นถึงข้อบกพร่องดังกล่าวจะทำให้ผู้ปกครองเพิ่มความระมัดระวังต่อกรณีตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการสูญเสียอำนาจให้น้อยลงได้ และขณะเดียวกันก็ทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจได้ยาวนานขึ้นด้วย เนื่องจากในเรื่องอำนาจทางการเมืองนั้นไม่ใช่กิจกรรมที่ผู้ปกครองสามารถจะปล่อยให้เกิดความผิดพลาดขึ้นมาได้ การผิดพลาดทางการเมืองเพียงครั้งเดียวอาจจะมีผลทำให้ผู้ปกครองต้อง

เสียอำนาจไป และการสูญเสียอำนาจที่เกิดขึ้นอาจจะทำให้เขาผู้นั้นไม่มีโอกาสกลับคืนสู่อำนาจที่เคยมีมาแต่เดิมได้อีก เพราะผู้ปกครองคนใหม่อาจจะมีความสามารถในการรักษาอำนาจได้ดีจนผู้ปกครองคนเดิมไม่อาจแย่งชิงกลับคืนมาอีกครั้ง

สาเหตุของการสูญเสียอำนาจตามที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวเอาไว้ใน The Prince นั้นมีอยู่หลายสาเหตุ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่เขาได้รวบรวมมาจากประสบการณ์ที่เขาเคยพบเห็น และเคยศึกษาเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางการเมืองในอดีตมาก่อน ซึ่งสาเหตุต่าง ๆ ที่จะแสดงไว้ในส่วนนี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองต้องหมดอำนาจลงไปทั้งสิ้น

สาเหตุแรกของการสูญเสียอำนาจที่จะกล่าวถึงก็คือ หลังจากที่ผู้ปกครองก้าวขึ้นสู่อำนาจและดำรงสถานภาพเป็นผู้ปกครองได้แล้ว แต่ไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของผู้ปกครองคนเดิมให้หมดสิ้นไปตั้งแต่แรก โดยเหลือเอาไว้เป็นภัยต่อตนเองในภายหลัง นั่นก็คือเมื่อเริ่มแรกที่ผู้ปกครองคนใหม่สามารถยึดอำนาจจากผู้ปกครองคนเดิมได้แล้วนั้น สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองคนใหม่จะต้องทำก็คือ การกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองคนเดิมให้หมดสิ้นไป (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 124) เพื่อไม่ให้บรรดากลุ่มอำนาจเก่าสามารถฟื้นตัวขึ้นมาก่อความไม่สงบแก่ผู้ปกครองคนใหม่ได้ อันหมายถึงการหวนกลับมายึดอำนาจคืนจากผู้ปกครองใหม่

ในระยะแรก ๆ ที่ผู้ปกครองคนใหม่สามารถยึดอำนาจมาได้นั้น บรรดากลุ่มอำนาจเดิมก็อาจจะยังไม่สามารถที่จะทำอะไรที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ และของผู้ปกครองคนใหม่ได้มากนัก แต่เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ปกครองคนใหม่ต้องอ่อนกำลังลงเมื่อใด บรรดากลุ่มอำนาจเก่าดังกล่าวก็เริ่มเข้ามาทำการก่อวุ่น และเริ่มหาทางทวงอำนาจของพวกเขากลับคืนมาและเมื่อใดที่กลุ่มอำนาจเดิมมีกำลังเข้มแข็งกว่าผู้ปกครองคนใหม่ พวกเขาสามารถทำให้ผู้ปกครองคนใหม่หมดอำนาจไปได้ เพราะโอกาสที่พวกเขาจะฟื้นตัวมาอีกครั้งนั้น ก็มีอยู่มาก เนื่องจากเคยเป็นกลุ่มที่ครองอำนาจมาก่อน ดังนั้นการไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของผู้ปกครองคนเดิมเสียตั้งแต่เริ่มแรกที่ขึ้นมาอำนาจได้ใหม่ ๆ นั้น จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองคนใหม่มีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจไปได้อย่างมากสาเหตุหนึ่ง

สาเหตุประการต่อมาที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้ก็คือ การที่ผู้ปกครองยินยอมหรือเปิดโอกาสให้คนที่เกลียดเรา หรือคนที่เราเกลียดได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (สมบัติ จันทร์วงศ์ , 2552 : 159-160) เหตุผลสำคัญของสาเหตุนี้ก็คือ คนที่เกลียดเรา หรือคนที่เราเกลียด ก็คือคนที่ถือได้ว่าเป็นศัตรูของเรา เป็นฝ่ายตรงข้ามกับเรา ในขณะที่เดียวกันเขาก็ถือได้ว่าเป็นศัตรูกับเราด้วยเช่นกัน คนพวกนี้มีความมุ่งหวังที่จะทำลายล้างเราอยู่ตลอดเวลา เมื่อใดก็ตามที่เขามีโอกาสเข้าดำรงตำแหน่งที่สามารถเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ เขาก็จะทำมันทันที โดยไม่มีข้อยกเว้น ถึงแม้

ว่าจะเป็นในกรณีที่เราเป็นผู้แต่งตั้งให้เขาได้เข้าดำรงตำแหน่งดังกล่าวนั้นก็ตาม เนื่องจาก มาคิอาเวลลีมีความเชื่อว่าการกระทำเช่นนั้นจะไม่สามารถทำให้ผู้ที่เคยเป็นศัตรูกับเรามาก่อน ลืมความเจ็บช้ำเก่า ๆ ที่เคยมีมาแต่เดิมได้ เพราะความเกลียดชังระหว่างมนุษย์นั้น ไม่สามารถจะ ลบเลือนไปได้ ไม่ว่าจะใช้เวลานานเท่าใด หรือจะทดแทนด้วยผลประโยชน์ใด ๆ ก็ตาม ในเรื่องของการทำอันตรายต่อมนุษย์นั้น มาคิอาเวลลีเชื่อว่า มนุษย์จะทำอันตรายต่อมนุษย์ ด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการ คือ ทำเพราะความกลัว กับทำเพราะความเกลียด ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เราเกลียด ได้รับตำแหน่งสำคัญ ที่สามารถจะทำอันตรายเราได้ จึงถือว่าเป็นสาเหตุสุดยอดแห่งความพินาศของอำนาจรัฐ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 160) และไม่ว่าใครก็ตาม ที่ให้โอกาสผู้อื่น โดยเฉพาะศัตรูของเขาขึ้นมาอำนาจได้ ก็กล่าวได้ว่า เขาผู้นั้นเป็นผู้ที่ทำลายตนเอง และเป็นสาเหตุที่ทำให้เขาต้องสูญเสียอำนาจอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้

สาเหตุของการสูญเสียอำนาจ 2 ประการแรกที่กล่าวมาแล้วนั้น เราสามารถอธิบายรวมกันได้ว่า ทั้งการปล่อยเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองคนเดิมให้เหลือไว้ และการเปิดโอกาสให้คนที่เราเกลียดหรือคนที่เกลียดเราได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองนั้น เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้ปกครองผู้นั้นขาดหรือหย่อนความสามารถในเรื่องของการมองการณ์ไกล หรือความสามารถในการคำนึงถึงความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพราะผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจให้นาน ๆ และสูญเสียมันไปด้วยความยากลำบากนั้น จะต้องมีความสามารถในการคาดคะเนถึงผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จากการกระทำต่าง ๆ ในปัจจุบันด้วย (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 113) การไม่ยอมกำจัดเชื้อสายของผู้มีอำนาจเดิมหรือการเปิดโอกาสให้คนที่เราเกลียดเข้ามามีอำนาจนั้น ในระยะแรก ๆ ที่อำนาจของเรายังเข้มแข็งอยู่ คนพวกนั้นก็คงจะทำอันตรายเราไม่ได้มากเท่าไรนัก แต่ถ้าเมื่อใดที่เราอ่อนกำลังลง หรือเมื่อพวกเขามีความพร้อมมากขึ้นในอนาคตนั้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนคือ การก่อความยุ่งยากและความไม่สงบต่ออำนาจของเรา และนั่นคือสาเหตุของการสูญเสียอำนาจ 2 ประการที่เราจำเป็นต้องรู้และเข้าใจ เพื่อที่จะหาทางหลีกเลี่ยง ให้ได้วิธีการของการรักษาอำนาจ ที่เราจะต้องศึกษากันในส่วนตัวต่อไป

สาเหตุประการต่อไปที่จะกล่าวถึงก็คือ สาเหตุที่เกี่ยวกับเรื่องของ “กองกำลัง” ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการรักษาอำนาจด้วย มาคิอาเวลลีเชื่อว่า ผู้ปกครองที่มีกองกำลังของตนเอง จะสามารถกระทำการต่าง ๆ เช่น การได้มาซึ่งอำนาจ และการรักษาอำนาจด้วยความสะดวกสบาย แต่ในทางตรงกันข้ามนั้น ผู้ที่ไม่มีกองกำลังของตนเอง ก็จะต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยความง่ายตายเช่นกัน

ความบกพร่องในเรื่องกองกำลังของตนเองนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอยู่หลายประเด็นเช่น การไม่มีกองกำลังเป็นของตนเองเลย แต่อาศัยการพึ่งพากองกำลังของผู้อื่น ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการได้อำนาจมาโดยอาศัยโชคชะตา (Fortuna) การไม่มีกองกำลังของตนเองนี้ จะทำให้เราต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของเจ้าของอำนาจที่เราพึ่งพาอยู่ ซึ่งเราไม่สามารถหยั่งรู้ได้เลยว่าอำนาจดังกล่าวจะให้การสนับสนุนเราไปถึงเมื่อไหร่ และถ้าหากเมื่อใดที่กองกำลังดังกล่าวเลิกให้การสนับสนุนเรา เมื่อนั้นโอกาสของการสูญเสียอำนาจก็จะมีสูงขึ้นจนเราไม่อาจต้านทานได้ ประเด็นที่สองที่เกี่ยวกับเรื่องกองกำลัง ที่จะกล่าวถึงก็คือ การนำเอากองกำลังของต่างชาติเข้ามาช่วยขจัดความยุ่งยากในรัฐของตน (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 212) เพราะในการรักษาอำนาจนั้น โอกาสที่จะเปลืองพลังต่อฝ่ายตรงข้าม ก็เป็นสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง ที่จะต้องหาวิธีป้องกันและแก้ไขตามความเหมาะสม แต่วิธีแก้ไขความยุ่งยากภายในรัฐนั้น จะต้องไม่ใช่วิธีที่นำเอากองกำลังต่างชาติเข้ามาช่วยขจัดความยุ่งยากดังกล่าว เพราะนั่นคือการซัดศึกเข้าบ้านที่มีอันตรายเป็นอย่างยิ่ง มาคิอาเวลลิกกล่าวแสดงความเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า

“...เพราะฉะนั้นเจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญา จึงหลีกเลี่ยงกองกำลังเหล่านี้ (กองกำลังต่างชาติ) เสมอมา และใช้กองกำลังของตนเอง เขาปรารถนาที่จะแพ้วัยกกองกำลังของตนเองเสียยิ่งกว่าที่จะชนะด้วยกองกำลังของผู้อื่น ทั้งนี้โดยวินิจฉัยว่า ชัยชนะที่ได้มาโดยกองกำลังต่างด้าวนั้น ไม่ใช่ชัยชนะที่แท้จริง...” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 212)

กองกำลังต่างชาติที่เข้านั้น อาจจะช่วยขจัดความยุ่งยากในเบื้องต้นได้ แต่หลังจากนั้นแล้ว กองกำลังส่วนนี้กลับจะเป็นภัย โดยสร้างความยุ่งยากและความวุ่นวายเพิ่มขึ้นมากกว่าเดิมเสียอีก และโอกาสที่จะจำกัดกองกำลังต่างชาติออกไปจากดินแดนของตน ก็ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้ง่าย ๆ เสียด้วย เพราะเรา (ผู้ปกครอง) นำพวกเขาเข้ามาในขณะที่เราอยู่ในสภาพที่อ่อนกำลัง ซึ่งพวกเขาก็ย่อมรู้ถึงสถานภาพของเราเป็นอย่างดี จุดนี้เองที่ทำให้พวกเขาพยายามทำทุกวิถีทาง ที่จะขัดขวางไม่ให้ผู้ปกครองที่เขาช่วยเหลือมีกำลังเข้มแข็งมากไปกว่าเขา ทำให้เราต้องตกอยู่ในสถานะที่จำเป็นต้องพึ่งพากองกำลังของพวกเขาอยู่ตลอดไป และหากเราขัดขึ้น พวกเขาก็จะยึดอำนาจไปจากเราเสีย สถานการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าหากกองกำลังต่างชาติไม่มียึดอำนาจไปจากผู้ปกครอง อันจะทำให้สูญเสียอำนาจอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ผู้ปกครองผู้นั้นก็คงต้องตกอยู่ในสภาพที่ต้องอยู่ภายใต้ดุลพินิจของผู้อื่น เป็นสถานภาพของผู้ปกครองที่ไม่มีอำนาจที่แท้จริงอย่างเลียงไม่ได้ กองกำลังต่างชาติที่ผู้ปกครองได้นำเข้ามาจึงเป็นสาเหตุของการสูญเสียอำนาจที่นั่นแล้วและเป็นปัญหาที่ยากแก่การแก้ไข

ประเด็นเรื่องกองกำลังที่จะนำไปสู่การสูญเสียอำนาจประเด็นสุดท้ายก็คือ การมีกองกำลังเป็นของตนเอง แต่ผู้ปกครองไม่อยู่ในสถานะที่จะควบคุมและบังคับใช้กองกำลังของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ การที่ผู้ปกครองไม่ได้เป็นนายทัพด้วยตนเอง (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 199) หรือเป็นผู้ที่ไม่รู้จัก หรือไม่ให้ความสำคัญกับศิลปะของการทำสงคราม (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 223-225) มาคิอาเวลลีกล่าวว่าความบกพร่องของผู้ปกครองที่ไม่ได้เป็นนายทัพด้วยตนเอง หรือไม่ได้เป็นผู้ปกครองที่เข้าใจเรื่องทางทหาร จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นไม่สามารถเป็นที่เคารพยกย่องโดยทหารของเขา และเขาก็ไม่อาจไว้วางใจพวกทหารได้ (สมบัติ จัน ทรวงศ์ , 2552 : 198) นั่นก็คือสภาพของผู้ปกครองที่ไม่สามารถควบคุมกองทัพได้อย่างที่ควรจะเป็น เพราะมาคิอาเวลลีเชื่อว่า บรรดานายทัพที่เก่งกาจทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมใฝ่ฝันถึงความยิ่งใหญ่ของตนเองอยู่เสมอ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 198) ถ้าหากผู้ปกครองผู้ใดไม่มีความรู้เรื่องทหาร ที่จะรู้เท่าทัน หรือควบคุมพวกเขาได้ พวกเขาก็จะเริ่มทำทลายอำนาจ และยึดอำนาจไปจากผู้ปกครองผู้นั้นในที่สุด

เป็นความจริงที่มีอาจปฏิเสธได้เลยว่า ความสามารถทางด้านสงครามนั้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้นั้นได้มาซึ่งอำนาจ แต่ในทางกลับกัน การเป็นผู้หย่อนความสามารถในด้านการสงคราม ก็ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้เช่นกัน การฝึกสงครามอยู่เสมอจะทำให้ผู้ปกครองมีความพร้อมในเรื่องการป้องกันรักษารัฐได้ดีขึ้น เพราะการฝึกซ้อมรบจะทำให้ทหารของรัฐมีความพร้อมที่จะป้องกันการสูญเสียอำนาจต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการฝึกซ้อมในยามสงบ ที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญมากยิ่งกว่าการฝึกในยามสงคราม (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 224) เพราะมีผู้ปกครองในอดีตจำนวนมาก ที่ต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยสาเหตุที่เขาได้หันไปให้ความสำคัญกับความโอ้อ่าของชีวิต มากยิ่งกว่าการคิดถึงเรื่องของกำลังทหาร (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 179-180) ผู้ปกครองที่มีพฤติกรรมดังกล่าวนั้น เมื่อถึงยามคับขันขึ้นมา เขาจะไม่สามารถต่อต้านอำนาจที่เข้ามาทำลายเขาได้เลย เพราะเขาไม่ได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสงคราม และสาเหตุนี้ก็เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

เมื่อกล่าวถึงสาเหตุของการสูญเสียอำนาจที่เกิดขึ้นจากผู้มีอำนาจเดิมที่ไม่ยอมจำกัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองเดิม และการยอมให้ผู้เป็นศัตรูกับเขาได้รับตำแหน่งสำคัญ กับการสูญเสียอำนาจที่เกิดจากความบกพร่องเรื่องกองกำลังคือการไม่มีกองกำลังเป็นของตนเอง การพึ่งพากองกำลังต่างชาติ และการไม่สามารถควบคุมกองกำลังของตนเองไปแล้ว สาเหตุต่อไปที่มีผลทำให้ผู้ปกครอง ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางตัวของผู้ปกครองต่อประชาชนในทางที่ผิด แล้วนำไปสู่การสูญเสียอำนาจตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงทั้งหมดมาไว้ใน

ส่วนนี้เป้าหมายหลักของผู้ปกครองที่มีต่อประชาชน ก็คือ ทำอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ตนเองเป็นที่เกลียดชังของประชาชน หรือทำอย่างไรจึงจะไม่ให้ตนเองมีประชาชนเป็นศัตรู เพราะการมีประชาชนเป็นศัตรูนั้นเป็นอันตรายอย่างยิ่งหลวงของผู้เป็นผู้ปกครองทุกคน เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องดำรงตนอยู่ท่ามกลางประชาชนจำนวนมาก ถ้าหากประชาชนส่วนใหญ่รังเกียจผู้ปกครองแล้ว เขาก็คงจะอยู่ในอำนาจได้อย่างลำบาก เพราะต้องถูกต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ จากประชาชนอยู่ตลอดเวลา สถานการณ์เช่นนั้นจะเพิ่มโอกาสในการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองให้มากกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปกครองที่จะต้อง มีประชาชนเป็นมิตรด้วย (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 179) เพื่อลดโอกาสและความเสี่ยงในการสูญเสียอำนาจที่อาจจะเกิดจากประชาชนให้น้อยลง

ความพยายามที่จะเป็นมิตรกับประชาชนนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะต้องพิจารณาว่าควรกระทำมากน้อยเพียงใด เหมาะสมกับความจำเป็นของผู้ปกครองแต่ละคนแค่ไหน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ใช่หลักการแน่นอนตายตัว แต่ก็ไม่ใช่ความพยายามที่จะให้ประชาชนรักมากเกินไปจนเกินกว่าความเป็นมิตร จะเป็นอันตรายต่อผู้ปกครอง และนำมาสู่การสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองได้ เนื่องจากการเป็นที่รักไม่ได้ทำให้มนุษย์กลัวหรือไม่กล้าทำร้ายผู้ปกครอง เพราะธรรมชาติของมนุษย์ในความคิดของมาคิอาเวลลีเป็นคนเห็นแก่ตัวและพร้อมจะทรยศต่อความรักได้ทุกเมื่อ แต่พวกเขาจะไม่กล้าทรยศต่อความกลัว การพยายามทำความดีในทุก ๆ เรื่องจึงไม่ใช่สิ่งๆ ที่เรียกว่าเป็นคุณธรรม (Virtu) เพราะการทำความดีเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถช่วยรักษาอำนาจเอาไว้ได้ เนื่องจากจะเป็นจุดอ่อนที่ฝ่ายตรงข้ามสามารถนำมาใช้เล่นงานผู้ปกครอง ดังนั้นการดำรงตนอยู่บนพื้นฐานของความรักและความดีอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นข้อบกพร่องของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ เพราะจะเปิดโอกาสให้ฝ่ายตรงข้ามหาทางโค่นล้มเขาได้ตลอดเวลา (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 137)

เมื่อการทำตัวเป็นผู้มีคุณสมบัติที่ดีอยู่เสมอ ไม่ใช่สิ่งที่ดีสำหรับผู้ปกครองที่มุ่งหวังจะรักษาอำนาจให้ได้ยาวนานแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องมีความสามารถที่จะพลิกแพลงสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ตลอดเวลา ถ้าผู้ปกครองคนใดทำเช่นนั้นไม่ได้ โอกาสที่จะต้องสูญเสียอำนาจก็มีมาก เพราะความดีต่างๆ ที่พยายามกระทำนั้น เมื่อมองอีกมุมหนึ่งก็จะกลับกลายเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายตรงข้ามใช้โจมตีเราได้เป็นอย่างดี

การพยายามสร้างภาพของตัวเองให้เป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารี ด้วยการเป็นผู้ให้ ในสิ่งต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างมากมาย พยายามทำตัวเป็นคนใจบุญอยู่ตลอดเวลา ทำยที่สุดแล้ว การกระทำเช่นนั้นกลับจะส่งผลเสียให้แก่ผู้ปกครองได้ เพราะเมื่อผู้ปกครองต้องการเป็นผู้ “ให้” อยู่

ตลอดเวลาจะมีผลทำให้ฐานะทางการเงินของรัฐและของผู้ปกครองย่ำแย่ลง หนทางแก้ไขเพื่อไม่ให้ฐานะของรัฐแยลงก็คือการเก็บภาษีจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งวิธีนี้จะสร้างภาระให้ประชาชนเพิ่มมากขึ้นตามมาด้วย เพราะประชาชนจะต้องเดือดร้อนที่ถูกเก็บเงินภาษีเพิ่ม และนำไปสู่ความเกลียดชังจากประชาชนที่จะมีต่อผู้ปกครอง ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการสูญเสียอำนาจอย่างหนึ่งตามที่มาคิอาเวลลีสอนไว้ว่า

“...และในที่สุด เพื่อที่จะคงรักษาชื่อว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีไว้ เขาก็จะถูกบีบโดยความจำเป็นให้สร้างภาระแก่ประชาชนอย่างผิดปกติ ให้เร่งรัดและกระทำสิ่งทั้งปวงที่สามารถทำได้เพื่อให้ได้เงิน นี่จะเริ่มทำให้เขาเป็นคนเกลียดชังโดยซ้ำแผ่นดินของเขา และเมื่อเขาอยากจนลง ก็จะไม่ซ้ำแผ่นดินคนใดเคารพเขาในแบบวิธีการซึ่งภายหลังจากได้ทำอันตรายต่อคนจำนวนมากด้วยความโอบอ้อมอารีของเขาและให้รางวัลต่อคนไม่กี่คนแล้ว เขาจะรู้สึกถึงโชคร้ายทุกอย่างที่แรกเกิด และเขาจะอยู่ในอันตรายกับภัยทุก ๆ อย่างที่เกิดขึ้น เมื่อล่วงรู้สิ่งนี้และปรารถนาที่จะถอนตัวทันทีทันใดนั้นเขาก็จะก่อให้เกิดชื่อเสียงว่าเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 233)

ความเมตตาสงสาร เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่การสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองได้ในทฤษฎีของมาคิอาเวลลีเห็นว่าผู้ปกครองที่ยังไม่สามารถตัดความรู้สึกสงสารออกไปจากจิตใจของตัวเอง จะมีโอกาสสูญเสียอำนาจได้มาก ความสงสารประชาชน กล่าวหาประชาชนจะต้องทนทุกข์หรือเดือดร้อนจากข้อบังคับหรือกฎระเบียบต่าง ๆ ของรัฐ ที่จะต้องมีขึ้นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวม โดยปล่อยปละละเลยระเบียบวินัยหรือลดความเข้มงวดของกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่วางเอาไว้ ความสงสารดังกล่าวจะเริ่มทำให้ประชาชนไร้ระเบียบวินัย และในที่สุดความไม่สงบสุขก็จะเริ่มขึ้นภายในรัฐ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 239) เมื่อถึงขั้นนั้นอำนาจของผู้ปกครองก็จะถูกทำลายทั้งจากประชาชนที่ไม่เชื่อฟัง และไม่เคารพกฎระเบียบของรัฐ และจากฝ่ายตรงข้ามหรือบรรดาผู้ที่ปรารถนาจะช่วงชิงอำนาจรัฐและสถานการณ์ขั้นนี้ก็เลวร้ายเพียงพอที่จะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้

การกระทำต่าง ๆ ของผู้ปกครองที่มุ่งหวังจะให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชน ถือเป็นข้อผิดพลาดที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจได้ มาคิอาเวลลีเชื่อว่าการมีประชาชนเป็นมิตรนั้นเป็นสิ่งที่ดีแต่ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องทำให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชนเสมอไป การไม่ถูกเกลียดชังไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องทำให้ประชาชนรักเราให้ได้ การไม่ถูกเกลียดชังนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นที่รักเพราะผู้ปกครองสามารถหาประโยชน์จากความเกลียดชัง ความหวาดกลัว และการเป็นที่รักได้ ถ้าผู้ปกครองมีคุณธรรมเพียงพอ เนื่องจาก

“เจ้าผู้ปกครองควรจะทำให้ตนเป็นที่หวาดกลัวในแบบวิธีการที่ถ้าเขาไม่ได้ความรักมาเขาก็หลีกเลี่ยงความเกลียดชังได้ เพราะการเป็นที่หวาดกลัวและไม่เป็นที่เกลียดชังนั้น สามารถไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี และเขาจะทำได้เสมอ ถ้าเขาหักห้ามตนเองจากทรัพย์สินของพลเมือง และข้าแผ่นดินของเขา และจากสตรีของพวกเขา” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 240)

มาคิอาเวลลีไม่ได้สนับสนุนให้ผู้ปกครองพยายามทำให้ตนเองเป็นที่รักของประชาชนเนื่องจากการเป็นที่รักของประชาชนนั้นเป็นอันตราย เพราะผู้ปกครองจะตกอยู่ภายใต้ความพอใจของคนอื่น สิ่งที่มาคิอาเวลลีสนับสนุนให้ใช้ผูกพันกับประชาชนนั้นคือความกลัว (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 240) มิใช่ความรักเนื่องจากความรักเป็นสิ่งที่บังคับกันไม่ได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ที่จะรักและผู้ที่将被รัก ความรักของประชาชนที่จะมีให้ผู้ปกครองจึงขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ให้คือประชาชน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้ปกครอง ในฐานะของผู้รับ สภาวะที่ผู้ปกครองต้องตกอยู่ในฐานะของการเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจบังคับนั้นเป็นอันตรายสำหรับผู้ปกครองอย่างมาก เพราะจะทำให้ผู้ปกครองขาดความสามารถในการควบคุมอำนาจรัฐไป เนื่องจากมิวแต่รอรับความรักจากประชาชน และเมื่อต้องเป็นผู้รอก็ไม่ใช่การเป็นผู้ที่สามารถบังคับหรือสั่งการสิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการของตน ซึ่งเป็นข้อบกพร่องที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจข้อหนึ่ง

นอกจากนี้ การเลือกวางตัวเป็นกลางในสถานการณ์ของสงครามก็เป็นหนทางที่จะนำผู้ปกครองไปสู่การสูญเสียอำนาจได้ มาคิอาเวลลีกล่าวว่า ในสภาวะสงครามจะมีรัฐคู่สงครามที่พยายามแสวงหาการสนับสนุนจากรัฐที่สามที่ไม่ใช่รัฐคู่สงครามอยู่เสมอ และเมื่อรัฐใด (รัฐที่สาม) ต้องตกอยู่ในสถานะที่ต้องเลือกว่าจะเข้ากับฝ่ายใด ก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องพิจารณาว่าจะเลือกอยู่ข้างใดตามความเหมาะสมของสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองไม่ควรทำก็คือ การเลือกที่จะไม่เข้าข้างใครหรือการเลือกวางตัวเป็นกลาง โดยหวังว่าการวางตัวเป็นกลางจะทำให้เขาไม่ต้องขัดแย้งกับใครเลย เพราะในความหวังว่าการวางตัวเป็นกลางจะช่วยหลีกเลี่ยงความขัดแย้งจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้นั้น ผลที่เกิดขึ้นก็คือผู้ปกครองที่เลือกวางตัวเป็นกลางจะไม่ได้ได้รับความเป็นมิตรจากใครเลย และเมื่อใดก็ตามที่อำนาจของผู้ปกครองอ่อนกำลังลงหรือเมื่อถึงคราวจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือจากรัฐอื่น ผู้ปกครองผู้นั้นจะไม่สามารถแสวงหาความสนับสนุนหรือความช่วยเหลือจากใครได้เลย เนื่องจากในยามที่รัฐเพื่อนบ้านตกอยู่ในสภาพคับขันและต้องการความช่วยเหลือนั้น ผู้ปกครองของรัฐที่สามก็ไม่ได้ให้ความช่วยเหลือพวกเขา ดังนั้นการหวังจะให้พวกเขามาช่วยเหลือเราในยามที่เราคับขันบ้างนั้น จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้อย่างยากหรือหากเป็นไปได้ คือเขายอมช่วยเหลือ แต่ความช่วยเหลือที่จะได้รับก็ไม่ใช่ว่า

ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจที่จะต้องตอบแทนน้ำใจต่อผู้เคยช่วยเหลือเขาแต่อย่างใด ความช่วยเหลือดังกล่าวไม่ใช่ความช่วยเหลือจากมิตรที่ผู้ปกครองที่แท้จะหวังพึ่งพาในยามคับขันได้ และยังมีสิ่งใดที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าเขาจะช่วยเหลือเราตลอดไปหรือไม่

ผู้ปกครองผู้ใดตกอยู่ในสภาพของผู้ไม่มีมิตรที่พอจะหวังพึ่งพาในยามคับขันได้ แล้วโอกาสของการสูญเสียอำนาจก็ย่อมมีสูงกว่าผู้ปกครองที่ตัดสินใจเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปเลย เนื่องจากว่าหากเกิดเหตุการณ์คับขันขึ้นมา เขาก็ยังคงมีมิตรที่ยินดีจะช่วยเหลือเขาอยู่ อย่างน้อยก็น่าจะเป็นการตอบแทนน้ำใจที่เขาเคยช่วยเหลือผู้อื่นในยามที่ผู้อื่นต้องการมาก่อน ตามหลักการของมาคิอาเวลลีที่กล่าวไว้อย่างชัดเจน

“และมันจะเกิดขึ้นเสมอว่าเขาผู้ซึ่งมิใช่มิตร จะแสวงหาความเป็นกลางจากท่าน และเขาผู้ซึ่งเป็นมิตรจะขอให้ท่านเปิดเผยตัวท่านเองพร้อมอาวุธ และเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายในปัจจุบัน บรรดาเจ้าผู้ปกครองที่ลงใจบ่อยครั้งที่สุดจึงเลือกวิถีแห่งความเป็นกลาง และบ่อยครั้งที่ที่สุดที่พวกเขาที่ประสบความสำเร็จแต่เมื่อเจ้าผู้ปกครองเปิดเผยตนเองอย่างหนักแน่นที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าฝ่ายที่ท่านนั้นด้วยนั้นชนะ แม้ว่าเขาอาจจะมีอำนาจมากและท่านยังคงต้องขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเขา แต่เขาก็มีข้อผูกพันกับท่านและมีสัญญาแห่งความรักอยู่ และมนุษย์เรานั้นก็ไม่ได้ไร้ความซื่อสัตย์เสียจนพวกเขาจะกดขี่ท่านโดยอ้างตัวอย่างความอกตัญญูเช่นนั้น ”

(สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 287)

จากเรื่องกองกำลังมาถึงเรื่องการเลือกวางตัวเป็นกลาง ล้วนแต่เป็นเรื่องที่อาจจะเรียกได้ว่าอยู่ไกลตัวของผู้ปกครอง ก็มาถึงเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวของผู้ปกครองมากที่สุดแต่ก็เป็นสาเหตุที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจได้มากที่สุดเช่นกัน นั่นก็คือการสูญเสียอำนาจที่มีสาเหตุมาจากบรรดาผู้ช่วยหรือที่ปรึกษาของผู้ปกครอง

การมีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษานั้นสามารถให้ประโยชน์ในการช่วยคิดและช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี แต่ก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองจะต้องมีความสามารถในการคัดเลือกผู้ช่วยให้เกิดผลดีแก่ตนเองมากที่สุด ผู้ช่วยที่ดีจะต้องคิดถึงประโยชน์ของผู้ปกครองมากกว่าประโยชน์ของตัวเอง มิใช่ผู้ช่วยที่คิดถึงตัวเองมากกว่าผู้ปกครอง (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 293-294) เพราะผู้ช่วยประเภทนี้จะนำความเสียหายมาสู่ผู้ปกครองได้ เนื่องจากพวกเขามีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับผู้ปกครองตลอดเวลาและเป็นผู้ที่คอยให้คำปรึกษาต่าง ๆ อยู่เสมอ ถ้าหากพวกเขาเป็นคนที่คิดถึงประโยชน์ของตนเองมากกว่าผู้ปกครองแล้ว พวกเขาที่ย่อมนำความเสื่อมเสียมาสู่ผู้ปกครองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้และอาจจะเสียหายโดยไม่รู้ตัวอีกด้วย ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้ปกครอง

จะต้องเลือกสรรผู้ช่วยให้ได้คนที่ดีที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียขึ้นในภายหลัง (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 142)

นอกจากการมีที่ปรึกษาที่ดีแล้ว ผู้ปกครองยังจะต้องมีวิจรรย์ญาณในการเลือกรับฟังคำปรึกษาต่าง ๆ ด้วยตนเองอีกด้วย ผู้ปกครองจะต้องไม่หลงเชื่อคำปรึกษาจากบรรดาที่ปรึกษาโดยไม่ไตร่ตรองหรือคิดใคร่ครวญก่อน (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 298) เพราะนอกจากการมีที่ปรึกษาที่ดีแล้ว บรรดาคำปรึกษาต่าง ๆ ที่พวกเขาให้มานั้น ผู้ปกครองจะต้องนำมาคิดวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อนที่จะเชื่อหรือก่อนที่จะนำไปปฏิบัติเสมอ ไม่หลงเชื่อคำปรึกษาอย่างง่าย ๆ โดยไม่มีหลักเกณฑ์ เพราะอาจจะถูกที่ปรึกษาหลอกลวงหรือพูดในสิ่งที่ผู้ปกครองนำไปทำแล้วเกิดผลดีต่อพวกเขาแต่กลับเกิดผลเสียต่อผู้ปกครอง บทเรียนจากเหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตทั้งในยุคก่อนมาคืออาเวल्लीและยุคหลังมาคืออาเวल्लीก็มีตัวอย่างของผู้ปกครองจำนวนมากที่ต้องสูญเสียอำนาจไปด้วยสาเหตุที่เขามีที่ปรึกษาไม่ดีอยู่เคียงข้าง รวมทั้งการเป็นคนหูเบาหลงเชื่อคำแนะนำของลูกน้องโดยไม่ไตร่ตรองด้วยหลักเกณฑ์ของตัวเองด้วยความสุขุมรอบคอบเสียก่อน เป็นจำนวนไม่น้อยเลย

ตัวอย่างของการสูญเสียอำนาจ ตามที่ผู้ศึกษาได้อธิบายมาข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่มาคืออาเวल्लीได้ชี้ให้เห็นถึงจุดบกพร่องต่าง ๆ ที่นำไปสู่การสูญเสียอำนาจดังกล่าว เมื่อเห็นข้อบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นแล้วผู้ปกครองทุกคนควรจะให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้แล้วหาทางป้องกันและแก้ไขเพื่อไม่ให้ตนเองต้องสูญเสียอำนาจไปอย่างง่าย ๆ การลดโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจก็เท่ากับเป็นการเพิ่มความสามารถในการรักษาอำนาจ เพราะหลังจากที่ศึกษาวิธีการสูญเสียอำนาจเสร็จแล้วก็จะมีผลทำให้การศึกษาเรื่องการรักษาอำนาจของผู้ปกครองเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมองเห็นมุมมองต่าง ๆ มากขึ้นกว่าที่จะเอาการรักษาอำนาจมาศึกษาก่อนการสูญเสียอำนาจ

การขึ้นสู่อำนาจ

เมื่อเป้าหมายที่สำคัญของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองคือการก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง มนุษย์ที่มีความปรารถนาจะก้าวไปให้ถึงระดับของการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองจึงพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะทำให้ตนเองได้อำนาจมาครอบครอง จากความสำคัญดังกล่าวทำให้การศึกษาถึงขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจหรือการได้มาซึ่งอำนาจ เป็นขั้นตอน

ทางการเมืองที่ได้รับความสนใจจากผู้เกี่ยวข้องทางการเมืองมาทุกยุคทุกสมัย เพื่อให้ตนเองบรรลุถึงเป้าหมาย นั่นคือการเป็นผู้มีอำนาจทางการเมือง

ในงานเขียนเรื่อง The Prince มาคิอาเวลลีได้เขียนถึงแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่เขารวบรวมมาจากประสบการณ์ทางการเมืองของเขา โดยเขียนแทรกเอาไว้ในเนื้อหาของงานเขียนชิ้นนี้หลายบทด้วยกัน โดยเฉพาะในบทที่ 6 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม บทที่ 7 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา บทที่ 8 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรม และบทที่ 9 ว่าด้วยการขึ้นสู่อำนาจโดยมหาชนสนับสนุน เนื้อหาส่วนใหญ่ของการขึ้นสู่อำนาจตามคำสอนของมาคิอาเวลลีจะเน้นหนักไปในแนวทางการขึ้นสู่อำนาจโดยกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม เพราะเป็นแนวทางที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง “คุณธรรมทางการเมือง” หรือ Virtù ซึ่งมาคิอาเวลลีให้ความสำคัญมากกว่าการขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการอื่น ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องของ “โชคชะตา” ล้วน ๆ ในบทที่ 7 หรืออาจจะเป็นเรื่องที่ไม่ได้อาศัย Virtù หรือ Fortuna ทั้งหมดเช่นในบทที่ 8 และ 9 แต่จากวิธีการขึ้นสู่อำนาจทั้ง 4 วิธีที่กล่าวมานั้นมาคิอาเวลลีชื่นชมวิธีการแรก ที่อาศัยของกำลังและคุณธรรมของตนเองมากที่สุด เนื่องจากเขาเชื่อว่าวิธีการดังกล่าวจะทำให้การรักษาอำนาจที่ได้มาเป็นไปด้วยความง่ายตายและยากแก่การสูญเสียมากกว่าวิธีการอื่น ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ที่ว่าการศึกษาเรื่องอำนาจมีความสัมพันธ์กันทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจและการสูญเสียอำนาจ

การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา (Fortuna) เป็นแบบวิธีการที่มีความเกี่ยวเนื่องกับเรื่องของ “โชคชะตา” (Fortuna) ค่อนข้างมาก เนื่องจากผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการนี้อาจจะไม่ได้ขึ้นมาด้วยความสามารถของตนเองทั้งหมด หรือเป็นผู้ที่ขึ้นมาด้วยการมีคุณสมบัติที่เหมาะสมของการเป็นผู้ปกครองที่แท้แต่อย่างใด เมื่อบุคคลเหล่านี้มิได้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมหรือมีความพร้อมที่จะเป็นผู้ปกครอง แต่แล้วในวันดีคืนดีที่โชคชะตาหรือฟ้าเป็นใจให้พวกเขากลับได้ขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะของ “บุญหล่นทับ” ก็ได้ บุคคลเหล่านี้แม้จะได้อำนาจมาไว้ในครอบครองแล้ว แต่เนื่องจากพวกเขาไม่มีความพร้อมหรือไม่มีความดี (Virtù) ของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ด้วยตนเอง ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ พวกเขาจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา (Fortuna) ที่จะมีต่อการรักษาอำนาจในภายหลังว่า

“บรรดาผู้ซึ่งเป็นคนธรรมดา ๆ และได้กลายเป็นเจ้าผู้ปกครองโดยลำพังโชคชะตา นั้น เป็นได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยเพียงเล็กน้อย แต่พวกเขาจะต้องเหนื่อยเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะคงรักษาตัวของพวกเขาเองไว้ และพวกเขาไม่ประสบกับความยากลำบากใดเลยในวิถีทาง ก็เพราะ

พวกเขาบินไปที่นั่น แต่ความยากลำบากทั้งปวง เกิดขึ้นหลักจากที่เขาถูกวางตัวแล้ว ”
(สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 153)

ประเภทของการขึ้นสู่อำนาจด้วยความง่ายดายหรือด้วยโชคชะตา (Fortuna) นี้ ได้แก่ “ผู้ซึ่งได้รัฐมา ไม่ได้ด้วยเงิน ก็ด้วยความโปรดปรานของผู้ที่มอบรัฐให้ ” การได้มาด้วยเงินนั้น อาจจะเป็นการใช้เงินติดสินบนพวกทหาร (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 153) หรือถ้าเป็นกรณีของ สังคมการเมืองในปัจจุบันก็อาจจะได้แก่การใช้เงินซื้อเสียงเลือกตั้ง เพื่อให้ตนเองได้รับเลือกตั้งเข้ามา มีอำนาจทางการเมือง การได้อำนาจมาด้วยการใช้เงินเป็นเครื่องมือ นั้น ถือเป็นเรื่องง่ายสำหรับผู้ที่มีฐานะร่ำรวยมีเงินทองมหาศาล ก็สามารถใช้จ่ายของตนเป็นหนทางไปสู่อำนาจได้ แต่ผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจในลักษณะนี้จะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจเป็นอย่างยิ่ง ” เพราะพวกเขาใช้เวลาเพียงไม่นานในการใช้เงินซื้อเสียงแล้วเขาก็ได้เป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดความผูกพันกับฐานอำนาจของตนคือประชาชนได้ เมื่อฐานอำนาจของคนเหล่านี้ไม่มั่นคง เพราะพวกเขาไม่มีกองกำลังของตนเองที่จะรักษาอำนาจ พวกเขามีแต่เงินซึ่งไม่สามารถซื้อความรักภักดีได้ คนพวกนี้เมื่อเกิดการท้าทายอำนาจจากกลุ่มอำนาจใหม่ที่มีความพร้อมหรือมีคุณสมบัติมากกว่าพวกเขา พวกเขาก็จะสูญเสียอำนาจไปด้วยความง่ายดาย เหมือนกับที่พวกเขาขึ้นมาสู่อำนาจด้วยความง่ายดาย

อีกประเภทหนึ่งของแนวทางการขึ้นสู่อำนาจด้วยกำลังของผู้อื่นและด้วยโชคชะตา (Fortuna) ก็คือ การได้อำนาจมาด้วยความโปรดปรานของผู้มีอำนาจ การได้อำนาจประเภทนี้เป็นอำนาจที่ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้มีอำนาจที่แท้จริงซึ่งไม่ใช่ตัวเรา (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 148) การที่เขาแต่งตั้งให้เราขึ้นสู่อำนาจที่มีอำนาจนั้น อาจจะเป็นเพราะเขามีความโปรดปรานในตัวเรา หรืออาจจะด้วยเหตุผลอื่น เช่น ในขณะนั้นเขายังไม่มีความพร้อมที่จะดำรงตำแหน่งด้วยตนเอง เขาก็อาจจะแต่งตั้งให้เราเข้ามาเป็นก่อน แต่ถ้าหากวันใดเขาพร้อมที่จะเป็นผู้ปกครองด้วยตนเอง หรือเข้าไม่ต้องการให้เราอยู่ในตำแหน่งอีกต่อไป เขาจะถอดถอนเราออกจากตำแหน่งแล้วขึ้นดำรงตำแหน่งเองหรือเขาอำนาจกลับคืนไปสู่ตัวเขา โดยที่เราไม่อาจขัดขืนความต้องการของเขาได้ เพราะเราไม่ได้มีอำนาจเป็นของตัวเอง คราวที่เราขึ้นสู่อำนาจก็ขึ้นโดยอาศัยกำลังของผู้อื่น โดยที่เราไม่สามารถไปบีบบังคับหรือขัดความต้องการของใครได้ แต่จะเป็นไปในลักษณะของการร้องขอ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 163) ซึ่งจะได้ตามที่เราขอหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความพอใจของผู้อื่น (ผู้มีอำนาจที่ช่วยหรือให้ตำแหน่งเรา) เท่านั้น ไม่ใช่ความพอใจของเรา (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 167)

ตัวอย่างของการขึ้นสู่อำนาจด้วยความโปรดปรานของผู้อื่นที่มากิอาเวลลียกมา ประกอบคำสอนของเขาได้แก่ กรณีของซีซาร์ บอร์เจีย (Ceasare Borgial) ที่ขึ้นสู่อำนาจได้ก็เพราะความช่วยเหลือของสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Pope Alexander VI) ซึ่งเป็นบิดาของเขา ในช่วงที่บิดาของเขายังดำรงตำแหน่งสันตะปาปาอยู่ ซีซาร์ยังมีความมั่นคงในอำนาจอยู่ด้วยการสนับสนุนของกองทัพของศาสนจักรภายใต้คำสั่งของสันตะปาปา แต่หลังจากที่บิดาของเขาเสียชีวิตลงในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1503 (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 163) สันตะปาปาคนใหม่คือ จูเลียสที่ 2 (Pope Julius II) ไม่ให้ความสนับสนุนซีซาร์อีกต่อไป อำนาจของซีซาร์ที่เคยได้รับการสนับสนุนจากกองทัพศาสนจักรก็หมดไปและเขาก็ต้องพึ่งพากองกำลังของตนเองแต่เพียงอย่างเดียว ความไม่มั่นคงในอำนาจก็เกิดขึ้นกับซีซาร์ แม้ว่าเขาจะไม่เสียอำนาจไปในทันทีเพราะว่าเขาเป็นผู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม (Virtu) อันยิ่งใหญ่อยู่ในตัวอย่างมาก” แต่เขาก็ต้องพบกับความยากลำบากและเสียชีวิตลงด้วยการถูกฆ่ากลางสนามรบในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1506 (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 167) ในขณะที่เขามีอายุได้เพียง 32 ปี เท่านั้น และเป็นช่วงเวลาหลังจากการเสียชีวิตของอเล็กซานเดอร์ที่ 6 ผู้ให้การสนับสนุนเขาเพียงไม่ถึง 4 ปี อย่างไรก็ตามตัวอย่างของซีซาร์ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของความมั่นคงในอำนาจของผู้ปกครองที่อาศัยกองกำลังของผู้อื่นคำจุนอยู่ได้เป็นอย่างดี

แนวทางต่อไปของการขึ้นสู่อำนาจ ซึ่งเป็นแนวทางที่มากิอาเวลลีให้ความสำคัญ และชื่นชมอย่างมากก็คือ การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (Virtu) แนวทางนี้ต้องอาศัยสิ่งทีมากิอาเวลลีเรียกว่า Virtu เข้ามาประกอบในขั้นตอนขึ้นสู่อำนาจด้วยแต่ในส่วนนี้ผู้ศึกษาจะอธิบายโดยเน้นเฉพาะเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจเป็นหลัก โดยไม่เน้นถึงเรื่อง คุณธรรม Virtu มากนักเนื่องจากเรื่องคุณธรรม (Virtu) เป็นเรื่องที่มีเนื้อหาและมีความสำคัญมาก ผู้ศึกษาจึงได้แยกไปศึกษาถึงรายละเอียดของคุณธรรม (Virtu) ในส่วนที่ว่าด้วยคุณธรรมและโชคชะตาในลำดับต่อไป

ผู้ปกครองที่สามารถขึ้นสู่อำนาจด้วยความพร้อมทางด้านกองกำลัง สติปัญญา และด้วยความสามารถของตนเองนั้น จะพบกับความยากลำบากและอุปสรรคนานัปการกว่าที่พวกเขาจะสร้างสิ่งดังกล่าวขึ้นมาจนพวกเขาก้าวไปถึงระดับของการเป็นผู้มีความพร้อมที่จะขึ้นสู่อำนาจ แต่เมื่อพวกเขาสามารถก้าวขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว พวกเขาก็จะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นไว้ด้วยความระมัดระวังกว่าผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยความช่วยเหลือและด้วยกองกำลังของผู้อื่น โอกาสที่พวกเขาจะสูญเสียอำนาจก็จะเป็นไปด้วยความยากลำบากกว่า เพราะพวกเขามีความ

พร้อมที่จะรักษาอำนาจของพวกเขา ซึ่งเป็นความพร้อมที่พวกเขามีอยู่ในตัวมาตั้งแต่ก่อนที่จะขึ้นสู่อำนาจแล้ว (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 150)

การเป็นผู้ปกครองที่มีความพร้อมในความสามารถทางการทหารหรือการสงคราม เป็นวิธีที่ยากลำบากสำหรับบุคคลที่จะก้าวไปให้ถึงจุดนั้น เพราะกว่าที่บุคคลใดจะเป็นผู้ที่มีความสามารถทางด้านสงครามได้ บุคคลนั้นก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องทหารหรือเป็นทหารด้วยตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ไม่สามารถทำได้ภายในระยะเวลาอันสั้น แต่จะต้องเกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์เรื่องทหาร สะสมกองกำลัง เรียนรู้ยุทธวิธีการรบ ฯลฯ รวมถึงวิธีการที่ใช้ในการยึดอำนาจเอาไว้ด้วย การเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องทหารหรือเป็นผู้มีศิลปะของการสงครามจะทำให้บุคคลผู้นั้นสามารถสร้างและรวบรวมกองกำลังของตนเองได้ นอกจากนี้เขายังสามารถควบคุมการใช้ประโยชน์จากกองกำลังของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อทำได้ถึงขั้นนั้นแล้ว เขาก็สามารถที่จะใช้กองกำลังของเขาผนวกเข้ากับความรู้เรื่องยุทธวิธีการรบ เข้าทำการยึดอำนาจมาเป็นของเขาได้ในที่สุด ผู้ปกครองประเภทนี้เป็นผู้ปกครองที่มาจากเวลาสี่ขึ้นชมอย่างมาก โดยกล่าวว่า “มันมีคุณธรรมชนิดที่ไม่เพียงแต่มันจะคงรักษาผู้ซึ่งเกิดมาเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น หากแต่ว่าบ่อยครั้งทีเดียว ที่คนธรรมดา ๆ ก็เติบโตมาถึงขั้นนั้นได้ด้วยสงคราม ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 223)

การขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีนี้สามารถนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในวงการการเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะในการปฏิวัติ-รัฐประหารที่เกิดขึ้นตั้งแต่เริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึง พ.ศ. 2534 ปรากฏว่าผู้ที่ทำการยึดอำนาจได้สำเร็จ ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มทหาร เริ่มจากกลุ่มทหารในคณะราษฎรที่เป็นตัวแสดง (Actor) หลักในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 การรัฐประหาร พ.ศ. 2490 โดยกลุ่มทหารภายใต้การนำของจอมพลผิน ชุณหะวัณ จนมาถึงคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ คณะรสช. ใน พ.ศ. 2534 ที่มีพลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นผู้นำ รวมถึงการรัฐประหารครั้งล่าสุด เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งมีพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน เป็นผู้นำการรัฐประหาร โดยใช้ชื่อคณะก่อการว่า คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ใช้ชื่อย่อว่า คปค. (ผู้เขียน) ตัวอย่างการยึดอำนาจทางการเมืองดังกล่าวจึงเป็นตัวอย่างที่ดีในการอธิบายวิธีการขึ้นสู่อำนาจด้วยการเป็นผู้มีความสามารถทางทหารของมาคิอาเวลลีได้

แต่ในการขึ้นสู่อำนาจของผู้ปกครองคนต่าง ๆ ในทางปฏิบัติจริงจะพบว่าผู้ปกครองจำนวนไม่น้อยที่ประสบกับตนเองว่า การใช้ความสามารถทางการทหารเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้พวกเขาขึ้นสู่อำนาจได้ หรือถ้าได้ก็จะเป็นไปด้วยความลำบากยากเย็นและต้อง

ใช้เวลานานมาก เนื่องจากสภาพความเป็นจริงในแต่ละรัฐต่างก็มีอุปสรรคแตกต่างกันออกไป ดังนั้นผู้ปกครองหลาย ๆ คน จึงต้องใช้คุณธรรม (Virtu) ส่วนอื่น เช่น ความทารุณโหดร้าย ความรุนแรง ความสามารถในการฉวยโอกาส ฯลฯ มาใช้ประกอบกับความสามารถทางทหาร เพื่อให้การขึ้นสู่อำนาจของพวกเขาบรรลุผลสำเร็จได้เร็วขึ้น

วิธีการที่สามารถนำมาใช้เพื่อให้บรรลุผลในการขึ้นสู่อำนาจได้แน่นอนมากขึ้น ได้แก่การใช้ความชั่วร้ายซึ่งมาคิอาเวลลีเรียกมันว่าการได้อำนาจมาโดยอาชญากรรม เข้ามาช่วยอีกทางหนึ่ง สิ่งที่เขาเรียกว่าความชั่วร้ายนั้นยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน แต่มีความหมายถึงความสามารถของร่างกายและจิตใจ ที่จะตัดสินใจกระทำหรือเลือกใช้วิธีการบางอย่างที่ชั่วร้ายและต่ำทราม อันอยู่นอกเหนือการวางแผนหรือการคาดการณ์ของมนุษย์ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็นของแต่ละสมรภูมิ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นการกระทำที่ต้องใช้ความรุนแรง การไม่มีข้อผูกพันต่อผู้อื่น ความทารุณโหดร้ายเยี่ยงสัตว์ ความป่าเถื่อน และความชั่วช้าอันอเนกอนันต์ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 169-173) ที่เสี่ยงต่อการถูกประณามสาปแช่งเพียงใดก็ตาม ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายคือ การเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองไม่ว่าวิธีการที่นำมาใช้จะเลวร้ายเพียงใด ผู้ที่หวังจะประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจ ก็จำเป็นต้องพร้อมที่จะกระทำในสิ่งดังกล่าวด้วยความสามารถในการกระทำความชั่วร้ายต่าง ๆ อาจเป็นสิ่งที่ฝ่ายตรงข้าม คาดการณ์ไม่ถึงว่าจะถูกนำมาใช้ แต่จุดนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจอันเด็ดเดี่ยว ที่จะกระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นการเสียอันตราย หรือเสี่ยงต่อการถูกประณามเช่น ตัวอย่างของอคาธอคลีส ชาวซิซิลี (Agathocles, 361-289 ก่อนคริสตกาล) ที่ก้าวขึ้นมาจากบุคคลธรรมดาและกลายเป็นกษัตริย์แห่งซีราคิวส์ ด้วยวิธีการที่

“ เมื่อเขาเข้าเป็นทหาร เขาได้เลื่อนตำแหน่งต่าง ๆ และได้เป็นปรเตอร์ (Pretore) แห่งซีราคิวส์ คือเป็นผู้บัญชาการกองทัพ (Commander) เมื่อมีตำแหน่งที่มั่นคงแล้ว เขาตั้งใจที่จะเป็นเจ้าผู้ปกครอง และยึดครองสิ่งซึ่งโดยข้อตกลงได้ยินยอมให้แก่เขา ด้วยการใช้อำนาจรุนแรง และโดยที่ไม่ต้องมีข้อผูกพันต่อผู้อื่น เขาก็ได้หลอกให้มีการเรียกประชุมผู้คนและวุฒิสภาของซีราคิวส์ รวบรวมว่าเพื่อจะใคร่ครวญถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมหาชนรัฐนั้น และตามสัญญาที่กำหนดไว้ก่อนแล้ว เขาก็ให้ทหารของเขาฆ่าวุฒิสมาชิกทุกคนรวมทั้งผู้ที่ร้ายที่สุดในหมู่ประชาชนแล้วเข้ายึดและครอบครองการเป็นเจ้าผู้ปกครองของนครนั้นโดย ปราศจากการจลาจลใด ๆ ทางการเมือง” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 170)

อีกตัวอย่างหนึ่งของการขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรมได้แก่ โอลิเวอร์ออตโต
 เอลเฟรดุชชี (Oliverotto Euffreducci) แห่งเฟร์โม (Fermo) (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 171) ที่
 ขึ้นสู่อำนาจด้วยการฆ่าจิโรวานนี โฟเกียโน ผู้เป็นลุงของตนเอง วิธีการของเขาเริ่มขึ้นหลังจากที่

“เขาเขียนจดหมายถึงจิโรวานนี อธิบายเหตุผลที่อยากจะกลับไปเยี่ยมโฟเกียโน
 และนครของเขา และเพื่อรับทราบมรดกบางส่วนของเขา เนื่องจากได้ห่างบ้านมาเป็นเวลาหลายปี
 เขาปรารถนาจะกลับไปยังเฟร์โมอย่างมีเกียรติเคียงข้างด้วยทหารม้าหนึ่งร้อยคนของมิตรและ
 บริวารของเขา...จิโรวานนีจัดให้ชาวเมืองเฟร์โมต้อนรับเขาอย่างสมเกียรติ ลีเวอร์ออตโตพำนักในบ้าน
 ของเขาเอง ที่ซึ่งเขาคอยสังการอย่างลับ ๆ ถึงสิ่งซึ่งจำเป็นสำหรับความชั่วร้ายในกายภาคหน้า
 หลังจากเวลาผ่านไปไม่กี่วัน เขาก็จัดให้มีงานเลี้ยงที่เป็นทางการที่สุด โดยเขาเชิญจิโรวานนี
 โฟเกียโนและบุคคลนั้นนำของเฟร์โมทั้งหมดมาร่วมด้วย และเมื่ออาหารและการรื่นเริงอื่น ๆ เสร็จ
 ลึกลง ลีเวอร์ออตโตก็เริ่มการสนทนาที่มีเนื้อหาจริงจังอย่างมีเล่ห์กระเท่ห์ ทันใดนั้น เขาก็ลุกขึ้นและ
 กล่าวหา สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่จะต้องพูดกันในที่รโหฐานกว่านี้ ดังนั้นเขาจึงเข้าไปยังอีกห้องหนึ่ง
 จิโรวานนีและพลเมืองอื่น ๆ ทั้งนั้นก็ตามเขาเข้าไป พอพวกเขา นั่งลง ทันทีทันใดนั้นเองบรรดา
 ทหารก็ออกมาจากที่ซ่อนและฆ่าจิโรวานนีและคนอื่น ๆ จนหมด...หลังจากฆาตกรรมนั้นแล้ว...เขา
 ก็จัดตั้งรัฐบาลที่มีเขาเป็นเจ้าผู้ปกครอง เนื่องจากบรรดาผู้ที่คงจะไม่พอใจและสามารถจะทำอัน
 ตายเขาได้ ต่างก็ตายไปจนหมดสิ้นแล้ว (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 171-172)

ตัวอย่างของอการอคลีสและโอลิเวอร์ออตโตเป็นแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่เต็มไปด้วย
 ด้วยความเลวร้ายและความชั่วช้า ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองที่ใช้ความเลวร้ายต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถ
 เป็นผู้ปกครองที่ดีสยดาและประชาชนได้ เพราะเขาจะต้องถูกประชาชนรังเกียจและต่อต้านอย่าง
 ในสิ่งที่พวกเขาได้ทำมันลงไป อย่างไรก็ตาม มาคิอาเวลลีเห็นว่าสิ่งเลวร้ายเหล่านี้จะให้ประโยชน์
 ต่อผู้ที่นำมาใช้ได้ ถ้าสิ่งนั้นเกิดมาจากความทารุณโหดร้ายที่ใช้ได้ดี คือ นำมาใช้ประกอบเฉพาะ
 ในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จะต้องใช้ออย่างฉับพลัน เหมาะกับความจำเป็นที่
 จะต้องทำให้ตนเองมั่นคงและหลังจากนั้นแล้วก็ไม่นำมันกลับมาใช้อีก การใช้ความทารุณโหดร้าย
 อย่างดีนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้ปกครองที่แท้อย่างมหาศาลในการยึดอำนาจให้สำเร็จผลได้รวดเร็ว
 และแน่นอนมากขึ้น

เหตุผลที่มาคิอาเวลลีห้ามมิให้ผู้ปกครองนำเอาความทารุณโหดร้ายต่าง ๆ
 กลับมาใช้อีก ภายหลังจากที่เขาสามารถขึ้นสู่อำนาจได้แล้ว ก็คือ ความชั่วร้ายเหล่านั้นเป็นแบบ
 วิธีการที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถได้มาก็แต่อำนาจเด็ดขาด แต่ไม่ได้ความรุ่งโรจน์ (สมบัติ
 จันทรวงศ์ , 2552 : 170) และความชั่วร้ายเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคสำคัญที่จะขวางกั้นมิให้

ผู้ปกครองผู้หนึ่งก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในบรรดาผู้ที่ได้รับการสรรเสริญอย่างดีเยี่ยมได้ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 171) เพราะการได้รับการสรรเสริญจากประชาชนถือเป็นคนละเรื่องกับเรื่องของอำนาจ การขึ้นสู่อำนาจนั้นไม่จำเป็นต้องขึ้นด้วยวิธีการที่จะต้องได้รับการสรรเสริญจากประชาชน เนื่องจากโลกของอำนาจไม่ใช่โลกของศีลธรรมและความรู้สึกของประชาชน หากผู้ปกครองผู้ใดมี แต่ใช้วิธีการที่ประชาชนทั่วไปรู้สึกไม่ดีหรือนำสรรเสริญ เขาก็อาจจะไม่มีโอกาสประสบความสำเร็จ ในการขึ้นสู่อำนาจเลยในช่วงชีวิตของเขา

คำสอนในส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า “ความ จำเป็น (Necessita)” (ชัชววัฒน สถาอาพันธ์, 2533 : 224-225) ได้เป็นอย่างดี ซึ่งความจำเป็น จะเป็นเงื่อนไขในการนำมากำหนดการกระทำต่าง ๆ ของผู้ปกครองให้สามารถทำอะไรก็ได้ เพื่อ ความสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างจริง ๆ และเพื่อให้ตนเองอยู่รอด โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมหรือความดี หรือความชั่วเป็นประเด็นหลัก ไม่ว่าสิ่งที่จะเป็นทำการกระทำเยี่ยงสัตว์ป่าก็ตาม แต่ถ้าสิ่งนั้นเป็น สิ่งที่ต้องทำ ผู้ปกครองก็ต้องกระทำมันให้ได้ เพราะหากผู้ปกครองไม่กระทำในสิ่งที่เรียกว่า เป็นความจำเป็นแล้ว ก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจได้

แบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจประการสุดท้ายที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงคือ การขึ้นสู่อำนาจ โดยการสนับสนุนของมหาชน อันเป็นวิธีการที่ “ไม่ใช่ (การได้อำนาจมา) โดยความชั่วช้า และโดย ความรุนแรงอันสุดจะทนได้ แต่ได้มาโดยความนิยมชมชอบของเพื่อนพลเมือง ซึ่งอาจจะขึ้นโดย ความนิยมของประชาชน หรือโดยความนิยมของชนชั้นสูง ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 177) การ ขึ้นสู่อำนาจโดยความนิยมของชนชั้นสูงนั้นมีขึ้นเมื่อชนชั้นสูงไม่สามารถต้านทานประชาชนได้ พวกเขา ก็จะแสวงหานักบุคคลที่มีชื่อเสียงในหมู่ของพวกเขาแล้วยกให้บุคคลนั้นขึ้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง อัน จะเป็นวิธีการที่ชนชั้นสูงจะลดกระแสการต่อต้านจากประชาชนลงได้ เพื่อที่พวกเขาจะยังคง สถานภาพของการเป็นชนชั้นสูงในสังคมต่อไปภายใต้การพิทักษ์รักษาของผู้ปกครองที่พวกเขา เลือกรับขึ้น มา ส่วนผู้ปกครองที่ขึ้นมาโดยความนิยมของประชาชนจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนรู้สึกว่าการ เขาไม่สามารถต้านทานชนชั้นสูงได้ พวกเขาก็จะเลือกบุคคลที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งขึ้นมาเป็นเจ้า ผู้ปกครอง เพื่อพิทักษ์รักษาพวกเขา จะเห็นได้ว่าแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจดังกล่าวนี้ผู้ที่ขึ้นสู่อำนาจ ด้วยวิธีนี้แทบจะไม่ต้องทำอะไรเลย เพียงแต่การดำรงสถานของความเป็นผู้มีชื่อเสียงและอาศัย จังหวะความขัดแย้งของชนชั้นสูงกับประชาชน บุคคลผู้นั้นก็อาจถูกเลือกขึ้นมาเป็นผู้ปกครองได้ และจากหนทางการขึ้นสู่อำนาจทั้ง 2 หนทาง นี้มีที่มาต่างกันจึงส่งผลให้การรักษาอำนาจมีความ แตกต่างกันไป ซึ่งผู้ศึกษาได้แสดงรายละเอียดของความแตกต่างเอาไว้ในส่วนของการรักษา อำนาจแล้ว

จากการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม โดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา โดยอาชญากรรม และโดยมหาชนสนับสนุน นำมาสู่เหตุผลของความจำเป็นที่เป็นตัวกำหนดการกระทำของผู้ปกครองโดยเฉพาะในการขึ้นสู่อำนาจ อีกเหตุผลหนึ่งที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันก็คือ ผู้ปกครองที่จะขึ้นสู่อำนาจได้จะต้องมีความสามารถที่จะรู้ว่าเมื่อไร เวลาใด จึงจะเป็นเวลาที่เหมาะสมที่จะทำการ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 103) การยึดอำนาจที่เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ ซึ่งผ่านการประเมินโดยคุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครอง จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจได้ เพราะการขึ้นสู่อำนาจให้สำเร็จนั้นจะต้องมีทั้งโอกาสและคุณธรรม (Opportunity and Virtue) (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 142) ซึ่งเป็นแนวทางที่ทำให้สำเร็จได้ด้วยความยากลำบาก แต่เมื่อทำสำเร็จคือสามารถยึดอำนาจได้แล้ว ผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยแนวทางดังกล่าวจะรักษาอำนาจเอาไว้ได้ด้วยความระมัดระวัง ซึ่งจะแสดงรายละเอียดของเรื่องนี้เอาไว้ในเรื่องของการรักษาอำนาจต่อไป (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 157)

การรักษาอำนาจ

อำนาจคือหนึ่งในเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองที่เป็นแรงดึงดูดใจให้มนุษย์จำนวนมากพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะแสวงหาอำนาจมาครอบครอง ขั้นตอนดังกล่าวเป็นเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจที่จะช่วยให้พวกเขาก้าวไปสู่สถานภาพของการเป็นผู้ปกครองได้แต่หลังจากได้อำนาจมาครอบครองแล้ว ผู้ปกครองทุกคนจะต้องพบกับขั้นตอนที่ยากลำบากยิ่งกว่านั้น นั่นคือขั้นตอนของการรักษาอำนาจเพื่อรักษาสิ่งที่พวกเขาแสวงหามาด้วยความยากเย็นให้คงอยู่กับพวกเขานานที่สุด เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องพบกับการแข่งขันอำนาจจากกลุ่มการเมืองอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา เมื่อใดที่พวกเขาพลาดเมื่อนั้นพวกเขาก็จะต้องสูญเสียอำนาจของพวกเขาไป ความเป็นผู้ปกครองของพวกเขาจะต้องสิ้นสุดลง เพราะการจะรักษาอำนาจให้คงอยู่กับตนเองได้นาน ๆ นั้นไม่ใช่สิ่งที่ผู้ปกครองทุกคนจะทำได้ เนื่องจากฝ่ายตรงข้ามของผู้ปกครองจะจัดเอายุทธวิธีต่าง ๆ ออกมาใช้อย่างเต็มที่ เพื่อแย่งชิงอำนาจไปสู่การครอบครองของเขาให้ได้ (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 157)

ดังนั้นความรู้เรื่องแบบวิธีการรักษาอำนาจ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ปกครองที่ปรารถนาจะอยู่ในอำนาจให้นาน ๆ ควรจะเรียนรู้ถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจที่มาคิอาเวลลีเขียนเอาไว้ใน The Prince เพราะแบบวิธีการของมาคิอาเวลลีเป็นแบบวิธีการรักษาอำนาจที่มี

ชื่อเสียงและได้รับการยอมรับอย่างมากว่า เป็นวิธีที่สามารถนำเอาไปใช้ในทางปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นมีพื้นฐานมาจากการมองการเมืองที่เกิดขึ้นจริงและเป็นอยู่จริง แล้วนำมาสร้างวิธีแก้ไขที่สอดคล้องกับจุดบกพร่องที่เคยเกิดขึ้นจริงมาก่อนได้ (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 158)

มาคิอาเวลลีเขียนถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจเอาไว้หลายประเด็น เพื่อลดโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจจากหลาย ๆ สาเหตุตามที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของการสูญเสียอำนาจ ดังนั้นเมื่อมาคิอาเวลลีสร้างแบบวิธีการรักษาอำนาจด้วยการหาวิธีแก้ไขข้อบกพร่อง/จุดอ่อนตามที่เป็นอยู่จริง จึงส่งผลให้แบบวิธีการของเขาเป็นสิ่งที่ผู้สนใจศึกษากันอย่างมาก และเพื่อให้การศึกษาถึงแบบวิธีการรักษาอำนาจในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจ ผู้ศึกษาจึงได้อธิบายโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. การปฏิบัติต่อกลุ่มอำนาจเก่า
2. การจัดการเรื่องกองกำลังและการสงคราม
3. การปกครองประชาชน
4. ผู้ช่วยและที่ปรึกษา
5. ความดีและความชั่ว

1. การปฏิบัติต่อกลุ่มอำนาจเก่า

หลังจากผู้ปกครองคนใหม่สามารถขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จ และหวังที่จะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นเอาไว้ในครอบครองให้นานที่สุด สิ่งแรกที่ผู้ปกครองควรกระทำก็คือการกำจัดสายเลือดของกลุ่มเจ้าผู้ปกครองเดิมหรือกลุ่มอำนาจเก่าให้หมดสิ้นไป เพื่อมิให้กลุ่มอำนาจเก่ามีโอกาสฟื้นตัวกลับมาเป็นอันตรายและแย่งชิงอำนาจที่เคยเป็นของเขากลับคืนไปได้ ตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวเอาไว้ว่า “และใครที่ได้รัฐเหล่านี้มา และปรารถนาที่จะคงรักษาเอาไว้ ก็ควรจะมีข้อคำนึงอยู่สองประการ ประการหนึ่งคือว่า สายโลหิตของเจ้าผู้ปกครองเดิมจะต้องถูกกำจัด ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 111)

เหตุที่ต้องกำจัดสายเลือดของเจ้าผู้ปกครองเดิมก็เพราะว่า ก่อนที่กลุ่มอำนาจเก่าจะถูกโค่นอำนาจนั้น คนกลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจมากที่สุดในรัฐ ถึงแม้ว่าผู้ปกครองคนใหม่จะโค่นล้มพวกเขาได้ แต่สิ่งต่าง ๆ ที่พวกเขาสร้างสมมาอย่างยาวนานในขณะที่พวกเขายังอยู่ในอำนาจนั้น ถือเป็นอันตราย และทำให้พวกเขามีโอกาสที่จะฟื้นตัวกลับมาทวงอำนาจคืนจากผู้ปกครองคนใหม่ได้เสมอ ดังนั้นผู้ปกครองคนใหม่จึงจำเป็นต้องการกำจัดพวกเขาให้หมดสิ้นไป

แม้ว่าการกำจัดอาจจะต้องใช้วิธีที่รุนแรงถึงขั้นของการกวาดล้างก็ตาม เพราะหลังจากที่ผู้ปกครองคนใหม่สามารถโค่นล้มพวกเขาได้ สถานการณ์ในขณะนั้นบ่งบอกถึงความเหนือกว่าของผู้ปกครองคนใหม่ที่มีต่อพวกเขา และต้องหวนโอกาสในช่วงที่พวกเขากำลังยำแย่ เข้าบดขยี้ซ้ำเติมให้พวกเขาย่อยยับไป เพราะกลุ่มอำนาจเก่าคือกลุ่มอำนาจที่เข้มแข็งมากที่สุดรองลงมาจากผู้ปกครองคนใหม่ พวกเขาจึงเป็นอันตรายต่อผู้ปกครองคนใหม่มากที่สุด ดังนั้นการกวาดล้างพวกเขาให้สูญสิ้นไป ภายหลังจากที่พวกเขาเสียอำนาจไปให้ผู้ปกครองคนใหม่ เพื่อป้องกันไม่让他们กลับมาเป็นภัยได้ในภายหลัง จึงเป็นแบบวิธีการที่จำเป็นในขั้นตอนแรกของการรักษาอำนาจตามคำสอนของ มาคิอาเวลลี ที่ปรารถนาให้ผู้ปกครองที่แท้มีความสามารถในการมองเห็นความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งสิ่งนั้นก็คือการฟื้นตัวของกลุ่มอำนาจเก่า แล้วบริหารจัดการกับมันเสียก่อนก่อนที่ความยุ่งยากดังกล่าวจะขยายตัวจนยากเกินกว่าจะแก้ไขได้

การจัดกลุ่มอำนาจเก่ามิได้เจาะจงเฉพาะการกำจัดตัวบุคคลเท่านั้น หากยังรวมไปถึงการทำลายล้างสิ่งทีแสดงถึงความยิ่งใหญ่และความรุ่งโรจน์ของกลุ่มอำนาจเก่าอีกด้วย อันเป็นวิธีที่ มาคิอาเวลลี เรียกว่า “การทำให้รัฐนั้นพินาศไป ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 138) เพราะวิธีนี้จะไม่ปล่อยให้เหลือเชื้อไฟ หรือชนวนที่จะจุดประกายการต่อต้านผู้ปกครองคนใหม่ได้เลย การบดขยี้เพื่อให้ความรุ่งเรืองของกลุ่มอำนาจเก่าต้องพินาศ แตกแยก กระจายกระจายออกไป จะทำให้ผู้ปกครองคนใหม่สามารถรักษารัฐที่ได้มาอย่างไม่ลำบากมากนัก

วิธีจัดการกับกลุ่มอำนาจเก่าอีกวิธีหนึ่งคือการสนับสนุนกลุ่มอำนาจที่ด้อยกว่าด้วยการ “คงรักษาและบำรุงผู้ที่ย่อยอำนาจ โดยไม่ทำให้พวกนี้มีอำนาจเพิ่มขึ้น (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 117) ซึ่งมีความหมายว่าภายในรัฐต่าง ๆ นั้นนอกจากจะมีกลุ่มอำนาจเก่าและกลุ่มของผู้ปกครองคนใหม่แล้ว ยังมีกลุ่มอำนาจอื่น ๆ ที่มีกำลังน้อยกว่า 2 กลุ่มแรกอยู่อีกด้วย สิ่งที่ผู้ปกครองต้องทำก็คือพยายามดึงเอากลุ่มที่ด้อยอำนาจเหล่านั้น (กลุ่มอำนาจที่สาม) มาไว้ในความควบคุมของตน แล้วร่วมมือกันบ่อนทำลายกลุ่มอำนาจเก่าให้ย่อยยับไป ในขณะที่เดียวกัน ผู้ปกครองก็ยังคงความสามารถในการควบคุมกลุ่มอำนาจที่ด้อยกว่าเอาไว้ได้ เนื่องจากในขณะที่ผู้ปกครองให้การบำรุงรักษาพวกเขาผู้ปกครองก็สามารถควบคุมไม่ให้พวกเขาเติบโตมีอำนาจมากเกินไปกว่าที่ผู้ปกครองต้องการได้ วิธีการนี้จะทำให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจเอาไว้ได้ตามความต้องการของตนเอง เพราะนอกจากจะใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ด้อยอำนาจในการทำลายกลุ่มอำนาจเดิมแล้ว ผู้ปกครองก็ยังสามารถควบคุมกลุ่มอำนาจอื่นไม่ให้เติบโตขึ้นมาเป็นอันตรายต่อตนเองได้ตามต้องการอีกทางหนึ่งด้วย (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 160)

2. การจัดการเรื่องกองกำลังและการสงคราม

กองกำลังทางทหารเป็นฐานกำลังสำคัญที่จะสนับสนุนการรักษาอำนาจของผู้ปกครองไม่ว่าผู้ปกครองผู้นั้นจะได้อำนาจมาด้วยวิธีการใด จะด้วยกำลังของตนเองหรือด้วยกำลังของผู้อื่นแต่หากหวังจะรักษาอำนาจที่ได้มานั้นไว้ เขาก็จำเป็นต้องมีกองกำลังเป็นของตนเอง อันจะทำให้เขามีอำนาจบังคับหรือมีศักยภาพในการต่อสู้กับผู้ที่เข้ามาท้าทายอำนาจของเขาได้ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องไปร้องขอความช่วยเหลือจากใคร และจะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นสามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้ด้วยความสะดวกสบาย เพราะการมีกองกำลังของตนเองนั้นคือลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้ปกครองที่พึงคุณธรรม (Virtu) มากกว่าโชคชะตา (Fortuna) (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 142)

การมีกองกำลังของตนเองนั้นมีประโยชน์มหาศาล เพราะจะทำให้ผู้ปกครองคนใหม่อยู่ในสถานะที่สามารถบังคับให้สิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามความต้องการของเขาได้ นอกจากนี้จะช่วยในการรักษาอำนาจแล้ว ยังสามารถทำให้ผู้ปกครองได้รับความยิ่งใหญ่ต่าง ๆ ตามมาอีกด้วย นอกจากนี้ ยังมีผลในการทำให้ประชาชนเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี ตามที่มาคิอาเวลลีให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“ธรรมชาติของประชาชนนั้นแปรปรวน และง่ายที่จะหว่านล้อมพวกเขาในเรื่องหนึ่งแต่ยากที่จะทำให้พวกเขามั่นคงกับคำหว่านล้อมนั้น เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดระเบียบของเรื่องต่าง ๆ ในแบบวิธีการที่ เมื่อประชาชนไม่เชื่อถืออีกต่อไปแล้ว ก็สามารถที่จะทำให้พวกเขาเชื่อได้ด้วยกำลัง” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 143-144)

นอกจากการมีกองกำลังของตนเองแล้ว ผู้ปกครองยังจะต้องมีความสามารถในการใช้กองกำลังดังกล่าวให้เกิดประโยชน์สูงสุดด้วย การใช้ประโยชน์จากกองกำลังได้สูงสุดนั้น ผู้ปกครองควรดำรงตำแหน่งนายทัพด้วยตนเอง เพื่อให้ตนเองเป็นผู้รู้ถึงยุทธวิธีหรือศิลปะในการรบที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาที่อยู่ในฐานะของการเป็นผู้ปกครอง การมีศิลปะในการสงครามจะทำให้ผู้ปกครองสามารถเรียนรู้และเข้าใจในระเบียบแบบแผนและวินัยของสงคราม ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองเป็นที่เคารพของทหาร (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 224) และเมื่อนั้นผู้ปกครองก็จะอยู่ในฐานะของผู้ที่รู้ทางหนีทีไล่ รู้วิธีรุกและวิธีรับของยุทธวิธีการรบได้อย่างถูกวิธี อันจะทำให้ผู้ปกครองมีโอกาสได้รับชัยชนะในสมรภูมิต่าง ๆ มากกว่าที่จะไม่รู้เรื่องการสงครามเลย

กองกำลังที่มีอยู่จะต้องอยู่ในสภาพที่พร้อมเข้าสู่สงครามจริงตลอดเวลา ซึ่งสามารถทำได้ด้วยการฝึกซ้อมรบอยู่เสมอ โดยเฉพาะการฝึกซ้อมในยามสงบ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 224) นอกจากนี้ผู้ปกครองยังจะต้องหมั่นศึกษาถึงลักษณะของสงครามที่เคยเกิดขึ้นมา

ก่อน เพื่อหาสาเหตุที่ทำให้คู่สงครามได้รับชัยชนะหรือได้รับความพ่ายแพ้ (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 225) เมื่อมีความพร้อมในเรื่องกองกำลังจะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นเป็นที่ครั้นคร้ามของศัตรู เพราะตามธรรมชาติของมนุษย์นั้น จะไม่ยอมต่อสู้กับสงครามที่มองไม่เห็นชัยชนะ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 184) อยู่แล้ว

แบบวิธีการที่กล่าวมาเป็นเรื่องของการเตรียมความพร้อมก่อนที่สงครามจะเกิดขึ้นและเมื่อถึงเวลาที่สงครามเกิดขึ้นจริง ผู้ปกครองจะต้องนำกองทัพเข้าทำสงครามเพื่อขจัดปัญหาและความวุ่นวายให้หมดสิ้นไปโดยเร็ว การไม่ยอมทำสงครามเพียงเพื่อหวังความสงบเฉพาะหน้านั้นไม่ใช่ความสงบที่แท้จริง เพราะอีกไม่นานสงครามก็จะต้องเกิดขึ้นอยู่ดีและอาจจะรุนแรงเกินกว่าที่จะต้านทานไหวก็เป็นได้ ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่ควรหลีกเลี่ยงสงคราม (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 117) และควรนำกองทัพเข้าทำสงครามด้วยความเด็ดเดี่ยวโดยมีเป้าหมายอยู่ที่ชัยชนะเท่านั้น แม้ว่าวิธีการได้มาซึ่งชัยชนะจะต้องใช้ความทารุณโหดร้ายหรือความเหี้ยมโหดเพียงใดก็ตาม ผู้ปกครองจำเป็นต้องมุ่งหวังที่จะเอาชนะเพียงอย่างเดียว แม้ว่าสิ่งที่ต้องเผชิญจะเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวและยากแก่การเอาชนะ แต่มาคิอาเวลลีเชื่อว่ามันคือสิ่งที่ผู้ปกครองต้องกระทำและต้องเอาชนะมันให้ได้ ด้วยการใช้ความรุนแรง ภายใต้ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวของร่างกายและจิตใจเข้าต่อสู้กับมัน เนื่องจากชัยชนะและความพ่ายแพ้จากสงครามจะมีผลต่อสถานภาพของผู้ปกครองโดยตรงว่าผู้ปกครองจะได้อยู่ในอำนาจต่อไปหรือจะต้องหมดอำนาจไป การวางตัวระหว่างสงครามเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญ โดยกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

“และเจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ เมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วยนั่นคือเมื่อเขาเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ส่วนนี้มีประโยชน์มากกว่าการวางตัวเป็นกลางเสมอ และไม่ว่าในกรณีใด ๆ การเปิดเผยตนเองและทำสงครามที่แท้จริงจะเป็นประโยชน์สำหรับท่าน เพราะในกรณีแรกถ้าท่านไม่เปิดเผยตนเอง ท่านจะเป็นเหยื่อของผู้ชนะเสมอพร้อมกับความถูกใจและความพึงพอใจของฝ่ายที่พ่ายแพ้ ท่านจะไม่มีข้ออ้างหรือสิ่งอื่นใดที่สามารถจะป้องกันท่านได้และไม่มีใครที่จะต้อนรับท่าน เพราะผู้ชนะจะไม่ต้องการมิตรที่นำระแวงซึ่งไม่ได้ช่วยเหลือเขาในยามคับขัน และผู้แพ้จะไม่ต้อนรับท่าน เพราะท่านมิได้ต้องการจะเสี่ยงร่วมโชคชะตาไปกับเขาโดยมีอาวุธอยู่ในมือ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 286)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงประโยชน์ที่จะได้รับการเลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไปเลยมากกว่าที่จะเลือกวางตัวเป็นกลาง และถึงแม้มาคิอาเวลลีจะให้ข้อควรระวังสำหรับการเลือกวางตัวเป็นกลางไว้ว่า

“และจะต้องจดจำไว้ ณ ที่นี้ว่า เจ้าผู้ปกครองควรระมัดระวังไม่เข้าร่วมกับผู้ซึ่งมีอำนาจมากกว่าตนเพื่อโจมตีผู้อื่น ยกเว้นเมื่อความจำเป็นบีบบังคับเขา เพราะเมื่อขณะ ท่านก็ยังเป็นนักโทษของเขาอยู่ และเจ้าผู้ปกครองควรหลีกเลี่ยงการต้องขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 287)

แม้ว่าการเลือกเข้าข้างผู้มีอำนาจมากกว่าตนนั้นอาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องตกอยู่ภายใต้ดุลยพินิจของผู้อื่นจะไม่ใช่วิถีทางที่ดีที่สุดที่จะเลือกได้ แต่วิถีทางดังกล่าวก็ยังดีกว่าการเลือกวางตัวเป็นกลางเสมอ เพราะผู้ปกครองไม่มีวันที่จะหาทางหลีกเลี่ยงความไม่สะดวกอย่างหนึ่งได้ โดยไม่ต้องประสบกับความสะดวกอีกอย่างหนึ่งได้เป็นอันขาด แต่ความสุขุมรอบคอบนั้นอยู่ที่การรู้ว่าจะรู้จักคุณลักษณะของความไม่สะดวกต่าง ๆ นั้นได้อย่างไร และรู้ว่าจะเลือกสิ่งใดที่เลวน้อยกว่าในฐานะเป็นสิ่งที่ดีได้อย่างไร (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 288) ซึ่งความสามารถในการเลือกดังกล่าวก็คือคุณธรรม (Virtu) ในตัวผู้ปกครองที่ฉลาดและสุขุมรอบคอบเพียงพอที่จะเลือกในสิ่งที่เลวน้อยกว่า หรือดีที่สุดในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจของตน ซึ่งคุณธรรม (Virtu) ส่วนนี้สามารถช่วยให้ผู้ปกครองไม่ต้องประสบกับความพินาศจากการวางตัวเป็นกลางได้อย่างมาก (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 287)

3. การปกครองประชาชน

สิ่งที่มีความสำคัญต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองไม่น้อยกว่าการมีกองกำลังเป็นของตนเองก็คือ ประชาชน เนื่องจากผู้ปกครองทุกคนจะต้องดำรงตนอยู่ท่ามกลางประชาชนในรัฐของตนจำนวนมากตลอดเวลาที่อยู่ในอำนาจ ความสัมพันธ์กับประชาชนจึงมีผลต่อความยากหรือง่ายในการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก ผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจะรักษาอำนาจด้วยความสะดวกสบาย เพราะไม่ต้องมีประชาชนเป็นศัตรูกับเขา ในขณะที่ผู้ปกครองที่มีความสัมพันธ์อันเลวร้ายกับประชาชนก็จะพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจ เนื่องจากเขาจะต้องตกอยู่ท่ามกลางวงล้อมของประชาชนซึ่งเป็นศัตรูกับผู้ปกครอง สภาพดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก เพราะประชาชนนั้นมีจำนวนมากและไม่มีวันกำจัดให้หมดไปได้ นอกจากจะฆ่าทิ้งให้หมดทั้งรัฐ ซึ่งเป็นวิธีที่เป็นไปไม่ได้ เพราะการมีรัฐนั้น ผู้ปกครองจะต้องมีฐานจากประชาชนหรือมีประชาชนเป็นผู้อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประชาชนจึงเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองควรกระทำ ไม่ว่าผู้ปกครองผู้นั้นจะขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการใด แต่เมื่อเขาได้อยู่ในฐานะผู้ปกครองแล้วเขาต้อง

พยายามผูกมิตรกับประชาชน หรืออย่างแย่ที่สุดก็ต้องไม่สร้างความเป็นศัตรูกับประชาชน มิฉะนั้น ผู้ปกครองจะต้องพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจอย่างเสถียรไม่ได้

ระหว่างชนชั้นนำกับประชาชน ซึ่งเป็นชนชั้นหลัก 2 ชั้นในทุกลัทธิ

มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่า ด้วยการสนับสนุนผู้ปกครองสร้างฐานอำนาจบนประชาชน มากกว่าที่จะหวังพึ่งพาชนชั้นนำ ด้วยเหตุผลที่ว่าชนชั้นนำที่อยู่รอบข้างผู้ปกครองนั้น ผู้ปกครองสามารถตั้งและปลดพวกเขาได้ทุกวัน และสามารถที่จะรีบและให้เกียรติพวกเขาได้ตามใจชอบของเขา (สมบัติ จันทวงศ์, 2552 : 178-180) เพราะชนชั้นนำนั้นมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับประชาชน และพวกเขามีและยังคงมีสถานะของชนชั้นนำได้ก็ด้วยความเมตตาของผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองไม่สามารถทำเช่นนั้นกับประชาชนได้ เพราะประชาชนนั้นมีจำนวนมากและยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของรัฐที่ผู้ปกครองไม่สามารถจะปลดพวกเขาออกจากการเป็นประชาชนได้ ขณะเดียวกันหากผู้ปกครองมี ประชาชนเป็นมิตร พวกเขาก็สามารถเป็นฐานสนับสนุนการรักษาอำนาจของผู้ปกครองได้อย่างมั่นคง (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 166)

ผู้ปกครองที่ชาญฉลาดในความคิดของมาคิอาเวลลี “จึงควรคิดถึงแบบวิธีการที่จะทำให้พลเมืองของตนมีความต้องการรัฐและตัวเขาอยู่เสมอ และในทุก ๆ สภาพของกาลเวลา และแล้วพวกนั้น (ประชาชน) ก็จะจงรักภักดีต่อเขาเสมอ ” (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 180) เพราะการทำให้ตนเองเป็นที่ต้องการของประชาชนจะช่วยให้ผู้ปกครองรักษาอำนาจได้ง่ายขึ้น เนื่องจากเขาจะไม่ต้องพบกับการต่อต้านจากประชาชน ในขณะเดียวกันประชาชนก็จะคอยช่วยเหลือผู้ปกครองที่เขามีความต้องการอยู่เสมออีกด้วย แต่ถ้าหากผู้ปกครองเป็นศัตรูหรือเป็นที่เกลียดชังของประชาชน เพราะการไม่ถูกประชาชนเกลียดชังเป็นป้อมปราการที่ดีที่สุดที่ผู้ปกครองจะมีได้ เพราะเมื่อผู้ปกครองไม่เป็นที่เกลียดชังของประชาชน เขาก็จะไม่ถูกต่อต้านจากคนส่วนใหญ่ของรัฐ และเนื่องจากกระแสต่อต้านจากประชาชนเป็นสิ่งที่ยากต่อการต้านทานได้ ดังนั้น มาคิอาเวลลีจึงสอนว่าการไม่เป็นที่เกลียดชังของประชาชน จึงน่าจะเป็นสิ่งที่ปลอดภัยสำหรับผู้ปกครองมากกว่าการมีป้อมปราการ เพราะป้อมปราการนั้นถึงแม้จะแข็งแกร่งสักเพียงใด มันก็จะให้ผลดีเฉพาะการต้านทานผู้บุกรุกจากต่างแดนซึ่งผู้ปกครองสามารถแก้ไขได้ด้วยกองกำลังอันเข้มแข็งของรัฐ แต่หากผู้ปกครองมีประชาชนเป็นศัตรู นั้นก็เท่ากับว่าผู้ปกครองเปิดศึกทีเดียว 2 ด้านพร้อมกัน ได้แก่ด้านภายนอก (คือศัตรูจากรัฐอื่น) และด้านภายใน (คือประชาชนที่เป็นศัตรูกับผู้ปกครอง) จากสภาพการณ์ที่ผู้ปกครองต้องมีศัตรูทั้งจากต่างรัฐและจากประชาชน ถือเป็นสภาพการณ์ที่อันตรายต่อการรักษาอำนาจอย่างมาก เพราะต่อให้เขามีป้อมปราการที่แข็งแกร่งสักเพียงใดมันก็ไม่อาจช่วยให้เขารอดพ้นจากอันตรายดังกล่าวได้ เพราะทันทีที่ประชาชน

มีอาวุธ พวกเขาจะไม่มีวันขาดชาวต่างประเทศที่จะช่วยเหลือพวกเขา เมื่อประชาชนร่วมมือกับชาวต่างชาติเพื่อโจมตีผู้ปกครองก็เป็นเรื่องยากลำบากสำหรับผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจเอาไว้ได้ ดังที่มาคิอาเวลลีสนับสนุนการไม่มีประชาชนเป็นศัตรูว่า “ข้าพเจ้าจึงขอยกย่องผู้ซึ่งจะสร้างป้อมปราการ และผู้ซึ่งจะไม่สร้างมันและข้าพเจ้าขอตำหนิใครก็ตามซึ่งไว้ใจป้อมปราการ จึงประเมินค่าการเป็นที่เกลียดชังของประชาชนเพียงน้อยนิด” (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 281)

ผู้ปกครองจำเป็นจะต้องรู้และเข้าใจคำว่า การเป็นที่รัก - ความเกลียดชัง ความโอบอ้อมอารี-ความตระหนี่ถี่เหนียว ถึงประโยชน์และโทษของมันอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพราะในการสร้างมิตรภาพกับประชาชนนั้นผู้ปกครองจะต้องสร้างด้วยความระมัดระวังอย่างถูกวิธี เหมาะสมกับความจำเป็นของพฤติกรรมและสถานการณ์ มิฉะนั้นความพยายามดังกล่าว (ที่ผิดวิธี) จะกลับกลายเป็นอันตรายต่อผู้ปกครองได้ในภายหลัง เนื่องจากการสร้างมิตรภาพกับประชาชนนั้นการทำให้ตนเป็นที่รักของประชาชนไม่ใช่สิ่งสำคัญที่สุด แต่มีสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือการไม่ทำให้ตนเองเป็นที่ดูถูกเหยียดหยามและเกลียดชังจากประชาชน ผู้ปกครองที่มุ่งสร้างความเป็นที่รักโดยการ “ให้” สิ่งต่าง ๆ แก่ประชาชนอย่างมากมาย เพื่อให้ตนได้ชื่อว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีนั้น เป็นอันตรายต่อผู้ปกครอง เพราะไม่มีอะไรที่กินตัวมันเองมากเท่ากับความโอบอ้อมอารี เพราะท่านสูญเสียความสามารถที่จะใช้มันไปตลอดเวลาที่ท่านใช้มัน และในไม่ช้าฐานะของผู้ปกครองจะต้องแย่งลง ทางออกที่แก้ไขความยุ่งยากทางการเงินของผู้ปกครองก็คือการเรียกเก็บภาษีจากประชาชนเพิ่มขึ้น นั่นคือการที่ผู้ปกครองเริ่มซูดรีดและสร้างภาระให้ประชาชนอย่างผิดปกติ ให้เร่งรัดและกระทำการสิ่งทั้งปวงที่สามารถทำได้ เพื่อให้ได้เงิน ทางออกดังกล่าวเป็นหนึ่งในความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงความยากจน ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองกลายเป็นคนละโมภและถูกเกลียดชังในที่สุด ซึ่งการสร้างควมโอบอ้อมอารีในแบบวิธีการดังกล่าวนี้เป็นอันตรายต่อผู้ปกครองและเป็นการใช้ที่ไม่มีคุณธรรม (Virtu) เพราะถ้ามันถูกใช้อย่างมีคุณธรรม (Virtu) และใช้ในแบบวิธีการที่เราควรจะใช้แล้ว เราก็จะไม่เป็นที่รู้จักว่าโอบอ้อมอารี และท่านก็ไม่อาจเสี่ยงการเสียชื่อเสียงในสิ่งที่ตรงกันข้ามได้อยู่ (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 233-235) สิ่งตรงข้ามของความโอบอ้อมอารีคือความตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งถ้าถูกใช้อย่างฉลาดและสุขุมรอบคอบภายใต้คุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครองที่แท้ มันก็จะให้คุณแก่ผู้ปกครองได้ ความตระหนี่ถี่เหนียวที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้ปกครองหมดความสามารถที่จะใช้ความโอบอ้อมอารีตามที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นผลเสียต่อผู้ปกครอง แต่ผู้ปกครองที่ทรงคุณธรรม (Virtu) จะไม่วิตกกังวลกับการได้ชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียวในตอนแรก ด้วยการไม่โอบอ้อมอารีอย่างผิดวิธี แม้ว่าอาจจะเสียชื่อไปบ้างว่าตระหนี่แต่ฐานะของ

ผู้ปกครองจะไม่เดือดร้อน และไม่มี ความจำเป็นต้องไปพูดรีดประชาชนด้วยการเพิ่มภาษีอันเป็น การสร้างภาระให้กับประชาชน ประชาชนก็จะไม่รู้สึกลี้ภัยจากผู้ปกครอง เพราะ

“ในไม่ช้าเขาจะถูกถือว่าเป็นผู้โอบอ้อมอารีที่สุดเสมอ เนื่องจากว่าความ ตระหนี่ถี่เหนียวของเขานั้นจะทำให้รายได้ของเขาเพียงพอแล้วนั้น เขาก็สามารถจะป้องกันตนเอง จากใครก็ตามที่ทำสงครามกับเขา เขาสามารถที่จะดำเนินการรณรงค์สงครามต่าง ๆ ได้ โดยไม่ ต้องสร้างภาระแก่ประชาชน จนเขาอาจจะโอบอ้อมอารีต่อทุกคนที่เขาไม่ได้เอาอะไรมาเลย และคน เหล่านี้ก็มีจำนวนอนเนกอนันต์” (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 234)

“ดังนั้นผู้ปกครองจึงควรให้คุณค่าแต่เพียงเล็กน้อยกับการที่จะทำให้ตนได้ชื่อ ว่าเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว เพราะนี่คือหนึ่งในบรรดาความชั่วเหล่านั้น ซึ่งทำให้เขาสามารถปกครอง ได้ และผู้ที่สามารถทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่ได้ ก็ล้วนกระทำโดยผู้ซึ่งได้ชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียวเท่านั้น และ “ดังนั้นจึงเป็นการฉลาดกว่ากันมากที่จะมีชื่อว่าตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งก่อให้เกิดการ เสื่อมเสียชื่อเสียง โดยไม่ถูกเกลียดชังแทนที่จะถูกบีบบังคับโดยความต้องการได้ชื่อว่าเป็ นคนโอบอ้อมอารี อันทำให้ ได้ชื่อว่าละโมภ ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชื่อเสียง และเป็นทีเกลียดชัง ” (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 234)

จากผลดีและผลเสียของความโอบอ้อมอารีและความตระหนี่ถี่เหนียวของ ผู้ปกครองที่มีต่อประชาชนตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะให้ผลต่อผู้ปกครองไปในทางใดก็ขึ้นอยู่กับ ความสามารถในการใช้มันของผู้ปกครอง ซึ่งถ้ามันถูกใช้อย่างถูกวิธี มันก็จะช่วยในการรักษา อำนาจของผู้ปกครองให้มีความมั่นคงได้ (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 169)

4. การเลือกคนมาเป็นผู้ช่วย

เนื่องจากภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในตำแหน่งผู้ปกครองรัฐนั้น มีอยู่ มากเกินกว่าที่ผู้ปกครองจะทำให้เสร็จเรียบร้อยและได้ผลดีด้วยตัวของผู้ปกครองเพียงคนเดียว จึง จำเป็นที่จะต้องหาคนที่มีความรู้ความสามารถและไว้ใจได้มาเป็นผู้ช่วยผู้ปกครอง แต่การเลือกคน มาเป็นผู้ช่วยนั้นก็เปรียบเสมือนดาบสองคมสำหรับผู้ปกครอง เพราะถ้าได้ผู้ช่วยที่ดีก็จะช่วยแบ่ง เบาภาระและช่วยส่งเสริมผู้ปกครองอันจะทำให้การรักษาอำนาจเป็นไปได้ดียิ่งขึ้น แต่ถ้าได้ผู้ช่วยที่ ไม่ดีก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องเสื่อมเสียทั้งงานและชื่อเสียง ซึ่งอาจจะเลวร้ายถึงขั้นที่ทำให้ ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปได้ ผู้ปกครองทุกคนจึงควรระวังและให้ความสำคัญกับการเลือก ผู้ช่วยด้วยความสุขุมรอบคอบ เนื่องจากความสำคัญของผู้ช่วยที่ดีหรือไม่ดีนั้นเป็นสิ่งที่มมีผลต่อการ รักษาอำนาจของผู้ปกครองอย่างมาก

ขั้นแรกคือเรื่องของการแสวงหาผู้ช่วยที่ดี กล่าวคือ ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการคัดเลือกคนด้วยตนเอง และรู้จักวิธีที่จะเอาคนมาเป็นพวกตน (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 293) ความสามารถของผู้ปกครองในการเลือกผู้ช่วยก็คือสติปัญญาของผู้ปกครอง ในการมองเห็นและเข้าใจได้ด้วยตนเองว่าควรจะเลือกใครมาเป็นผู้ช่วย และคนที่ถูกเลือกจะต้องเป็นคนที่ผู้ปกครองสามารถอ่านหรือวิเคราะห์เขาออกว่าธาตุแท้ของเขานั้นเป็น คนอย่างไร สติปัญญาในการเลือกผู้ช่วยที่ดีของผู้ปกครองแสดงออกผ่านคำสอนของมาคิอาเวลลี ที่กล่าวว่า

“เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีความสามารถวินิจฉัยสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีของคนอื่น กระทำหรือพูด แม้ว่าเขาจะไม่มี การคิดค้นด้วยตนเอง เขาก็จะรู้ถึงผลงานที่เลวและดีของมุขมนตรี และเขาจะปกป้องพวกหลัง และแก้ไขพวกแรก และมุขมนตรีไม่อาจหวังจะหลอกหลวงเขาได้ ดังนั้น จึงต้องคงรักษาตนเองไว้ให้ดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294)

ลักษณะของผู้ที่จะเป็นผู้ช่วยที่ดีคือ เป็นผู้ que คิดถึงตัวผู้ปกครองมากกว่าตัวเอง มิใช่ผู้ช่วยที่คิดถึงตัวเองมากกว่าผู้ปกครอง ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ช่วยที่เป็นอันตราย หลังจากได้ ผู้ช่วยดังกล่าวแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือการรักษาพวกเขาเอาไว้ให้เป็นผู้ช่วยที่ดีตลอดไป ด้วยการ

“นึกถึงเขา ให้เกียรติเขา ทำให้เขามั่งคั่ง ผูกพันเขาเข้ากับตัวผู้ปกครอง แบ่งปันเกียรติยศและภาระหน้าที่ให้เขา เพื่อเขาจะได้ตระหนักว่าตนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดย ปราศจากผู้ปกครอง และเพื่อว่าเกียรติยศต่าง ๆ มากมาย จะไม่ทำให้เขาอยากได้เกียรติยศอื่น ๆ อีก ความมั่งคั่งอันมากมายของเขาจะไม่ทำให้เขาอยากได้ความมั่งคั่งอีก ภาระหน้าที่อันมากมาย ของเขาจะทำให้เขากลัวการเปลี่ยนแปลง” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294)

การรักษาผู้ช่วยที่ดีด้วยวิธีการดังกล่าวจะทำให้ผู้ช่วยมีความเชื่อมั่นและ ความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง และเขาจะช่วยเหลืองานของผู้ปกครองอย่างเต็มความสามารถ ภายใต้การทำงานของสติปัญญาของผู้ปกครองที่แท้ที่มาคิอาเวลลีเรียกว่าเป็น “แบบวิธีการที่ไม่มี วันพลาด” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294) ที่ว่าเจ้าผู้ปกครองควรจะมองหาสัญญาณที่บ่งบอก ถึงความไม่จงรักภักดี ซึ่งเขาควรจะมีความสติปัญญาพอที่จะมองออก (แม้ว่ามุขมนตรีนั้นจะเป็นใครสักคนที่มีวิธีการหลอกหลวง) และในขณะเดียวกันก็ให้เกียรติ ให้ความมั่งคั่งและผูกพันมุขมนตรีใน ลักษณะที่หว่านล้อมเขาไม่ให้เขาขาดความจงรักภักดี อันจะทำให้ทั้งสองฝ่ายคือผู้ปกครองกับมุขมนตรีมีความเชื่อมั่นต่อกันและกัน แต่เมื่อมันเป็นอย่างอื่น (คือไม่เชื่อมั่นกันและกัน) ตอนจบก็จะเป็นตอนจบที่อันตรายสำหรับฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสมอ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนั้นก็คือสถานการณ์ที่เป็นอันตรายต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง

เมื่อรู้วิธีแสวงหาและวิธีรักษาผู้ช่วยที่ดีแล้ว ผู้ปกครองยังต้องรู้ถึงวิธีใช้ประโยชน์จากผู้ช่วยที่ดีเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง เพื่อไม่ให้พวกเขาเป็นต้นเหตุที่ทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไป ผู้ปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบ มีความสามารถในการเป็นผู้ซักถามและผู้รับฟังที่ดี โดยผู้ปกครองควรจะได้รับฟังคำปรึกษาอยู่เสมอ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 298) และเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยเหล่านั้นได้พูดความจริงอย่างอิสระ แต่พวกเขาจะพูดได้ก็ต่อเมื่อผู้ปกครองต้องการให้พวกเขาพูดเท่านั้น ไม่ใช่เมื่อพวกเขาอยากจะทำ วิธีนี้จะช่วยลดปัญหาการประจบสอพลอได้ ผู้ปกครองจะต้องถามพวกเขาในทุก ๆ สิ่งที่ยากรู้ และจะต้องอดทนฟังในสิ่งที่พวกเขาตอบกลับมากำตอบหรือความเป็นของบรรดาที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยที่ดีเหล่านั้น จะยังไม่ใช้คำปรึกษาที่ดีในตัวของมันเอง เพราะผู้ปกครองจะต้องนำคำปรึกษาทั้งหมดมาพิจารณาไตร่ตรองและตัดสินใจด้วยตัวเองเสียก่อนภายใต้ความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครองที่ทรงปัญญา ซึ่งจะทำให้ไม่มีใครสามารถหลอกผู้ปกครองได้ มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับความสุ่มรอบคอบอันเป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่เปี่ยมไปด้วยคุณธรรม (Virtu) อย่างมาก โดยกล่าวว่า “คำปรึกษาที่ดีนั้นไม่ว่าจะมาจากใครก็ตาม จำต้องเกิดจากความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครอง และไม่ใช่ว่าความสุ่มรอบคอบของผู้ปกครองเกิดจากคำปรึกษาที่ดี ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 299) เพราะการที่ผู้ปกครองจะมีความสุขุมรอบคอบในการรับฟังนั้นจะต้องเกิดจากการมีสติปัญญาของผู้ปกครอง ความสุ่มรอบคอบเป็นคุณธรรม (Virtu) อย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง วินิจฉัยด้วยตัวเองมากกว่าที่จะฟังจากผู้อื่น การมีผู้ช่วยหรือที่ปรึกษานั้น มีเพื่อให้พวกเขาช่วยเสนอทางเลือกและเสนอความคิดของพวกเขา แต่ไม่ใช่ให้พวกเขาคิดหรือตัดสินใจแทนผู้ปกครอง เพราะการกระทำดังกล่าวเท่ากับเปิดโอกาสให้พวกเขาสามารถหลอกผู้ปกครองได้ และนำไปสู่การให้คำปรึกษาที่เลวอันเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความพินาศของผู้ปกครองได้

แบบวิธีการที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นแบบวิธีการเลือก, การรักษา, และการใช้ประโยชน์จากผู้ช่วยที่ดีให้เกิดผลดีที่สุดสำหรับการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง แต่เมื่อวันใดที่ผู้ปกครองพบว่าพวกเขาไม่ใช่ผู้ช่วยที่ดีอีกต่อไป ท่านก็ต้องกำจัดพวกเขาออกไปให้พ้น ก่อนที่พวกเขาจะเป็นอันตรายต่อการรักษาอำนาจของท่าน เนื่องจากผู้ปกครองที่ดีจะต้องรู้ทั้งวิธีที่จะเอาคนมาเป็นพวก และวิธีที่จะสูญเสียพวกเขาไป (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 158-160) ในเมื่อพวกเขาไม่มีประโยชน์อีกต่อไปแล้ว (หรืออาจจะมีโทษก็ได้) เพราะคุณสมบัติในเรื่องการเลือกคนที่ต้องการ และการกำจัดคนที่ไม่ต้องการนั้น เป็นคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้

5. ความดีและความชั่ว

มนุษย์ส่วนมากปรารถนาที่จะได้ชื่อว่าเป็นคนดีและหลีกเลี่ยงการได้ชื่อว่าเป็นคนชั่ว (นิรนต์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 239) ในขณะที่เดียวกับที่ศาสนาทุกศาสนาต่างก็มุ่งที่จะสอนให้มนุษย์กระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วแต่นั้นคือเรื่องทางศาสนาและศีลธรรมที่พำสอนถึงการที่เราควรมีชีวิตอย่างไร ไม่ใช่เรื่องทางโลกที่ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องกระทำแต่ความดีตามหลักศีลธรรมและศาสนาเสมอไป ผู้ปกครองที่ยึดปฏิบัติตามศีลธรรมอย่างเคร่งครัด และมุ่งกระทำแต่สิ่งที่เป็นความดีตามที่จินตนาการกันของศาสนา (นิรนต์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 57) ผู้ปกครองผู้นั้นย่อมจะต้องประสบกับปัญหาในการรักษาอำนาจ และมีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจไปได้มากกว่าผู้ปกครองที่ไม่ได้ยึดหลักทางศีลธรรมมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะเรื่องทางโลกนั้นคือเรื่องของ การมีชีวิตอยู่จริง ซึ่งเป็นเรื่องที่มาคิอาเวลลีได้แยกแยะออกจาก “การที่เราควรมีชีวิตอย่างไร ” ตามความคิดแบบคลาสสิกและของคริสต์ศาสนา ความดีที่ควรจะเป็นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์และไม่จริง จากสภาพที่เป็นอยู่จริงของโลกนี้ ถ้าใครก็ตามที่ดำรงชีวิตอย่างที่ “เขาควรกระทำ ” เขาผู้นั้นก็จะพบกับความพินาศ แทนที่จะสามารถรักษาตนเองไว้ได้ หลักการดังกล่าวของมาคิอาเวลลีทำให้ความสำคัญของความดี/ความชั่วลดน้อยลงไป โดยมีสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่และจะเป็นเกณฑ์ตัดสินการกระทำต่อไป สิ่งนั้นคือสิ่งที่เรียกว่าความจำเป็น (Nessessita) ซึ่งจะเป็นเหตุผลที่สำคัญมากกว่าการคำนึงว่าสิ่งที่ผู้ปกครองจะทำนั้นมันดีหรือชั่ว แต่จะเปลี่ยนไปเป็นการคิดว่าสิ่งนั้นจำเป็นต้องทำหรือเปล่า เมื่อนั้นทั้งความดีและความชั่วก็จะกลายเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองจะเลือกใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของตนเองภายใต้เกณฑ์ของ “ความจำเป็น” (นิรนต์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 173)

ความคิดดังกล่าวนำไปสู่การสร้างแบบวิธีการในการใช้ความดีและความชั่วให้เกิดประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของผู้ปกครอง เมื่อความจำเป็นกลายเป็นหลักในการกำหนดการกระทำแทนที่หลักทางศีลธรรมไปแล้ว ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่งนั้นเป็นการกระทำของคนดีหรือไม่ เพราะหากความจำเป็นบีบบังคับให้ทำ ผู้ปกครองก็ต้องทำสิ่งนั้นให้ได้ ตามหลักการที่ว่า “หากผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ให้สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 229) นั่นคือนอกจากผู้ปกครองจะรู้วิธีเป็นคนดีแล้ว เขายังจะต้องรู้วิธีไม่เป็นคนดีเอาไว้ด้วยเนื่องจากในการรักษาอำนาจนั้น ผู้ปกครองจะต้องอยู่ท่ามกลางคนจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งคนดีและคนไม่ปะปนกันไป การยึดปฏิบัติแต่ความดีอย่างเคร่งครัด จะกลายเป็นจุดอ่อนให้คนไม่ดีใช้ความชั่วเข้าเล่นงานผู้ปกครองได้ มาคิอาเวลลีอธิบายถึงหลักในการใช้ความดี

และความชั่วซึ่งจะมีผลต่อการรักษาอำนาจว่า “เพราะคนที่ปรารถนาจะเป็นคนดีในทุก ๆ เรื่อง ต้องพินาศในหมู่คนจำนวนมากที่ไม่ดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 299) ดังนั้น

“ผู้ปกครองจึงไม่ควรจะเป็นกังวลกับการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วร้ายต่าง ๆ ถึงถ้าไม่มีมันเสียแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษารัฐเอาไว้ เพราะถ้าบุคคลใดได้ครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างอย่างดี เขาจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างซึ่งดูเหมือนว่าเป็นคุณธรรมนั้น หากปฏิบัติตามก็จะกลายเป็นความพินาศของเขา และสิ่งอื่นซึ่งดูเหมือนว่าเป็นความชั่วนั้น หากปฏิบัติตาม เขาก็จะสัมฤทธิ์ผลในด้านความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 230)

การไม่เป็นคนดีหรือการปฏิบัติในสิ่งที่เป็นความชั่วนั้น อาจจะทำให้ผู้ปกครองบางคนกลัวว่าจะต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงว่าเป็นคนไม่ดี แต่เมื่อจำเป็นต้องทำเพื่อความมั่นคงของตนแล้วผู้ปกครองก็ต้องทำโดยไม่ต้องกังวลเรื่องชื่อเสียงที่อาจจะเสียไป เพราะผู้ปกครองที่แท้จะมีศิลปะในการใช้ความชั่วเหล่านั้นให้ได้ผลดี ด้วยการเป็นคนที่มีความสุขุมรอบคอบเพียงพอจนรู้วิธีหลีกเลี่ยงการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วเหล่านั้นได้ เพราะภายใต้เหตุผลของความจำเป็นจะไม่เป็นคนดีนั้น ผู้ปกครองจะต้องรู้จักวิธีรักษาและวิธีสร้างภาพพจน์ที่ดีของตนด้วย ไม่ว่าจะสิ่งที่เขาทำจะเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีก็ตาม ภาพที่ปรากฏออกมาควรจะเป็นภาพของการเป็นคนดีเท่านั้น ดังที่มากิอาเวลลิกกล่าวไว้ว่า “แต่จำเป็นจริง ๆ ที่ต้องทำที่ว่ามีคุณสมบัติเหล่านั้น (คุณสมบัติของการเป็นคนดี) ข้าพเจ้ากลัวที่จะพูดอย่างนี้ว่า การมีสิ่งเหล่านี้และปฏิบัติตามเสมอไปแล้วสิ่งเหล่านี้เป็นอันตราย แต่การทำท่าว่ามีสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้มีประโยชน์ แต่ด้วยจิตใจที่ถูกสร้างในแบบวิธีการที่เมื่อเกิดความจำเป็นที่จะไม่เป็นดังว่าขึ้น (ไม่เป็นคนดี) ท่านก็สามารถ (ที่จะไม่เป็นคนดี) และรู้ว่าจะเปลี่ยนไปในทางตรงกันข้ามได้อย่างไร” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 251)

อย่างไรก็ตาม การไม่เป็นคนดีของผู้ปกครองจะเป็นได้เมื่อเกิดความจำเป็นเท่านั้น คือ ทำเท่าที่จำเป็น แต่ถ้าเมื่อไรทำได้ก็ควรเลือกทำดี เพราะผู้ปกครองไม่ควรจะหันเหจากสิ่งที่ดีถ้าเขาสามารถทำได้ แต่เขาควรจะรู้ว่าจะเข้าไปสู่สิ่งที่ไม่ดีได้อย่างไร เมื่อความจำเป็นบีบให้ทำอย่างนั้น แต่ในสภาวะปกติผู้ปกครองจะต้องพยายามสร้างภาพของการเป็นผู้มีคุณสมบัติของคนดีให้ปรากฏต่อสายตาคนทั่วไปอยู่เสมอ โดยเฉพาะกรณีที่ทำว่าเป็นผู้เคร่งศาสนา เพราะภาพของผู้เคร่งศาสนาจะทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าผู้นั้นเป็นคนดี ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้วผู้นั้นอาจจะไม่ดีจริงก็ได้ ทั้งนี้เนื่องมาจาก

“มนุษย์เราวินิจฉัยกันด้วยตามากกว่าด้วยมือ เพราะการเห็นเป็นของทุก ๆ คน แต่มีไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถจะสัมผัสได้ทุกคนเห็นสิ่งซึ่งท่านมีที่ทว่าเป็น แต่ไม่กี่คนสัมผัสสิ่งที่ท่านเป็นอยู่จริง ๆ และไม่กี่คนนั้นจะไม่กล้าเอาตนไปค้ำกับความเห็นของคนจำนวน

มาก ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐปกป้องอยู่ และในเรื่องการกระทำของมนุษย์ทั้งปวง และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกระทำของเจ้าผู้ปกครองที่ไม่มีตุลาการให้อุทธรณ์ได้นั้น เรายอมที่ เป้าหมายเป็นหลัก ดังนั้นเจ้าผู้ปกครอง จึงเอาชนะและคงรักษารัฐไว้เถิด-วิธีการจะถูกวินิจฉัย อยู่เสมอว่ามีเกียรติยศ และจะเป็นที่ยกย่องของทุก ๆ คน เพราะคนธรรมดาจะตั้งใจกับลักษณะ ภายนอกและผลลัพธ์เสมอ และในโลกนี้ไม่มีใครอื่น นอกจากคนธรรมดา ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 251-252)

ประโยคดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองสามารถสร้างภาพพจน์ของการ เป็นคนดีให้ประชาชนเห็นได้เสมอ แต่เขาไม่จำเป็นต้องทำแต่สิ่งที่เป็นความดีตามที่เขาพูดเสมอไป ประชาชนจะรู้เฉพาะในสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการให้รู้เท่านั้นโดยผ่านการสร้างภาพพจน์ ส่วนสิ่งที่เขา ทำแต่ไม่ต้องการให้ประชาชนรู้ ประชาชนก็จะไม่มีวันรู้ แม้การกระทำบางอย่างจะต้องมี คนเห็นอยู่บ้าง แต่พวกที่เห็นในสิ่งที่เขาทำจริง ๆ นั้นก็มีอยู่เพียงส่วนน้อย และคนส่วนน้อยเหล่านี้ก็ ไม่สามารถทำอะไรเขาได้ เพราะผู้ปกครองจะเป็นคนดีในสายตาประชาชนตามภาพพจน์ที่เขาสร้าง ขึ้นมาเท่านั้น ดังนั้นผู้ปกครองจึงไม่ควรกังวลกับการไม่เป็นคนดีมากนักเพราะในขณะที่จำเป็นต้อง ทำไม่ดีเขาก็ยังสามารถหลีกเลี่ยงจากการเสียชื่อเสียงได้ด้วยแบบวิธีการสร้างภาพพจน์ตามที่กล่าว มา

การใช้ความชั่วร้ายให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจมีอยู่หลายชนิด ซึ่ง ผู้ปกครองต้องเลือกใช้ตามความจำเป็น เช่นเรื่องความเมตตากรณากับทารุณโหดร้าย และเรื่อง การเป็นที่รักกับการเป็นที่หวาดกลัว ในเรื่องความเมตตากรณานั้นเป็นธรรมดาที่ผู้ปกครองทุกคน ต้องการได้ชื่อว่าเป็นคนมีความเมตตากรณา และไม่เป็นคนทารุณโหดร้าย แต่ผู้ปกครองที่แท้จริง เอาใจใส่เพียงเล็กน้อยต่อความเมตตากรณา เนื่องจากความเมตตากรณาหรือการเป็นที่รักของ ประชาชนนั้นเป็นอันตราย เพราะความรักที่ผู้ปกครองต้องการโดยการใช้ความเมตตากรณานั้น จะ ทำให้ผู้ปกครองต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของประชาชนไม่ใช่ขึ้นอยู่กับตัวผู้ปกครองเอง ผู้ปกครองที่ หวังจะให้คนรักจะปล่อยปลดละเลยกฎระเบียบแก่ประชาชน ทำให้เขาไม่สามารถควบคุม ประชาชนได้ เมื่อเกิดความไร้ระเบียบขึ้นเพราะความสงสารที่มากเกินไป จากความไร้ระเบียบนี้ ก็ จะเกิดการฆ่าฟันหรือปล้น เพราะความไร้ระเบียบดังกล่าวจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ส่วนรวม ทั้งหมด (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 239)

ในขณะที่ความทารุณโหดร้ายที่ถูกใช้เพื่อสร้างความสงบในรัฐ จะทำอันตราย เฉพาะคนบางคนเท่านั้น แต่จะมีผลทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ทำผิดหรือสร้างความวุ่นวายขึ้นภายในรัฐ เนื่องจากพวกเขาเกรงกลัวว่าจะถูกจัดการด้วยความโหดร้ายที่ผู้ปกครองเคยแสดงออกมา และ

พวกเขาก็จะให้ความเคารพและยอมเชื่อฟังตามที่ผู้ปกครองต้องการ ทั้งนี้เป็นผลมาจากข้อสรุปของมาคิอาเวลลีที่ว่า “มนุษย์รักตามความพอใจของตน และกลัวตามความพอใจของผู้ปกครอง ดังนั้นการเป็นที่หวาดกลัว (ซึ่งสามารถสร้างได้ตามความพอใจของผู้ปกครอง) จึงเป็นการปลอดภัยมากกว่าการเป็นที่รัก (ซึ่งการจะได้มาต้องขึ้นอยู่กับความพอใจของประชาชน) เพราะมันจะทำให้ผู้ปกครองสามารถบังคับในสิ่งที่เขาต้องการได้อยู่เสมอ เมื่อความพอใจของประชาชนเป็นสิ่งที่ไม่มีความแน่นอนต่อการบังคับใช้ เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาจึงควรวางรากฐานของตนบนสิ่งซึ่งเป็นของตน ไม่ใช่สิ่งซึ่งต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 242)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าความทารุณโหดร้ายสามารถทำให้เกิดผล

ได้ 2 ประการ คือความหวาดกลัวกับความเกลียดชัง ความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นไม่จำเป็นว่าจะทำให้ผู้ปกครองถูกเกลียดชังจากประชาชน เพราะการเป็นที่หวาดกลัวกับการไม่ถูกเกลียดชังนั้นสามารถไปด้วยกันได้เป็นอย่างดี (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 241) ถ้าหากผู้ปกครองผู้นั้นสามารถวางแผนที่จะหลีกเลี่ยงการถูกเกลียดชังได้โดยการใช้ความทารุณโหดร้ายอย่างดี คือเกิดผลเพียงแค่การสร้างความหวาดกลัวโดยการใช้อย่างฉับพลันเหมาะสมกับความจำเป็นที่จะต้องทำให้ตนเองมั่นคง และหลังจากนั้นแล้วก็ไม่ทำอีก แต่เปลี่ยนไปเป็นการทำประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้แก่ผู้อยู่ใต้ปกครอง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 172-173) นั่นคือก่อนจะใช้ความทารุณโหดร้ายต่อประชาชน ผู้ปกครองจะต้องคิดให้รอบคอบเสียก่อนว่าจะต้องทำอะไรบ้างแล้วทำทั้งหมดทีเดียวพร้อมกัน เพื่อจะได้ไม่ต้องทำอีกในภายหลัง การไม่สร้างความโหดร้ายขึ้นอีกจะทำให้ผู้ปกครองไม่ถูกเกลียดชังจากประชาชน เพียงประชาชนจะหวาดกลัวและไม่กล้าขัดใจผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากนี้ยังจะทำให้ประชาชนเคารพและกลายเป็นพวกของผู้ปกครองได้ ด้วยการให้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่พวกเขา ตามหลักที่ว่า “การประทุษร้ายทั้งปวงนั้น ควรจะกระทำเสียครั้งเดียวพร้อมกันหมด เพราะยิ่งได้ลืมน้อยก็ทำให้คนโกรธเคืองน้อย ส่วนผลประโยชน์นั้นควรจะค่อย ๆ ทำทีละเล็กทีละน้อย เพื่อจะได้รู้สึกว่ามันดีขึ้น” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 173) เพราะธรรมชาติของมนุษย์นั้นลืมนสิ่งที่เป็นความรักและความดีได้ง่าย ผู้ปกครองจึงต้องค่อย ๆ ทำดีแต่ทำบ่อย ๆ เพื่อจะได้รู้สึกว่าดีอยู่ตลอดเวลา แต่มนุษย์จะไม่ค่อยลืมนความโหดร้ายที่พวกเขาหวาดกลัว และความหวาดกลัวที่เกิดขึ้นจะเป็นผลดีต่อการรักษาอำนาจมากกว่าความรัก เพราะความรักนั้นคงรักษาไว้ด้วยสายโซ่แห่งภาระผูกพัน ซึ่งเนื่องจากความชั่วร้ายของมนุษย์จึงถูกตัดขาดได้ทุกโอกาสเพื่อผลประโยชน์ของท่าน แต่ความกลัวนั้นคงรักษาไว้ได้ โดยความหวาดกลัวการลงโทษ ซึ่งไม่เคยจากท่านไปเลย (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 240) ในขณะที่ความทารุณโหดร้ายที่ถูกใช้อย่างผิดวิธี (ใช้อย่างไม่ดี) จะทำให้ประชาชนเกลียดชังผู้ปกครองได้ นั่นคือการใช้มันบ่อยครั้งโดยไม่จำเป็น

ผู้ปกครองจึงไม่ควรใช้ความโหดร้ายอย่างพร่ำเพรื่อ เพราะมันจะทำให้ถูกเกลียดชังและต่อต้านจากประชาชนได้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่ใช่การใช้ความชั่วให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจตามความคิดของมาคิอาเวลลี แต่มันเป็นการใช้ที่ขาดคุณธรรม (Virtu) และไม่เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจแต่อย่างใด (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 178)

การรักษาข้อตกลงก็เป็นความดีอย่างหนึ่งที่ผู้ปกครองหลาย ๆ คนปรารถนาจะทำ แต่ในการรักษาอำนาจ ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องเป็นผู้รักษาข้อตกลงเสมอไป เมื่อความจำเป็นที่จะต้องรักษาข้อตกลงนั้นหมดไปแล้ว หรือเมื่อการรักษาข้อตกลงจะเป็นอันตรายต่อผู้ปกครอง ตามที่มาคิอาเวลลีให้เหตุผลต่อคำสอนดังกล่าวว่า “ถ้ามนุษย์ทั้งปวงเป็นคนดี คำสอนนี้ก็คงจะไม่ดี แต่เพราะว่าพวกมนุษย์ชั่วร้ายและจะไม่ซื่อสัตย์ต่อท่าน ท่านก็ต้องไม่ซื่อสัตย์ต่อเขาด้วยเช่นกัน” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 250) คำสอนดังกล่าวมีความหมายชัดเจนในตัวของมันเองอยู่แล้ว เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์เป็นเช่นนั้นจริง ๆ คือไม่มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ถ้าหากผู้ปกครองจะคงรักษาความซื่อสัตย์เอาไว้ ไม่ยอมผิดข้อตกลงใด ๆ เลย การกระทำเช่นนั้นจะเป็นจุดอ่อนให้ฝ่ายตรงข้ามนำมาใช้ในการโค่นล้มอำนาจของผู้ปกครองได้เป็นอย่างดี นั่นคือผลเสียของการรักษาข้อตกลงอยู่เสมอซึ่งไม่ใช่การกระทำของผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (Virtu) อันทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถรักษาอำนาจไว้ได้ นอกจากนี้การรักษาข้อตกลงอยู่เสมอยังแสดงถึงความไม่ยืดหยุ่นของผู้ปกครอง ซึ่งขัดแย้งกับสภาพความเป็นจริงทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในขณะที่คุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่าคุณธรรม (Virtu) คือความสามารถในการยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น

ดังนั้นการรักษาข้อตกลงของผู้ปกครองจึงควรรักษาเฉพาะกรณีที่ไม่เป็นอันตรายต่ออำนาจของตนเท่านั้น แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปหรือมีความจำเป็นอื่นที่ทำให้ไม่สามารถรักษาข้อตกลงนั้น ๆ ได้ ผู้ปกครองก็ต้องพร้อมที่จะระบัดสัตย์ที่เคยตกลงไว้โดยฉับพลัน เพื่อประโยชน์ในการรักษาอำนาจภายใต้การทำงานของคุณธรรม (Virtu) ที่จะยืดหยุ่นข้อตกลงต่าง ๆ ตามสถานการณ์อันจะทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่สามารถรู้ล่วงหน้าได้เลยว่าผู้ปกครองมีจุดอ่อนอะไรที่เขาจะเล่นงานได้บ้าง และเมื่อสามารถทำเช่นนั้นได้การรักษาอำนาจก็จะเป็นไปได้ด้วยความเรียบง่าย (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 179)

แบบวิธีการรักษาอำนาจทั้งหมดที่แสดงออกมาข้างต้นนั้น เป็นแบบวิธีการที่ผู้ปกครองจะต้องเลือกนำมาใช้ให้เหมาะกับสถานการณ์และความจำเป็นตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ๆ ส่วนการจะนำวิธีใดมาใช้ ก็ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถหรือคุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครองที่จะมองเห็นปัญหาและความยุ่งยากที่จะเกิดขึ้นในอนาคต (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 113) เมื่อ

มองเห็นแล้ว คุณธรรม (Virtu) ในตัวผู้ปกครองที่แท้จะเริ่มทำงานเพื่อหาวิธีแก้ปัญหาไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด เพราะสิ่งที่ควรคำนึงถึงมากที่สุดก็คือผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นจากการใช้แบบวิธีการต่าง ๆ จะต้องเป็นประโยชน์ต่อการรักษาอำนาจของตนมากที่สุด นอกจากนั้นโอกาสและสถานการณ์ก็เป็นสิ่งที่มีผลต่อการรักษาอำนาจและการเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครองได้อย่างมาก ดังนั้นก่อนที่ผู้ปกครองจะทำการใดจึงควรรอคอยโอกาสที่เหมาะสม แล้วค่อยลงมือทำ เพราะมันจะทำให้การกระทำของผู้ปกครองได้ผลดีที่สุด ซึ่งรวมทั้งการสร้างโอกาสให้กับตนเองด้วย ตามที่มาคิอาเวลลีกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญา เมื่อมีโอกาสควรที่จะส่งเสริมความเป็นศัตรูบางอย่างด้วยเล่ห์ เพื่อว่าเมื่อบัดขยี้สิ่งเหล่านี้เสีย ผลลัพธ์ก็คือการเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่ของเขา ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 279) เช่น การสร้างสถานการณ์สงครามหรือความวุ่นวายภายในรัฐขึ้นมา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงพลังและความสามารถในการเอาชนะความวุ่นวายต่าง ๆ ให้ประชาชนได้เห็น ซึ่งสามารถเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่และความเคารพยำเกรงที่ประชาชนจะมีต่อผู้ปกครองได้ และมันจะช่วยทำให้อำนาจที่ผู้ปกครองมีอยู่ได้รับการรักษาให้คงอยู่ได้ต่อไปอีกนานเท่านาน ตราบเท่าที่เขามีความสามารถในการเลือกใช้แบบวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้อย่างดี และเหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละสถานการณ์

คุณธรรมและโชคชะตา

คุณธรรม (Virtu) และโชคชะตา (Fortuna) เป็นคำที่ถูกใช้บ่อยครั้งมากในงานเขียนเรื่อง The Prince และจากการศึกษางานเขียนขึ้นดังกล่าวของมาคิอาเวลลี จะพบว่ามาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับคำทั้งสองนี้เป็นอย่างมาก และหากผู้ที่ศึกษางานเขียนของมาคิอาเวลลีมิได้ศึกษาแต่เพียงผิวเผินแล้ว ก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องทำความเข้าใจกับคำว่าคุณธรรมและโชคชะตาให้มากกว่าที่จะมองข้ามมันไปหรือละเลยความสำคัญของมัน เนื่องจากการศึกษาคำว่าคุณธรรม (Virtu) และโชคชะตา (Fortuna) เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการทำความเข้าใจถึงศาสตร์ของผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี (ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 181)

คุณธรรม (Virtu) ในความคิดของมาคิอาเวลลีคืออะไร เป็นคำถามที่สร้างปัญหาให้กับผู้ศึกษางานของเขาให้ถกเถียงกันมาช้านานแล้ว และคำตอบที่แต่ละคนได้รับก็แตกต่างกันออกไปแต่มีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันในการหาความหมายของคำว่าคุณธรรม (Virtu) ที่ใช้อธิบายถึงสิ่งที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือการกระทำ (human causation) ของทุก ๆ สรรพสิ่งที่เป็นส่วนประกอบของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ หรือสิ่งของ และจากข้อความที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างจะมี Virtu ของมันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็น Virtu ของร่างกาย Virtu ของจิตใจ Virtu ของปัจเจกบุคคล

Virtu ของกลุ่ม ของแม่ทัพ ของกองทัพ ของประชาชน ของพลเมือง และของสาธารณรัฐ ” (ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 26-27)

ไชยันต์ ไชยพร (2539 : 26) ได้อธิบายหลังจากที่ได้ศึกษางานเขียนของ Anthony J. Perel แล้วพบว่าข้อความดังกล่าวจะช่วยสนับสนุนคำอธิบายที่กล่าวว่า คุณธรรม (Virtu) นั้นไม่จำเป็นจะต้องถูกจำกัดหรือสัมพันธ์เฉพาะกับคุณธรรมในทางศีลธรรม (moral Virtu) ได้เป็นอย่างดี เพราะความหลากหลายของสรรพสิ่งที่มีคุณธรรม (Virtu) นั้น ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีความหมายกว้างกว่าที่จะอธิบายเพียงด้านของศีลธรรม (Moral) แต่เพียงด้านเดียว

คุณธรรม (Virtu) ที่มาคิอาเวลลีมุ่งหวังจะสอนให้ผู้ปกครองคือ คุณธรรมทางการเมือง (political Virtu) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อธิบายความหมายของ Virtu ว่า “มีความหมายรวมไปถึงความกล้าหาญ การควบคุมตนเอง ความสามารถในด้านต่าง ๆ ความรอบคอบและพลังงานที่จะกระทำการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและทันกาล” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527 : 36-27) ส่วนดร.ไชยันต์ ไชยพร ได้ให้คำจำกัดความของคุณธรรม (Virtu) ในด้านนี้เอาไว้ว่า หมายถึง “สภาพพื้นฐานจิตใจ ความสามารถของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่ทำให้เขาคนนั้นสามารถที่จะกระทำในสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อรัฐ” พาเรล (Parel, 1992 : 86-100, อ้างถึงใน ไชยันต์ ไชยพร, 2539: 26) ซึ่งเมื่อเราได้พิจารณาจากคำจำกัดความดังกล่าวแล้วย้อนไปพิจารณาถึงคำว่า “ผู้ปกครองที่แท้ / ผู้ปกครองที่ไม่แท้” จะพบว่าทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ถ้าเราแบ่งผู้ปกครองออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือผู้ปกครองที่แท้ กับผู้ปกครองที่ไม่แท้ เราจะพบว่าการเป็นผู้ปกครองนั้น คงจะมีบุคคลที่สามารถเป็นผู้ปกครองได้มากมาย แต่ภายใต้การเป็นผู้ปกครองของพวกเขาเหล่านั้น จะมีสักกี่คนที่จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มของผู้ปกครองที่แท้ซึ่งคงจะเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยกว่าผู้ปกครองที่ไม่แท้อย่างแน่นอน

คุณสมบัติหรือเกณฑ์ที่สำคัญในความเข้าใจของผู้เขียน ที่จะใช้ในการแบ่งประเภทของผู้ปกครองว่าใครจะเป็นผู้ปกครองที่แท้หรือใครเป็นผู้ปกครองที่ไม่แท้ก็คือคุณธรรม (Virtu) ที่ผู้ปกครองแต่ละคนมีและคงจะเป็นการมีในปริมาณที่ไม่เท่ากัน เกณฑ์ตัวนี้เองที่จะทำหน้าที่แบ่งแยกประเภทของผู้ปกครองไปในตัวของมันเองอยู่แล้ว แต่เกณฑ์ที่ว่านั้นคืออะไรบ้าง ก็ยากที่จะหาคำตอบตายตัวได้ แต่เราสามารถทำความเข้าใจมันได้จากการศึกษาเรื่องคุณธรรม (Virtu) ให้เข้าใจซึ่งจะทำให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจไปโดยปริยายว่าเกณฑ์ดังกล่าวนั้นคืออะไร

จากตัวอย่างของคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวผู้ปกครองตามที่ปรากฏใน The Prince เช่น ความโหดร้าย ความละโมภ ความสงสาร ความไม่ซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์ ความขี้ขลาด ความดุร้าย ความกล้าหาญ ความเมตตากรุณา ความหยิ่งทรนง ตัณหา ความบริสุทธิ์ ความเปิดเผย ความฉลาดแกมโกง ความยาก/ง่าย ความเอาจริงเอาจัง ความไม่จริงจัง ความเคร่งศาสนา ความชอบสงสัย ฯลฯ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 230) คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่มาคิอาเวลลีบอกว่าควรค่าแก่การยกย่องอย่างที่สุดที่จะพบในตัวผู้ปกครอง แต่สิ่งที่กล่าวมานั้นมิใช่ทั้งหมดที่ผู้ปกครองที่แท้ควรมี และไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าทั้งหมดที่พวกเขาควรมีนั้นมีอะไรบ้าง มีมากหรือน้อยแค่ไหน และที่สำคัญคือ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีใช้สาระสำคัญของสิ่งที่เรียกว่าคุณธรรม (Virtu) หากแต่ว่าคุณธรรม (Virtu) นั้นคือความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence) ที่จะช่วยให้เจ้าผู้ปกครองรู้ว่าเมื่อไรที่เขาควรจะทำและทำอะไรเมื่อไรและอย่างไรที่เขาควรจะรักษาสิ่งที่เป็นความดีในสายตาคนทั่วไป และเมื่อไรและอย่างไรที่เขาจะทำในสิ่งที่เป็นคุณสมบัติตรงกันข้ามกับความดีในสายตาของคนทั่วไป (ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 6)

ความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence) นี้เองที่จะทำให้ผู้ปกครองที่แท้เลือกกระทำในสิ่งที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และเหมาะสมกับความจำเป็น (Necessita) ของแต่ละสถานการณ์นั้น ๆ ได้ เพราะความจำเป็นเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ชักนำให้ผู้ปกครองกระทำการต่าง ๆ อย่างเข้าใจในสิ่งที่เป็นอยู่จริง (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 225) คุณสมบัติต่าง ๆ ที่มาคิอาเวลลีได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นนั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองที่แท้/ที่ไม่แท้ หรือเป็นประชาชนคนธรรมดาต่างก็รู้จักมันดีว่ามันคืออะไร แต่จะมีสักกี่คนที่จะมีความสามารถในการเลือกใช้คุณสมบัติต่าง ๆ เหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานะความเป็นผู้ปกครองที่แท้ของเขาได้บ้าง

จากตัวอย่างของคุณสมบัติข้างต้น เราจะเห็นมันว่าเป็นสิ่งที่ประกอบไปด้วยทั้งสิ่งที่เป็นการกระทำในด้านความดี และสิ่งที่เป็นการกระทำในด้านความชั่ว ซึ่งจุดนี้ก็จะยังเป็นอีกจุดหนึ่งที่จะคัดค้านการยึดติดอยู่กับหลักทางศีลธรรม (moral) ศีลธรรมมิใช่ประเด็นหลักที่จะมากำหนดการกระทำ ความดีหรือความชั่วไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดที่ผู้ปกครองที่แท้จะต้องคำนึงถึง เพราะในโลกของการเมืองที่ผู้ปกครองจะต้องอยู่ร่วมกับมนุษย์จำนวนมาก ทั้งมนุษย์ที่เป็นคนดีและไม่เป็นคนดีนั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองที่แท้ไม่สามารถกระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามหลักทางศีลธรรมเสมอไปได้ จากเหตุผลประกอบที่สนับสนุนความคิดดังกล่าวที่ว่า “ถ้ามนุษย์ทั้ง

ปวงเป็นคนดี คำสอน (ของเขา) นี้ก็คงจะไม่ดี ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 250) แต่เนื่องจาก มนุษย์ทั้งหลายเป็นคนชั่วร้าย ดังนั้นคำสอนของมาคิอาเวลลีจึงไม่ใช่สิ่งที่เลว หรือจากตัวอย่างของ คำสอนที่มาคิอาเวลลีสอนให้ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดของตน ด้วยเหตุผลว่า “ถ้าทุกคน เป็นคนดี คำสอนนี้ก็ใช้ไม่ได้ แต่นี่เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สกปรกที่ไม่รู้จักคำพูดของตน ท่าน (ผู้ปกครอง) ก็ไม่จำเป็นต้องรักษาคำพูดของท่านต่อพวกเขา ถ้าผู้ปกครองเป็นคนดีมีเมตตา เขาก็ จะถูกทำลาย” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 225) และนี่คือสิ่งที่มาคิอาเวลลีเขียนขึ้นเพื่อแสดง ให้เห็นถึงสภาพของผู้ปกครองในชีวิตจริงที่จะต้องมีชีวิตอยู่ และกระทำการให้สัมฤทธิ์ผล ดังนั้น ผู้ปกครองจะต้องทำทุกอย่างเพื่อให้อยู่รอดและทำงานให้สำเร็จ

การกระทำในสิ่งที่เป็นความดีเพียงด้านเดียว กลับจะกลายเป็นการกระทำที่ ก่อให้เกิดผลเสียต่อตัวผู้ปกครอง เช่นเดียวกันกับการกระทำแต่ความเลวก็จะเป็นการกระทำที่ ก่อให้เกิดผลเสียต่อสถานภาพของผู้ปกครองด้วยเช่นกัน ดังนั้นผู้ปกครองที่แท้จริงจำเป็นต้องมีสิ่ง ที่มาคิอาเวลลีเรียกว่าคุณธรรม (Virtu) เพื่อที่เขาจะได้มีความฉลาดและหรือความสุขุมรอบคอบ เพียงพอ ในการเลือกกระทำในสิ่งที่ดีหรือที่ไม่ดีในสายตาของคนอื่น ๆ แต่เป็นสิ่งที่เหมาะสมใน สายตาและมันสมองของเขาตามความจำเป็นของสถานการณ์ ที่จะเกิดผลในด้านการรักษาอำนาจ และสถานภาพของเขาเอาไว้ได้ ความฉลาดและความสุขุมรอบคอบที่จะรู้ว่าเมื่อไรควรทำ หรือไม่ ควรทำอะไรนั้น ได้กลายเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในส่วนของคุณธรรม (Virtu) ซึ่งถ้าหากจะลอง เปรียบเทียบกับคำสอนที่ปรากฏอยู่ในสำนวนสุภาษิตของไทยที่สามารถนำมาใช้ได้ใกล้เคียงที่สุด กับเรื่องคุณธรรม (Virtu) นั่นก็คือเรื่องของ “กาลเทศะ” (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 186) หรือ คุณสมบัติของความเป็นคนที่รู้จักกาลคือรู้จักเวลา และรู้จักเทศะหรือรู้จักสถานที่ ดังนั้นการรู้จัก กาละ-เทศะ หรือการเป็นผู้รู้จักเวลาและสถานที่ (Time and place) นี้จึงเป็นคุณสมบัติที่เป็น สาระสำคัญส่วนหนึ่งที่อาจถือเป็นคุณธรรม (Virtu) ที่ผู้ปกครองที่แท้จริงจะมีตามความคิดของ มาคิอาเวลลี

อย่างไรก็ตาม การมีแต่คุณธรรม (Virtu) เพียงอย่างเดียวของผู้ปกครองที่แท้จริง ไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ปกครองผู้นั้นประสบความสำเร็จและสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองได้ เพราะความสำเร็จและ/หรือความล้มเหลวของผู้ปกครองแต่ละคนนั้น ยังต้องขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่า โชคชะตา (Fortuna) อีกด้วย เพราะทั้งสองส่วนคือคุณธรรม (Virtu) และโชคชะตา (Fortuna) จะมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการส่งเสริมกันและการสร้าง อุปสรรคให้แก่กันและกัน อันเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ผู้เขียนได้นำเอาเรื่องของคุณธรรม (Virtu) และ โชคชะตา (Fortuna) มาเขียนไว้ในส่วนเดียวกัน เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ”

มาคิอาเวลลีเขียนถึงเรื่องของโชคชะตา (Fortuna) เอาไว้เกือบตลอดทั้งเล่มของ The Prince โดยเฉพาะในบทที่ 25 ซึ่งจะพบได้ว่าโชคชะตา (Fortuna) เป็นสิ่งที่มีความผันแปร อยู่ตลอดเวลา หากความคงที่และความแน่นอนไม่ได้เลย ซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดไปจากสภาวะปกติที่อยู่ นอกเหนือจากการคาดหมายของมนุษย์ การผันแปรและความไม่แน่นอนของโชคชะตา (Fortuna) นี้ สามารถผันแปรไปได้ทั้ง 2 ด้าน คือ การผันแปรไปในด้านที่ก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้ปกครอง หรือที่ เราเรียกกันว่า โชคช่วย/ฟ้าประทาน ฯลฯ กับอีกด้านหนึ่งของโชคชะตา (Fortuna) คือการผันแปร ไปในทางที่ก่อให้เกิดความสูญเสียหรือความเสียหายต่อสถานภาพของผู้ปกครอง ” ที่เราอาจจะ เรียกมันว่าเป็นการถูกโชคชะตาเล่นงาน หรือเคราะห์ซ้ำกรรมซัดก็เป็นได้

ความสำคัญของโชคชะตา (Fortuna) มีผลต่อสถานภาพของผู้ปกครองเป็น อย่างมากเนื่องจากโชคชะตา (Fortuna) สามารถดลบันดาลให้ผู้ปกครองได้รับซึ่งความยิ่งใหญ่ เพิ่มมากขึ้นหรือได้รับเคราะห์กรรมที่ทำให้ต้องพินาศไปโดยไม่อาจคาดคิด และ/หรือถึงคาดคิดได้ ก็เป็นเรื่องยากที่จะต้านทานได้ หากวัฏจักรทางการเมืองตามความคิดของมาคิอาเวลลีไม่มีสิ่งที่ เรียกว่าโชคชะตา (Fortuna) แล้ว สภาวะที่เราสมมติขึ้นจะทำให้ผู้ปกครองแต่ละคนสามารถ ปกครองรักษารัฐของตนได้ด้วยการวางแผนการ ปกครองที่แน่นอน โดยไม่ต้องกังวลว่าจะมีตัวแปร อื่นใดมาทำให้แผนการณ์ที่วางเอาไว้ต้องเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากไม่สามารถใช้ได้กับสถานการณ์ ในขณะนั้นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้น เพราะสภาวะทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นในยุค สมัยใด จนถึงสมัยปัจจุบัน ล้วนแต่มีความผันแปรที่สามารถก่อให้เกิดผลในด้านการเปลี่ยนแปลง ทางการเมืองได้ตลอดเวลา และสิ่งที่ทำให้สภาวะทางการเมืองต้องพบกับความผันแปรและความ เปลี่ยนแปลงเช่นนั้นได้ ก็คือสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกมันว่าโชคชะตา (Fortuna) ซึ่งสามารถให้ผลได้ ทั้งด้านการส่งเสริมและการสร้างอุปสรรคให้แก่ผู้ปกครองได้ตลอดเวลา ซึ่งก็ต้องขึ้นอยู่กับว่ามันจะ เป็นไปในทางใดด้วย

ความผันแปรของโชคชะตา (Fortuna) ทำให้ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีคุณธรรม (Virtu) เพื่อเอาไว้ใช้ในการเอาชนะโชคชะตา (Fortuna) หรือคว้าโอกาสใช้ประโยชน์จาก โชคชะตา (Fortuna) และในมุมมองกลับกันอีกด้านหนึ่งก็คือ ผู้ปกครองที่มีคุณสมบัติด้านคุณธรรม (Virtu) อยู่แล้วก็ต้องอาศัยโชคชะตา (Fortuna) มาช่วยในการเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ ตนเองด้วย ความไม่แน่นอนของโชคชะตา (Fortuna) ที่ก่อให้เกิดผลในทางลบแก่ผู้ปกครองนั้น เป็นสิ่งที่สร้างอุปสรรคให้แก่ผู้ปกครองทุกคน และเป็นเหตุผลที่สำคัญที่ผู้ปกครองในยุคก่อนหน้า มาคิอาเวลลีรู้สึกท้อแท้และไม่คิดจะต้องสู้กับโชคชะตา (Fortuna) แต่ในความคิดของ มาคิอาเวลลีมิได้มองว่าโชคชะตา (Fortuna) มีความร้ายแรงเกินกว่าที่มนุษย์จะแก้ไขหรือ

เปลี่ยนแปลงมันได้ เขาเชื่อว่าในความร้ายแรงของโชคชะตา (Fortuna) นั้น มนุษย์ยังพอมีหนทาง ที่จะแก้ไขหรืออาจจะเอาชนะมันได้ โดยในบทที่ 25 ของ The Prince ฉบับที่แปลโดย ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ ได้เขียนถึงประเด็นนี้ว่า

“อย่างไรก็ตาม เพื่อที่ว่า การตัดสินใจโดยอิสระของเราจะไม่หมดสิ้นไป ข้าพเจ้าจึงขอวินิจฉัยว่า อาจเป็นจริงที่เทพีแห่งโชคชะตาเป็นผู้กำหนดครึ่งหนึ่งของการกระทำของเรา แต่ก็อาจเป็นจริงด้วยเช่นกัน ว่านางก็ปล่อยให้ครึ่งหนึ่งหรือปานนั้น อยู่ในความควบคุมของเรา ... ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 305)

ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มนุษย์ยังมีโอกาสที่จะเอาชนะหรือควบคุมโชคชะตา (Fortuna) ได้ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามนุษย์ทุกคนจะเอาชนะหรือควบคุมมันได้ เพราะยังต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่บุคคลผู้นั้นจะต้องมีคุณธรรม (Virtu) ที่จะทำให้เขามีความฉลาดและสุขุมรอบคอบเพียงพอที่จะรู้ว่าในสถานการณ์ที่โชคชะตา (Fortuna) โถมกระหน่ำเข้ามานั้น เขาควรจะปฏิบัติอย่างไร เมื่อไรจึงควรกระทำ และทำอะไร จึงจะทำให้เขาสามารถพลิกผันสถานการณ์ที่เลวร้ายเหล่านั้นให้กลับมามีดังเดิมได้

มาคิอาเวลลีได้เปรียบเทียบความรุนแรงของโชคชะตา (Fortuna) เอาไว้กับสิ่งสองสิ่งนั่นคือ ผู้หญิง กับสายน้ำที่เชี่ยวกราก (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 305, 308) ซึ่งผู้หญิงและสายน้ำที่เชี่ยวกรากนี้ก็มีทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกัน ดังนั้นวิธีที่จะรับมือกับมันจึงไม่เหมือนกัน โชคชะตา (Fortuna) ที่เปรียบเสมือนผู้หญิงนั้น ผู้ปกครองที่แท้จะปฏิบัติหรือรับมือกับนางด้วยการใช้ความรุนแรงที่มาคิอาเวลลีเรียกมันว่าความหุนหันพลันแล่น ด้วยเหตุผลว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับข้อวินิจฉัยนี้เป็นอย่างมาก ที่ว่าเป็นการดีกว่าที่จะหุนหันพลันแล่นยิ่งกว่าระมัดระวัง เพราะเทพีแห่งโชคชะตาเป็นสตรี และถ้าบุคคลใดปรารถนาจะควบคุมนาง ก็จำเป็นที่จะต้องตีและทุบให้นางล้มลง และเขาก็จะพบว่านางปล่อยให้ตนเองถูกเอาชนะโดยบุรุษเหล่านี้ ยิ่งกว่าโดยผู้ที่ดำเนินการอย่างเย็นชา และเพราะฉะนั้นก็เช่นเดียวกันกับสตรีเพศนางจึงเป็นมิตรกับคนหนุ่ม ๆ เสมอ เพราะพวกเขาจะระมัดระวังน้อยกว่า คุร้ายกว่า และควบคุมนางอย่างมูทะลุุดันมากกว่า” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 308)

ส่วนการเปรียบเทียบอีกด้านหนึ่งคือ การเปรียบโชคชะตา (Fortuna) กับสายน้ำที่เชี่ยวกรากนั้นเป็นความรุนแรงอีกระดับหนึ่งที่มากกว่าความไม่แน่นอนของผู้หญิง ซึ่งการใช้ความรุนแรงเข้าต่อสู้กับความเชี่ยวกรากของสายน้ำนี้เป็นเรื่องยากที่จะบรรลุผลในการดำเนินทาง โชคชะตา (Fortuna) ได้ด้วยเหตุผลที่ว่า

“และข้าพเจ้าขอเปรียบนางเหมือนกับหนึ่งในบรรดาแม่น้ำที่เชื่อมกราก ซึ่งเมื่อมันเชื่อมกรากขึ้นมาก็คือท่วมทันที่ราบ ทำลายต้นไม้และสิ่งก่อสร้าง พัดพาดินจากที่หนึ่งไปถมยังอีกที่หนึ่ง ทุก ๆ คนจะหนีการถาโถมไปข้างหน้าของมัน ทุก ๆ คนยอมแพ้ต่อแรงเชื่อมกรากของมัน โดยไม่สามารถจะต้านทานมันในทางใดได้เลย...” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 305, 306)

โชคชะตา (Fortuna) ที่เปรียบเสมือนสายน้ำที่เชื่อมกรากนี้ เป็นความรุนแรงที่ยากแก่การต้านทานหรือเอาชนะมัน แต่ก็มีใช้ว่ามาคิอาเวลลีจะบอกให้ทุกคนยอมแพ้ต่อมัน เพราะถึงจะยากแก่การเอาชนะ แต่มันก็ยังมีวิธีที่จะลดความรุนแรงของมันได้ นั่นคือ

“เพราะฉะนั้นในยามสงบ มนุษย์สามารถเตรียมการล่วงหน้าในเรื่องการป้องกันและการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในแบบวิธีการที่เมื่อน้ำขึ้นในภายหลัง น้ำก็จะไหลออกไปทางคลอง หรือไม่เช่นนั้นแรงเชื่อมกรากของมันก็จะไม่เป็นไปตามอำเภอใจ หรือเป็นอันตรายมากนัก” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 306)

และด้วยตัวอย่างของรัฐที่ต้องประสบกับความรุนแรงของโชคชะตา (Fortuna) ในสมัยของมาคิอาเวลลีที่เห็นภาพได้ชัดเจนก็คือ

“สิ่งเดียวกันนี้เกิดขึ้นกับเทพีแห่งโชคชะตา ผู้ซึ่งแสดงอำนาจของนางออกมาให้เห็นในที่ซึ่งไม่มีคุณธรรมที่ถูกจัดระเบียบแบบแผนเพื่อต้านทานนาง และนางก็หันเหแรงเชื่อมกรากของนางไปยังที่ ๆ นางรู้ว่าไม่ได้มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำและการป้องกันเพื่อสกัดนางไว้ และถ้าพวกท่านจะพิจารณาอิตาลีซึ่งเป็นแหล่งของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ และเป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นเกิดการเคลื่อนไหวขึ้น พวกท่านก็จะเห็นว่าอิตาลีเป็นประเทศที่ปราศจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำและปราศจากการป้องกันใด ๆ เพราะถ้าหากว่าอิตาลีได้มีการป้องกันโดยคุณธรรมที่จำเป็นอย่างเช่น เยอรมัน สเปนและฝรั่งเศส การไหลบ่าของกระแสน้ำนั้นก็คงจะไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่อย่างที่มันได้ทำให้เกิดขึ้นมาแล้วหรือไม่พัดมาเลย และข้าพเจ้าหวังว่าสิ่งที่ได้พูดไปก่อนหน้านี้เกี่ยวกับการขัดขวางเทพีแห่งโชคชะตา ก็คงจะพอเพียงสำหรับกรณีทั่ว ๆ ไปแล้ว” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 306)

การเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งกับโชคชะตา (Fortuna) คือผู้หญิงและสายน้ำที่เชื่อมกรากนั้นส่วนที่เหมือนกันของสิ่งเปรียบเทียบทั้งสองสิ่งนี้ก็คือ การเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอน (ไซยันต์ ไซยพร, 2539 : 35) ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งที่เรียกว่าโชคชะตา (Fortuna) แต่ในความเหมือนกันของผู้หญิงและสายน้ำที่เชื่อมกรากนั้น ก็มีสิ่งที่แตกต่างกันประกอบอยู่ นั่นก็คือขนาดของความรุนแรงซึ่งดูเหมือนว่าความรุนแรงของสายน้ำจะมีมากกว่าของผู้หญิง และมีผลทำให้การจัดการกับความรุนแรงของโชคชะตา (Fortuna) จึงจำเป็นต้องมีทั้งวิธีการของการใช้

“ความหุนหันพลันแล่น” และ “การเตรียมพร้อมในยามสงบ” ซึ่งอาจจะเป็นวิธีที่เปรียบเทียบได้กับการ “รุกและรับ” (ไซยันต์ ไชยพร, 2539 : 35) แต่ในขั้นตอนของการเลือกว่าจะรุกหรือจะรับ/จะรุกมากกว่ารับ/หรือจะรับมากกว่ารุกนั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับความฉลาดและ/หรือความสุขุมรอบคอบของผู้ปกครองแต่ละคนอีกทีหนึ่ง ซึ่งคุณธรรม (Virtu) ในตัวของผู้ปกครองที่แท้จะทำให้เขาตัดสินใจได้ว่าเขาควรจะใช้วิธีใด และนี่คือส่วนหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของคุณธรรม (Virtu) กับโชคชะตา (Fortuna) ได้อย่างชัดเจน และจากความสำคัญหรือประโยชน์ของคุณธรรม (Virtu) นี้ถ้าผู้ปกครองที่แท้ใช้มันได้อย่างถูกต้อง เขาก็จะเอาชนะโชคชะตา (Fortuna) ได้หรืออย่างน้อยก็พอจะลดความรุนแรงของมันได้ (นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 186)

นั่นคือการที่มาคิอาเวลลีพยายามเสนอให้ผู้ปกครองที่แท้กระทำการต่อสู้กับโชคชะตา (Fortuna) เพราะจากข้อความที่ว่า “อาจจะจริงที่โชคชะตาเป็นผู้ตัดสินครึ่งหนึ่งของสิ่งที่เรากระทำเหลืออีกครึ่งหนึ่งหรือประมาณนั้นไว้ให้เราควบคุมตนเอง ” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 225) แสดงว่าชะตาชีวิตของมนุษย์นั้นครึ่งหนึ่งเราสามารถควบคุมได้ อีกครึ่งหนึ่งนั้นยังไม่แน่นอน ซึ่ง ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เชื่อว่าจากข้อความดังกล่าวมิได้หมายความว่ามนุษย์สามารถควบคุมชะตาชีวิตของตนเองได้เพียงแค่ครึ่งเดียว หากแต่ว่าในอีกครึ่งหนึ่งที่เหลือที่อาจผันแปรได้นั้นมนุษย์ก็สามารถที่จะเอาชนะมันได้ ถ้ามนุษย์มีพลังหรือความกล้าหาญเหนือกว่า แม้เขาจะเคยเปรียบเทพีแห่งโชคชะตา (Fortuna) ว่าทรงอำนาจประดุจกระแสน้ำที่เชี่ยวกราก แต่มาคิอาเวลลีก็ได้เสนอให้มนุษย์ยอมแพ้ต่อโชคชะตา (Fortuna) มนุษย์จะประสบความสำเร็จได้หากกระทำการสอดคล้องกับโชคชะตา (Fortuna) แต่จะล้มเหลวหากทำการขัดกับโชคชะตา (Fortuna) และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือการจะเอาชนะโชคชะตา (Fortuna) ได้ก็ต้องรู้จักโชคชะตา (Fortuna) ด้วย เจ้าผู้ปกครองที่แท้ที่จะประสบความสำเร็จได้จึงจำเป็นต้องมีความรู้และความสามารถที่จะบังคับโชคชะตา (Fortuna) ได้ก็คือต้องมีคุณธรรม (Virtu) และคุณธรรม (Virtu) นี้เองที่จะเป็นส่วนที่ทำให้ชะตาชีวิตของมนุษย์อีกครึ่งหนึ่งที่เหลืออยู่ที่ไม่มีความแน่นอนนั้นเปลี่ยนไปเป็นความแน่นอนได้ แต่จะแน่นอนมากหรือน้อยแค่ไหนก็ต้องขึ้นอยู่กับขนาดของคุณธรรม (Virtu) อีกทีหนึ่งด้วย ซึ่งความสัมพันธ์ของคุณธรรม (Virtu) กับโชคชะตา (Fortuna) นี้อาจจะตรงกับที่ ดร.ชัยวัฒน์ เรียกว่า “การต่อสู้ระหว่างโชคชะตากับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 222-224)

ผลลัพธ์จากการแสดงบทบาทของโชคชะตา (Fortuna) อีกด้านหนึ่งก็คือ ผลในด้านกาให้คุณหรือการส่งเสริมสถานภาพและความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง ที่เราเรียกว่า โชคช่วยหรือฟ้าประทาน ฯลฯ การทำงานของโชคชะตา (Fortuna) ในด้านนี้จะสร้างโอกาสให้แก่

ผู้ปกครองที่จะเสริมสร้างความยิ่งใหญ่ให้แก่ตนเองได้ง่ายและ/หรือรวดเร็วกว่าการไม่มีโชคชะตา (Fortuna) แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าเมื่อมีโชคชะตา (Fortuna) เข้ามาเกี่ยวข้องกับชะตาของผู้ปกครองแล้ว ผู้ปกครองจะไม่ต้องทำอะไรเลย อาจจะเป็นจริงที่ว่าอยู่เฉย ๆ โชคชะตา (Fortuna) ก็อาจจะลอยมาหาผู้ปกครองได้ แต่นั่นก็ต้องขึ้นอยู่กับว่าฟ้าหรือพระเจ้าจะมอบโชคชะตา (Fortuna) มาให้เมื่อไร ด้วย มันอาจจะไม่ใช่ลักษณะของการยึดเยียดให้ต้องรับเหมือนกับด้านของความรุนแรง แต่ โชคชะตา (Fortuna) ที่ฟ้ามอบให้มานี้จะให้ประโยชน์สูงสุดได้ก็ต้องอาศัยการทำงานของคุณธรรม (Virtu) ในตัวของผู้ปกครองที่แท้ประกอบด้วยว่าผู้ปกครองที่แท้จะใช้คุณธรรม (Virtu) ในการไขว่คว้าหาประโยชน์จากโชคชะตา (Fortuna) ที่ลอยมาอยู่ตรงหน้าได้หรือเปล่า และได้มากหรือน้อยเพียงไร

หากมีคุณธรรม (Virtu) มาช่วยในการตีดวงประโยชน์และรักษาสิ่งที่โชคชะตา (Fortuna) มอบให้มาแล้ว ผู้ปกครองก็จะไม่สามารถสร้างความยิ่งใหญ่จากโอกาสที่โชคชะตา (Fortuna) หยิบยื่นให้มาได้ และมันก็จะลอยมาแล้วก็ลอยผ่านไปเฉย ๆ โดยไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่ผู้ปกครอง ดังนั้นเมื่อมีโชคชะตา (Fortuna) แล้วก็เป็นหน้าที่ผู้ปกครองจะต้องมีคุณธรรม (Virtu) เพื่อให้ตนเองประสบความสำเร็จ โดยกระทำการที่สอดคล้องกับโชคชะตา (Fortuna) และ ถ้าหากสิ่งที่ ดร.ชัชววัฒน์ เรียกว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม (Virtu) กับโชคชะตา (Fortuna) ที่ให้ผลในด้านลบต่อมนุษย์ว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างโชคชะตากับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์ แล้วความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรม (Virtu) กับโชคชะตา (Fortuna) ที่ให้ผลในด้านบวกต่อมนุษย์ ก็อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างโชคชะตากับคุณธรรมความสามารถของมนุษย์เพื่อให้ผู้ที่มีคุณธรรม (Virtu) ได้รับผลประโยชน์สูงสุด นั่นคือความมั่นคงและความยิ่งใหญ่

ผลในด้านการส่งเสริมของโชคชะตา (Fortuna) นี้เราอาจจะเรียกมันว่า “โอกาส” (opportunity or occasion) ซึ่งอาจจะเป็นการที่โชคชะตา (Fortuna) หรือพระเจ้าหยิบยื่นโอกาสที่ดีให้ จากบทความของ ดร.ไชยันต์ ไชยพร ที่กล่าวถึงเรื่องของโอกาสว่า

“มาคิอาเวลลีพูดถึงโอกาสอยู่เสมอ และโอกาสเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งยวด สำหรับเจ้าผู้ปกครอง Virtu จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าใครสามารถที่จะตระหนักถึงโอกาสที่บังเกิดขึ้น และสามารถตีดวงจากโอกาสอันนั้นที่มาถึงมือของเขาได้.. ” (ไชยันต์ ไชยพร, 2539 :

โอกาสที่ฟ้าหรือพระเจ้าหยิบยื่นมาให้ นั่น ถ้าผู้ปกครองที่แท้จริงช่วยโอกาส
ใช้คุณธรรม (Virtu) ของตนทำงานร่วมกับโอกาสที่เกิดจากโชคชะตา (Fortuna) ให้เกิดผลในทาง
ที่ดีแก่ผู้ปกครองมากที่สุด เมื่อนั้นโชคชะตา (Fortuna) ก็จะทำให้ประโยชน์แก่ผู้ปกครองได้และ
ประโยชน์ที่จะได้รับก็จะมีมากกว่าที่จะได้รับในสถานการณ์ปกติอีกด้วย เพราะ

“Virtu จะทำงานประสบความสำเร็จดีที่สุดได้ ก็ด้วยการประสานกับฟ้าดิน
หรือโชคชะตา และคงจะไม่มีจังหวะสถานการณ์ที่ฟ้าดินหรือโชคชะตาจะเอื้ออำนวยให้กับ
เจ้าผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง “คุณธรรมและความยิ่งใหญ่ ” (Virtu and glory) ของเขาเท่ากับการ
การบันดาลให้บ้านเมืองเกิดวิกฤติการณ์เพื่อที่เจ้าผู้ปกครองจะได้แสดงความสามารถอันยิ่งใหญ่
ของเขาออกมา” พาเรล (Parel, 1992 : 92, อ้างถึงใน ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 35)

ความสำคัญของวิกฤติการณ์ (crisis) มีผลต่อการสร้างความยิ่งใหญ่อย่างไรนั้น
ดร.ไชยันต์ ได้อธิบายถึงประเด็นนี้ว่า

“วิกฤติการณ์จึงเป็นสภาวะที่ผู้ปกครองรอคอยในอันที่เขาจะได้สร้างอำนาจและ
ความยิ่งใหญ่ของตัวเองขึ้นมา เหมือนอย่างที่เรามักจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า คนเก่งมักจะชอบ
สถานการณ์ที่ยากลำบาก เพราะนอกจากมันจะเป็นสิ่งที่ท้าทายแล้ว ความสำเร็จที่เกิดจากการ
พิชิตปัญหารุนแรงหนักหนานั้น เป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ และเป็นที่ยอมรับและยกย่องสรรเสริญ
จากคนทั่วไป” พาเรล (Parel, 1992 : 86-100, อ้างถึงใน ไชยันต์ ไชยพร, 2539 : 35)

เหตุผลที่จะสนับสนุนความสำคัญของวิกฤติการณ์ และความชัดเจนของข้อความ
นี้ก็คือ เนื่องจากว่าในยามปกติที่ไม่มีวิกฤติการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นนั้น ถึงแม้ผู้ปกครองที่แท้จะมี
คุณธรรม (Virtu) มากแค่ไหน แต่เขาก็จะไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยที่จะแสดงออกซึ่งความ
สามารถที่มีอยู่ในตัวเขาออกมาให้เป็นที่ประจักษ์ และ/หรือเป็นที่ยอมรับต่อสายตาและศรัทธาของ
ประชาชนรวมทั้งรัฐรอบข้างให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ที่มีอยู่ในตัวของเขาได้ แต่ถ้าหากมีวิกฤติการณ์
เกิดขึ้น ก็จำเป็นที่รัฐจะต้องมีใครสักคนที่จะเข้ามาแก้ไขวิกฤติการณ์ของรัฐให้กลับคืนสู่ความสงบ
เรียบร้อยดังเดิม และนั่นก็คือโอกาสที่ดีที่สุดที่ผู้ปกครองที่แท้จะไขว่คว้ามันได้ แล้วใช้โอกาสจาก
วิกฤติการณ์นั้นแสดงความสามารถและคุณธรรม (Virtu) ในตัวเขาออกมา หรืออาจจะกล่าวได้ว่า
มันคือจังหวะที่โชคชะตา (Fortuna) จะเอื้ออำนวย/เปิดโอกาสให้เจ้าผู้ปกครองได้แสดงออกซึ่ง
คุณธรรมและความยิ่งใหญ่ (Virtu and glory) หรือถ้าเป็นคำในสำนวนที่เป็นที่รู้จักกันของคน
ทั่วไปคือคำว่า “สถานการณ์สร้างวีรบุรุษ ” (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร , 2539 : 200) ก็น่าจะเป็นคำ
เปรียบเทียบที่ไม่ต่างไปจากความหมายเรื่องโชคชะตา (Fortuna) เท่าใดนัก

เมื่อสถานการณ์สร้างวีรบุรุษได้ วีรบุรุษก็สร้างสถานการณ์ได้เช่นกัน ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเรื่องที่เป็นไปไม่ได้แต่อย่างใดที่ในหลาย ๆ ครั้งเรามักจะได้ยินคำถามที่ว่า “เรื่องที่เกิดขึ้นนั้น เป็นการสร้างสถานการณ์ให้เกิดเป็นวิกฤติการณ์หรือเปล่า ” คำตอบสำหรับคำถามนี้ก็คือ อาจจะเป็นไปได้ และไม่ใช่เรื่องแปลกหรือเป็นไปไม่ได้แต่อย่างใด เพราะในเมื่อวิกฤติการณ์เป็นโอกาสที่ผู้ปกครองที่แท้จะได้แสดงออกซึ่งคุณธรรม (Virtue) และความยิ่งใหญ่ ออกมาให้เป็นที่ยอมรับแก่คนทั่วไป นี่คือประโยชน์ของวิกฤติการณ์ที่เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้ว แต่ถ้าโอกาสนั้นมันมาไม่ถึงเสียที โอกาสที่ผู้ปกครองที่แท้จะได้รับจากการหยิบยื่นให้ของโชคชะตา (Fortuna) ยังไม่เกิดขึ้น ถ้าหากจะรอคอยให้มันมาถึงด้วยตัวเองก็ไม่รู้ว่าเมื่อไรมันจะมา แต่ผู้ปกครองที่แท้ก็สามารถใช้ความฉลาดและความสุขุมรอบคอบของตนสร้างสถานการณ์/สร้างวิกฤติการณ์ภายในรัฐขึ้นมา แล้วฉวยโอกาสนั้นใช้คุณธรรม (Virtue) ที่ตนมีอยู่เข้าจัดการสยบความวุ่นวายของสถานการณ์ให้หมดสิ้นไป ซึ่งผลที่จะได้รับก็ไม่แตกต่างไปจากวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการมอบให้ของโชคชะตา (Fortuna) นั่นคือสถานภาพของการเป็นผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (Virtue) และความยิ่งใหญ่อยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม ซึ่งการสร้างสถานการณ์ขึ้นมาเองนี้ ผู้เขียนเชื่อว่าเป็นสิ่งที่มีความเป็นไปได้ที่จะกระทำ แต่ผู้ที่กระทำเช่นนั้นจะต้องเป็นผู้ปกครองที่มีคุณธรรม (Virtue) อยู่ตัวอย่างมาก เพราะในเมื่อการจะเอาชนะโชคชะตา (Fortuna) (ฮัย์วัฒน์ สถาอานันท์, 2533 : 223) ได้จะต้องรู้จักโชคชะตา (Fortuna) ฉ้นใดก็ฉ้นนั้น การจะใช้ประโยชน์จากโชคชะตา (Fortuna) ให้ตนเองประสบความสำเร็จสูงสุดได้ ก็ต้องรู้จักโชคชะตา (Fortuna) เช่นกัน เมื่อมันยังมาไม่ถึงเสียที เราก็สามารถที่จะสร้างมันขึ้นมาเองได้ แต่นั่นก็เป็นอีกระดับหนึ่งของคุณธรรม (Virtue) ในตัวผู้ปกครองที่จะทำเช่นนั้นได้อย่างแนบเนียนและเกิดผลดีเช่นเดียวกับโชคชะตา (Fortuna) หยิบยื่นให้ หรืออาจจะนับว่าความสามารถในการสร้างสถานการณ์เป็นคุณธรรม (Virtue) อย่างหนึ่งได้

จากเรื่องของคุณธรรม (Virtue) และเรื่องของโชคชะตา (Fortuna) ที่แสดงออกมาในส่วนทั้งหมดข้างต้นนี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของคุณธรรม (Virtue) กับโชคชะตา (Fortuna) ในทุก ๆ ด้านของมัน ทั้งลักษณะเฉพาะของแต่ละตัว ทั้งส่วนที่มีความสัมพันธ์กันในด้าน การต่อสู้ระหว่างกัน และด้านการส่งเสริมซึ่งกันและกัน ซึ่งผลที่เกิดจากการประสานกันของคุณธรรม (Virtue) และโชคชะตา (Fortuna) จะตกอยู่กับตัวของผู้ปกครอง แต่ผลที่ได้จะออกมาดีหรือไม่ดี ส่งเสริมหรือบ่อนทำลาย ก็ต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (Virtue) และโชคชะตา (Fortuna) ของผู้ปกครองแต่ละคนด้วยหากการสัมฤทธิ์ผลของคุณธรรม (Virtue) ต้องขึ้นอยู่กับโชคชะตา

ฟ้าดิน (Fortuna or cosmic forces) (ไซยนต์ ไซยพร, 2539 : 40) ความล้มเหลวหรือความสำเร็จของโชคชะตา (Fortuna) ก็ต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (Virtu) ที่มีอยู่ในตัวของผู้ปกครองที่แท้แต่ละคนด้วย (นิรันดร์ พงษ์สิทธิถาวร, 2539 : 202)

สรุปความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

การศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้พบว่า มาคิอาเวลลีได้สร้างแนวคิดทางการเมืองของตนบนพื้นฐานของความเป็นจริง หรือบนสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมการเมืองของมนุษย์ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถดำเนินกิจกรรมทางการเมืองได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงในขณะนั้น อันเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีเชื่อว่าจะช่วยให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จทางการเมืองมากกว่าการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยยึดหลักความดีงามและความถูกต้องตามอุดมคติทางศาสนา หรือในสิ่งที่เราเรียกกันว่า ศีลธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากสำหรับโลกทางการเมืองของมนุษย์ที่ไม่ได้ยึดปฏิบัติตามหลักการทางศาสนาอย่างเคร่งครัดอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นสิ่งที่มีความถูกต้องทางศาสนาจึงไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นสิ่งเดียวกันกับความถูกต้องทางการเมือง เพราะสิ่งที่มาคิอาเวลลีเห็นว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นทางการเมืองนั้น อาจจะไม่ใช่การกระทำที่ถูกต้องตามหลักศาสนาก็ได้เพราะนั่นคือโลกทางการเมือง ไม่ใช่โลกทางศาสนาที่ต่างก็มีหลักการปฏิบัติแยกออกจากกัน และด้วยเหตุผลที่มนุษย์เองก็ไม่ได้ยึดปฏิบัติตามหลักทางศาสนาอย่างเคร่งครัดตลอดเวลา ดังนั้นการกระทำทางการเมืองจึงจำเป็นต้องมีแนวทางเป็นของตนเองที่แยกออกจากแนวทางของศาสนา

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไม่มีหลักการที่แน่นอนใด ๆ ในการนำไปปฏิบัติ หากแต่ในการกระทำทางการเมืองต่าง ๆ นั้นจะมุ่งไปที่ผลสำเร็จของการปฏิบัติ ซึ่งก็คือชัยชนะทางการเมืองเท่านั้น การดำรงอยู่ในโลกของการเมืองตามความคิดของมาคิอาเวลลีนั้น ผู้ปกครองจะต้องรู้และเข้าใจถึงความสำคัญอย่างถ่องแท้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้ปกครองได้ โดยมีคุณธรรม (Virtu) โชคชะตา (Fortuna) และความจำเป็น (Necessita) อย่างถ่องแท้ เพราะสิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้ปกครองได้ โดยมีคุณธรรม (Virtu) เป็นส่วนประกอบสำคัญในการตัดสินใจของผู้ปกครองว่าในขณะที่ใด ผู้ปกครองควรจะทำอะไร และทำอย่างไร จึงจะเกิดผลดีต่อสถานภาพของผู้ปกครองได้

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเริ่มต้นด้วยคุณสมบัติของผู้ปกครองที่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม (Virtu) ทางการเมือง โดยคุณธรรม (Virtu) จะเข้ามาควบคุมการ

กระทำของผู้ปกครองที่แท้อยู่ตลอดเวลาในทุก ๆ ขั้นตอนทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ หรือการรักษาอำนาจ เพื่อผลสำเร็จในการเอาชนะอุปสรรคและความยากลำบากที่อาจเกิดจาก ศัตรูหรือจากการกระทำของโชคชะตา (Fortuna) โดยคุณธรรม (Virtu) จะมีความสามารถในการ ยืดหยุ่นหรือปรับตัวให้เหมาะสมกับความจำเป็นในสถานการณ์ต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลดีต่อ ผู้ปกครองเนื่องจากสถานการณ์จะเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนั้นความสามารถในการยืดหยุ่น ได้ของคุณธรรม (Virtu) จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองสามารถดำรงสถานภาพทาง การเมืองต่อไปได้

การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองสามารถทำได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขึ้นสู่อำนาจ โดยกองกำลังของตนเองและคุณธรรม , โดยกองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา โดยอาชญากรรม และโดยมหาชนสนับสนุน แต่วิธีที่มาก็คือเวลาที่ดีที่สุดคือการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลัง ของตนเองและคุณธรรม เพราะวิธีดังกล่าวจะทำให้ผู้ปกครองมีความสามารถที่พร้อมจะปรับตัว เข้าต่อสู้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองอยู่เสมอ จึงทำให้ผู้ปกครองคุ้นเคยกับการแก้ปัญหาที่ เข้ามา เพื่อในการรับมือสิ่งที่เป็นปัญหาต่อตัวผู้ปกครองเอง หรือต่ออำนาจของผู้ปกครอง โดย ไม่จำเป็นต้องไปร้องขอหรือรอคอยความช่วยเหลือจากผู้อื่น ทำให้ผู้ปกครองที่มีกองกำลังและ คุณธรรม (Virtu) ของตนเอง สามารถจะประสบความสำเร็จได้มากกว่าผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจ โดยอาศัยวิธีอื่น

หลังจากขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จ ผู้ปกครองก็ต้องรักษาอำนาจทางการเมืองที่ ตนได้มาไว้คงอยู่กับตนได้นานที่สุด ซึ่งการรักษาอำนาจจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ต้องขึ้นอยู่กับ ภายใต้งานของคุณธรรม (Virtu) ที่อยู่ตัวผู้ปกครอง และคุณธรรม (Virtu) นี้เองที่จะเป็น ตัวบอกได้ว่าผู้ปกครองคนใดจะเป็นผู้ปกครองที่แท้หรือไม่แท้บ้าง คุณธรรม (Virtu) จะเข้ามา กำหนดและช่วยตัดสินใจว่าผู้ปกครองควรจะใช่วิธีใดเข้าจัดการกับสิ่งที่มาทำลายอำนาจของ ผู้ปกครอง ดังนั้นวิธีการรักษาอำนาจของผู้ปกครองจึงสามารถเป็นไปได้ทั้งวิธีการที่เป็นสิ่งที่ดี ในสายตาของศาสนาและเป็นได้ทั้งวิธีการที่ชั่วร้ายในสายตาของศาสนา ผู้ปกครองต้องพร้อมที่จะ กระทำในสิ่งที่จะทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจไว้ได้ ไม่ว่าจะการรักษาอำนาจนั้นจะต้องใช้ วิธีการที่โหดร้ายหรือความเจ้าเล่ห์หลอกลวงสักเพียงใด แต่ในมุมมองกลับกันถ้าเมื่อใดที่ผู้ปกครอง สามารถกระทำในสิ่งที่ดีได้ เช่นความโอบอ้อมอารี หรือความเมตตากรุณา เป็นต้น แล้วมีผลทำให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจ ผู้ปกครองก็ควรกระทำ และจากเงื่อนไขดังกล่าว แสดงให้เห็นถึง ลักษณะการทำงานของ คุณธรรม (Virtu) ที่จะช่วยในการรักษาอำนาจ โดยกำหนดการกระทำของ

ผู้ปกครองบนพื้นฐานของผลสำเร็จคือทำแล้วสามารถรักษาอำนาจไว้ได้มากกว่าที่จะคำนึงวิธีปฏิบัติว่าจะสวยงามหรือเป็นการกระทำดีเพียงใด

กล่าวได้ว่าในทุกขั้นตอนทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ไม่ว่าจะเป็นการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองนั้น ตัวแปรที่จะทำให้ประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการเมืองของผู้ปกครองก็คือคุณธรรม (Virtu) ซึ่งเป็นสิ่งที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญกับมันมาก ถ้าผู้ปกครองเป็นผู้มีคุณธรรม (Virtu) และใช้มันได้อย่างดีและเหมาะสมแล้วเขาก็จะประสบความสำเร็จอยู่เสมอ แต่หากว่าคุณธรรม (Virtu) ถูกใช้อย่างไม่เหมาะสม มันก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องล้มเหลวได้ เพราะในทุกช่วงเวลาทางการเมืองนั้น ผู้ปกครองจะต้องประสบกับสิ่งที่จะเข้ามาท้าทายอำนาจอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่สามารถควบคุมได้ หรือสิ่งที่ควบคุมได้ยากเช่น โชคชะตา (Fortuna) ให้เหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละสถานการณ์และให้เกิดผลดีต่อสถานภาพการเมืองของผู้ปกครองมากที่สุด และจากลักษณะการทำงานของ คุณธรรม (Virtu) ในตัวผู้ปกครองที่จะต้องปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น สามารถชี้ให้เห็นถึงการที่มาคิอาเวลลีให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

นิยามศัพท์เฉพาะในงานเขียน The Prince by Nicolo Machiavelli

1. คุณธรรม (Virtu) หมายถึง สิ่งที่เจ้าผู้ปกครองควรจะทำเพื่อการขึ้นสู่อำนาจ รักษาอำนาจ และป้องกันการสูญเสียอำนาจของตนเอง
2. โชคชะตา (Fortuna) หมายถึง สถานการณ์ที่เจ้าผู้ปกครองจะต้องพบเจอ ไม่อาจคาดเดาได้ สามารถเป็นได้ทั้งเรื่องที่ดี หรืออาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการจัดการอำนาจได้
3. ความจำเป็น (Necessita) หมายถึง สิ่งที่ผู้ปกครองต้องกระทำ แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เกิดในทางศีลธรรมจรรยา เพื่อประโยชน์ในการจัดการอำนาจต่อไป

บทที่ 3

การรัฐประหาร

ความหมายของคำว่ารัฐประหาร

พจนานุกรม ฉบับมติชน (2547 : 735) ได้นิยามศัพท์คำว่า รัฐประหารหมายถึง การใช้กำลังยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยฉับพลัน

ติน ปรัชญพฤทธิ์ (2536 : 96) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า รัฐประหาร หมายถึง การเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ฉับพลัน ซึ่งผู้มีอำนาจบังคับบัญชาล้มล้างรัฐบาลที่อยู่ในอำนาจโดยการใช้กำลัง หากทำการไม่สำเร็จจะถูกเรียกว่า กบฏ จลาจล (Rebellion) ถ้าการยึดอำนาจนั้นล้มฤทธิ์ผลและเปลี่ยนเพียงรัฐบาล เรียกว่า รัฐประหาร แต่ถ้าวรัฐบาลใหม่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงมูลฐานระบอบการปกครอง ก็นับว่าเป็นการ ปฏิวัติ

เกียรติชัย เอี่ยมวรเมธ (2544 : 952) ได้ให้นิยามสั้นถึงความหมายของรัฐประหารไว้ว่า เป็นการยึดอำนาจด้วยกำลัง (Coup d'état)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2550 : 10-11) นิยามว่า การรัฐประหารซึ่งมาจากคำในภาษาฝรั่งเศสว่า Coup d'état (คูปี เด ตา) หมายถึง การใช้ความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันทันด่วนด้วยวิธีการนอกระบบ ไม่มีกฎหมายใดรองรับ โดยมีวัตถุประสงค์อยู่ที่การเปลี่ยนตัวหัวหน้ารัฐบาล หรือผู้ปกครองประเทศ แล้วจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ที่อยู่ภายใต้ผู้ก่อการรัฐประหารขึ้นมา โดยที่รูปแบบการปกครองไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด มีแต่ตัวผู้นำและคณะผู้นำเท่านั้นที่เปลี่ยนแปลงไปสำหรับรัฐธรรมนูญนั้นอาจจะยังคงใช้รัฐธรรมนูญฉบับเก่าต่อไปหรือยกเลิกรัฐธรรมนูญเก่าและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เพื่อให้การเลือกตั้งเกิดขึ้นในระยะเวลาไม่นานนักก็ได้แล้วแต่กรณี

สรุปความหมายของคำว่ารัฐประหาร คือการยึดอำนาจการปกครองของรัฐบาลในขณะนั้น โดยจะเกิดความรุนแรงหรือไม่ก็ตาม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้อำนาจการบริหาร

ราชการแผ่นดินมาอยู่ที่คณะรัฐประหาร และคณะรัฐประหารจะเป็นผู้ที่ใช้อำนาจบริหารราชการแผ่นดินชั่วคราว จนกว่าจะมีการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งรัฐบาลใหม่เข้ามาบริหารราชการแผ่นดินต่อไป

การรัฐประหารที่เคยเกิดขึ้นในประเทศไทย

ในประวัติศาสตร์การเมืองสมัยใหม่ของไทยหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้ผ่านการรัฐประหารมาแล้ว 11 ครั้ง แต่จะเห็นได้ว่าการรัฐประหารส่วนใหญ่เป็นการนำพาประเทศถอยหลังลงคลอง (สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 208) นับตั้งแต่เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีการปฏิวัติซึ่งนำโดยข้าราชการทหารและข้าราชการพลเรือนล้มระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และได้มีการสร้างระบบการปกครองแบบกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ต่อจากนั้นในปี พ.ศ. 2476 ก็มีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 130)

ลักษณะสำคัญ ๆ ของเหตุการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นก็คือ ระหว่างสองปีแรกหลังจาก พ.ศ. 2475 พวกเจ้าและกลุ่มอนุรักษ์นิยมยังเป็นพลังทางการเมืองที่เคลื่อนไหวอยู่ แต่อิทธิพลของกลุ่มดังกล่าวนี้เริ่มเสื่อมถอยลงอย่างรวดเร็ว หลังจากการปฏิวัติที่ล้มเหลวซึ่งนำโดยพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ หลังจากนั้นก็เป็นช่วงซึ่งพวกเสรีนิยมนำโดยนายปรีดี ได้กลายเป็นกำลังสำคัญทางการเมือง แต่ต่อไป อำนาจทางการเมืองของพวกนี้ก็ถูกทำลายโดยกลุ่มทหาร ซึ่งนำโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งกลายเป็นคู่แข่งสำคัญของนายปรีดี การที่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตกอยู่กับพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งมีความสามารถในการไกลเกลี่ยยอมชอม ได้ทำให้สองฝ่ายถ่วงดุลกันได้ ลิขิต ธีรเวคิน (Likhit Dhiravegin, 1985 : 388)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. ตกอยู่ในฐานะของผู้นำที่ตัดสินใจผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง เนื่องจากจอมพล ป. ตัดสินใจร่วมกับญี่ปุ่นในการร่วมรบสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงทำให้ประเทศไทยกลายเป็นฝ่ายตรงข้ามกับฝ่ายพันธมิตรซึ่งมีประเทศสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เท่ากับว่าเราประกาศสงครามกับประเทศเหล่านั้นไปในตัว ซึ่งการตัดสินใจครั้งนั้นเกิดมาจากเหตุผลหลายประการ ที่สำคัญที่สุดคือ ความกดดันจากสถานการณ์และอาจจะมาจากการ

คำนวณผิดพลาดว่าญี่ปุ่นจะชนะสงคราม เนิร์ทเทอร์เลน (Nuechterlein, 1965 : 77-78) แต่ทว่าการตัดสินใจนั้นทำให้จอมพล ป. ต้องเสียตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากสงครามโลกสิ้นสุดลง หลังจากทีอเมริกาทิ้งระเบิดที่ฮิโรชิมา และนางาซากิ และญี่ปุ่นประกาศยอมจำนน เท่ากับว่าประเทศไทยก็เป็นประเทศผู้แพ้สงครามด้วยเช่นเดียวกัน แต่มีปัจจัยสองประการที่ทำให้ผู้นำไทยสามารถจัดการกับสถานการณ์เพื่อหลุดพ้นจากวิกฤติการณ์ครั้งนี้ คือ ข้อหนึ่ง ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตันปฏิเสธที่จะส่งสาส์นประกาศสงครามให้กับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ข้อสอง ได้มีการตั้งขบวนการเสรีไทยซึ่งประกอบด้วยคนไทยที่อยู่เมืองนอกซึ่งมีเป้าหมายคือ กู้เอกราชของชาติ

ขบวนการนี้ตั้งขึ้นโดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และได้ร่วมมือกับนายปรีดี ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ผู้ซึ่งได้รวบรวมคนภายในประเทศ และร่วมมือกับฝ่ายพันธมิตรทั้งหลาย การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการเคลื่อนไหวที่รอบคอบ เพื่อการช่วยชาติให้หลุดพ้น ได้ทำให้ผลเสียซึ่งเกิดจากการกระทำของจอมพล ป. เบาลงไป จนกระทั่งมีตัวแทนของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวสุนทรพจน์เกี่ยวกับเรื่องนี้และสรุปโดยการประกาศว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ถือว่าประเทศไทยเป็นศัตรู แต่เป็นประเทศที่จะต้องได้รับการปลดปล่อยจากศัตรู และสหรัฐอเมริกาหวังว่าประเทศไทยจะกลับสู่สภาพเดิมในหมู่ประชาชาติทั้งปวงโดยเป็นประเทศเสรี มีอธิปไตยและมีเอกราช (Department of State Bulletin, 1945 : 261, อ้างถึงใน ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 132) โดยการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาและโดยการปฏิบัติการของผู้นำในทางการทูตและทางการเมือง และการยอมจำนนต่ออังกฤษและฝรั่งเศสได้ทำให้ประเทศไทยสามารถหลีกเลี่ยงชะตากรรมแบบของญี่ปุ่นและเยอรมนีอย่างหมิ่นเหม่ อันที่จริงได้มีการพูดถึงการสลายกองทัพไทยในแบบเดียวกับญี่ปุ่นและเยอรมนีเพื่อปูทางให้รัฐบาลแบบประชาธิปไตย ครอสบี้ (Crosby, 1943 : 40-41, อ้างถึงใน ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 133)

ในส่วนของการเมืองภายใน ประเทศไทยได้ไพล่ขึ้นมาจากสงครามในลักษณะของประเทศที่มีรัฐบาลใหม่ คือรัฐบาลพลเรือนซึ่งนำโดยพวกเสรีนิยม เช่น ปรีดี และเสนีย์ แต่กระนั้นพวกเสรีนิยมไม่สามารถหวังพึ่งการสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมทางการเมืองได้ในการถ่วงดุลทหาร ส่วนการที่จะสกัดกั้นมิให้ทหารเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองนั้นไม่จำเป็นต้องมีการกล่าวถึง ด้วยเหตุนี้การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพวกเสรีนิยมจึงสั้นมาก บางครั้งก็ถูกจับออก ในไม่ช้าทหารก็

เรียกร่องบทบาทเดิมคือ ในฐานะเป็นผู้นำทางการเมืองกลับมา การเรียกร่องดังกล่าวได้เกิดขึ้นเมื่อมีการรัฐประหารที่มีชื่อทางประวัติศาสตร์ในปี พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปกครองโดยทหารซึ่งนานกว่า 25 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2516 (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 135) โดยทั้ง ๆ ที่ท่ามกลางสภาพทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวนั้นทำให้โอกาสของพวกเสรีนิยมในการที่จะสร้างรัฐบาลระบอบประชาธิปไตยดูเหมือนจะแจ่มใส เพราะว่าอำนาจทหารกำลังถูกกันไว้ อย่างไรก็ตาม พวกเสรีนิยมก็ไม่สามารถจะพัฒนาระบบประชาธิปไตยไปได้ดีเท่าที่ควร (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 133)

ดาร์ลิง (Darling, 1965 : 51-60) ได้สรุปเกี่ยวกับตัวแปรที่เป็นเหตุให้เกิดการเสื่อมอำนาจและบทบาททางการเมืองของพวกเสรีนิยมเป็นตัวแปรสามตัว

ประการที่ 1 คือ บรรยากาศทางการเมืองโดยทั่วไปและวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย ซึ่งทหารมีอำนาจมากกว่า เพราะมีการจัดตั้งองค์การที่ดีกว่า มีวินัย มีอาวุธที่ทันสมัย จึงทำให้มีอำนาจทางการเมือง ในแง่นี้ตรงกับคำกล่าวที่ว่า อำนาจทางการเมืองมาจากปลายกระบอกรูปปืน

ประการที่ 2 คือ รัฐบาลเสรีนิยมจอมรสุมหนักและอยู่ฝ่ายเสียเปรียบ เพราะการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น ได้กลายเป็นประเด็นร้อนแรงทางการเมืองทันที อีกทั้งวิธีเผชิญปัญหาที่ไม่เข้าที่ของฝ่ายรัฐบาลเสรีนิยมยิ่งทำให้สถานะและอำนาจของฝ่ายนี้ตกต่ำ จึงกลายเป็นเครื่องมือของฝ่ายตรงข้ามในการยุแหย่ให้มีการต่อต้านรัฐบาล เหตุการณ์ดังกล่าวได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือต่อต้านนายปรีดีและพวก

ประการที่ 3 คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกิดจากสงคราม ปัญหาเหล่านี้คือ เงินเพื่อ การขาดสินค้าอุปโภคและบริโภค การซื้ออาวุธรั้งหลวง การค้ากำไรเกินควร ฯลฯ จากสถานการณ์ดังกล่าวมาแล้วนั้นย่อมเป็นการยากที่รัฐบาลเสรีนิยมจะแก้ปัญหาและทำการฟื้นฟูเศรษฐกิจได้ทันที่ในช่วงระยะเวลาอันสั้นที่เป็นรัฐบาล ด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นเรื่องธรรมดาที่ฝ่ายตรงข้าม (ฝ่ายทหาร) จะฉวยโอกาสล้มรัฐบาลปรีดีและพวกเพื่อปูทางขึ้นมาครองอำนาจแทน

ดังที่กล่าวมาแล้วในช่วงต้นว่า ประเทศไทยได้มีการรัฐประหารมาแล้วทั้งสิ้น 11 ครั้ง ซึ่งในแต่ละครั้งของการเกิดรัฐประหารนั้น ล้วนมีเงื่อนไขการรัฐประหารที่ทั้งเหมือนกัน และต่างกัน ผู้วิจัยจึงอธิบายการรัฐประหารแต่ละ ดังต่อไปนี้

1. การรัฐประหาร 1 เมษายน 2476

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎรได้กระทำการสำเร็จในการเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ หรือระบอบรัฐธรรมนูญความหมายที่สำคัญยิ่งของการสถาปนารัฐธรรมนูญให้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพทางอำนาจในสังคมการเมืองไทย จากอำนาจสูงสุดของประเทศ ที่เป็นของกษัตริย์นั้นให้เป็นของราษฎรทั้งหลาย โดยมีสภาผู้แทนราษฎรเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่แทนในการตรากฎหมาย และควบคุมการบริหารงานแผ่นดินของรัฐบาล และพระราชอำนาจของกษัตริย์ได้รับการจำกัดตามกฎหมาย

สำหรับคณะราษฎรนั้นไม่ได้มีเป้าหมายที่จะล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันอันเก่าแก่ของสังคมไทย ก็ได้แสดงการประนีประนอมกับผู้ปกครองระบอบเก่าโดยผ่านการยอมรับให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแทนธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ที่ได้รับการระบุให้เป็นฉบับชั่วคราว จากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งยังได้แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดแรกที่มีจำนวนสมาชิกเกินกว่าครึ่งไม่ได้มาจากสมาชิกคณะราษฎร แต่เป็นกลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ และที่สำคัญคือการเสนอให้เลือกตั้งพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นประธานคณะกรรมการราษฎร และต่อมาก็คือนายกรัฐมนตรี ซึ่งพระยามโนปกรณนิติธาดาได้รับการคาดหวังจากคณะราษฎรว่าจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคณะราษฎรกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ถาวรศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2547 : 97)

ซึ่งต่อมาก็ได้ปรากฏความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงขึ้นระหว่าง กลุ่มอนุรักษนิยมของพระยามโนปกรณนิติธาดากับกลุ่มของหลวงประดิษฐมนูธรรมหรือคณะราษฎร สายพลเรือน รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ออกพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎร และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ มีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรีรวม 11 คน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2535 : 306) การรัฐประหารครั้งนี้กล่าวได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่พิเศษสุดครั้งแรก และครั้งเดียวในประวัติศาสตร์การเมืองสยาม เพราะเป็นการยึดอำนาจของรัฐบาลตนเองโดยผู้นำรัฐบาลที่เป็นพลเรือน และเป็นการที่ผู้นำรัฐบาลพลเรือนชุดชั่วคราวยึดอำนาจเพื่อขจัดและลดทอนอำนาจและอิทธิพลของคณะปฏิวัติหรือคณะราษฎรที่มีอยู่ในคณะรัฐบาลออกไปจากศูนย์อำนาจ

การปกครองประเทศทั้งให้ “งดไ้” รัฐธรรมนูญเกือบทุกมาตรา ให้ยุบสภาผู้แทนราษฎร ให้บุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ ทั้ง 7 กระทรวงในรัฐบาลชุดเก่ายังคงอยู่ในตำแหน่งเดิมในรัฐบาลชุดใหม่ แต่ให้รัฐมนตรีลอยอื่น ๆ จำนวน 13 คนพ้นสภาพการเป็นรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้แต่งตั้งรัฐมนตรีลอยชุดใหม่ ให้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัติ ดังนั้นอำนาจสูงสุดของประเทศจึงอยู่ในมือของพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรีแต่การใช้อำนาจใด ๆ ยังคงอ้างอิงพระบรมเดชานูภาพและพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547 : 363-364) ซึ่งการงดใช้รัฐธรรมนูญนั้นถือว่าการเป็นการยุติกระบวนการทางประชาธิปไตย อาจจะมีน้ำหนักของความรุนแรงที่เบาว่าการประกาศยกเลิกการใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการ ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกที่รุนแรงมากกว่า แต่โดยพหุติสัยแล้วไม่ว่าจะเป็นการยุติหรือการงดใช้รัฐธรรมนูญก็ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยถูกระงับด้วยเช่นเดียวกัน และความขัดแย้งในขั้นต้นได้เริ่มมาจากหลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎรได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแก่รัฐบาล เพื่อวางแนวทางเศรษฐกิจของประเทศใหม่ตามแนวทางของสังคมนิยมแบบสหกรณ์ที่ได้ประกาศไว้ แต่ปรากฏว่าพระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี รวมทั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่เห็นพ้องกับโครงการดังกล่าว เพราะเห็นว่าเค้าโครงเศรษฐกิจนี้เป็นโครงการแบบคอมมิวนิสต์ (ปรีดี พนมยงค์, 2526 : 255) ความขัดแย้งขยายตัวออกไปกลายเป็นปัญหาระหว่างรัฐบาลกับคณะราษฎร

ดังนั้นในวันที่ 1 เมษายน ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ของ พ.ศ. 2476 พระยามโนปกรณนิติธาดาก็ประกาศ “พระราชกฤษฎีกาให้ปิดสภาผู้แทนราษฎร และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ” ในคำแถลงของรัฐบาลได้ให้เหตุผลการประกาศกฤษฎีกานี้ว่าเนื่องจากความขัดแย้งในคณะรัฐบาลคือ ความเห็นข้างน้อยนั้นปรารถนาที่จะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอันมีลักษณะคอมมิวนิสต์ หลังจากนั้นก็ได้ยุบคณะรัฐมนตรีแล้วตั้งใหม่ โดยให้หลวงประดิษฐมนูธรรมพ้นตำแหน่งและส่งตัวไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส ไม่เพียงเท่านั้นรัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ในวันที่ 2 เมษายน 2476 อีกด้วย (สุธาศัย ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 222)

2. การรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476

การรัฐประหาร 20 มิถุนายน 2476 เป็นการกระทำโดยคณะราษฎรฝ่ายทหาร ที่มี พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นผู้นำ มี พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม เป็นผู้คุมกำลังทางทหารบก และมี น.ท.หลวงศุภชลาศัย เป็นผู้คุมกำลังทางทหารเรือ โดยไม่มีคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนเข้าร่วมด้วย เพื่อล้มรัฐบาลเผด็จการพลเรือนของกลุ่มอนุรักษนิยมที่มีพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี แม้ว่าการรัฐประหารครั้งนี้เป็นการใช้กำลังทหารล้มรัฐบาลที่มาจาก การรัฐประหารโดยพระราชาคณะ แต่การรัฐประหารของคณะราษฎรก็ได้ทำให้มีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรและให้ใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรอย่างสมบูรณ์ต่อไปหลังจากหยุดชะงักลงเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547 : 398)

การรัฐประหารในครั้งนี้เกิดขึ้นหลังจากการปฏิวัติครั้งแรกไม่ถึงสามเดือน โดยผู้นำคณะรัฐประหารให้เหตุผลว่ารัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาปกครองผิดรัฐธรรมนูญ และปิดการประชุมสภาราษฎร จึงต้องดำเนินการให้เกิดความถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ โดยให้มีการเปิดประชุมสภาอีกครั้ง ดังนั้น รัฐบาลของพระยามโนปกรณฯ จึงสิ้นสุดลง และพระยามโนปกรณฯ ต้องลี้ภัยไปบริติชมาลายา นอกจากนี้ พ.อ. พระยาทรงสุรเดชก็หมดอำนาจจากกองทัพกับด้วย พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ และทำให้อำนาจทางการเมือง กลับมาสู่คณะราษฎรอีกครั้ง (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 222)

สาเหตุอีกประการในการรัฐประหารครั้งนี้เป็นการกระทำของนายทหาร คณะราษฎรอีกครั้งหนึ่ง เป็นผลรวมของปัจจัยทางรัฐธรรมนูญ ที่การรัฐประหารโดยพระราชาคณะของ กลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดาหรือกลุ่มอนุรักษนิยมได้รุกทางการเมืองที่จะขจัด คณะราษฎรออกไป และก่อให้เกิดความกลัวในหมู่คณะราษฎรมากกว่าจะมีการฟื้นฟูระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์และฟื้นฟูพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อีกครั้ง ในขณะที่เดียวกัน การชิงเข้าคุมกำลังกองทัพของกลุ่มพระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญของ การทำรัฐประหารโดยนายทหารคณะราษฎรครั้งนี้ หรือโดยรวมแล้วกล่าวได้ว่า การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ก็คือการต่อสู้ระหว่างระบอบเก่ากับระบอบใหม่อันสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 นั่นเอง (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2547 : 433)

3. การรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490

ในท่ามกลางความล้มเหลวในการบริหารงานของรัฐบาลพลเรือน (ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 2) โดยนายกรัฐมนตรีพล.ร.ต.ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ กลุ่มทหารนอกราชการกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวกันตั้งเป็นคณะรัฐประหาร โดย น.อ.หลวงกาจสงครามเป็นผู้ริเริ่ม และได้ชวน พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ มาเป็นหัวหน้าคณะ พ.อ.สวัสดี ส. สวัสดิเกียรติ เจ้ากรมเกียกกายทหารบกเป็นเลขาธิการ จากนั้นคณะรัฐประหารก็ได้ชักชวนให้ผู้บังคับการทหารประจำการในกรุงเทพฯ จำนวนหนึ่งให้ร่วมมือ แล้วก่อการยึดอำนาจเมื่อคืนวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 โดยกำลังหลักที่ยึดอำนาจมาจากกรมทหารราบที่ 1 ของพ.อ.สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่กระนั้น คณะรัฐประหารไม่มั่นใจในการสนับสนุนของนายทหารส่วนใหญ่ จึงได้อัญเชิญจอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็นผู้นำคณะรัฐประหารเมื่อเช้าวันที่ 9 พฤศจิกายน เหตุผลสำคัญที่คณะรัฐประหารอ้างก็คือ การเข้ามาคลี่คลายกรณีสวรรคตของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 และจัดการกับรัฐบาลที่ทุจริตคอรัปชั่น และการรัฐประหารครั้งนี้ถือว่าเป็นการรัฐประหารครั้งแรกที่ปัญหาคอรัปชั่นปรากฏในเหตุผลของการรัฐประหาร (สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 223) และยังทำให้จอมพล ป. กลับมามีอำนาจอีกในเวลาต่อมา แต่การปฏิวัติของการเมืองไทยก็คือว่า จะต้องทำให้การยึดอำนาจสมเหตุสมผล ดังนั้นทันทีที่ทหาร ยึดอำนาจในการรัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2490 นายควง อภัยวงศ์ ผู้ซึ่งเป็นหนึ่งในจำนวนหัวหน้าคณะราษฎร จึงได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ว่านายควงก็ถูกบังคับให้ออกจากตำแหน่งโดย ทั้งที่อยู่ในตำแหน่งไม่ครบ 6 เดือน นับจากเดือนเมษายน 2491 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นเวลาเกือบ 10 ปี (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 136)

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2526 : 67) ชี้ว่า ผู้นำในกลุ่มรัฐประหาร 2490 นี้แตกต่างไปจากผู้นำ 2475 ในแง่ที่ว่า พวกเขาเหล่านั้นส่วนมากเป็นนายทหารบกและเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ ดังนั้นความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองของกลุ่มผู้นำกลุ่มนี้ จึงเกิดขึ้นจากการสังเคราะห์ประสบการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีความเชื่อมั่นต่อระบอบประชาธิปไตยตามแบบตะวันตกเช่นเดียวกับผู้นำรุ่น 2475 เคยเป็นทักษ์ได้ชี้ให้เห็นต่อไปอีกว่า จุดนี้เป็นจุดเริ่มต้นในการสังเคราะห์อุดมการณ์ทางการเมืองแบบฟอซูนของจอมพลสฤษดิ์ในเวลาต่อมา

4. การรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494

การรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494 ของคณะทหารที่เรียกตนเองว่า “คณะบริหารประเทศชั่วคราว” เป็นผลต่อเนื่องมาจากความร่วมมือระหว่างกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยมและพรรคประชาธิปัตย์ได้ร่างรัฐธรรมนูญ 2492 หรือ “รัฐธรรมนูญกษัตริย์นิยม” ที่กำหนดโครงสร้างทางการเมืองที่ให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจมากในการควบคุมทางการเมืองผ่านวุฒิสภาที่มาจาก การแต่งตั้ง อีกทั้ง การที่ผู้สำเร็จราชการฯ เข้าแทรกแซงกิจการทางการเมือง และการกีดกัน “คณะรัฐประหาร” ออกจากการเมืองนั้น ทำให้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม บริหารราชการแผ่นดินด้วยความยากลำบาก การรัฐประหาร 2494 จึงเป็นการยุติอำนาจกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยมออกจากการเมืองไทย ซึ่งเป็นสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ระหว่างคณะทหารที่มี จอมพล ป. ผู้นำที่มาจากคณะราษฎรกับกลุ่มอำนาจเก่าที่ยังคงดำรงอยู่ภายใต้การปฏิวัติ 2475 (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 224)

สาเหตุของการยึดอำนาจส่วนหนึ่งมาจากความไม่พอใจต่อบทบาทของกลุ่มอนุรักษนิยมในวุฒิสภาที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 ที่แสดงการขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาลและไม่พอใจรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ที่เป็นรัฐธรรมนูญอนุรักษนิยมในวันเดียวกับที่ยึดอำนาจจึงได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 และให้เอารัฐธรรมนูญฉบับที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 มาใช้แทน ตามนัยของรัฐธรรมนูญนี้เปิดทางให้ข้าราชการประจำรับตำแหน่งทางการเมืองได้ นั่นหมายถึงนายทหารในคณะรัฐประหารสามารถเข้ารับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีได้โดยตรงโดยไม่ต้องลาออก ดังนั้นผู้บัญชาการเหล่าทัพและอธิบดีกรมตำรวจ จึงได้เข้ารับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีโดยควบตำแหน่งตามอำนาจหน้าที่ไว้เช่นเดิม (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 224)

ผลกระทบจากการรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน 2494 คือการ ยกเลิก “รัฐธรรมนูญกษัตริย์นิยม” โดย “คณะบริหารประเทศชั่วคราว” มีขึ้นก่อนพระมหากษัตริย์ทรงเสด็จนิวัตพระนครไม่กี่วัน การรัฐประหารครั้งนี้เป็นการยุติการครอบงำรัฐสภาโดยวุฒิสภา กลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยม และลดอำนาจของพระมหากษัตริย์ออกจากการเมือง โดยจอมพล ป. ได้นำรัฐธรรมนูญฉบับ 10 ธันวาคม 2475 กลับมาใช้อีกครั้งเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2528 : 16)

5. การรัฐประหาร 16 กันยายน 2500

การรัฐประหาร 16 กันยายน 2500 เป็นการรัฐประหารครั้งสำคัญที่ทำให้กลุ่มผู้นำรัฐบาลที่เคยมาจากคณะราษฎรสิ้นสุดลงอย่างสิ้นเชิงพร้อมกับเจตนารมณ์ของการปฏิวัติ 2475 การรัฐประหารครั้งนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูสถานภาพของพระมหากษัตริย์ภายหลังการปฏิวัติทั้ง ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมให้กลับมาสูงเด่นจนสามารถกลายเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่สำคัญในการเมืองไทยในปัจจุบัน

ในช่วงก่อนการรัฐประหาร สถานการณ์การเมืองไทยในช่วงปลายทศวรรษที่ 2490 นั้นเป็นช่วงเวลาที่มีความขัดแย้งระหว่าง การเมืองสามเส้า ระหว่างรัฐบาล ตำรวจและกองทัพ หรือการเมือง 3 เส้า (The Triumvirate) ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม -นายก รัฐมนตรี ได้ใช้ทั้ง 2 กลุ่มคานอำนาจระหว่างกันตลอดมาในรอบหลายปีเพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล ดังนั้น ทางออกจากปัญหาการเมืองสามเส้า ในความคิดของจอมพล ป. คือการทำให้คู่แข่งกันทั้งหมด คือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เดินไปบนเส้นทางการแข่งขันทางการเมืองด้วยการละทิ้งการเลือกตั้งให้ประชาชน ตัดสินใจและลดการใช้กำลังรัฐประหารลง เนื่องจากอาจเป็นทางเลือกเดียวที่ดีที่สุด สำหรับจอมพล ป. นายกรัฐมนตรีที่ไม่มีอำนาจในการสั่งการกองทัพหรือตำรวจอย่างเต็มที่ ในขณะที่การต่อสู้ระหว่างการเมืองสามเส้าดำเนินไป กลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยมเริ่มทวีบทบาทมากขึ้นอีกจนสามารถก้าวขึ้นมาเป็น กลุ่มการเมืองสำคัญได้ (เฉลิม มลิลา, 2518 : 111-122) อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งสามนั้น จอมพล ป. เป็นกลุ่มที่อยู่ในฐานะลำบากที่สุด เนื่องจากไม่มีฐานกำลังเป็นของตนเอง แต่สิ่งที่จอมพล ป. ทำคือการใช้สองกลุ่มคานอำนาจกันเอง และอีกด้านหนึ่ง คือ การแสวงหาแรงสนับสนุนจากประชาชน ด้วยการเปิดให้มีบรรยากาศแบบระบอบประชาธิปไตย เช่น มีการไฮปาร์ค ให้มีพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง และการพยายามดึงนายปรีดี พนมยงค์ซึ่งได้หลบหนีออกนอกประเทศไปภายหลังการรัฐประหาร 2494 และ ต่อมาถูกโจมตีว่าอยู่เบื้องหลังการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลให้กลับมาประเทศไทยเพื่อรื้อฟื้นคดีการสวรรคตขึ้นมาใหม่ ความคิดที่จะกลับไปคืนดีกับนายปรีดีนี้มาจากความรู้สึกว่า รัฐบาลมีแนวโน้มไม่มีเสถียรภาพ เพราะจอมพล ป. เห็นว่า จอมพลสฤษดิ์ มีแนวโน้มที่จะร่วมมือกับกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยม (สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล , 2544 : 35) จนกระทั่งน่าจะถึงฟางเส้นสุดท้ายระหว่างรัฐบาลกับพระมหากษัตริย์และกลุ่ม

อนุรักษ-กษัตริย์นิยม คือ การรื้อฟื้นคดีสวรรคตด้วยการนำนายปรีดี กลับจากจีนมาไทย (ณัฐพล ใจจริง, 2551 : 29)

ในระยะก่อนการรัฐประหารจะเกิดขึ้น ดังที่กล่าวมาในข้างต้นแล้วว่า เกิดความขัดแย้งทางการเมือง 3 เสาและกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยมดำเนินไปสู่การแบ่งออกเป็น 2 ขั้วทางการเมืองไทย คือ ขั้วที่สนับสนุนรัฐบาลอันมีกลุ่มจอมพล ป. และ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ กับ ขั้วต่อต้านรัฐบาลที่มีจอมพลสฤษดิ์ และกลุ่มอนุรักษ-กษัตริย์นิยม ต่างชิงไหวชิงพริบกันอยู่ โดยฝ่ายรัฐบาลได้ดำเนินการในช่วงวันสุดท้ายก่อนการเกิดรัฐประหารดังนี้ จอมพล ป. ได้เข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ที่พระที่นั่งอัมพรสถาน ในวันที่ 16 กันยายน เวลา 11.00 น. และกลับออกมาเวลา 13.00 น. ด้วยสีหน้าเคร่งเครียดและบึ้งตึง ไม่ยอมหยุดรถชี้แจงให้สัมภาษณ์กับคณะนักหนังสือพิมพ์ที่พากันไปรอสัมภาษณ์ อย่างที่เป็นมา เนื่องจาก พระองค์ไม่ทรงเห็นชอบในการปลดจอมพลสฤษดิ์ จากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกตามที่รัฐบาลเสนอ (เฉลิม มลิลิต , 2518 : 179) ในคืนนั้นเอง เมื่อรถถึงได้ปรากฏตามมุ่มสำคัญ ๆ ในกรุงเทพฯ ไม่นานจากนั้น วิทย์ได้ประกาศพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ที่ทรงแต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ทั้งนี้ พระบรมราชโองการฉบับนี้ ยังคงเป็นปัญหาถกเถียงถึงอำนาจของพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ เนื่องจากเป็นการกระทำที่ปราศจากผู้รับสนองพระราชโองการอันละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ 2495 ซึ่งขณะนั้นรัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้ถูกยกเลิก (สุวิวัฒน์ วรดิลก, 2521 : 55-56)

ผลจากการรัฐประหารในครั้งนี้ เกิดผลต่อเนื่องอย่างยาวนาน คือ การโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ มาจากการเลือกตั้งครั้งนี้ ถือเป็นการสิ้นสุด นายกรัฐมนตรีคนสุดท้ายที่มาจากคณะราษฎร-ผู้นำการปฏิวัติ 2475 เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย และถือว่าการสิ้นสุดเจตนารมณ์ของการปฏิวัติ 2475 ลง และเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นฟูสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มีอำนาจอย่างรอบด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมอย่างไม่เคยมีมาก่อนหลัง การปฏิวัติ 2475 อีกทั้งระบอบการเมืองการปกครองไทยได้ก้าวเข้าสู่ระบอบเผด็จการทหารเต็มรูปแบบ หรือเรียกในเวลาต่อมาว่า “ระบอบเผด็จการสฤษดิ์ ” หรือ “ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์เผด็จการ” (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ , 2548 : 190)

6. การรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501

การรัฐประหารเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 ซึ่งเป็นการรัฐประหารครั้งที่ 2 ของจอมพลสฤษดิ์ แต่นับเป็นการรัฐประหารครั้งที่สำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย เพราะการรัฐประหารครั้งนี้ มีผลทำให้การเมืองการปกครองไทยต้องเข้าสู่รูปแบบของเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarianism) เป็นเวลานานถึง 15 ปี และทำให้ทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารบก มีบทบาทอย่างสูงต่อการเมืองการปกครองไทยในระยะเวลาต่อมา

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นหัวหน้า “คณะปฏิวัติ” โดยอ้างว่าการกระทำการครั้งนี้ไม่ใช่การรัฐประหาร แต่คณะปฏิวัติได้ประกาศล้มเลิกรัฐธรรมนูญ ล้มเลิกรัฐสภา เลิกพรรคการเมือง เลิกคณะรัฐมนตรี รวมทั้งการจับกุมนักคิดนักเขียนจำนวนมากโดยไม่มี การตั้งข้อกล่าวหา จากนั้นจอมพลสฤษดิ์ก็บริหารประเทศโดยคณะปฏิวัติ ให้ประกาศคณะปฏิวัติใช้เป็นกฎหมายได้สมบูรณ์ หลังจากใช้อำนาจเบ็ดเสร็จนานกว่า 3 เดือน ในวันที่ 26 มกราคม 2502 จึงประกาศใช้ธรรมนูญชั่วคราวเพื่อปกครองประเทศ ธรรมนูญฉบับนี้มีเพียง 20 มาตรา แต่มีมาตรา 17 ที่ให้อำนาจแก่นายกรัฐมนตรีอย่างครอบคลุมจกเวลา ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2502 มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 240 คน ให้ทำหน้าที่เป็นสภานิติบัญญัติ จากนั้นวันที่ 9 กุมภาพันธ์ สภานิติบัญญัติก็รับรองให้จอมพลสฤษดิ์เป็นนายกรัฐมนตรีบริหารประเทศในระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จ มีการปราบปรามกวาดล้างนักการเมืองฝ่ายค้าน และใช้อำนาจตามมาตรา 17 ประหารชีวิตผู้ต้องหาโดยไม่ผ่านการพิจารณาคดีของศาล นอกจากนี้ก็คือการทำลายประชาธิปไตยโดยล้มเลิกการเลือกตั้งทางการเมืองทุกระดับ ให้มีการแต่งตั้งเท่านั้น จอมพลสฤษดิ์ได้ถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 8 ธันวาคม 2506 หลังจากนั้นจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติ และนายกรัฐมนตรีต่อจากจอมพลสฤษดิ์ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 225)

สาเหตุการรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501 (วิวัฒน์ เขียมไพวัลย์, 2527 : 690)

1. ความไม่พอใจต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตะวันตก โดยอ้างว่าไม่เหมาะสมกับประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า

“ในเวลาทำรัฐประหารในวันที่ 16 กันยายน 2500 นั้น มิได้มีการแก้ไขรูปแบบการปกครองบ้านเมืองใหม่ คงปล่อยให้ดำเนินการตามแบบเดิม กล่าวคือ ยังคงมีรัฐสภา มีพรรคการเมือง ให้เสถียรภาพหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้อย่างเต็มที่และกว้างขวาง

มีสหพันธ์และสหบาลกรรมกรที่ชอบหยุดงานและสไตรค์เมื่อไม่พอใจนายจ้าง เหล่านี้เป็นต้น...

ที่ร้ายที่สุดคือ ผู้แทนราษฎรทั้งหลายพยายามแก่งแย่งชิงกันเป็นรัฐมนตรีและข้าราชการการเมือง โดยขู่ว่า ถ้าไม่แต่งตั้งแล้วก็จะถอนตัวออกจากการสนับสนุนรัฐบาล พวกมันไปตั้งพรรคฝ่ายค้านขึ้นมาใหม่ ในที่สุดมีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องใช้วิถีปฏิบัติหรือฝ่าตัดขนาดใหญ่ จึงจะสามารถแก้ปัญหาของประเทศชาติขณะนั้นได้ (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2526 : 191-192)

2. ฐานะการคลังของรัฐบาล อันเป็นผลสืบเนื่องจากรัฐบาลชุด พล.ท.ถนอม กิตติขจร ต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางด้านารคลัง กล่าวคือ งบประมาณประจำปี 2500 ขาดดุลอยู่ถึงกว่าสองพันล้านบาท ซึ่งจอมพลสฤษดิ์ได้พุดถึงประเด็นนี้ว่า

“...สมัยก่อนหน้าที่จะมีการปฏิวัติ ชาติที่รักยิ่งของเราต้องตกอยู่ในสภาวะคับขันเพียงใด ฐานะการเงินการคลังของประเทศต้องทรุดลงไปอย่างหนักยิ่ง รัฐบาลต้องตกเป็นลูกหนี้ธนาคารแห่งชาติถึง 1,507 ล้านบาทเศษ” (วิวัฒน์ เขียมไพลย์, 2527 : 690) ทางออกของรัฐบาลก็คือ การขอความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพื่อสนับสนุนโครงการด้านเศรษฐกิจทั้งหมดใน พ.ศ. 2501 – 2502 เป็นเงิน 58.9 ล้านดอลลาร์ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 156)

3. ภัยคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์มองว่า ภัยจากคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ และอาจจะเป็นไปได้ว่า การอ้างการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามนักการเมืองตลอดจนปัญญาชนที่เป็นฝ่ายตรงข้าม โดยจอมพลสฤษดิ์ได้พุดถึงเรื่องนี้ว่า

“...ที่ร้ายกว่านั้น คอมมิวนิสต์ได้โหมปฏิบัติการอย่างกว้างขวางเพื่อแทรกซึมเข้าไปในวงการต่าง ๆ เพื่อล้มล้างสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ของชาติเราคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ อย่างน่าห่วงใยและผู้แทนราษฎรหลายคนได้ยอมขายตนเป็นเครื่องมือของลัทธิอย่างเปิดเผย...” (วิวัฒน์ เขียมไพลย์, 2527 : 690) ในขณะเดียวกันนั้น สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศได้แบ่งออกเป็นสองฝ่ายคือ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่นำโดยรัสเซียและฝ่ายโลกเสรีนิยมที่นำโดยอเมริกา มีการทำสงครามเย็นกันอย่างกว้างขวางทั่วไป (ประทุมพร วัชรเสถียร, 2551 : 76-78)

4. สภาพการณ์โดยทั่วไปของสังคมไทย เช่น การอพยพเข้าสู่เมืองหลวงของชาวชนบทจากภาคอีสานเนื่องมาจากภาวะฝนแล้งอย่างหนัก โดยที่รัฐบาลก่อนคือ จอมพล ป.

ไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ ผู้ที่อพยพเข้าสู่เมืองได้มีส่วนทำให้เกิดปัญหาสังคม เช่น ปัญหา ยาเสพติด อาชญากรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายจากชนบทส่วนมากเข้าเมืองและประกอบ อาชีพตีบสามล้อ ซึ่งจอมพลสฤษดิ์มองว่าทำให้เกิดความเสื่อมเสียต่อภาวะเศรษฐกิจ เนื่องจาก ไม่ทำให้เกิดผลผลิตและสร้างความเสื่อมโทรม ไม่เป็นระเบียบ โดยกล่าวว่า

“...ปัญหาใหญ่อยู่ที่ว่า ชายฉกรรจ์ชาวหัวเมืองในชนบทของเราเป็น จำนวนหนึ่งจะละทิ้งงานผลิต เกษตรกรรม มาทำงานที่ไม่ผลิต เช่น การขับขี่สามล้อ นั้น เป็นการ เสื่อมเสียทางเศรษฐกิจปรากฏแก่กระทรวงมหาดไทยว่า ผู้ประกอบอาชีพทางตีบสามล้อนั้นลงท้าย กลายเป็นคนติดฝิ่นไปเป็นจำนวนไม่น้อย” (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2526 : 215)

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ขึ้นสู่อำนาจแล้ว ก็ให้ยกเลิกอาชีพสามล้อ และให้ผู้ ประกอบอาชีพนี้กลับคืนสู่ภูมิลำเนาเดิมหรือจัดสรรที่ดินทำกินให้ในรูปของนิคมประชาสงเคราะห์ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 157)

7. การรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน 2514

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2514 เป็นการ รัฐประหาร อีกครั้งใน ประเทศ ไทยที่เป็นการยึดอำนาจตัวเองเหมือนรัฐประหาร พ.ศ. 2494 ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การปกครองประเทศไทยในขณะนั้นได้มีกลุ่มของ “คณะปฏิวัติ” มานานนับสิบปี ทำให้ฝ่ายทหารเคยชินกับการบริหารงานโดยปราศจากการคัดค้าน ฉะนั้นถึงแม้ว่า “คณะปฏิวัติ” จะได้หาทางสร้างความชอบธรรมในการปกครองประเทศโดยการจัดให้มีการเลือกตั้ง มีพรรคการเมือง มีรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2511 จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีก็ได้ตัดสินใจทำรัฐประหารตัวเองเมื่อ 17 พฤศจิกายน 2514 คือเพียงแต่ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ทางวิทยุ โทรทัศน์ เท่านั้น (สุชุม นवलสกุล, 2532 : 87)

ดังนั้นคณะปฏิวัติจึงได้ล้มเลิกรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2511 (ที่ใช้ระยะเวลา ร้างถึง 9 ปี 2502-2511) เลิกรัฐสภา เลิกพรรคการเมือง และบริหารประเทศโดย คณะปฏิวัติ ประกาศคณะปฏิวัติใช้เป็นกฎหมาย ใช้อำนาจปฏิวัติถึง 13 เดือน มีการใช้ประกาศคณะปฏิวัติมาก ถึง 364 ฉบับ และเป็นคำสั่งคณะปฏิวัติอีก 39 ฉบับ ซึ่งนับเป็นการออกกฎหมายโดยฝ่ายบริหาร โดยไม่ผ่านสภามากที่สุดในประวัติศาสตร์ จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม 2515 คณะปฏิวัติจึงประกาศใช้

ธรรมนูญชั่วคราว วันต่อมามีการตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติ 299 คน และในวันที่ 18 ธันวาคม ใน การประชุมสภานิติบัญญัติครั้งแรก ที่ประชุมก็เลือกจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี (สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 2549 : 226)

การเมืองในช่วงนี้ถือว่าเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของบทบาททางการเมืองของ ทหาร ทางทหารจำต้องปรับบทบาททางการเมืองเสียใหม่ ลักษณะสำคัญของระบบการเมือง ในช่วงนี้ คือ กลุ่มพลังนอกระบบราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพลังนักศึกษาที่มีความเข้มแข็งมาก ขึ้นจนสามารถรวบรวมมวลชนล้มรัฐบาลทหารได้ ในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2511-2516 มีลักษณะที่ น่าสนใจ คือ ผู้นำทหารโดยพื้นฐานแล้วยังไม่มีความเต็มใจในการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้กับประชาชนเท่าใดนัก แต่ยังต้องการกลับไปมีอำนาจเด็ดขาดอย่างที่เคยมีมาก่อน ในช่วง พ.ศ. 2512-2514 ที่มีการเลือกตั้ง พรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎรนั้นเป็นการผ่านปรนเพื่อ หลีกเลี่ยงความตึงเครียดทางการเมืองเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เมื่ออำนาจได้กระจายออกไปอยู่ใน หมู่นำทหารหลายคน การจะดึงอำนาจกลับมาเป็นระบอบเผด็จการอีกเป็นของไม่ง่ายนักจึงต้อง ยอมอยู่ในระบบกึ่งรัฐสภาไปพลางก่อน

ผู้นำทหารที่มีส่วนร่วมในโครงสร้างอำนาจในขณะนั้น คือ จอมพลถนอม กิตติ ขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พลเอกกฤษณ์ สีวะรา พลอากาศเอกทวี จุลทรัพย์ และพลตำรวจ เอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ ทุกคนเป็นลูกน้องของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์มาก่อน แต่ละคนมีกลุ่ม นายทหาร พ่อค้า และนักการเมืองจำนวนหนึ่งเป็นผู้สนับสนุน การต่อรองผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม เหล่านี้มีอยู่ตลอดเวลา

การรวมกลุ่มของผู้นำทหารเป็นไปอย่างแคบ ๆ และมีความพยายามที่จะให้ อำนาจสืบทอดในหมู่นักปฏิวัติและพรรคพวกของตนเท่านั้น กลุ่มของจอมพลถนอม กิตติขจร และจอมพลประภาส จารุเสถียร ถูกเชื่อมโยงกันโดยการแต่งงานระหว่างพันเอกณรงค์ กิตติขจร บุตรชายของจอมพลถนอม กิตติขจร กับบุตรสาวของจอมพลประภาส จารุเสถียร พันเอกณรงค์ กิตติขจร ได้แสดงบทบาททางการเมืองอย่างเข้มแข็งจนเป็นที่เข้าใจว่า จะเป็น ผู้สืบทอดอำนาจทางการเมืองจากบิดาของตน จึงได้มีการรวมกลุ่มของตนมากขึ้นและมีนักธุรกิจ เป็นจำนวนไม่น้อยเข้ามาร่วม ดังนั้น บทบาททางการเมืองและวิธีสร้างอำนาจทางการเมืองของ ผู้นำทหารไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงก่อนหน้านี้เลย คือ ยังคงเห็นว่าการคุมกำลังทหารกับการ สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญ ในการสร้างอำนาจทางการเมืองส่วนการสร้าง

ความเชื่อมโยงกับประชาชนนั้นไม่มีการคำนึงถึง และคิดว่าไม่ใช่สิ่งจำเป็น ความเชื่อเช่นนี้แสดงว่า ทหารปรับตัวช้ากว่าเงื่อนไขและสภาพทางการเมืองซึ่งเปลี่ยนแปลงรวดเร็วกว่า ลักษณะเช่นนี้เห็น ได้ชัดเจนขึ้น เมื่อจอมพลถนอม กิตติขจรยึดอำนาจตัวเองและประกาศจัดตั้งคณะปฏิวัติขึ้น ปกครองประเทศ

ความพยายามที่จะผูกขาดอำนาจเห็นได้จากการต่ออายุราชการทั้งจอมพล ถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียร ใน พ.ศ. 2514 ซึ่งยังความไม่พอใจในหมู่นิสิต นักศึกษาและบรรดานายทหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งพลเอกกฤษณ์ สีวะรา ซึ่งทำให้การเป็นผู้บัญชา การทหารบกต้องช้าออกไป สภาพเช่นนี้ทำให้ขบวนการนักศึกษาซึ่งคอยสร้างความเข้มแข็งให้กับ ตัวเองเติบโตได้อย่างรวดเร็วและสร้างความนิยมในหมู่ประชาชนได้สำเร็จ (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์ , 2532 : 642-645)

8. การรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519

รัฐประหารที่นองเลือดของวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเกิดขึ้นที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เป็นความรุนแรงทางการเมือง การชนชกกันอย่างทารุณชนิดที่ ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ของการเมืองสมัยใหม่ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 208) การยึด อำนาจดำเนินการโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นำโดยพล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ พล.อ.อ.กมล เตชะตุงคะ พล.อ.บุญชัย บำรุงพงศ์ และมีนายทหารร่วม 24 คน การรัฐประหารครั้งนี้เป็นกระบวนการ ที่ติดตามมาจากการกวาดล้างปราบปรามขบวนการนักศึกษาเมื่อเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เมื่อยึดอำนาจแล้ว คณะปฏิรูปการปกครองก็ประกาศล้มเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 เลิกรัฐสภา เลิกพรรคการเมือง แล้วตั้งคณะกฎหมาย 13 คน เพื่อร่างรัฐธรรมนูญ นำโดยนายอุกฤษ มงคล นาวิณ ให้มีแนวทางเดียวกับธรรมนูญการปกครองฉบับ พ.ศ. 2502 และธรรมนูญการปกครองฉบับ พ.ศ. 2515 จากนั้นคณะปฏิรูปก็ได้แต่งตั้งให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรี (สุทธายัย ยัมประเสริฐ, 2549 : 226) โดยนายทหารในคณะปฏิรูปการปกครองได้เปลี่ยนสถานะของตัวเอง เป็น สถาปนาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน มีสมาชิก 340 คน ทำหน้าที่เหมือนรัฐสภาและฝ่ายนิติบัญญัติ ให้การสนับสนุนรัฐบาลนายธานินทร์ โดยที่คณะรัฐบาลนายธานินทร์ มีคณะรัฐมนตรีเพียง 17 คน เท่านั้น และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมก็ได้แก่ พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ นั่นเอง ซึ่งนาย ธานินทร์ได้ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนต่อมาว่า รัฐบาลเสมือนลอยที่อยู่น้ำเปลือก โดยมีนัยถึงเป็น

รัฐบาลที่มีคณะนายทหารคอยให้ความคุ้มกัน จึงได้รับฉายาว่า รัฐบาลหอย (ลิขิต ธีรเวคิน, 2535 : 209)

โดยสรุปแล้วการรัฐประหารของวันที่ 6 ตุลาคม 2519 เป็นการแสดงให้เห็นถึงการกลับเข้ามาในวงการการเมืองของเหล่าทหารเพื่อเรียกร้องสิทธิ (ไม่ว่าจะชอบหรือไม่ชอบธรรมก็ตาม) ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาทหารก็ได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองไทยมากขึ้นอีกครั้ง และระบบนี้ก็ยังคงมีอยู่ต่อไปในสังคมไทย

9. การรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2520

คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นำโดย พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ ก่อรัฐประหารยึดอำนาจนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรี เนื่องจากประชาชนไม่พอใจจากรัฐบาล และสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการแตกแยกระหว่างข้าราชการมากยิ่งขึ้น ประกอบกับเห็นว่าระยะเวลาที่กำหนดไว้ในการปฏิรูปการปกครอง ซึ่งมีระยะเวลาถึง 12 ปีนั้นนานเกินไป สมควรให้มีการเลือกตั้งขึ้นโดยเร็ว

รัฐบาลของนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ถูกยึดอำนาจเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 โดยคณะบุคคลซึ่งส่วนใหญ่ก็คือกลุ่มผู้ยึดอำนาจในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นั้นเอง พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้าคณะอีกครั้งหนึ่ง พร้อมด้วยกลุ่มนายทหารที่คุมกำลังกลุ่มเดิม เป็นผู้ลงมือปฏิบัติการยึดอำนาจ การยึดอำนาจก็ทำพอเป็นพิธีเท่านั้นเพราะผู้คุมกองทัพทุกคนก็พร้อมมือด้วยรวมทั้ง พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นบัญชาการทหารสูงสุดเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2520 เหตุผลในการยึดอำนาจก็คือการบริหารงานของรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ไม่อาจแก้ปัญหาสำคัญของประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรม ให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดเห็นของประชาชน ตลอดจนท่าทีของรัฐบาลในการลอบวางระเบิดใกล้พลับพลาที่ประทับของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จังหวัดยะลา นอกจากนี้ขั้นตอนในการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งกำหนดไว้ 3 ตอน ๆ ละ 4 ปี เป็นเวลาดำเนินการเกินจำเป็น คณะปฏิวัติได้สัญญาที่จะให้มีการเลือกตั้งใน 1 ปี และได้มอบหมายให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็น นายกรัฐมนตรี ยกเลิกรัฐธรรมนูญฯ 2519 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ 2520 แทนจนกระทั่ง

22 ธันวาคม 2521 จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญฯ 2521 และได้จัดตั้งสภานโยบายแห่งชาติขึ้น จากนั้น ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีคนที่ 15 ของประเทศเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 โดยมีพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และยังได้รับการสนับสนุนจากคณะทหารหนุ่ม หรือกลุ่ม ยังก์เติร์ก (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2538 : 257-268)

หลังจากรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นเวลากว่า 1 ปี รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ สมัยแรก ก็สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2521 ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นไปตามที่รัฐบาลคณะปฏิวัติประกาศว่าจะให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ และให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว แต่สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลได้แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดอำนาจของฝ่ายทหารจนกระทั่งได้ฉายาว่า “ประชาธิปไตยครึ่งใบ” และกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป (ครั้งที่ 12) เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2549 : 433-434)

สิ่งที่เห็นได้ชัดในช่วงหลังจากที่สฤษดิ์เข้ายึดอำนาจในปี 2501 จนถึงวันที่ 14 ตุลาคม 2516 ก็สนับสนุนคำกล่าวที่ว่า การปรากฏตัวของผู้นำที่เข้มแข็งแทบจะคู่กับเสถียรภาพทางการเมือง (ถนัด คอมันตร์, 1963 : 68, อ้างถึงใน ลิขิต ธีระเวคิน, 2535 : 147) จากคำกล่าวนี้เป็นเพียงในกรณีของการขาดการพัฒนาทางการเมืองหรือช่วงการขาดพัฒนาการทางสถาบันประชาธิปไตย อันที่จริงอาจจะสรุปเหตุการณ์ของรัฐประหาร การประกาศรัฐธรรมนูญการเลือกตั้ง และการขัดแย้งเป็นวงจรซ้ำ ดังที่ ลิขิต ธีระเวคิน (2535 : 148) อธิบายไว้ว่า หลังจากการที่มีการรัฐประหารสำเร็จ หัวหน้าคณะปฏิวัติก็จะปกครองอยู่พักหนึ่งแล้วก็จะมีการประกาศรัฐธรรมนูญ เนื่องจากความกดดันทางการเมือง แล้วก็มีเลือกตั้ง อาจจะตีความได้ว่า เป็นการทดลองระบอบประชาธิปไตยหรือเป็นการยอมจำนนต่อระบบที่เปิด หลังการเลือกตั้งจะมีการประชุมรัฐสภากับรัฐบาล แล้วข้อขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นและทางแก้ไขไม่มี ทำให้กระบวนการทั้งหมดล้น ซึ่งจะไปสู่วิกฤตการณ์ทำให้รัฐบาลปฏิบัติไม่ได้ ก็จะมีการทำรัฐประหารโดยทหาร กระบวนการก็จะครบวงจร แต่อีกไม่นานระบบก็จะคล้ายตัวอีก โดยการประกาศรัฐธรรมนูญ และวงจรซ้ำดังกล่าวก็จะเริ่มวนไปมาอย่างเดิม

10. การรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534

เป็นการยึดอำนาจโดยกลุ่มที่ใช้ชื่อว่าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ หรือ รสช. ซึ่งประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และพลเรือน ภายใต้การนำของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด หัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก พลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณจันทร์ ผู้บัญชาการทหารเรือ พลอากาศเอกเกษตร โจรนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวัดวัฒน์ อธิบดีกรมตำรวจ รองหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ และพลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี รองผู้บัญชาการทหารบก เลขาธิการคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้สำเร็จ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี (ลิขิต ธีรเวคิน, 2543 : 482)

สาเหตุของการรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ 2534 (ธรรมนิติย์ ชำนาญ, 2553 : 225-226)

ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ยืนยันถึงการล้มล้างรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ว่าได้กระทำการเรียบร้อยสมบูรณ์ในเวลา 11.30 น. วันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และ พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ในฐานะหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติก็ได้อ่านแถลงการณ์ฉบับที่ 1 ซึ่งแจ้งเหตุผลของการกระทำในเวลาต่อมา

ประการที่ 1 พฤติการณ์ชั่วร้ายทรูรับงหลวง คณะผู้บริหารประเทศได้ฉวยโอกาสอาศัยอำนาจตามตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองและพรรคพวกอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน จนเป็นเรื่องปกติธรรมดาของรัฐมนตรีเกือบทุกคนที่ต้องแสวงหาเงินเพื่อสร้างฐานะความร่ำรวยเป็นฐานอำนาจทางการเมือง มีการชั่วร้ายทรูรับงหลวงอย่างกว้างขวางในหมู่นักการเมืองรวมทั้งข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจระดับสูง แต่นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลกลับไม่เอาใจใส่ที่จะแก้ไขอย่างจริงจังกลับเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาด้วยการยืนยันว่า หากพบผู้ใดประพฤติมิชอบให้เอาไปเสร็จมายืนยันด้วย

ประการที่ 2 ข้าราชการการเมือง ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงราชการประจำ ผู้ที่อัสติยศสุจริต ผู้ไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง รับราชการไม่เจริญก้าวหน้า ถูกข่มเหงรังแก หากไม่ยินยอมเป็นพรรคพวก หลายท่านต้องลาออกจากราชการ

ประการที่ 3 รัฐบาลเป็นเผด็จการทางรัฐสภา นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้าพรรครัฐบาลได้ร่วมมือพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล รวมทั้งคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีบ้านพิษณุโลก ใช้อุบายอันแยบยลทางการเมืองสร้างภาพลวงตาประชาชนว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แล้วพลิกแพลงหาประโยชน์เป็นที่ประจักษ์ชัด โดยทั่วไปแท้จริงแล้วให้ผลประโยชน์เป็นตัวนำการเมือง ระดับรัฐมนตรีที่ทำหน้าที่บริหาร รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ นำประเทศไปสู่การปกครองระบอบเผด็จการทางรัฐสภา เมื่อเป็นเช่นนี้การวางตัวบุคคลในตำแหน่งสำคัญทั้งทางการเมืองและข้าราชการประจำจึงตกอยู่กับพรรคพวก นายกรัฐมนตรีทั้งสิ้น เป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการกอบโกยผลประโยชน์ จึงนับว่าเป็นภัยอันตรายอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ประการที่ 4 การทำลายสถาบันทางทหาร ทหารเป็นสถาบันข้าราชการประจำเพียงสถาบันเดียวที่ไม่ยอมตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของนักการเมือง จากสภาพโดยส่วนรวมทั่วไปจะเห็นว่ารัฐบาลได้เผชิญหน้ากับฝ่ายทหารมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นกรณีลิตเติ้ลดีกรรวิทยุสื่อสารเคลื่อนที่ การไม่ปลดร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง จากการเป็นรัฐมนตรีตามสัญญาสุภาพบุรุษ

ประการที่ 5 การบิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ เมื่อปี 2525 ประมาณ 9 ปีเศษที่ผ่านมา พลตรีมัญญู รูปขจร และพรรคพวกได้บังอาจคบคิดวางแผนทำลายล้างราชวงศ์จักรีเพื่อล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไปสู่แบบที่ตนเองและคณะได้กำหนดไว้ การวางแผนการชั่วร้ายดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ พลตรีมัญญู รูปขจรและพรรคพวกถึง 43 คนถูกจับกุมในที่สุดและได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มคณะบุคคลที่มีอิทธิพลทางการเมืองให้ได้รับการประกันตัวจนสามารถก่อการปฏิวัติได้อีกสามครั้ง

จากเหตุผลและความจำเป็นทั้งห้าประการ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติไม่สามารถที่จะปล่อยให้ภาวะระส่ำระสายของชาติบ้านเมืองเกิดขึ้นรุนแรงต่อไปอีกได้ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการเข้าควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศ และคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติจะดำเนินการจัดระบอบการบริหารราชการแผ่นดินให้กลับสู่สภาพปกติโดยเร็วที่สุด

11. การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

รัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2549 เป็นการก่อรัฐประหาร ในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นในคืนวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 นำโดย คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งมีพลเอก สนธิ บุญยรัตกลินเป็นหัวหน้าคณะ โดยโค่นล้มรักษาการนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งนับเป็นการก่อรัฐประหารเป็นครั้งแรกในรอบ 15 ปี รัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นก่อน การเลือกตั้งทั่วไป ในเดือนต่อมา หลังจากที่ การเลือกตั้งเดือนเมษายน ถูกตัดสินให้เป็นโมฆะ นับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินมายาวนานนับตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2548 คณะรัฐประหารได้ยกเลิกการเลือกตั้งในเดือนตุลาคม ยกเลิก รัฐธรรมนูญ สันติสุข สภากฎหมาย สันติสุข สภากฎหมาย และกิจกรรมทางการเมือง ยับยั้งและ เซ็นเซอร์ สื่อ ประกาศใช้ กฎอัยการศึก และจับกุมสมาชิกคณะรัฐมนตรีหลายคน จากนั้นคณะปฏิรูปฯ ได้ใช้เวลาบริหารประเทศเป็นเวลา 10 วัน จึงประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวปกครองราชอาณาจักร มีจำนวน 39 มาตรา ในวันที่ 1 ตุลาคม 2549 และได้แต่งตั้งให้ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี ในการรัฐประหารครั้งนี้บทบาทของประธานองคมนตรีโดดเด่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำหัวหน้าคณะรัฐประหารเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคืนรัฐประหาร ซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์การเมืองไทย (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2550 : 228) ซึ่งเป็นภาพที่ตอกย้ำความเป็นผู้มีบารมีนอกรัฐธรรมนูญ อย่างที่เคยมีการกล่าวพาดพิงถึง (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 81) ได้อย่างชัดเจน

พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน ได้แถลงเมื่อวันที่ 21 กันยายน ถึงสาเหตุในการยึดอำนาจและให้คำมั่นว่าจะฟื้นฟูรัฐบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตยภายในหนึ่งปี อย่างไรก็ตาม คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประกาศว่า หลังจากการเลือกตั้งและการจัดตั้งรัฐบาลประชาธิปไตยแล้ว คณะปฏิรูปการปกครองจะเปลี่ยนไป

อยู่ในรูปแบบของ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งยังไม่มี การอธิบายถึงบทบาทที่มีต่อ การเมืองไทยในอนาคต

ภายหลังรัฐประหาร คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขได้จัดตั้ง รัฐบาลชั่วคราว โดยมี พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อมาวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2550 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศเลิกใช้ กฎอัยการศึก ใน 41 จังหวัด แต่ยังคงไว้ 35 จังหวัด

รัฐประหารดังกล่าวไม่มีการเสียเลือดเนื้อและไม่มีการรายงานผู้ได้รับบาดเจ็บ ปฏิบัติการตอบรับจากนานาชาติมีตั้งแต่การวิพากษ์วิจารณ์ในหลายประเทศ เช่น ออสเตรเลีย การแสดงความความเป็นกลาง เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ไปจนถึงการแสดงความผิดหวัง อย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งถือว่าประเทศไทยเป็นพันธมิตรนอกนาโต และกล่าวว่า การรัฐประหารนั้น "ไม่มีเหตุผลที่ยอมรับได้"

สาเหตุการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549

พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เปิดเผยว่าได้ใช้เวลาประมาณ 7 เดือนในการ เตรียมการรัฐประหาร ซึ่งหมายความว่าเริ่มวางแผนในราวเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่มีการเปิดตัว พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเดิมทีแล้ว พลเอก สนธิ บุญยรัตกลิน เคยรับประกันว่าจะไม่มีการยึดอำนาจของฝ่ายทหาร เมื่อเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2549 แต่เมื่อกระแสตอบรับกลุ่มพันธมิตรฯทวีมากขึ้น แผนการปฏิวัติรัฐบาลไทย รักไทยก็ผุดขึ้นมาจากความคิดของผบ.ทบ (ธรรมนิศย์ ชำนาญ, 2553 : 233-236)

ในเดือนกรกฎาคม แม่ทัพภาคที่ 3 พลเอก สว่าง กัลยาณมิตร ได้ให้ สัมภาษณ์ ว่าการเมืองไทยอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน และความเป็นผู้นำที่อ่อนแอ เขายังกล่าว อีกว่าประเทศไทยมีระบอบประชาธิปไตยที่ไม่ถูกต้อง เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม นักเคลื่อนไหว ประชาธิปไตย ทวีวุฒิ จุลวัจนะ ได้โพสต์จดหมายเปิดผนึกบนเว็บไซต์การเมืองที่เป็นที่นิยมที่สุด ในประเทศไทย (ทวีวุฒิ จุลวัจนะ, 2549) โดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลทางทหาร กล่าวว่า กองทัพ และสนธิ ลิ้มทองกุล กำลังสมคบคิดในการวางแผนล้มล้างรัฐบาลทักษิณ และคืนอำนาจให้กับ ประชาชน หลังจากการปฏิรูปประเทศแล้ว เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม นายทหารกองทัพบก ระดับ

กลางกว่าร้อยนายซึ่งถูกมองว่าเป็นผู้สนับสนุนของ พ.ต.ท. ทักษิณ ถูกบรรจุนิยามโดยกองบัญชาการทหารสูงสุด ทำให้มีข่าวลือว่ากองทัพแบ่งแยกออกเป็นฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้าน นายกรัฐมนตรี

ต่อมาในเดือนสิงหาคม มีรายงานเคลื่อนไหวของรถถังใกล้กับ กรุงเทพมหานคร แต่ฝ่ายทหารกล่าวว่าเป็นการฝึกซ้อมตามกำหนดการ เมื่อต้นเดือนกันยายน ตำรวจไทยได้จับกุมนายทหารกองทัพบกจำนวน 5 นาย ซึ่งมีตำแหน่งใน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน หลังจากที่สามารถตรวจพบว่าหนึ่งในคณะนายทหารมีระเบิดซุกซ่อนอยู่ในรถ ซึ่งมีเป้าหมายมุ่งหน้าไปยังที่พักของนายกรัฐมนตรีตามข้อกล่าวหา ซึ่งสามในห้าของผู้ที่ถูกจับกุม ถูกปล่อยตัวหลังจากการรัฐประหาร

พฤศจิกายน 2549 สองเดือนหลังจากรัฐประหาร คมช. ได้ออก "สมุดปกขาว" ซึ่งแจ้งสาเหตุของการก่อรัฐประหารยึดอำนาจโดยมีสาระสำคัญ ได้แก่ การทุจริตผลประโยชน์ทับซ้อน การใช้อำนาจในทางมิชอบ การละเมิดจริยธรรมคุณธรรมของผู้นำประเทศ การแทรกแซงระบบการตรวจสอบทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ ข้อผิดพลาดเชิงนโยบายที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพและการบ่อนทำลายความสามัคคีของคนในชาติ

อย่างไรก็ตาม บทวิเคราะห์จากหลายฝ่ายชี้ให้เห็นว่ายังมีสาเหตุอีกบางประการนอกเหนือจาก เหตุผลของ คมช. ที่นำมาสู่รัฐประหาร เช่น ความขัดแย้งทางอำนาจที่เห็นได้จากการโยกย้ายนายทหารประจำปี รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่าง พ.ต.ท.ทักษิณ กับประธานองคมนตรี (Murphy, 2006)

องค์กฤษฎีกาหลังจากรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553 : 193-201) ภายหลังจากยึดอำนาจสำเร็จคณะผู้ก่อการรัฐประหารได้มีคำสั่งแต่งตั้งองค์กฤษฎีกาต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการกระทำหรือโครงการที่สื่อว่าจะมีการทุจริตคอร์รัปชันของคณะรัฐบาลในยุคพ.ต.ท.ทักษิณดังต่อไปนี้ เช่น

1. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน หรือ คตง. (State Audit Commission - SAC) เป็นคณะกรรมการที่ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน พ.ศ. 2542 มีหน้าที่กำกับดูแล สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน ซึ่งเป็น องค์กฤษฎีกา ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้งบประมาณของรัฐบาลคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินประกอบไปด้วย

ประธานกรรมการ 1 คน, กรรมการอื่น 9 คน พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่น การบังคับบัญชา ดำเนินงานโดยการมีหน่วยธุรการของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินที่เป็นอิสระ มีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็น ผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน โดยวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละหกปีนับ และดำรงตำแหน่งได้วาระเดียว

ตามประกาศ ฉบับที่ 12 (วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2549) มีผลให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) และประธานคตง. พ้นจากตำแหน่ง และให้คุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา ผู้ว่าสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.)

ต่อมา มีประกาศฉบับที่ 29 (วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549) แก้ไขเพิ่มเติมให้คุณหญิงจารุวรรณ เมณฑกา คงอยู่ในตำแหน่งผู้ว่าการสตง. และปฏิบัติหน้าที่แทนคตง. จนถึงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2550 จากนั้นให้ดำเนินการสรรหาและแต่งตั้งคตง. และผู้ว่าสตง. คนใหม่ ปัจจุบันนายพิศิษฐ์ ลีลาวชิโรภาส ดำรงตำแหน่งเป็นรองผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน รักษาราชการแทน ผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน (สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน, 2551)

2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (The National Counter-Corruption Commission) เป็นคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีก 8 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา ผู้ได้รับการเสนอชื่อและได้รับเลือกเป็นกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แห่งชาติต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 256 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 9-11

3. คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (ชื่อย่อ คตส.) เป็นคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ในเรื่องที่ได้กระทำการให้รัฐเสียหายเฉพาะรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เท่านั้น ตั้งขึ้นตาม ประกาศ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 30 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549

อำนาจหน้าที่ของ คตส.เป็นไปตาม ประกาศ คปค.ฉบับที่ 30 โดยเฉพาะ
 ข้อ 9 ได้บัญญัติว่า ในกรณีที่คณะกรรมการตรวจสอบมีมติว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือ
 บุคคลใดกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริต หรือร่ำรวยผิดปกติ ให้ส่งรายงานเอกสาร
 หลักฐานพร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อให้อัยการสูงสุดดำเนินการต่อไปตาม
 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
 พ.ศ. 2542 โดยให้ถือว่ามติของคณะกรรมการตรวจสอบเป็นมติของคณะกรรมการป้องกันและ
 ปราบปรามการทุจริต

สรุปพัฒนาการทางการเมืองในเรื่องการรัฐประหาร

บทบาทของทหารในสังคมไทยได้มีความสำคัญมาเป็นเวลาช้านานจนอาจกล่าว
 ได้ว่า กำเนิดและการพัฒนาการของกองทัพได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับกำเนิดและการขยายตัวของรัฐ
 และหน้าที่ของรัฐ กองทัพจึงเป็นองค์กรที่มีความหมายเพราะสำคัญต่อการคงอยู่ของรัฐ มีหน้าที่ที่
 สำคัญในฐานะ “รั้วของชาติ” ที่ป้องกันรักษาเอกราช อธิปไตย และความมั่นคงของประเทศมาโดย
 ตลอด

ที่สำคัญก็คือกองทัพเป็นสถาบันสำคัญที่มีไว้เพื่อสนับสนุนอำนาจทางการเมือง
 ของผู้ปกครองด้วยจึงกล่าวได้ว่าบทบาททางการเมืองของทหารได้มีอยู่ในสังคมไทยมาเป็ นเวลา
 นานและอย่างต่อเนื่อง ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

แต่อย่างไรก็ตามบทบาทของทหารก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะการณ์ ณ เวลานั้น
 ๆ อาทิ เช่นช่วงสงครามเย็นที่มีการต่อสู้ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิประชาธิปไตย (เสรีนิยม)
 ที่กระแสการขัดแย้งและต่อสู้ทางแนวคิดจากภายนอก กระทบต่อการดำเนินไปของรูปแบบการ
 ปกครองภายในประเทศอย่างยิ่ง ทหารและกองทัพจึงเข้ามามีบทบาทและแทรกแซงทางการเมือง
 ด้วยเพราะพรรคการเมืองกลุ่มผลประโยชน์ สถาบันรัฐสภา และรัฐบาลพลเรือน
 ที่มาจากการเลือกตั้งอ่อนแอ อีกทั้งยังถูกทำลายจากขบวนการคอมมิวนิสต์ที่กำลังขยายตัวอย่าง
 รวดเร็วกองทัพซึ่งกลัวภัยจากคอมมิวนิสต์และมีการจัดองค์กรที่เข้มแข็งจึงถือโอกาสเข้าแทรกแซง

ทางการเมืองโดยโค่นล้มรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง แล้วจัดตั้งรัฐบาลอำนาจนิยมขึ้นปกครองประเทศ (นิรันดร์ กุลทานนท์, 2524 : 9-10)

และที่สำคัญด้วยอิทธิพลของผู้ชนะสงครามอย่างอเมริกาทำให้เกิดกระแสการต้องการปฏิรูปการเมืองการปกครองของโลกให้เป็นไปตามทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) ที่ทำให้ประเทศส่วนใหญ่ในโลกต้องปฏิรูปการปกครองของตนเอง แต่ทว่าจะเป็นไปอย่างไร้รอยง่ายตายหรือว่ามีอุปสรรคในช่วงการเปลี่ยนถ่ายก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ในประเทศนั้น

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาประเทศไทย การก้าวเข้าสู่การเป็นประชาธิปไตยเป็นไปในลักษณะที่ไม่สม่ำเสมอ บางช่วงเวลาอาจมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับหนึ่ง แต่ช่วงเวลาต่อมาอาจถดถอยไปสู่เผด็จการทางทหาร นั่นคือ ทหารก้าวเข้ามาแทรกแซงทางการเมือง จึงไม่น่าแปลกใจที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ทหารจะเข้ามา มีบทบาททางการเมือง ด้วยรูปแบบที่รู้จักกันดี นั่นคือ การก่อปฏิวัติรัฐประหารและ ก่อกบฏ

จากความสัมพันธ์ที่ทหารมาแทรกแซงกับการเมืองไทย เป็นผลให้คนไทยโดยส่วนใหญ่ มองการแทรกแซงดังกล่าวว่าเป็นเรื่องปกติ เพราะทหารมีบทบาทในสังคมไทยมานาน ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา มาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ฐานะของทหารจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลเวลา และสังคมที่เปลี่ยนแปลง ก็ตามบทบาททางการเมืองของทหารในสมัยใหม่ได้เริ่มขึ้นจากนายทหารในกองทัพบกและกองทัพเรือเข้าร่วมเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 จนถึงปี 2549 ได้มีการปฏิวัติรัฐประหาร ที่เป็นการแทรกแซงทางการเมืองของทหาร รวมกว่า 21 ครั้ง ภายในระยะเวลา 76 ปี

ช่วงประชาธิปไตย 25 ปี ระหว่างปี 2475-2500 ได้เผยให้เห็นถึงลักษณะการเมืองไทยและวัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ได้บ่งชี้ให้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมทางการเมืองและสถาบันสมัยเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการซึ่งยังแข็งแกร่งและเป็นสิ่งที่ขัดขวางการเปลี่ยนแปลงในแนวทางที่ผู้นำสมัย 2475 ต้องการอันแท้จริง ผู้นำสมัย 2475 เองก็ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสมัยเก่าอยู่มาก ตัวอย่างเช่น จอมพล ป. เป็นเผด็จการมากกว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ช่วง 25 ปีได้ทำให้เกิดบรรยากาศสำหรับการพัฒนาการขั้นต่อไป เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้ง ๆ ที่การ

ปกครองช่วงนี้ก็มีส่วนเสียในหลาย ๆ ด้าน เช่น การแย่งอำนาจกันอย่างสกปรกในหมู่ผู้นำทางการเมือง แต่กระบวนการโดยทั่วไปก็มีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น ลักษณะที่เห็นชัดของช่วงนี้คือ การขัดแย้งที่แก้ไม่ได้ภายในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย การขัดแย้งดังกล่าวนั้นได้กลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย อาจจะใช้เป็นประโยชน์ถ้าจะมีการกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเป็นเรื่องเด่นในช่วง 25 ปี

ลิขิต ธีระเวคิน (2535 : 148) ได้วิเคราะห์ข้อขัดแย้งที่สัมพันธ์ต่อเนื่องต่อเสถียรภาพทางการเมืองและทำลายการทำงานอย่างราบรื่นของระบบทางการเมืองของช่วงนี้ คือ

1. การขัดแย้งกันทางอำนาจหลังจากการปฏิวัติ 2475 พวกกลุ่มปฏิวัติบางพวกเริ่มขัดแย้งกันเอง และกรขัดแย้งกันทางอำนาจ บางทีก็แฝงอยู่เบื้องหลังการขัดแย้งทางนโยบายหรืออุดมการณ์ แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดนั้นคือ เรื่องอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว
2. การขัดแย้งกันทางนโยบายเกิดจากการไม่ลงรอยกันของความก้าวหน้าทางความคิด ความคิดของผู้นำบางพวกนั้นก้าวไกลเกินกว่าที่สมาชิกอื่น ๆ จะรับได้ การขัดแย้งที่เห็นได้ชัดที่สุดก็เกี่ยวกับนโยบายทางเศรษฐกิจ กล่าวคือนายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอแผนเศรษฐกิจเพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศทั้งประเทศ รวมทั้งชาวนา ให้เป็นข้าราชการของรัฐบาลเพื่อรับรองรายได้ ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ และถูกวิจารณ์ว่าใช้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ นายปรีดีจึงต้องเดินทางไปต่างประเทศเพื่อให้เหตุการณ์สงบลง
3. การขัดแย้งกันระหว่างพวกกลุ่มใหม่กับกลุ่มเก่า ในการรัฐประหารใดก็แล้วแต่บุคคลที่หลงเหลือจากระบบเก่ายังพยายามที่จะสู้เพื่อกลับไปสู่ระบบเก่า ประเทศไทยก็เหมือนกัน รัฐประหารที่ล้มเหลวเมื่อ 11 ตุลาคม 2476 ซึ่งนำโดยพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุด รัฐประหารครั้งนั้นถูกเรียกว่ากบฏและถูกปราบ เหตุการณ์ครั้งนั้นช่วยเตือนผู้นำใหม่ถึงอันตรายของการตอบโต้จากพวกหัวเก่า หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้นก็มีการพยายามวางมาตรการป้องกันและพยายามรวบรวมอำนาจ เหตุการณ์ครั้งนั้นยังส่งผลให้ พันโท ป. พิบูลสงคราม ให้เจริญรุ่งเรืองทางอาชีพทหารและการเมือง
4. ข้อขัดแย้งระหว่างทหารด้วยกัน ข้อขัดแย้งที่เกือบจะทำลายระบบทางสังคมและการเมืองของไทยก็คือ ข้อขัดแย้งระหว่างทหารบกและทหารเรือ อันนี้จะเห็นได้จากกรณีกบฏแมนฮัตตัน เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494 รัฐประหารครั้งนั้นซึ่งนำโดยนายทหารเรือเกิดขึ้นโดย

การจับตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม ด้วยการจู่โจมเรือซึ่งมีนายทหารระดับสูงและคณะทูตานุทูต รวมทั้งทูตของสหรัฐอเมริกาอยู่ด้วย กบฏครั้งนั้นได้ถูกปราบหลังจากที่จอมพล ป.หนีออกจากเรือโดยการว่ายน้ำขึ้นฝั่ง แล้วเครื่องบินของกองทัพอากาศก็จมเรือทิ้ง ครั้งนั้นเป็นสงครามกลางเมืองกลาย ๆ อย่างไม่รู้ก็ตาม เป็นการชี้ให้เห็นถึงการแตกแยกอย่างหนักระหว่างทหารเรือและทหารบก พุดไปแล้วองค์กรทางการเมือง ก็คือแหล่งรับเคราะห์ของการขัดแย้งทางการเมือง และการแย่งชิงอำนาจระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม และนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนของการปฏิวัติ 2475 ทหารติดในข่ายของการขัดแย้งทางการเมืองและก็เป็นเช่นนั้นตลอดมา

5. ข้อขัดแย้งระหว่างทหารกับตำรวจ นอกจากข้อขัดแย้งระหว่างทหารบกและทหารเรือแล้ว ก็ยังมีข้อขัดแย้งระหว่างทหารบกกับตำรวจอันนี้เกิดจากการแข่งบารมีระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พลตำรวจเอกเผ่า นั้น เป็นนายตำรวจที่เข้มแข็งและพยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างกำลังตำรวจเพื่อใช้เป็นเครื่องหนุนตำแหน่งนักการเมืองของตน ช่วงนี้เป็นยุคที่น่าสงของของการปกครอง เพราะได้มีการทรمانนักการเมืองและฆ่าทิ้ง เป็นเรื่องที่น่าเศร้าที่องค์กรของรัฐบาลถูกใช้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวทางการเมือง อันที่จริงในตอนปลายของยุคนั้น เหตุการณ์ทางการเมืองได้ถูกขนานนามว่า ยุคมืดของประเทศไทย นอกจากนี้ก็เป็นช่วงปลายของยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตำแหน่งของอำนาจเริ่มมีปัญหา มีผู้แย่งอำนาจสามคนคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ช่วงนี้เป็นช่วงที่ถูกเรียกว่า เป็นการปกครองของอำนาจสามฐาน การปกครองอำนาจสามฐานนั้นเกิดขึ้นได้เพราะการรวมอำนาจ โดยใช้การถ่วงดุลที่เปราะบางระหว่างคนสามคน ดังที่กล่าวมา แต่จอมพล ป. พบว่า เส้นใยที่ซึ่งไว้ในการถ่วงดุลอำนาจนั้นยิ่งเปราะบางลงทุกที และตัวเองกำลังจะเสียอำนาจเพราะเริ่มไม่เป็นที่ชื่นชอบของประชาชน เหตุผลส่วนหนึ่งเกิดจากการกระทำที่เกินเหตุของเผ่า และการแข่งขันกันระหว่างฝ่ายตำรวจกับฝ่ายทหาร (ลิขิต ธีระเวคิน, 2535 : 141-142)

ช่วง 25 ปีประชาธิปไตย (พ.ศ. 2500 – 2524) ในยุคต่อมา ก็ยังไม่พ้นของอำนาจทางทหาร ในขณะที่ประชาชนในประเทศ ไม่ได้มีสิทธิในกระบวนการทางการเมืองใด ๆ การรัฐประหารเกิดขึ้นน้อยครั้งลง ผู้นำล้วนแล้วแต่เป็นหัวหน้า-ลูกน้อง ที่ต่างก็รัฐประหารกันไปมา และตัวละครทางการเมือง (Political Actor) ในยุคนี้ไม่ได้มีมากมายนัก เช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร พันเอกณรงค์ กิตติขจร เริ่มจากการรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 2501 เป็นต้นมา และใช้อุดมการณ์ทางการเมืองแบบฟอซุนเผด็จการ มีการควบคุมรวบราชการโดยที่ได้อำนาจมาอยู่ที่นายกรัฐมนตรีโดยตรง และได้ควบคุมกำลังกองทัพไว้ที่ตนแต่เพียงผู้เดียว โดยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก อธิบดีกรมตำรวจ ระบบการเมืองและลักษณะความเป็นผู้นำของจอมพลสฤษดิ์นั้น เป็นระบบผู้นำแบบจารีตนิยมโบราณ เน้นที่อำนาจเด็ดขาด ขณะเดียวกันก็ตั้งใจทำให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยตรง ความมั่งคั่งในอำนาจทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์นั้น มีสาเหตุมาจากบุคลิกภาพส่วนตัว และมีสถาบันกษัตริย์ได้ให้การยอมรับ เนื่องจากแนวความคิดเรื่องสถาบันกษัตริย์นั้น เป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับระบบการเมืองไทยและระบอบฟอซุนเป็นอย่างดี

เมื่อมีความวุ่นวายในบ้านเมืองเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2516-2519 และปี 2519 ได้เกิดการรัฐประหารขึ้น โดยหลังจากมีการรัฐประหารได้มีการตั้งนายกรัฐมนตรีพลเรือนขึ้นมาบริหารประเทศ คือนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นับว่าได้เป็นการสิ้นสุดระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ และเป็นการสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญที่ได้มาโดยการต่อสู้ของประชาชนที่รวมตัวกันล้มรัฐบาลเผด็จการในปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา

ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (2516-2519) สามารถสรุปได้จากทฤษฎีของแซมมวล ฮันติงตันได้ว่า “ถ้าระดับความเจริญทางการเมือง” กล่าวคือความตื่นตัวทางการเมืองสูง แต่ระดับ “การพัฒนาการเมือง” คือการจัดตั้งสถาบันขึ้นมารองรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ ก็นำไปสู่ “การผูกกร่อน” คือการรวนรานทางการเมือง ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายพัฒนาการทางการเมืองของยุคนี้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ

ยุคที่สาม เป็นยุคแห่งประชาธิปไตย (ที่ไม่เคยเต็มใบ) (พ.ศ. 2525 – ปัจจุบัน) ผู้ศึกษามองว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 เป็นต้นมา ประชาธิปไตยของไทยนั้น ไม่เคยมีสักช่วงที่จะเต็มใบ แม้ว่าในบางช่วงจะมีการออกรัฐธรรมนูญที่ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (รัฐธรรมนูญ 2540) ก็ตาม และก็ยังมีการรัฐประหารอยู่ 2 ครั้ง คือ รัฐประหาร 2534 และ รัฐประหาร 2549

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การเมืองในยุคนี้ ทหารดูเหมือนจะลดบทบาททางการเมืองลง กลับเข้ากรมกอง ทำหน้าที่ของทหารในการปกป้องรักษาชาติบ้านเมือง แต่ภายในลึก ๆ แล้ว กลุ่ม

ทหารก็ยังมีต้องการบารมีในทางการเมืองอยู่ และหากกลุ่มทหารเริ่มรู้สึกว่าจะเสียผลประโยชน์ หรือไม่ได้รับการสนใจจากฝ่ายการเมืองมากเท่าที่ควร ก็จะเข้ามายึดอำนาจในทุกครั้ง สังเกตได้จากการรัฐประหารทั้งสองครั้งที่ผ่านมา บรรยากาศในบ้านเมือง ล้วนแล้วแต่เติบโตในทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชนชั้นปกครองของประเทศในขณะนั้น เป็นคนชั้นกลาง พ่อค้า นักธุรกิจ จนทำให้เกิดชื่อเรียกระบอบการปกครองในสมัยนั้นว่าธุรกิจการเมืองหรือธนาธิปไตยและวณิชยาธิปไตย ฉะนั้น บทบาททางการเมืองทหารก็ได้ถูกมองไม่เห็นความสำคัญ หรือให้ความสำคัญน้อยลงไป โดยแนวคิดของการพัฒนาประเทศในเชิงเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่น การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า เป็นต้น ซึ่งกลุ่มทหารกลุ่มหนึ่งเชื่อว่า ทหารถูกดูหมิ่นเกียรติศักดิ์ โดนเพิกเฉยจากฝ่ายการเมือง ก็ได้มีการเข้ามายึดอำนาจโดยให้สาเหตุของการรัฐประหารครั้งนั้น (ซึ่งถูกเชื่อว่าเป็นข้ออ้าง) ในเรื่องเกี่ยวกับการคอร์รัปชันการอย่างกว้างขวาง โดยมีการตั้งชื่อเรียกว่า บัฟเฟต์คาร์บินेट (Buffet Cabinet) หรือมีการพาดพิงไปถึงสถาบันหลักของชาติ เช่น สถาบันกษัตริย์ สถาบันชาติ โดยผ่านวาทกรรม การหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หรือไม่ว่าจะเป็น วาทกรรมการไม่รักชาติ ซึ่งในยุคปัจจุบันยังมีการโจมตีทางการเมืองจากฝ่ายตรงข้ามโดยใช้วาทกรรมเหล่านี้ผ่านสื่อสารมวลชนโดยใช้ช่องทางที่หลากหลาย และการรัฐประหารทั้งสองครั้งนั้น ก็ได้รับความชอบธรรมในการกระทำจากประชาชนในประเทศในช่วงที่เกิดการรัฐประหารใหม่ โดยมีภาพการแสดงความยินดีของกลุ่มคนโดยในหลากหลายสาขาอาชีพเช่น นักวิชาการออกมาให้การยอมรับการรัฐประหารต่างนานา กลุ่มศิลปินแต่งเพลงเพื่อสดุดีการรัฐประหารของกลุ่มทหาร เป็นต้น

ดังที่ได้บรรยายมาทั้งหมดในข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี 2475 มาแล้วนั้น จนถึงปัจจุบัน ได้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่ส่งผลให้ระบบการเมืองการปกครองของไทยต้องหยุดชะงัก หรือเดินไปอย่างช้า ๆ ในบางครั้งก็หักเหออกจากเส้นทางแห่งประชาธิปไตยไปไกล มีการใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจการปกครองโดยการทำการรัฐประหารหลายครั้งหลายครา ซึ่งในการทำการรัฐประหารแต่ละครั้งที่ผ่าน ๆ มานั้น (รวมไปถึงครั้งล่าสุด 19 กันยายน 2549) ก็มีอาจหลีกเลี่ยงที่จะมีผลกระทบต่อกระทบกระเทือนต่อโฉมหน้าการเมืองไทยและการพัฒนาประชาธิปไตยรวมทั้งยังมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ ระบบสังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ดังนั้นการให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย ส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศได้

เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาบ้านเมืองภายใต้กรอบของประชาธิปไตย ยอมรับการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความเห็นที่แตกต่างกัน โคนใช้สันติวิธี จึงน่าจะเป็นอีกหนทางหนึ่ง ในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยให้ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดในหัวใจของประชาชนอย่างแท้จริง

บทที่ 4

การศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับความคิด ทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

การเปรียบเทียบสรรพสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล วัตถุ สถานที่ การกระทำ หรือความคิด ฯลฯ เป็นการแสดงออกที่เกิดขึ้นจากความต้องการที่จะแสวงหาความรู้ของมนุษย์ เพื่อตอบคำถามที่เกิดขึ้นในใจของมนุษย์ และเพื่อค้นหาว่าคำตอบนั้นคืออะไร จากธรรมชาติของ ปัญหาที่มักจะมีคำตอบต่อปัญหานั้นมากกว่า 1 ข้อขึ้นไป เช่น ใช่/ไม่ใช่/ใช่เป็นบางส่วน หรือ เหมือน/ไม่เหมือน/เหมือนเป็นบางส่วน เป็นต้น การเปรียบเทียบที่เกิดขึ้นทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่จะเป็น การเปรียบเทียบถึงสรรพสิ่งที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เช่น การเปรียบเทียบมนุษย์กับมนุษย์ วัตถุ กับวัตถุ ความคิดกับความคิด การกระทำกับการกระทำ เป็นต้น

แต่ทั้งนี้ไม่ใช่เป็นข้อจำกัดที่ว่า การเปรียบเทียบสรรพสิ่งต่างชนิดกันจะกระทำมิได้ เพราะในความแตกต่างของสรรพสิ่งที่ถูกจัดให้อยู่ต่างกลุ่มกันนั้น อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างที่มีความคล้ายกันแฝงอยู่ และความคล้ายกันที่แฝงอยู่นั้นเป็นปัจจัยที่นำมาสู่การเปรียบเทียบของ มนุษย์ได้ เช่น มนุษย์กับวัตถุ ที่อาจจะถูกนำมาเปรียบเทียบกันในแง่ของความสามารถในการ ทำงานได้ เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้มุ่งทำการศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะ รัฐประหารกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี แม้ว่าการเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นการ เปรียบเทียบข้ามลักษณะ หรือข้ามประเภท คือเป็นการเปรียบเทียบในส่วนของ ความคิด (Thought) กับบทบาท (Roles) แต่ประเด็นสำคัญของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นที่อำนาจ ทางการเมือง (Political Power) มาอธิบายในการศึกษาบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร ทั้งก่อนการรัฐประหารและหลังจากการได้ทำการรัฐประหารเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว อันเป็น บทบาทที่ว่าด้วยอำนาจทางการเมือง ซึ่งสามารถแบ่งการเปรียบเทียบออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ เช่นการ ขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ โดยมีสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่า คุณธรรม (Virtu) ซึ่งเป็นความรู้ ความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ในตัวบุคคล หรือคณะรัฐประหารทั้งคณะ ในการที่จะขึ้นสู่

อำนาจและรักษาอำนาจไว้ได้ โดยมีโชคชะตา (Fortuna) เป็นตัวสนับสนุน และการสูญเสียอำนาจ ที่มีสาเหตุมาจากความบกพร่องเรื่องคุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครอง ประกอบกับการกระทำของโชคชะตา (Fortuna) ที่ทำให้ผู้มีโอกาสสูญเสียอำนาจมากขึ้น เป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการศึกษาเปรียบเทียบแต่ละชั้นตอน

ซึ่งจะสามารถแบ่งออกเป็น 3 ข้อ ดังต่อไปนี้

- 4.1 การเปรียบเทียบแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจ
- 4.2 การเปรียบเทียบแบบวิธีการรักษาอำนาจ
- 4.3 การเปรียบเทียบแบบวิธีการสูญเสียอำนาจ

คุณธรรม (Virtu) และโชคชะตา (Fortuna) มีความสำคัญสำหรับผู้ที่อยู่ในอำนาจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความสามารถที่มีอยู่ในตัวเองของบุคคลผู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นสิ่งนั้นจะเป็นความเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีร่างกายที่เข้มแข็งและพร้อมจะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้ ความสามารถในการประเมินสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ และสามารถคิดหาวิธีที่จะเอาชนะอุปสรรคในคราวต่าง ๆ ได้ เป็นต้น อีกทั้งคุณธรรม (Virtu) นั้นคือความฉลาดหรือความสุ่มรอบคอบ (wise or prudence) ที่จะช่วยให้เจ้าผู้ปกครองรู้ว่าเมื่อไรที่เขาควรจะทำและทำอะไร เมื่อไรและอย่างไรที่เขาควรจะรักษาสิ่งที่เป็นความดีในสายตากคนทั่วไป และเมื่อไรและอย่างไรที่เขาจะทำในสิ่งที่เป็นคุณสมบัติตรงกันข้ามกับความดีในสายตาของคนทั่วไป (ไซยนต์ ไชยพร, 2539 : 6) ดังนั้นคุณธรรม (Virtu) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้คณะรัฐประหารก้าวขึ้นสู่อำนาจได้ โดยคุณธรรม (Virtu) ที่คณะรัฐประหารแสดงออกมาในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจนั้น สามารถแยกศึกษาเปรียบเทียบได้เป็นประเด็นต่าง ๆ เช่น

1. คุณธรรม (Virtu) ที่เกิดจากคณะรัฐประหารเอง
2. คุณธรรม (Virtu) ที่ทำงานร่วมกับโชคชะตา (Fortuna) และช่วยให้การขึ้นสู่อำนาจเป็นไปได้ง่ายดายมากขึ้น ซึ่งสามารถจำแนกการทำงานร่วมกันของคุณธรรม (Virtu) กับโชคชะตา (Fortuna) ได้โดยมีปัจจัยที่เกิดจากสถานการณ์ภายในประเทศเป็นหลัก เช่น การชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ขบวนการตุลาการภิวัตน์ กองทัพภิวัตน์ สถาบันกษัตริย์ เป็นต้น

ในทางกลับกัน การสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหารนั้น เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากการขาดคุณธรรม (Virtu) ของกลุ่มคณะรัฐประหารเอง ประกอบกับการกระทำของโชคชะตา (Fortuna) ที่ให้ผลในทางลบต่อผู้ปกครอง ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น

1. เกิดจากความบกพร่องเรื่องคุณธรรม (Virtu) ของคณะรัฐประหารเอง
2. เกิดจากความบกพร่องเรื่องคุณธรรม (Virtu) ของคณะรัฐประหารประกอบ

กับการกระทำของโชคชะตา (Fortuna) เช่น

ปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่ ความขัดแย้งกันเองภายในคณะรัฐประหาร ความสามารถในการรักษาอำนาจของกลุ่มอำนาจเก่า (ระบอบทักษิณ) การรวมกลุ่มของแนวร่วมประชาธิปไตยขับไล่เผด็จการ (นปก.) หรือกลุ่มคนเสื้อแดง และภายหลังเปลี่ยนชื่ออีกครั้งเป็นแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกประเทศ ได้แก่ การกดดันโดยวิธีแสดงถึงความไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทย มีชาติมหาอำนาจอย่างเช่น อเมริกา ซึ่งแสดงบทบาทนำในการต่อต้าน โดยการขู่จะตัดความช่วยเหลือกับประเทศไทยในทุก ๆ ด้าน และอีกทั้งประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นสมาชิกในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) ก็แสดงความไม่เห็นด้วยเช่นกัน

4.1 การเปรียบเทียบแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจ

จากการศึกษาบทบาทของคณะรัฐประหาร ตั้งแต่ก่อนทำรัฐประหาร จนได้มาซึ่งอำนาจ (รัฐประหารเสร็จสิ้น) และสูญเสียอำนาจไปนั้น โดยใช้แนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี พบว่าในขั้นตอนของการขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหารนั้น สามารถนำมาเปรียบเทียบกับแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจของมาคิอาเวลลีได้ และจากการเปรียบเทียบพบว่าวิธีการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคณะรัฐประหาร เป็นผู้มีความมีคุณธรรม (Virtu) ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารที่แสดงออกมาในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจ ได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีความมีคุณธรรม (Virtu) ของผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองในความคิดของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

คุณะรัฐประหารได้แสดงออกถึงสิ่งที่มาคิอาเวลลีเรียกว่าคุณธรรม (Virtu) ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น ด้านสติปัญญาความสามารถของผู้นำคุณะรัฐประหาร ความเฉลียวฉลาดซึ่งผู้นำคุณะรัฐประหารซึ่งเป็นอดีตผู้นำหน่วยข่าวกรอง มักจะมีวิธีการปกปิดหรืออำพรางสิ่งที่ตนดำเนินการ มิให้ฝ่ายตรงข้ามล่วงรู้ ซึ่งเป็นกลยุทธ์ทางการทหาร ที่ตัวของเขาเอง เรียกว่า กลยุทธ์แบบ ลับ ลวง พราง ทำให้ฝ่ายตรงข้ามซึ่งก็คือฝ่ายรัฐบาลทักษิณ มิได้ระแคะคาย ในการดำเนินของผู้นำคุณะรัฐประหารผู้นี้แม้แต่ผู้น้อย เช่น การบัญชาการรัฐประหารผ่านการใช้โทรศัพท์ จนมีการเรียกรัฐประหารครั้งนี้ว่า การปฏิวัติมือถือ (วาสนา นาน่วม, 2553 : 109) และด้วยเพราะต้องปฏิวัติโค่นล้มอำนาจเจ้าพ่อดาวเทียมและเจ้าพ่อวงการโทรคมนาคมที่ มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสูง และเป็นเจ้าของธุรกิจมือถือที่ได้รับความนิยมที่สุด เพื่อป้องกันการดักฟังโทรศัพท์ ทำให้พลเอกสนธิต้องมีมือถือในหลายระบบ และมีถึง 3 เครื่อง และหลีกเลี่ยงการพูดคุยทางมือถือ แต่จะคุยแบบเจอหน้า ส่วนเบอร์โทรศัพท์ประจำตัวเบอร์เก่าดั้งเดิมนั้น พลเอกสนธิเอาไว้ลับ ลวง พราง พูดในเรื่องเปิดเผย หรือทำให้คนที่ดักฟังอยู่ไขว้เขว และในที่สุดก็เอาชนะด้วยการบัญชาการและยึดอำนาจด้วยโทรศัพท์มือถือนั่นเอง จึงเป็นส่วนสำคัญในปัจจัยหลักที่ทำให้การรัฐประหารครั้งนี้มีความสำเร็จลงได้ และทำให้คุณะรัฐประหารมีความเข้มแข็งเป็นอย่างมากในช่วงเวลานั้น ความสามารถของผู้นำการรัฐประหารอีกประการที่อาจจะไม่มีผู้ใดทราบมาก่อน หรือไม่คิดว่าท่านจะใช้วิธีนี้ (การใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร)

โดยที่ท่านได้มีเบอร์โทรศัพท์มือถือ ทุกคน ทั้งฝ่ายที่คาดว่าจะให้ความร่วมมือในการรัฐประหาร และฝ่ายที่ประเมินแล้วว่ามีโอกาสที่จะต่อต้านการรัฐประหารครั้งนี้ เพื่อใช้ในการ โทรสั่งให้เคลื่อนย้าย และใช้ควบคุมสถานการณ์เมื่อการรัฐประหารสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมไปถึงการเรียกให้มารายงานตัวสำหรับบุคคลที่คาดว่าจะสร้างปัญหาในการรัฐประหารครั้งนี้

คุณะรัฐประหารใช้กลยุทธ์แบบ ลับ ลวง พราง มาตลอด ซึ่งผู้นำคุณะรัฐประหารเชื่อว่า การกระทำเช่นนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรัฐประหารครั้งนี้เป็นไปอย่างราบรื่นและง่ายดาย ซึ่งดูของผู้นำการรัฐประหารเองก็มีความภาคภูมิใจกับความสามารถพิเศษของท่านที่เป็นปัจจัยหลักช่วยให้การรัฐประหารสามารถเริ่มต้นขึ้นและจบลงได้อย่างสมบูรณ์

“ใครมาคุยกับผมจะไม่มีใครรู้ว่าผมคิดอะไร มีหลายคนมานั่งคุยก็ยิ่งพูดว่า ผมอ่านใจพี่บ้างไม่ออก เรามีอะไรของเราอยู่ข้างในก็ต้องเก็บไว้เป็นแก่น ไม่รู้สึกเหนื่อยที่ต้องทำ เพราะมันเป็นเองโดยอัตโนมัติ เป็นอย่างนี้มาตลอด ลับ ลวง พราง” (วาสนา นาน่วม, 2553 : 129-130)

ซึ่งมาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่และประสบความสำเร็จได้ และคณะรัฐประหารก็เป็นผู้มีคุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครอง ตามความคิดของมาคิอาเวลลีที่เกิดจากการสะสมและเสริมสร้างด้วยตนเองมาเป็นเวลายาวนาน จนกระทั่งการรัฐประหารครั้งนี้สำเร็จลงได้โดยไม่เสียเลือดเนื้อ ตามที่มีนักวิชาการหลายท่านรวมไปถึงผู้ที่สนับสนุนการรัฐประหารได้ชื่นชมยินดี โดยการที่จะทำการรัฐประหารได้ประสบความสำเร็จ นั้นจำเป็นที่จะต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำการรัฐประหารเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งพลเอกสนธิมี ความสามารถในเรื่องนี้เป็นอย่างดี

และในการรัฐประหารนั้น คณะรัฐประหารได้มีการออกมาแถลงการณ์ใน เรื่องของเหตุผลที่ต้องทำการรัฐประหาร (หรือที่หลายฝ่ายเรียกว่า ข้ออ้าง) ขึ้น ซึ่งโดยภาพรวมของข้อ แถลงการณ์นั้น มีการพูดถึงความจำเป็นในการรัฐประหาร ซึ่งตรงกับแนวคิดที่มาคิอาเวลลีได้กล่าว ไว้ในเรื่องของความจำเป็น (Necessita) ว่า

“ผู้ปกครองจึงต้องมีความรู้ที่จะเลือกกระทำสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงว่าสิ่ง นั้นเป็นการกระทำของคนดีหรือไม่ เพราะหากความจำเป็นบีบบังคับให้ทำผู้ปกครองก็ต้องทำสิ่งนั้น ให้ได้ ตามหลักการที่ว่า หากผู้ปกครองปรารถนาจะคงรักษาตนเองไว้ก็จำเป็นที่เขาจะต้องเรียนรู้ให้ สามารถไม่เป็นคนดีได้ และใช้หรือไม่ใช้มัน สุดแล้วแต่ความจำเป็น ” (สมบัติ จันทวงศ์ , 2552 : 229)

จึงถือได้ว่าคณะรัฐประหารใช้แนวคิดมาคิอาเวลลีในการดำเนินการทาง การเมืองโดยวิธีการรัฐประหาร และแสดงออกถึงความจำเป็นให้กับประชาชนได้มองเห็น และให้ ได้รับการยอมรับกับประชาชนโดยที่สร้างอัตลักษณ์ของการรัฐประหารครั้งนี้ให้อยู่ในรูปแบบของ ความจำเป็นโดยไม่มีทางเลือกอื่น ถึงแม้ว่าโดยพื้นฐานของรัฐประหารในความคิดของ สมบัติ จัน ทวงศ์ (2550 : 159) ที่ได้กล่าวว่า

Democratic means has nothing to do when a democratic society is fighting for its survival – ไม่มีที่ทางสำหรับวิถีประชาธิปไตยในเวลาที่สังคมประชาธิปไตยต้องต่อสู้เพื่อเอาตัวรอด”

แต่ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2550 : 159) ได้เขียนบทความโต้แย้งว่า น่าจะยังมีวิธีการอื่น ๆ ในการต่อสู้ที่ยังใช้ได้ แม้บางคนจะเห็นว่าไม่มีวิธีการอื่นอีกแล้ว จึงต้องใช้การรัฐประหารแบบนี้

และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้เสนอความเห็นเรื่องของการรัฐประหารไว้ในบทความที่ชื่อ “The moral enigma of a popular coup” (2006 : 168 – 171) โดยมีประเด็นสำคัญของบทความนั้นคือ แม้ว่าชัยวัฒน์ จะเข้าใจเหตุผลของคณะรัฐประหารและโดยเฉพาะผู้ที่สนับสนุนรัฐประหารครั้งนี้ แต่กระนั้นก็ยังไม่สามารถเห็นด้วยกับการรัฐประหารได้ เพราะผลที่เกิดขึ้นของวิธีการที่เลือกใช้ต่อสังคมไทยโดยรวม ซึ่งเท่ากับเป็นการตอกย้ำยืนยันว่าวิธีการแก้ปัญหาทางการเมืองด้วยการสนทนา พุดจา และใช้เหตุผลนั้นมีข้อจำกัด และที่สุดก็ต้องยอมรับว่าการชูปู่จะใช้ (หรือการใช้) ความรุนแรงมาแก้ปัญหาของบ้านเมือง และสรุปในเรื่องการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยว่า เหตุผลของฝ่ายที่ก่อรัฐประหารสังคมไทยต้องค้นหาตนเองและครุ่นคิดถึงอนาคตทางสังคมการเมืองพร้อม ๆ กันไปกับการตั้งคำถามเรื่องความถูกต้องในปริมนทลทางการเมือง ซึ่งการที่คณะรัฐประหารได้พยายามสร้างภาพลักษณ์ขึ้นมากับความจำเป็นนี้ มาคิอาเวลลีได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“ผู้ปกครองจึงไม่ควรจะเป็นกังวลกับการเสียชื่อเสียงในเรื่องความชั่วร้ายต่าง ๆ ถึงถ้าไม่มีมันเสียแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษารัฐเอาไว้ เพราะถ้าบุคคลใดได้ครอบครองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างดี เขาจะพบว่าบางสิ่งบางอย่างซึ่งดูเหมือนว่าเป็นคุณธรรมนั้น หากปฏิบัติตามก็จะกลายเป็นความพินาศของเขา และสิ่งอื่นซึ่งดูเหมือนว่าเป็นความชั่วนั้น หากปฏิบัติตาม เขาก็จะสัมฤทธิ์ผลในด้านความมั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 230)

4.1.2 การที่คณะรัฐประหารแสดงบทบาททางการเมืองด้วยการวางตัวเป็นกลางในช่วงที่มีการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ที่ขับไล่รัฐบาลทักษิณในขณะนั้น เป็นการกระทำที่ไม่แสดงถึงข้อตกลงที่จะช่วยเหลือกันระหว่างผู้บัญชาการทหารบกกับรัฐบาล สามารถอธิบายได้ด้วยแบบวิธีการรักษาข้อตกลงและคุณธรรมในเรื่องการกระทำที่สอดคล้องกับเวลาและโอกาสของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

ในฐานะที่พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกในขณะที่มีการชุมนุมทางการเมืองใหญ่ของกลุ่มพันธมิตรฯ เพื่อขับไล่รัฐบาลพันตำรวจโททักษิณนั้น โดยสิ่งที่มักจะกระทำกันทั่วไปคือ การที่ทหารจะต้องออกมาปกป้องรัฐบาล หรือ ช่วยเหลือรัฐบาลในการฝ่าวิกฤติทางการเมือง ด้วยว่าทหารนั้นเป็นผู้ดูแลรักษาชาติบ้านเมือง จริงอยู่ที่มีคำกล่าวที่ว่า ทหารคือหัวใจของชาติ ทหารเป็นทหารของในหลวง เป็นทหารของพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในทางการเมืองแล้วทหารก็เป็นผู้สานประโยชน์กับกลุ่มทางการเมืองด้วยเช่นเดียวกัน เห็นได้จากการรับนโยบายจากฝ่ายการเมือง ผ่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ไปจนถึงการมีสัมพันธไมตรีระหว่างผู้นำเหล่าทัพกับผู้นำรัฐบาลมาหลายยุคหลายสมัย อีกทั้งยังมีการพูดถึงการโยกย้ายผู้นำเหล่าทัพในแต่ละเหล่า ในแต่ละครั้ง การโยกย้ายผู้นำเหล่าทัพก็มีฝ่ายการเมืองเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นทั้งในทางตรงและทางอ้อม

แต่เมื่อคราวที่พันตำรวจโททักษิณ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นประสบปัญหาการต่อต้านจากกลุ่มมวลชนขนาดใหญ่ และจากกลุ่มอื่น ๆ ที่คอยอยู่เบื้องหลัง อีกทั้งถูกโจมตีในเรื่องของการคอร์รัปชัน ไม่ว่าจะป็นกรณีการขายหุ้นในเครือชินคอร์ป ให้แก่กลุ่มเทมาเส็กของสิงคโปร์ (ซึ่งมีอดีตนายกรัฐมนตรีสิงคโปร์ ดี กวน ยู ดำรงตำแหน่งเป็นประธานที่ปรึกษาอยู่นั้น) ทั้งยังโดนข้อหาหลบเลี่ยงการจ่ายภาษีจากการขายหุ้นดังกล่าว และที่สำคัญมีการกล่าวโจมตีจากบุคคลสำคัญของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่น การที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษในเครื่องแบบนายพลทหารม้าสวมหมวกเบเรต์ดำ นำคณะอดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนสนิทได้บังคับบัญชา อาทิ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นต้น ไปบรรยายพิเศษแก่นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1-4 และข้าราชการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ณ หอประชุมโรงเรียน จปร. จังหวัดนครนายก ในโอกาสนั้นพลเอกเปรมได้เปรียบ

เทียบทหารกับม้าแข่งไว้อย่างเทียบคมจนเป็นที่โจษขานกันอย่างกว้างขวาง หลังจากนั้นก็เดินทางไปบรรยายอีกหลายต่อหลายครั้งในหลาย ๆ สถานที่ และมักจะบรรยายในเชิงชี้ไปในเรื่องคนดี คนไม่ดีในแง่ของคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งหลายฝ่ายมองว่าการกระทำเช่นนี้เป็นกรกระทำที่ส่งผลถึงความชอบธรรมในการบริหารประเทศของพันตำรวจโททักษิณในเวลานั้น

ในช่วงเวลานั้นเรียกได้ว่าเป็นช่วงที่มรสุมรุมเร้าผู้นำรัฐบาลคนนี้มาก อีกทั้งยังมีเรื่องของปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัญหาปะทุขึ้นมาก็เพราะโดยความคิดไว พุดไวของผู้นำรัฐบาลที่มีเป้าหมายในการถอดรีอระเบียบการจัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท.43) ที่ซึ่งได้จัดตั้งโดยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ. 2523 - 2531) เพื่อทำหน้าที่คล้ายกับเป็นรัฐบาลส่วนหน้า มาตั้งหน่วยอำนวยการอยู่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยจำลองหน่วยงานอำนวยการวางแผนงาน แผนเงิน และแผนคนของรัฐบาลกลางมาอยู่ด้วยกัน อันเป็นการปรับระบบสายการบังคับบัญชาราชการให้คล่องตัวขึ้นและเปิดช่องทางให้ผู้นำศาสนาและชุมชนท้องถิ่นสามารถเข้าถึงอำนาจฝ่ายปกครองได้โดยตรงทั้งไป แล้วแทนที่ด้วยระเบียบใหม่ภายใต้การควบคุมของตำรวจ และเนื่องจากพันตำรวจโททักษิณได้รับฟังข้อมูลจากนายตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาว่าปัญหาที่หลงเหลืออยู่ในพื้นที่เป็นแค่อาชญากรรมที่ก่อโดย "โจรกระจอก" ไม่ใช่ร้ายคน ประกอบกับภูมิหลังที่เคยเป็นตำรวจมาก่อนบวกท่วงทำนองการนำแบบชี้อีโอทำให้เขาโน้มเอียงที่จะมองปัญหาสังคมแก่ยากเรื้อรังเป็นเรื่องอาชญากรรมที่ต้องจัดการเด็ดขาดด้วยกำลัง จึงทำให้ปัญหาความสงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีอันต้องปะทุด้วยความรุนแรง และเป็นผลต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาลที่ล้มเหลวในการแก้ไขปัญหามารุนแรงในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 58) สิ่งที่เกิดขึ้นกับพันตำรวจโททักษิณในขณะก็ไม่ได้การตอบรับ หรือการช่วยเหลือจากพลเอกสนธิแต่อย่างใด โดยที่พลเอกสนธิพยายามวางตัวเป็นกลางในความขัดแย้งดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นการผิดวิสัยของคนสนิทกัน แต่กลับไม่ช่วยเหลือกันเลยในครั้งนี้

การกระทำในครั้งนั้นสามารถอธิบายได้ด้วยความคิดของมาคิอาเวลลี เรื่องแบบวิถีการรักษาข้อตกลงว่า

“เจ้าผู้ปกครองที่สุ่มรอบคอบจึงไม่สามารถ หรือเขาไม่ควรจะรักษา
 ข้อตกลง เมื่อการปฏิบัติดังกล่าวกลับเป็นภัยต่อเขา และเมื่อบรรดาสาเหตุที่ทำให้เขาต้องให้คำมั่น
 สัญญานั้นหมดไปแล้ว และถ้ามนุษย์ทั้งปวงเป็นคนดี คำสอนนี้ก็คงจะไม่ดี แต่เพราะว่าพวกมนุษย์
 ชั่วร้ายและจะไม่ซื่อสัตย์ต่อท่าน ท่านก็ไม่ต้องซื่อสัตย์ต่อเขาด้วยเช่นกัน” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552
 : 250)

เมื่อการรักษาข้อตกลงดังกล่าวจะไม่เป็นอันตรายแก่ตนเอง ในกรณีของพัน
 ตำรวจโททกษิณนั้น พลเอกสนธิซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบกในขณะนั้น เลือกที่จะไม่รักษา
 ข้อตกลงที่จะช่วยเหลือในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้บัญชาการทหารบกกับนายกรัฐมนตรี
 เนื่องจากในขณะนั้นพลเอกสนธิ ไม่อยู่ในสถานะที่จะช่วยเหลือได้ เพราะมีอำนาจที่อยู่เบื้องหลังที่
 สูงกว่า เช่น สถาบันกษัตริย์ ซึ่งในวัฒนธรรมทางการเมืองไทย ได้ยกย่องไว้อย่างสูงสุด ทำให้หาก
 พลเอกสนธิยื่นมือเข้าไปช่วยในขณะนั้นอาจจะโดยถูกกล่าวหาว่า เป็นทหารแต่ไม่จงรักภักดีกับ
 สถาบันกษัตริย์ ซึ่งเป็นโทษที่ร้ายแรงสูงสุดสำหรับทหารอาชีพ รวมถึงประชาชนที่อยู่ใต้ร่มพระ
 บารมีมาทุกยุคทุกสมัย ซึ่งการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองของพลเอกสนธิ เต็มไปด้วยการรอคอย
 ในสิ่งที่เรียกว่า กาลเทศะ (Space and Time) โดยการที่แสดงให้ทั้งสองฝ่ายที่มีปัญหากันในเรื่อง
 ของอำนาจ คิดไปว่าผู้บัญชาการทหารบกผู้นี้เป็นกลางทางการเมือง และอาจจะเข้าร่วมกับฝ่าย
 ไหนก็ได้ ซึ่งบทบาทดังกล่าวของผู้นำคณะรัฐประหารที่ได้แสดงออกไปนั้น สามารถอธิบายได้ด้วย
 แบบวิธีการรักษาอำนาจด้วยการไม่รักษาข้อตกลงที่เป็นอันตรายต่อตนเอง และแสดงให้เห็นถึง
 คุณธรรม (Virtu) ในตัวของผู้นำการรัฐประหารที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ แล้วเลือกที่จะ
 กระทำการต่าง ๆ ได้สอดคล้องกับจังหวะของเวลาและสถานการณ์ที่จะเปิดโอกาสอันเหมาะสมให้
 กระทำ ซึ่งทำให้การกระทำต่าง ๆ มีโอกาสสำเร็จได้มากขึ้นและง่ายดายขึ้น
 อีกเหตุการณ์หนึ่งที่เป็นข้อมูลยืนยันการรอคอยจังหวะเวลาและโอกาส
 (Space and Time) ของผู้นำการรัฐประหารนั้น ก็คือ การนำคณะรัฐประหารเข้ายึดอำนาจ คณะ
 รัฐประหารได้รอเวลาเพื่อที่จะกระทำการนี้ โดยการที่พันตำรวจโททกษิณมีความจำเป็นต้องเข้าไป
 ประชุมประจำปีขององค์การสหประชาชาติที่ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงทำให้การ
 บัญชาการต่อต้านการรัฐประหารในประเทศไทยทำได้ไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ผู้นำการ
 รัฐประหารจึงได้ใช้เวลานี้ในการกระทำการ และการรัฐประหารก็สำเร็จเสร็จสิ้นอย่างไร้ความรุนแรง

ประเด็นของการเลือกข้างของมาคิอาเวลลีกล่าวเป็นอีกประเด็นหนึ่งคือ

“และเจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ เมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วยนั่นคือเมื่อเขาเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ส่วนนี้มีประโยชน์มากกว่าการวางตัวเป็นกลางเสมอ และไม่ว่าในกรณีใด ๆ การเปิดเผยตนเองและทำสงครามที่แท้จริงจะเป็นประโยชน์สิ่งสำหรับท่าน เพราะในกรณีแรกถ้าท่านไม่เปิดเผยตนเอง ท่านจะเป็นเหยื่อของผู้ชนะเสมอ พร้อมกับความถูกต้องและความพึงพอใจของฝ่ายที่พ่ายแพ้ ท่านจะไม่มีข้ออ้างหรือสิ่งอื่นใดที่สามารถจะป้องกันท่านได้และไม่มีใครที่จะต้อนรับท่าน เพราะผู้ชนะจะไม่ต้องการมิตรที่น่าวาง ซึ่งไม่ได้ช่วยเหลือเขาในยามคับขัน และผู้แพ้จะไม่ต้อนรับท่าน เพราะท่านมิได้ต้องการจะเสี่ยงร่วมโชคชะตาไปกับเขาโดยมีอาวุธอยู่ในมือ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 286)

ใจความ คือมาคิอาเวลลีบอกไว้ว่าการเลือกวางตัวเป็นกลางในสถานการณ์ของสงครามก็เป็นหนทางที่จะนำผู้ปกครองไปสู่การสูญเสียอำนาจได้ เนื่องจากการวางตัวเป็นกลางที่ผู้ปกครองคิดว่าจะช่วยลดความเสี่ยงความขัดแย้งจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้นั้น ผลที่เกิดขึ้นก็คือผู้ปกครองที่เลือกวางตัวเป็นกลางจะไม่ได้รับความเป็นมิตรจากใครเลย ฉะนั้นสิ่งหนึ่งที่ผู้ปกครองไม่ควรทำก็คือ การเลือกที่จะไม่เข้าข้างใครหรือการเลือกวางตัวเป็นกลาง โดยหวังว่าการวางตัวเป็นกลางจะทำให้เขาไม่ต้องขัดแย้งกับใครเลย ผู้นำการรัฐประหารมีความคิดเช่นนี้ แต่จะ让他 (ผู้นำการรัฐประหาร) แสดงออกถึงการเลือกข้างอย่างชัดเจนตั้งแต่ต้น ว่าไม่เลือกที่จะอยู่ฝ่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือเลือกที่จะอยู่ข้างพันธมิตรเพื่อทักษิณอย่างชัดเจน เพราะมีเรื่องของความเป็นทหารอาชีพ ซึ่งไม่ควรจะยุ่งเกี่ยวการเมืองโดยตรง ดังนั้นการลับ ลวง พราง จึงเกิดขึ้น ช่วงนั้นพลเอกสนธิมีความหวาดระแวงอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อนายสนธิ ลี้มทองกุลพามือบมาบุก บก.ทป. ที่เขาขอมลงมาพบ จนนายสนธิทำเสมือนหนึ่งว่ามีความลับระหว่างกัน แต่พลเอกสนธิก็ไม่คุยอะไรกับนายสนธิ นอกจากคำว่า เชิญนั่ง และ ทานน้ำ และพลเอกสนธิได้แสดงความชัดเจนถึงการเลือกข้างว่า

“ความจริงกองทัพอยู่ข้างประชาชนมาตั้งแต่ไหนแต่ไรแล้ว กองทัพเป็นของประชาชน การบริหารจัดการของรัฐบาลกับกองทัพ ผู้สนองนโยบายตามที่รัฐบาลสั่งการ การใช้จ่ายกำลังกับประชาชนก็ใช้ในกรอบตำรวจก็ว่าไป เพราะไม่ได้ประกาศภาวะฉุกเฉินหรือกฏอัยการศึก

แต่ถ้าประกาศเมื่อใด กองทัพก็ยับยั้งได้ จะออกไป ถ้าถามว่าอยู่ข้างไหนทหารอยู่ข้างประชาชน รัฐบาลกับทหารยืนกันคนละ position ไม่เกี่ยวกัน” (วาสนา นาน่วม, 2553 : 105)

ฉะนั้นเมื่อผู้นำการรัฐประหารได้เลือกที่จะยืนข้างประชาชน เขาจึงได้รับความช่วยเหลือ มอบความชอบธรรมที่จะทำการเคลื่อนไหวยึดอำนาจ โดยมีประชาชนผู้ที่เขา (ผู้นำการรัฐประหาร) ได้เลือกที่จะยืนเคียงข้าง เป็นผู้สนับสนุนการรัฐประหารอย่างเต็มที่

4.1.3 คณะรัฐประหารได้ทำการสะสมกองกำลังของตนเองอย่างมั่นคง ก่อนที่จะขึ้นสู่อำนาจ โดยการรัฐประหารได้สำเร็จ อันเป็นส่วนหนึ่งของแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรมตามความคิดของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

การขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหารชุดนี้ โดยการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2549 นั้น สามารถอธิบายด้วยแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (Virtu) ตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีว่า

“มันมีคุณธรรมชนิดที่ไม่เพียงแต่มันจะคงรักษาผู้ซึ่งเกิดมาเป็นเจ้าผู้ปกครองเท่านั้น หากแต่ว่าบ่อยครั้งที่เดียว ที่คุณธรรมดา ๆ ก็เติบโตมาถึงขั้นนั้นได้ด้วยสงคราม” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 223)

เนื่องจากผู้นำการรัฐประหารได้ทำการเสริมสร้างและสะสมกองกำลังของตนเองมาตลอด จะเห็นได้จากการแต่งตั้งแม่ทัพภาคที่ 1 ซึ่งก็คือ พลโทอนุพงษ์ เผ่าจินดา (ยศในขณะนั้น) ซึ่งกองทัพภาคที่ 1 จะเป็นทัพหลักในการเคลื่อนพลเข้าทำการรัฐประหาร ผู้นำการรัฐประหารก็ได้วางกำลังพลระดับหัวหน้าหน่วยคุมกำลังอื่น ๆ ไว้เป็นพวกตนได้ทั้งหมด พร้อมทั้งจะกระทำการได้ในทันที อาจจะช่วยเป็นเพราะบุคลิกส่วนตัวของผู้นำการรัฐประหาร เป็นผู้มีจิตใจดีเป็นที่รักของน้อง ๆ ทหารได้บังคับบัญชามาโดยตลอด อันที่จริงพลเอกสนธิ นั้น ได้ทำการเสริมสร้างกองกำลังของตนเองมาโดยตลอดทั้งในทางลับและในทางแจ้ง ตั้งแต่สมัยเริ่มรับราชการทหาร โดยที่พลเอกสนธิเองอาจจะไม่ได้รู้ล่วงหน้าว่า จะได้ใช้ประโยชน์จากกลุ่มเครือข่ายที่ตนได้สร้างขึ้น ตั้งแต่เข้ารับราชการในปี 2512 จนถึงเวลาและโอกาสเหมาะในการทำการรัฐประหาร กล่าวได้ว่า

หลังจากที่พลเอกสนธิ ได้แสดงออกซึ่งคุณธรรม (Virtu) ของผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองโดยผ่านการแสดงความสามารถและบทบาททางด้านการเมืองการทหารคร่าว ๆ แล้ว ก็ยังมีสิ่งหนึ่งที่อดีตผู้บัญชาการหน่วยข่าวกรองผู้นี้ กระทำมาตลอดก่อนที่ขึ้นสู่อำนาจ นั่นคือการสะสมกำลังของตนเอง เริ่มจากการหาแนวร่วมที่ตนคิดว่า น่าจะเข้าร่วมการรัฐประหารครั้งนี้ โดยใช้ความเป็นรุ่นพี่ของตน ที่ได้สังกัดอยู่ในหลาย ๆ หน่วยที่ผ่านมา เช่น ผู้บังคับการกรมรบพิเศษที่ 1 รองผู้บัญชาการกองพลรบพิเศษที่ 1 ผู้บัญชาการกองพลรบพิเศษที่ 1 รองผู้บัญชาการ หน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ ผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการสงครามพิเศษ ซึ่งการเข้าประจำอยู่ที่หน่วยคุมกำลังที่สำคัญมาตลอด ทำให้มีทหารรุ่นหลังให้ความเคารพนับถือเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้การติดต่อประสานเพื่อขอความร่วมมือในการฝึกกำลังเข้าร่วมการรัฐประหารนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ถึงแม้ว่าตัวผู้นำการรัฐประหารเองเชื่อว่า ตนเองนั้นเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่ก็ไม่ควรประมาทในการเลือกผู้ที่จะเข้าร่วมภารกิจอันสำคัญนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ผู้ที่จะเข้าร่วมภารกิจได้ เพราะภารกิจนี้ที่ถือได้ว่าเป็นอันตรายต่อชาติบ้านเมือง ถ้าหากผิดพลาดพ่ายแพ้ก็จะกลายเป็นกบฏมีโทษสูงสุดคือประหารชีวิต จึงเป็นความสำคัญยิ่งในการเลือกคนเข้าร่วมงาน จำเป็นต้องเดินเข้าไปคุยทีละคน เพราะไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าใครมีความคิดในเรื่องการรัฐประหารอย่างไร ถ้าพลาดพลังความลับอาจจะมีการรั่วไหล ทำให้การรัฐประหารเกิดอุปสรรคอย่างมาก และจะนำไปสู่ความไม่สำเร็จได้ และเมื่อทำการตรวจสอบอย่างมั่นใจแล้วจึงตัดสินใจในการรัฐประหาร สิ่งที่สำคัญที่ทำให้มั่นใจในความพร้อมของคณะรัฐประหารคือการที่แม่ทัพภาคทั้งหมด ยอมเข้าร่วมในการรัฐประหารครั้งนี้ ซึ่งทำให้แผนการต่อไปจึงเริ่มต้นขึ้น

แต่สิ่งที่เป็นกังวลให้แก่พลเอกสนธิที่สุดคือ นายทหารเตรียมทหาร 10 เพื่อนร่วมรุ่นพันตำรวจโททักษิณ ซึ่งทำให้ผู้นำการรัฐประหารต้องใช้ชั้นเชิงชั้นสูงในการเข้าเจรจา ได้แก่ พลตรี ศานิต พรหมมาศ ผู้บัญชาการกองพลทหารม้าที่ 2 รักษาพระองค์ (ผบ.พล.ม. 2 รอ.) พลตรีพฤษดิ์ สุวรรณทัต ผู้บังคับบัญชาการกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ (ผบ.พล.1 รอ.) พลตรีเรืองศักดิ์ ทองดี ผู้บัญชาการกองพลทหารปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน (ผบ.พล.ปตอ.) ซึ่งถ้าหากคนกลุ่มนี้คิดจะสู้คงเป็นงานหนักสำหรับคณะปฏิวัติเพราะทั้งรถถัง รถเกราะ รถสายพานลำเลียงพลนับร้อยในกรุงเทพฯ และโดยเฉพาะที่สระบุรี หากทหารม้า นำกำลังออกมาดักโจมตีกำลังของกองทัพภาคที่ 3 ช่องเขาขาดในเส้นทางที่มาจากเพชรบูรณ์ คงจะเกิดการสูญเสียอย่างหนัก แต่พลเอก

สนธิได้เข้าพูดคุยกับสามคนนี้อย่างเรียบร้อย ทำให้ความรุนแรงถึงขั้นสูญเสียชีวิตกำลังพลไม่เกิดขึ้นใน การรัฐประหารครั้งนี้ (วาสนา นาน่วม, 2553 : 69 -114)

นอกจากกำลังทหารในกองทัพแล้ว พลเอกสนธิยังมองเห็นถึงความจำเป็น และความสำคัญของกำลังตำรวจที่อาจมีผลต่อการขึ้นสู่อำนาจของเขาได้ ดังนั้นในวันที่มีการ รัฐประหาร เขาได้มีการเจรจากับนายตำรวจซึ่งเขาเชื่ออยู่ในใจลึก ๆ ว่า คงไม่เข้าร่วมกับคณะ รัฐประหารแน่ เพราะพลเอกสนธิ รู้ดีแก่ใจว่า พลตำรวจเอกโกวิท วัฒนะ ผู้บัญชาการสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติในขณะนั้น คงจะลำบากใจที่จะเข้าร่วมคณะปฏิวัติ เนื่องจากเขาเป็นตำรวจ และกั สนธิสนิทสนมกับพันตำรวจโททักษิณไม่น้อย ด้วยความเป็นตำรวจ แม้จะเป็นเพื่อนรัก แต่ก็ไม่อาจให้ ล่วงรู้แผนตั้งแต่แรก เพราะกลัวสายสัมพันธ์สีทาก็จะแรงกว่าความเป็นเพื่อนที่เตรียมทหาร 6 จึงมี การเข้าพูดคุยกันเป็นการส่วนตัวกับพลตำรวจเอกโกวิท วัฒนะ และมีการขอให้อยู่ในความสงบ จึง ทำให้คณะรัฐประหารได้มีกำลังตำรวจเป็นกำลังสนับสนุนอำนาจของคณะรัฐประหารด้วยส่วนหนึ่ง แม้จะไม่เต็มใจมากเท่าใดนัก รวมไปถึงทัพเรือและทัพอากาศ ที่เข้ามาพร้อมกับคณะรัฐประหารใน ตอนหลัง จากการติดต่อเจรจาทั้งในทางลับและในทางแจ้งตามสไตลนด์ของผู้นำการรัฐประหาร ในครั้งนี้ โดยที่พลอากาศเอก ชลิต พุกผาสุข ผู้บัญชาการทหารอากาศในขณะนั้น ก็กำลังตัดสินใจ ว่าจะร่วมกับคณะรัฐประหารหรือไม่ ทำยที่สุด ไม่ใช่เรื่องแปลกที่พลอากาศเอกชลิตจะตอบตกลง เข้าร่วมคณะปฏิวัติได้ไม่ยากนัก แม้ว่ากองกำลังทหารอากาศในตอนนั้นถูกคุมด้วยเพื่อนเตรียม ทหาร 10 ของพันตำรวจโททักษิณทั้งสิ้น เป็นเพราะก่อนหน้านี้ก็มีข่าวลือการปลด ผบ.ทอ. อีกด้วย เพราะเหตุที่เขาขัดขึ้นการจัดซื้อเครื่องบินรบ SU-30 ของรัสเซียตามใบสั่งของนายกรัฐมนตรี จนถึง ขั้นที่ในเวลานั้นทำให้เกิดข่าวลือว่าจะเปลี่ยนตัว ผบ.ทอ. มีเหตุผลแปลกที่สุดอีกด้วยว่า เพราะ ความเป็นทหารอาชีพ และแสดงตนเป็นทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นประโยคติด ปากของทหารอาชีพในยุคนี้ไปแล้ว บางทีก็เป็นตรรกะในการเอาตัวรอดที่น่าแปลก แต่ก็ได้ผลทุก ครั้งที่กล่าวออกไป คือ

“ผมเป็นทหารของพระเจ้าอยู่หัว จะมาย้ายผมได้อย่างไร ” (วาสนา นาน่วม, 2553 : 90-91) ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามคณะรัฐประหารก็ได้กองทัพอากาศเข้าร่วมการ รัฐประหารได้อย่างสมใจ และเมื่อรวมกำลังกองทัพและจะพบว่าคณะรัฐประหารได้สร้างและสะสม กำลังของตนเองจาก 4 เหล่าทัพคือ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และกำลังตำรวจ ซึ่ง

ทั้งหมดนั้นเป็นกองกำลังเท่าที่มีอยู่ในประเทศไทยให้กลายเป็นกองกำลังของเขาเองที่สามารถให้การสนับสนุนเขาได้ทุกเมื่อตามที่ต้องการ

ดังนั้นในประเด็นนี้จึงสามารถเห็นได้ชัดเจนว่า คณะรัฐประหารได้ทำการสะสมกองกำลังของตนเองอย่างมั่นคง จากกองกำลังทั้ง 4 เหล่าทัพให้กลายเป็นฐานสนับสนุนการขึ้นสู่อำนาจของเขาในการทำรัฐประหาร ซึ่งเป็นแบบวิธีการที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวความคิดที่ว่าด้วยการได้อำนาจมาโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (Virtu) ได้อย่างชัดเจน

4.1.4 การขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหาร เต็มไปด้วยการสนับสนุนของมหาชนตามความคิดของมาคิอาเวลลี ซึ่งเป็นผลมาจากความวุ่นวายซึ่งหาทางออกไม่ได้ของการเมืองไทย และการเสริมสร้างกองกำลังและคุณธรรม (Virtu) ของตนเองจนโดดเด่นจึงเป็นที่เรียกร้องของมหาชน กล่าวคือ

การขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหาร เต็มไปด้วยการสนับสนุนของมหาชนตามความคิดของมาคิอาเวลลี ที่ว่า

“เจ้าผู้ปกครองที่ฉลาด จึงควรคิดถึงแบบวิธีการที่จะทำให้พลเมืองของตนมีความต้องการรัฐและตัวเขาอยู่เสมอ และในทุก ๆ สภาพของกาลเวลาและแล้วพวกนั้น (ประชาชน) ก็จงรักภักดีต่อเขาเสมอ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 180)

การขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหารเป็นไปอย่างราบรื่นภายใต้การยอมรับจากกลุ่มทางสังคม โดยมีการขึ้นชมถึงสิ่งที่เกิดขึ้น (การรัฐประหาร) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่น สุรินทร์ เสงี่ยม (2549 : 18) แกนนำเครือข่ายประชาชนขอนแก่นเพื่อประชาธิปไตย กล่าวว่า พอใจในช่วงเวลาของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สิ้นสุดลงแน่นอนแล้ว รู้สึกเห็นใจทหารและศาลยุติธรรม เพราะที่ผ่านมาพยายามใช้กติกาทางรัฐธรรมนูญเข้ามาแก้ไขปัญหาแล้วแต่พ.ต.ท.ทักษิณไม่ยินยอม จึงนำมาซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้

ไชยันต์ ไชยพร (2549 : 19) นักวิชาการด้านปรัชญาการเมืองคนสำคัญ ออกตัวในการไม่เห็นด้วยกับระบอบทักษิณมาตลอด กล่าวในเชิงขึ้นชมการรัฐประหารครั้งนี้ว่า การ

รัฐประหารครั้งนี้เป็นการยุติระบอบเดิมที่ไม่มีความชอบธรรมเพื่อนำไปสู่ระบอบใหม่ที่ดีกว่า โดย
 ต้นตอของประชาธิปไตยในอังกฤษ ก็มาจากการยึดอำนาจจากกษัตริย์เพื่อนำอำนาจมาให้
 ประชาชน และยังอธิบายเหมือนเป็นการแก้ต่างให้กับคณะรัฐประหารว่า การรัฐประหารครั้งนี้ดู
 เหมือนเป็นการถอยหลังเข้าคลอง แต่ถ้าเป็นการทำเพื่อนำประเทศไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น ก็ถือว่าคุ้มค่า
 หัวหน้าคณะปฏิรูปฯ ควรให้ความสนใจกับประชาชนให้เข้าใจถึงเหตุผลมากที่สุด รวมทั้งกำหนด
 ทิศทางการปฏิรูปการเมืองโดยเร็ว เพื่อนำสู่การร่างรัฐธรรมนูญ

มีการชื่นชมการรัฐประหาร ว่าเป็นสิ่งที่คณะรัฐประหารทำได้ดีแล้ว โดยทวิ
 เกียรติ ประเสริฐเจริญสุข (2549 : 11) กล่าวว่า มีโอกาสได้หารือกับพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน
 ประธาน คมช. ก่อนรัฐธรรมนูญชั่วคราวประกาศใช้ ว่า ทำได้ที่ยึดอำนาจได้ แต่ยังไม่มีการทำอะไรได้
 ถึงตอนจบ เพราะที่ผ่านมาช่วงแรกถูกมองว่าเป็นเรื่องดี แต่ในที่สุดก็กลายเป็นผู้ร้าย ดังนั้นถ้าจะ
 เป็นวีรบุรุษได้จริงต้องทำตามสิ่งที่คณะปฏิรูปการปกครองประกาศไว้

การเรียกร้องให้มีทำการรัฐประหารนั้นเกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องจากคนทุก
 กลุ่ม ในการศึกษาถึงการเรียกร้องของมหาชนให้มีการรัฐประหารนั้น ผู้ศึกษาได้แบ่งมหาชนออกเป็น
 2 กลุ่มหลัก ๆ ด้วยกัน คือ กลุ่มชนชั้นนำ และกลุ่มประชาชน

กลุ่มชนชั้นนำ เรียกได้ว่ามีบทบาทในการเป็นหน่วยสนับสนุนให้กอง
 กำลังที่มีความพร้อมในการรัฐประหารในครั้งนี้ เช่น สถาบันกษัตริย์ องคมนตรี ทหารในกองทัพ
 ข้าราชการพลเรือน ที่ให้การสนับสนุนรัฐประหาร และในการเรียกร้องให้มีการเคลื่อนไหวจากกลุ่ม
 เหล่านี้ กลไกที่จะใช้ได้ ก็คือทหาร ซึ่งกลุ่มทหารในกองทัพเอง ซึ่งก็พยายามที่จะวางแผนในการ
 รัฐประหารมาเป็นเวลาพอสมควร อย่างที่พลเอกสพรั่ง (2550 : 296) ได้พูดไว้ชัดเจนตามสไตล์
 ของท่านว่า

“เตรียมตัวตั้ง 8 เดือน คิดแล้วว่า บ้านเมืองไม่ไหว ต้องเอาแน่ ตัดสินใจแล้ว
 ต้องไปก่อนสิ้นกันยานี้ ถือเป็นปฏิรูปที่คลาสสิกที่สุด”

และพยายามที่จะเร่งให้มีการรัฐประหารให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อีกทั้ง
 ยังมีการตีความถึงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตรัส หรือ ให้พระบรมราชโองการต่าง ๆ
 โดยพยายามดึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมือง เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มที่จำเป็นที่จะต้อง
 ใช้เพื่อประโยชน์ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่นการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมี พระราช

ดำรง (ผ่านนายเป็ย มาลากุล ณ อยุธยา) ขึ้นชมหนังสือที่ชื่อว่า ปรากฎการณสนธิ จากเลื้อสี่ เหลือถึงฝ่าพันคอสีฟ้า โดยคำคุณ สิทธิสมาน ว่า

“เราอ่านแล้ว เราชอบมาก เขียนได้ดี เขียนได้ถูก เขียนได้ถูกต้อง” (คำคุณ

สิทธิสมาน, 2549 : 296-303) หรือ ไม่ว่าจะเป็น พระบรมราชาวาท ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคนดีให้ ปกครองบ้านเมือง ไม่ให้คนไม่ดีได้เข้ามามีอำนาจปกครองบ้านเมือง อาจจะทำให้เกิด ความ เดือดร้อนวุ่นวายได้ ซึ่งทำให้หลายฝ่ายตีความกันไปต่าง ๆ นานา ถึงพระบรมราชาวาทดังกล่าวว่า มีการฝากข้อความหรือส่งสัญญาณไปถึงกลุ่มบุคคลใดหรือเปล่า และในการที่จะเริ่มปฏิบัติยึด อำนาจนั้น การปลูกขั้ววิทยุทหารในกองทัพก็ใช้ความจริงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์สร้างความฮึก เข็มและสร้างกำลังใจแก่ทหาร

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกจับตามองว่า อยู่เบื้องหลังการทำ รัฐประหารครั้งนี้อย่างชัดเจนที่สุด เพราะท่านถูกกล่าวหาหาพาดพิง ถูกลากเข้าไปยุ่งเกี่ยวทาง การเมืองมากที่สุด และมีข่าวสะพัดว่า พลเอกเปรมโดยส่วนตัวของท่าน ก็ไม่ได้ขึ้นขอบพันตำรวจ โททักซิณอยู่แล้ว ทั้งนับวันยิ่งเพิ่มทวี จนมีคำกล่าวที่หลุดออกจากปากเมื่อพบหน้าบรรดาอาจารย์ จุฬายาที่เข้าพบว่า

“ผมไม่ได้เกลียดเขานะ แต่ว่าเขาไม่เหมาะ ” ซึ่งคำพูดแบบนี้ ดีความอย่าง ง่ายก็แปลว่า ไม่ชอบเป็นอย่างมากนั่นเอง (วาสนา นาน่วม, 2553 : 182)

ความตึงเครียดระหว่างบุคคลเริ่มต้นขึ้นเมื่อ ทักซิณได้มีการโจมตีตอบโต้ เครื่องข่ายข้าราชการบริหารด้วยตนเองอย่างเปิดเผย นอกจากเขียนจดหมายส่วนตัว กล่าวโทษฟ้องร้อง ไปถึงประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช (George W. Bush) แห่งสหรัฐอเมริกาแล้ว เขาก็กล่าวหา โดยไม่ระบุนาม ต่อหน้าที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการระดับสูงทุกกระทรวง ทบวง กรมกว่า 500 คน ที่ทำเนียบรัฐบาลเมื่อปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549 ถึง “บุคคลซึ่งดูเหมือนมีบารมีนอก รัฐธรรมนูญ” ว่าเข้ามาสั่งการวุ่นวายการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งที่ไม่มีอำนาจหน้าที่เพื่อบ่อน ทำลายรัฐบาล อันนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในสื่อมวลชน ว่า “บุคคล” ดังกล่าวนั้น หมายถึงใคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี

รายงานข่าวว่า ประมาณหนึ่งเดือนให้หลัง ทักษิณได้ขอนัดรับประทานดินเนอร์หูลามสองต่อสองกับอดีตนายกขบวรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยที่ร้านซึ่งหูลามเพื่อหาช่องทางสมานฉันท์ทางการเมืองในโอกาสนั้น บรรหารได้ซักถาม พ.ต.ท. ทักษิณว่า "บุคคล" ที่เขาคือใคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 พ.ต.ท. ทักษิณปฏิเสธว่ามีได้หมายถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ครั้งบรรหารถามใหม่ว่าป่าเปรมหรือเปล่า เขากลับเงิบเฉย (ชาลีนี้ จงจิตร, 2549 : 11)

ครึ่งเดือนต่อมา วันที่ 14 กรกฎาคม ศกเดียวกัน พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ในเครื่องแบบนายพลทหารม้าสวมหมวกเบเรต์ดำ ก็ได้นำคณะอดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนสนิทได้บังคับบัญชา อาทิ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นต้น ไปบรรยายพิเศษแก่นักเรียนนายร้อยชั้นปีที่ 1-4 และข้าราชการ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ณ หอประชุม ร.ร.จปร. ตำบลพรหมมณี อ.เมือง จ.นครนายก ในโอกาสนั้น พลเอกเปรม ได้เปรียบเทียบทหารอาชีพกับม้าแข่งไว้อย่างเจ็บคมจนเป็นที่กล่าวถึงโดยเปรียบรัฐบาลเป็นเหมือนกับจ็อกกี้ คือเข้ามาดูแลทหาร แต่ไม่ใช่เจ้าของทหาร เจ้าของทหารคือชาติและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาลเข้ามาดูแลกำหนดใช้พวกเราตามที่ประกาศนโยบายไว้ต่อรัฐสภา เด็กขี่ม้าบางคนก็ขี่ดีขี่เก่ง บางคนก็ขี่ไม่ดีขี่ไม่เก่ง รัฐบาลก็เหมือนกัน รัฐบาลบางรัฐบาลก็ทำงานดีทำงานเก่ง บางรัฐบาลก็ทำงานไม่ดีหรือไม่เก่ง

ต่อมาวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 พลเรือเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในเครื่องแบบนายพลทหารเรือ ก็ได้ไปบรรยายพิเศษหัวข้อ "การเสริมสร้างการเป็นผู้นำ ด้วยหลักคุณธรรม ความพอเพียงและความเสียสละ" ให้แก่นักเรียนนายเรือ ณ โรงเรียนนายเรือ จ.สมุทรปราการ โดยกล่าวสรุปเรื่องคนดี/คนไม่ดีในแง่คุณธรรมจริยธรรมว่า คนดีนั้นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม คนไม่ดีไม่มี และจะทำให้คนดี จะต้องทำให้เขามีคุณธรรมและจริยธรรม คนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น ๆ ไม่ว่าจะโดยเป็นข้าราชการ เป็นอะไรก็ตาม และก็เป็นผู้บังคับบัญชาคนเป็นผู้กำหนดแนวทาง ให้กับหน่วยนั้นองค์กรนั้น ถ้าไม่มีคุณธรรมและจริยธรรม ทุกอย่างก็ล้มเหลวหมด จะมีการโกง การกิน การเห็นแก่พรรคพวก การเห็นแก่ญาติพี่น้อง การเห็นแก่ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะว่าเราไม่มีคุณธรรมและไม่มีจริยธรรม

สุดท้ายวันที่ 31 สิงหาคม ศกเดียวกัน พลอากาศเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในเครื่องบินนายพลทหารอากาศ ได้ไปบรรยายพิเศษเรื่อง "ตามรอยพระยุคลบาท กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของทหารอาชีพ" ที่อาคารรณนภากาศ โรงเรียนนายเรืออากาศ เขตสายไหม กรุงเทพฯ ได้กล่าวบางตอนเกี่ยวกับคนไม่ดีแต่มีเงินซึ่งจะถูกพระสยามเทวาธิราช สาปแช่งโดยสรุปว่า เราต้องส่งเสริมคนดี และ รังเกียจคนไม่ดีการส่งเสริมคนดี อาจทำได้ง่ายกว่าการรังเกียจคนไม่ดี เพราะวัฒนธรรมไทย อาจเป็นอุปสรรคต่อการรังเกียจคนไม่ดี เรามักจะนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ คนมีเงิน ในส่วนของผู้หลักผู้ใหญ่น่าจะพอยอมรับได้ว่าเป็นผู้ใหญ่ก็ยกมือไหว้ แต่คนมีเงินจะต้องดูให้ดีกว่าเขามีเงินมาได้อย่างไร มาด้วยความซื่อสัตย์สุจริตหรือไม่ หรือว่ามาด้วยการฉ้อราษฎร์บังหลวง

"ชาติ บ้านเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ใครก็ตามแม้เพียงแต่คิดจะยึดถือเป็นของตนเอง หรือของพรรคพวกของตนเอง เพื่อประโยชน์อันไม่ชอบธรรมต่อตนเอง หรือต่อพรรคพวกของตนเอง จะพบกับความหายนะในที่สุด พระสยามเทวาธิราชจะปกป้องคุ้มครองคนดีของชาติ บ้านเมืองเสมอ และจะสาปแช่งคนไม่ดีให้มีอันต้องตกทุกข์ได้ยาก แสนสาหัสตลอดชีวิต ผมเชื่อในสิ่งเหล่านี้ ผมเชื่อว่าชาติบ้านเมืองเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผมเชื่อว่าพระสยามเทวาธิราชมีความศักดิ์สิทธิ์ มีบารมีจริง ๆ ที่จะคุ้มครองคนดีและสาปแช่งคนไม่ดี." (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 80 - 83)

บทบาทของพลเอกเปรมแสดงออกอย่างชัดเจนถึงการไม่พอใจในการถูกพาดพิง และการถูกโจมตีอย่างรุนแรงจากผู้นำรัฐบาล และแสดงออกในการให้เลิกข้างหรือแบ่งข้างอย่างชัดเจน กระทั่งมีนักวิชาการชี้ให้เห็นสังคมจับตามองการแสดงออกของพลเอกเปรม นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

สมเกียรติ พงศ์ไพบูลย์ (2549 : 2) ให้จับตา กลุ่ม royalist และกลุ่ม privy councilor ซึ่งริยุทธ บุญมี เรียกว่า กลไกชี้แนะเพื่อแก้ปัญหา (Steering Mechanism) หรือสนธิ ล้มทองกุล เรียกว่า การถวายนครพระราชอำนาจ โดยเสนอให้เชิญพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีมาเป็นเสาหลักทางจริยธรรมของสังคม ปราบกฏว่าเหล่าทหารหาญของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทยอยกันลุกขึ้นมาขานรับ ตอบแทนบุญคุณแผ่นดินโดยต่อแถว

ตบเท้า ถอยห่างออกจากคนที่ไม่ดี แต่เขามีสตางค์ มีเงิน อย่างคึกคักพร้อมเพรียง ไม่ว่าจะเป็นพลโทสพรั่ง กัลยาณมิตร แม่ทัพกองทัพภาคที่สาม พลเรือเอกบรรณวิทย์ เก่งเรียน รองปลัดกระทรวงกลาโหม 4 นายพลจาก 3 เหล่าทัพสังกัดสำนักงานรองปลัดกระทรวงกลาโหม ,และพลเอกมนตรีสุภาพร จเรทหารทั่วไป ต่างพากันประณามการเมืองที่เข้าก้าวก่ายแทรกแซงกองทัพ ปฏิญาณจะปกป้องชาติ และราชบัลลังก์ด้วยชีวิต และเข้าชื่อกันส่งหนังสือร้องเรียนการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารอย่างไม่เป็นธรรมถึงประธานองคมนตรี เป็นต้น (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 84)

มีนักวิชาการท่านหนึ่งออกให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องของการเขียน

รัฐธรรมนูญใหม่ โดยให้กษัตริย์และขุนนาง เป็นผู้มีอำนาจในการชี้นำความคิดของประชาชน อมรจันทรสมบูรณ (2550 : 302) ได้เสนอให้มีการอาศัยพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ (องค์ปัจจุบัน) ที่เป็น Statesman ตั้งคนกลางขึ้นมา 7 คน เพื่อเป็นคณะกรรมการพิเศษกว้างรัฐธรรมนูญ อมรเชื่อว่ากระบวนการร่างตั้งแต่ต้นจนจบอาศัยเวลาประมาณ 1 ปี 6 เดือน เมื่อร่างเรียบร้อยแล้ว ประชาชนจะเป็นผู้โหวตว่าจะเอาหรือไม่เอา อมรวិเคราะห์ว่าจากผู้มีสิทธิทางการเมือง 30 ล้านคน มีเพียง 1 ล้านคนเท่านั้นที่เข้าใจรัฐธรรมนูญ ส่วนหนึ่งจะโหวตเอาหรือไม่เอารัฐธรรมนูญเพราะผ่านการวิเคราะห์แล้ว แต่ส่วนใหญ่เชื่อว่าจะโหวตตามพระราชวินิจฉัยของ Statesman จากนั้นก็ยุบสภา เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ ที่ต้องทำแบบนี้เพราะเราจะปฏิรูปการเมืองไม่ได้หากให้กลุ่มผลประโยชน์เข้ามาบีบคั้นและเชื่อว่าพระมหากษัตริย์ทรงมีพระอัจฉริยะ ทรงครองราชย์มานาน ต้องอาศัยพระบารมีให้ช่วยคนไทย เพราะไม่เชื่อนักการเมืองที่บอกว่าพระมหากษัตริย์ทรงเห็นการเมืองจึงใช้อำนาจแทน แต่เราสามารถให้พระมหากษัตริย์ ทรงถวายคำแนะนำที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ จะเห็นได้ว่าแนวคิดของอมร จันทรสมบูรณ นั้นมิใช่อะไรใหม่ของการเปิดทางให้แก่การเมืองของระบอบ อภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ที่ประชาชนมีส่วนร่วมเพียงแค่ตัวประกอบแนวคิดดังกล่าวให้ถูกวิพากษ์ไว้แล้วว่าเป็นแนวคิดที่ไม่เห็นหัวประชาชนกลายเป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางในสังคมที่เรียกที่ตัวเองว่าประชาธิปไตย และช่วงที่พันตำรวจโททักษิณมีอำนาจอยู่ได้แค่ 2-3 ปี ซึ่งถือว่าเป็นช่วงเวลาที่มีการเมืองไทยได้มีความเปลี่ยนแปลงไปในหลาย ๆ ด้าน เคยมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางคนถึงกับหลุดปากว่า อย่างทักษิณถ้าจะเอาลงต้องปฏิวัติอย่างเดียวเท่านั้น บางคนบอกว่านายฯ

ทักษิณ จะต้องโดนปฏิวัติ โดยที่มีสาเหตุที่หลากหลายจนบางครั้งคนพูดเองก็ไม่สามารถสาเหตุที่นำมาชี้แจงได้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีแนวคิดเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีสถานการณ์อะไรที่ตึงเครียดในทางการเมืองมากเท่าใดนัก อาจจะด้วยความที่พันตำรวจโททักษิณ เคยเป็นอดีตนายตำรวจมาก่อน เมื่อมาเป็นนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ จึงถูกจับตามองว่า จะทำให้ตำรวจยิ่งใหญ่ขึ้นมา ตั้งเป้าที่จะควบคุมกำลังทหารไม่ให้กลับมามีอำนาจได้อีก นั่นหมายถึงความหวังในการที่กลุ่มทหารจะทำการปฏิวัติก็อาจจะไม่มีความสามารถที่จะทำได้

แต่การจะให้คนกลุ่มนี้มายอมรับว่าเป็นคนเรียกร้องให้เกิดการรัฐประหาร โดยเปิดเผยก็อาจจะรู้สึกเขิน ๆ อยู่บ้าง ผู้นำการรัฐประหารอาจจะต้องมีการออกมาปกป้องเรื่องของ การสนับสนุนจากคนกลุ่มนี้เช่นว่า

“ไม่ได้เชิญ เขามาเอง ก็มาให้กำลังใจ อย่าเรียกว่าเป็นแนวร่วมเลยนะ แต่มาให้กำลังใจ ส่วนใหญ่ก็เป็นทหารเก่า ๆ ที่เคยบอกเราก่อนหน้านี้ว่า เอาชะทีเถอะไว้ยี้ ก็เหมือนประชาชนทั่วไป ทหารที่เกษียณไปแล้วก็เป็นประชาชนทั่วไป” (วาสนา นาน่วม, 2553 : 48 - 49)

การที่คนกลุ่มชนชั้นนำได้สนับสนุนให้ผู้นำรัฐประหารเข้ายึดอำนาจ เป็นเพราะเห็นว่าคณะรัฐประหารที่กำลังจะรวมตัวกันนั้น มีกำลังและความแข็งแกร่งมากพอ อีกทั้งในตัวผู้นำเองยังแสดงให้เห็นถึงการมีความรู้ความสามารถที่โดดเด่นเพียงพอที่จะปกป้องชนชั้นนำให้พ้นจากการถูกคุกคามโดยฝ่ายตรงข้ามคือ ระบอบทักษิณนั้น และดำรงสถานภาพทางการเมืองต่อไปภายใต้ระบอบการเมืองที่มีพวกเขาเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมาได้ ซึ่งมาคิดเอาเวลลือกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“รัฐโดยเจ้าผู้ปกครองนั้นจัดตั้งขึ้น ไม่โดยประชาชน ก็โดยชนชั้นสูง สุดแต่ว่าพรรคใดพรรคหนึ่งเหล่านี้จะมีโอกาส เพราะชนชั้นสูงนั้น เมื่อพวกเขาเห็นว่าพวกเขาไม่สามารถจะต้านทานประชาชนได้ ก็จะเริ่มฟังชื่อเสียงของคนใดคนหนึ่งในกลุ่มพวกเขา และยกเขาค้นนั้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง เพื่อว่าโดยอาศัยร่มเงาของคนนั้น พวกเขาจะได้มีทางออกสำหรับความอยากของพวกเขา” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 178)

ประชาชน ในส่วนของประชาชนนั้น กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เป็นกลุ่มขับเคลื่อนหลัก มีพลังมวลชนในปริมาณที่สูง และเป็นมวลชนซึ่งได้รับการ

สนับสนุนจากชนชั้นนำ และชนชั้นกลางเป็นอย่างดีในเบื้องต้น ซึ่งในช่วงแรกนั้นไม่ได้เปิดตัวในการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ เพราะเงื่อนไขทางการเมือง เช่นนายสนธิ ลิ้มทองกุลได้เคยแฉถึงบทบาทของพลเอกสุรยุทธ์ ในช่วงที่เข้ามา เป็นผู้นำการชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยเฉพาะการโทรศัพท์พูดคุยให้กำลังใจนายสนธิอันนำมาซึ่งวาตะเด็ตของนายสนธิที่ว่า “ไม่มีเรา ก็ไม่มีเขา ” ที่ตีความได้ว่า ถ้าไม่มีกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เคลื่อนไหวขับไล่พันตำรวจโททักษิณ สร้างเงื่อนไขให้ทหารปฏิวัติ ก็คงไม่มี คปค. ไม่มี คมช. หรือ นายกรัฐมนตรีที่ชื่อพลเอกสุรยุทธ์ นั่นเอง

พลเอกสนธิก็พยายามที่จะพูดถึง สิ่งที่ทำให้ตนเองได้ตัดสินใจเข้ายึดอำนาจนั้น เป็นเพราะเสียงของประชาชน แต่ถ้าลำพังเพียงแค่การบ่นของพ่อค้าแม่ค้าตามท้องตลาดทำนองว่า เมื่อไหร่ทหารจะออกมาจัดการแก้ไข ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในบ้านเมืองจะได้กลับสู่ความสงบเสียที เชื่อเหลือเกินว่าคงไม่มีทหารคนไหนในศตวรรษที่ 21 บ้าถึงขนาดกล้าขนรถถังออกมารัฐประหารเป็นแน่ ดังนั้นคำกล่าวของ พล.อ. สนธิ บุญยรัตกลิน ที่ว่าถ้าไม่มีการเรียกร้องของประชาชนส่วนหนึ่ง ทหารคงไม่กล้าที่จะออกมารัฐประหาร และประชาชน ที่หัวหน้าคณะรัฐประหารหมายถึงคงเป็นใครไม่ได้นอกจากองค์กรที่ชื่อว่า “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย”

มีบุคคลหลายท่านที่เข้าร่วมเป็นเครือข่ายกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย และมีการพยายามที่จะป่าวประกาศเชิญชวนทหารให้ออกมาทำรัฐประหาร เช่น “ขณะนี้เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าประชาชนทั้งประเทศไม่ต้องการให้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศอีกต่อไป จึงขอเรียกร้องให้ข้าราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกหมู่เหล่า เพื่อรักษาสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ออกมายืนเคียงข้างประชาชนตั้งแต่นี้ ” ซึ่งเป็นเจตนาของสนธิ ลิ้มทองกุล ถึง พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก (ธนาพล อิวสกุล, 2550 : 308)

“ถึงเวลาที่ต้องติดตามดาบปลายปืน เราไม่มีวันขี้อายเสียค่ายอีกต่อไป ไม่มีเวลาขี้อายเสียค่ายแล้ว...ผมอยากให้ประชาชนเลิกข้าง...ระหว่างระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข กับระบอบทักษิณที่มีพระมหากษัตริย์เป็นเพียงสัญลักษณ์ ทหารอยู่ไหน พูดแค่นี้ก็เอามันไปยิงเป้าได้แล้ว” (ธนาพล อิวสกุล, 2550 : 294)

ซึ่งร่งนำในการเคลื่อนไหวของสนธิ คือ การต่อสู้กับความเลวร้ายของ
ทักษิณ ซึ่งไม่อาจจะใช้อำนาจในระบบการเมืองที่ทักษิณควบคุมไว้หมดแล้วได้ ดังนั้นจึงไม่แปลก
ที่เริ่มต้นของสนธิคือการฟังพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และกลไกเดียวที่จะกระทำ
นั้นได้ก็คือกำลังของทหารนั่นเอง

พลตรีจำลอง ศรีเมือง หนึ่งในเครือข่ายของพันธมิตรได้ออกมาพูดถึง การที่
ตนได้มีเครือข่ายกับฝ่ายทหาร และได้มีติดต่อพูดคุยกับกลุ่มนายทหารว่า ได้รับการเชิญชวนจาก
ทหารให้ลงมือกระทำการอะไรสักอย่างหนึ่ง

ท่ามกลางความแคลงแคลงสงสัยของหลายฝ่ายว่าข้อเสนอของพันธมิตรฯ
จะเป็นการนำเอาสถาบันกษัตริย์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองหรือไม่ สุริยะใส กตะศิลา กลับไม่
ปฏิเสธและเลี่ยงไปว่า ถ้าจะมีก็ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะก่อนหน้านี้แนวทางดังกล่าวก็เป็นข้อเสนอ
ของนักวิชาการหลายคน รวมถึงสภาการหนังสือพิมพ์และสภานายความเป็นข้อเสนอที่มีเข้า
ตลอดในช่วงเดือน 2 เดือนที่ผ่านมา (ธนาพล อิวสกุล, 2550 : 301-306)
รวมไปถึงนักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่อยู่ในองค์กรเครือข่ายกลุ่ม
พันธมิตร อาจารย์สมเกียรติ พงศ์ไพบูลย์ ได้เขียนลงคอลัมน์คลื่นสังคม ในนิตยสารเนชั่นสุด
สัปดาห์ความว่า

“หากตุลาการวิวัฒน์เอาไม่อยู่ คงเหลือเพียงสิ่งเดียวเท่านั้นที่จะจัดการได้
คือกองทัพวิวัฒน์... (หรืออีกนัยหนึ่ง) การวิวัฒน์สังคมโดยกองทัพ...ให้ทหารโค่นล้มระบอบ
เผด็จการพลเรือนเพื่อคืนประชาธิปไตยให้กับประชาชนโดยปราศจากการนองเลือด...” (สมเกียรติ
พงศ์ไพบูลย์, 2549 : 26 – 27, อ้างถึงใน เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 87)

และอาจจะเรียกได้ว่าพันธมิตรเป็นผู้ออกบัตรเชิญการรัฐประหารในครั้งนี้
เลยทีเดียว ดังคำกล่าวของ สมบัติ บุญงามอนงค์ (อ้างถึงใน ธนาพล อิวสกุล, 2550 : 321) ว่ามัน
ไม่ใช่เรื่องลดความขัดแย้งเพราะแผนนี้เกิดก่อน 7 เดือน ไม่ใช่แผนลดการปะทะ มันไม่ใช่เกิดวิกฤติ
ทหารจึงออกมา แต่หากว่ามันเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมเข้าสู่วิกฤติ แล้วเป็นใบเบิกทางให้ทหารออกมา
ดังนั้นใครก็แล้วแต่ที่ไปทำบัตรเชิญ เขียนบัตรเชิญก็เหมือนคุณสุจินดาที่บอกว่าจดหมายฉบับที่
ล้าน พล.อ.สนธิก็บอกว่ามีจดหมายเต็มลิ้นชัก บัตรเชิญดังกล่าวเป็นสิ่งที่สำคัญในการรัฐประหาร

แต่เชื่อว่าการเรียกร้องของพันธมิตรจะไม่เป็นผล เพราะทางผู้นำการรัฐประหารก็ให้ความสำคัญกับกลุ่มพันธมิตรอยู่ไม่น้อย เห็นได้จากการดูแลเอาใจใส่ หรือตอบแทนบุญคุณกันหลังจากที่ยึดอำนาจมาได้เรียบร้อยแล้ว และมีข่าวการที่กลุ่มพันธมิตรไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ จึงต้องมีการมาปรับความเข้าใจกัน

ธนาพล อิวสกุล (2550 : 320) ได้เล่าบรรยายภาควิชาว่า แกนนำคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย (ครป.) นำโดย พิภพ ธงไชย และคณะได้รับคำเชิญจาก พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน และพล.อ.สพรั่ง กัลยาณมิตร คณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ มาพบปะทำความเข้าใจและปรึกษาหารือสถานการณ์การเมืองไทย ที่คณะรัฐประหารต้องตกมาเป็นฝ่าย “ตั้งรับ” และได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมอย่างหนักและต่อเนื่อง โดยมีที่ท่าว่าจะขยายวงออกไปทั้งในและต่างประเทศ ผลการพูดคุยกันครั้งนี้ได้รับยืนยันจากประธาน คมช. ว่า เขาจะจัดการกับทักษิณและระบอบทักษิณแน่นอน ไม่ต้องสงสัย และว่าพวกเขา (กลุ่มรัฐประหาร) ได้เตรียมการก่อรัฐประหารและทำลายความมั่นคงของระบอบทักษิณมานานแล้ว ดังนั้น จึงได้มีการ ขอความเข้าใจและเห็นใจจากองค์กรประชาธิปไตยและกลุ่มพันธมิตรด้วย

และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเมือง หรือผู้ติดตามการเมืองมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน คงไม่มีใครคาดคิดว่าจะมีการรัฐประหารเกิดขึ้นอีกด้วยปัจจัยหนึ่งคือบทบาทของทหารซึ่งทหารยุคนี้มีความเป็น “ทหารอาชีพ” มากขึ้น ซึ่งแตกต่างจาก “ทหารการเมือง” ที่สังคมพิพากษาว่าควรจะต้องหมดบทบาทตั้งแต่หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 และตลอดระยะเวลาที่ 15 ปีที่ผ่านมาทหารมิได้เป็นปัจจัยกำหนดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกต่อไป รูปธรรมที่ชัดเจนที่สุดคือ ถ้าจะถามความรู้ทั่วไปทางการเมืองระหว่างรายชื่อหัวหน้ากลุ่มการเมือง กับรายชื่อ ผบ.สูงสุด ผบ.3 เหล่าทัพ หรือ “5 เสือ ทบ.” ที่หมุนเวียนกันในแต่ละปี เชื่อว่าคนทั่วไปจะรู้จักชื่อนักการเมืองมากกว่า ส่วนในงานวิชาการว่าด้วยทหารนั้นก็แทบจะไม่ใช่ประเด็นศึกษาที่น่าตื่นเต้นอีกต่อไป

การเรียกร้องของประชาชนเป็นสิ่งที่ทำให้พลเอกสนธิทนไม่ได้ ที่จะไม่เคลื่อนกำลังมาทำการรัฐประหาร แม้ว่าก่อนที่การรัฐประหารจะเกิดขึ้น อาจจะเป็นแค่เสียงบ่น ๆ จากบรรดาเหล่าแม่ค้าปากตลาดเท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจะหาความชอบธรรมได้ยาก หากจะเคลื่อนรถถังเพื่อเข้ามายึดอำนาจ แต่เมื่อมีเสียงของประชาชนที่มากขึ้นและเป็นระบบขึ้นเรื่อย ๆ ก็

ส่งผลให้สถานการณ์เริ่มสูงงอมมากขึ้นทุกที และเมื่อการรัฐประหารเสร็จสิ้นเรียบร้อยก็มีเสียงชื่นชมตามมาในภายหลัง ซึ่งเป็นสิ่งยืนยันถึงความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี จึงทำให้คณะรัฐประหารใช้บรรยากาศแห่งการยินดีของประชาชน เป็นเครื่องมือเรียกร้องความชอบธรรมในการรัฐประหารครั้งนี้

“เรานำไปสู่รูปแบบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ของเรา อย่างนี้ไม่ใช่ปฏิวัติ ไม่ใช่ลักษณะอย่างนี้ ปฏิวัติที่เห็นที่ประชาชนให้ความร่วมมือ มีข้าราชการเห็นด้วยยินดียินยอม ถือว่าเป็นการได้ชัยชนะมาโดยไม่ต้องรบ ไม่ต้องใช้อาวุธด้วยซ้ำ เป็นชัยชนะที่เราได้รับการสนับสนุนจากประชาชน” พลเอกสนธิกล่าว (วาสนา นาน่วม , 2553 : 80-82) ซึ่งมาคิอาเวลลีได้กล่าวในเรื่องของการขึ้นสู่อำนาจโดยการสนับสนุนของประชาชนว่า

“ประชาชนก็เช่นเดียวกัน เมื่อพวกเขาเห็นว่าพวกเขาไม่สามารถจะต้านทานชนชั้นสูงได้ ก็จะมีชื่อเสียงของคน ๆ เดียว และยกเขาคนนั้นเป็นเจ้าผู้ปกครอง เพื่อว่าเขาคนนั้นจะได้ใช้สิทธิอำนาจของตนพิทักษ์รักษาพวกเขา” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 178)

4.1.5 ในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหาร คณะรัฐประหารได้แสดงบทบาททางการเมืองที่เต็มไปด้วยความรุนแรง ความหวาดระแวง ได้อย่างเหมาะสมกับความจำเป็น อันเป็นคุณธรรม (Virtu) ที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองตามแบบของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

คณะรัฐประหารได้ใช้คุณธรรมตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“เจ้าผู้ปกครองจึงไม่ควรที่จะเป็นกังวลกับชื่อเสียงในทางที่ไม่ดีว่าเป็นคนทารุณโหดร้าย ในส่วนที่เกี่ยวกับการทำให้ข้าแผ่นดินของเขามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมี ความจงรักภักดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 239)

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น คณะรัฐประหารได้แสดงบทบาททางการเมืองในด้านการกำจัดศัตรูทางการเมืองที่อาจจะมีผลต่อสถานภาพของตนด้วยการใช้คุณธรรม (Virtu) ในรูปแบบของการใช้ความทารุณโหดร้ายให้ได้ผลดี โดยเฉพาะการข่มขวัญฝ่ายตรงข้ามทาง

การเมืองโดยใช้วิธีการออกประกาศให้มารายงานตัว หรือโทรศัพท์สายตรงไปเชิญเป็นการส่วนตัว เพื่อต้องการให้หยุดการเคลื่อนไหว หรือกระทำการใด ๆ ซึ่งอาจจะเป็นผลทำให้เกิดการปะทะกัน ระหว่างฝ่ายรัฐประหารกับฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร ซึ่งกำลังหลักของฝ่ายต่อต้านก็คือรัฐบาล นั่นเอง

วิธีการกำจัดศัตรู หรือหยุดการเคลื่อนไหวของฝ่ายต่อต้านการรัฐประหาร

คณะรัฐประหารได้มีการปฏิบัติต่อกลุ่มต่อต้านด้วยความรุนแรงที่แตกต่างกัน ตามความจำเป็น และความเหมาะสม เพื่อให้ไม่ให้อีกมองว่า คณะรัฐประหารใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ อาจจะทำให้ ส่งผลถึงภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของฝ่ายรัฐประหารเอง ทำให้ความชื่นชมจากประชาชนที่มีอยู่อย่างมาก ในขณะนั้น ลดน้อยลงก็เป็นได้

ระดับของความรุนแรงนั้น ผู้เขียนได้จำแนกเป็นระดับดังต่อไปนี้คือ

ความรุนแรงน้อยที่สุด คือ การแจ้งไปยังฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลหรือฝ่าย

ต่อต้านการรัฐประหารโดยการโทรศัพท์ หรือให้คนไปบอก ให้อยู่ในที่ตั้งโดยความสงบ ปราศจาก

การเคลื่อนไหวกำลังออกมาต่อต้านการยึดอำนาจในครั้งนี้ โดยที่คณะรัฐประหารไม่ได้ใช้ความรุนแรง

ในการปฏิบัติแม้แต่น้อย เช่น ตอนที่หัวหน้าคณะปฏิวัติได้โทรศัพท์สายตรงไปยังพล.ต.อ.โกวิท

วัฒนะ ผู้บังคับบัญชาสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นเตรียมทหารของพลเอกสนธิว่า

ขอให้อยู่เฉย ๆ รวมไปถึงการให้ความเคารพกับทหารรุ่นพี่ เช่น พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ

อยุธยา รัฐมนตรีกลาโหมในขณะนั้น โดยการเพียงแค่ขอให้อยู่เฉย ๆ เช่นเดียวกัน

ความรุนแรงระดับปานกลาง คือ การแจ้งไปยังฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล

หรือฝ่ายต่อต้านการรัฐประหารโดยการโทรศัพท์ หรือให้คนไปบอก ให้อยู่ในที่ตั้งโดยความสงบ

ปราศจากการเคลื่อนไหวกำลังออกมาต่อต้านการยึดอำนาจ และต้องมารายงานตัวกับคณะ

รัฐประหารด้วย ซึ่งเป็นการควบคุมอีกระดับหนึ่ง เพื่อความแน่ชัดว่าจะไม่มีการเคลื่อนไหวกำลังใต้ดิน

อย่างแน่นอน แม้ว่ากองทัพอากาศได้พยายามที่จะเคลื่อนไหวกำลังในการต่อต้านการรัฐประหาร ซึ่งมี

อดีตผู้บังคับบัญชาทหารอากาศ คือ พล.อ.อ.คงศักดิ์ วันทนา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง

มหาดไทยในรัฐบาลทักษิณ เป็นศูนย์กลางของการเคลื่อนไหว แต่เมื่อยึดอำนาจเสร็จสิ้นลง ด้วย

สายสัมพันธ์พี่น้องทหาร พล.อ.อ.คงศักดิ์ ก็อยู่รอดปลอดภัย ฝ่ายปฏิวัติไม่ได้มีการควบคุมตัว แต่

ขอให้พล.อ.อ.คงศักดิ์ อยู่ในบ้านรับรองกองทัพอากาศของเขาในระยะแรก ๆ เท่านั้น (วาสนา นาน่วม, 2553 : 108)

ความรุนแรงระดับสูง คือ การที่มีกำลังทหารพร้อมอาวุธครบมือ บุกเข้าค้นบ้านผู้ที่เป็นบุคคลสำคัญในรัฐบาลทักษิณ และจับตัวมาคุมขังไว้ พร้อมทั้งข่มขู่รวมไปถึงการใช้ความรุนแรงกระทำต่อบุคคลผู้ซึ่งคณะรัฐประหารเห็นว่าเป็นกำลังสำคัญให้กับกลุ่มอำนาจเก่า เช่น การที่นายเนวิน ชิดชอบได้ออกมาเล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบจากการใช้ความรุนแรงของคณะรัฐประหารในการเข้าควบคุมตัว ทั้ง ๆ ที่นายเนวินไม่ได้มีการต่อสู้หรือขัดขืนแต่อย่างใด การที่นายเนวินได้ออกมาพูดถึงเรื่องนี้ ได้ทำลายความไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อคณะรัฐประหารไปได้ไม่น้อย ซึ่งทำให้หัวหน้าคณะรัฐประหาร ต้องออกมาแก้ต่างในเรื่องนี้โดยระบุว่า เป็นการตีหน้าเศร้าเล่าความเท็จ อันเป็นกุศโลบายในการหาเสียงของนักการเมือง พร้อมมีการสั่งให้เปิดเผยข้อมูล อันเป็นตารางการดูแลนายเนวินในระหว่างการถูกควบคุมตัวโดยละเอียด

นอกจากนายเนวินแล้ว ผู้ที่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่คณะรัฐประหารได้กำหนดไว้ในการเข้าควบคุม เพื่อไม่ให้เกิดการเคลื่อนไหว ยังมีอีกเช่นนายยงยุทธ ตียะไพรัช รัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทางคณะรัฐประหารได้มีคำสั่งให้นายยงยุทธ มารายงานตัวภายในเที่ยงวันของวันที่ 21 กันยายน แต่ในวันที่ 20 กันยายน ทหารของกองทัพภาคที่ 3 ก็ค้นบ้านของนายยงยุทธที่เชียงราย โดยการจับคนที่เฝ้าบ้านด้วยการให้หมอบคว่าหน้าในบ้านอีกหลังหนึ่งของนายยงยุทธย่านรัชดาภิเษกที่มีกล้องวงจรปิด ที่ทหารหน่วยปฏิบัติการปฏิบัติการพิเศษของคณะปฏิวัติไปค้นบ้านนั้น มีกล้องวงจรปิดติดตั้งอยู่จึงทำให้เห็นภาพทหารไปบุกหรือค้น พังประตู เนื่องจากมีกุญแจล็อก

และบ้านนักการเมืองสำคัญก็ถูกทหารบุกตรวจค้น ทั้งบ้านของนางสุดา รัตน์ เกษราพันธุ์ และนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ แต่ก็ไม่เจอบุคคลดังกล่าว (วาสนา นาน่วม, 2553 : 265 - 269)

การใช้ความรุนแรงทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ ก็เป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยของการรัฐประหารและเพื่อไม่ให้กลุ่มต่อต้านได้มีการเคลื่อนไหวในทางอื่น ทำให้เป็นการยุติอำนาจของกลุ่มอำนาจเก่าไปได้ชั่วคราว และไม่เกิดความรุนแรงถึงขั้นใช้กำลังปะทะทำให้อาจจะ

เสียเลือดเนื้อ และที่สำคัญจะทำให้คณะรัฐประหารไม่ได้รับความชอบธรรมในการปฏิบัติการ (รัฐประหาร) ด้วยก็เป็นได้

สิ่งที่แสดงออกถึงคุณธรรมอย่างชัดเจนในเรื่องความจำเป็นในการความรุนแรงของคณะรัฐประหาร คือ คณะรัฐประหารไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับคนในครอบครัวของอดีตนายกฯ ทักษิณ เพราะเห็นว่าคนในครอบครัวของอดีตนายกฯ ทักษิณ ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการปฏิวัติแม้แต่น้อย จึงไม่ได้เข้าควบคุม เพื่อให้มารายงานตัวใด ๆ ทั้งสิ้น เพียงแต่ให้ทหารหน่วยข่าวสังเกตการณ์รอบ ๆ บ้านจันทร์ส่องหล้า ซึ่งเป็นบ้านพักที่ครอบครัวของอดีตนายกฯ ทักษิณพำนักอยู่ โดยที่พลเอกสนธิเข้าใจดีในฐานะที่มีครอบครัวที่ประกอบด้วยภรรยา และลูก เหมือนกับครอบครัวของอดีตนายกฯ ทักษิณ คณะรัฐประหารจึงปฏิบัติต่อครอบครัวของอดีตนายกฯ ทักษิณด้วยความเข้าใจอย่างคนหัวอกเดียวกัน เพราะพลเอกสนธิได้คำนึงถึงในกรณีที่หากการรัฐประหารผิดพลาดและตนต้องกลายเป็นกบฏ

“ขอแต่เพียงว่า ถ้าจะทำอะไรทำเราคนเดียว ครอบครัว ลูกเมียไม่เกี่ยว เพราะเขาไม่ได้รู้เรื่องด้วย เหมือนที่คณะปฏิรูปฯ ของเราไม่ได้ทำอะไรคุณหญิงพจมานและลูก ๆ เลย ยังปล่อยให้เดินทางไปไหนมาไหนเข้าออกได้ แต่ต้องตรวจสอบทุจริต ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย” และโดยมั่นใจว่าหากเกิดความผิดพลาดขึ้น ฝ่ายต่อต้านการรัฐประหารคงมีคุณธรรม เหมือนกับตน (วาสนา นาน่วม, 2553 : 76 - 77)

วิธีการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าเป็นการใช้ความทารุณโหดร้ายให้ได้ผลดีอันเป็นคุณธรรม (Virtu) อย่างหนึ่งของมาคิอาเวลลี แต่อย่างไรก็ตามการใช้ความทารุณโหดร้ายของคณะรัฐประหารในคราวนั้นก็เพียงความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวในการจัดการกับกลุ่มอำนาจเก่าเท่านั้น มิใช่การกระทำตามแบบวิธีการได้มาซึ่งอำนาจโดยอาชญากรรม เพราะในช่วงที่การรัฐประหารสิ้นสุดนั้น ไม่ปรากฏว่าคณะรัฐประหารได้กระทำในสิ่งที่เรียกว่าอาชญากรรม หรือใช้ความทารุณโหดร้าย เช่น การเช่นฆ่าผู้มีพระคุณหรือญาติสนิทตามแบบของ อกาธอคิลีส แห่งซิซิลี (Agathocles) ที่ก้าวขึ้นมาจากบุคคลธรรมดาและกลายเป็นกษัตริย์แห่งซีราคิวส์ และ โอลิเวอร์อตโต เอลเฟรดุชชี (Oliverotto Euffreducci) แห่งเฟอร์โม (Fermo) ที่ขึ้นสู่อำนาจด้วยการฆ่า จิโรวานนี โฟเกียโน ผู้เป็นลุงของตนเอง ซึ่งมาคิอาเวลลีได้ยกตัวอย่างมาแต่อย่างใด ตัวอย่างของการอหังการและโหดร้ายเป็นแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่เต็มไปด้วยความเลวร้ายและความชั่วช้า

ซึ่งจะทำให้ผู้ปกครองที่ใช้ความเลวร้ายต่าง ๆ เหล่านี้ไม่สามารถเป็นผู้ปกครองที่ดีสายตาและประชาชนได้ เพราะเขาจะต้องถูกประชาชนรังเกียจและต่อต้านอย่างในสิ่งที่พวกเขาได้ทำมันลงไปอย่างไรก็ตาม มาคิอาเวลลีเห็นว่าสิ่งเลวร้ายเหล่านี้จะให้ประโยชน์ต่อผู้ที่นำมาใช้ได้ ถ้าสิ่งนั้นเกิดมาจากความทารุณโหดร้ายที่ใช้อย่างดี (ความจำเป็น) คือ นำมาใช้ประกอบเฉพาะในช่วงของการขึ้นสู่อำนาจซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จำเป็นต้องใช้อย่างฉับพลัน เหมาะกับความจำเป็นที่จะต้องทำให้ตนเองมั่นคงและหลังจากนั้นแล้วก็ไม่นำมันกลับมาใช้อีก การใช้ความทารุณโหดร้ายอย่างดีนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้ปกครองที่แท้อย่างมหาศาลในการยึดอำนาจให้สำเร็จผลได้รวดเร็วและแน่นอนมากขึ้น

4.2 การเปรียบเทียบแบบวิธีการรักษาอำนาจ

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร และความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงการกระทำและความคิดในเรื่องแบบวิธีการรักษาอำนาจ พบว่ามีประเด็นลักษณะความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่สำคัญดังนี้

4.2.1 บทบาทในการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองของคณะรัฐประหาร เป็นการกระทำที่สามารถอธิบายได้ด้วยแบบวิธีการกำจัดเชื้อสายของเจ้าผู้ปกครองเดิม ของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

บทบาทในการกำจัดศัตรูทางการเมืองและการจัดการกับกลุ่มอำนาจเก่าของคณะรัฐประหารนั้น สามารถอธิบายเปรียบเทียบด้วยแบบวิธีการกวาดล้างโดยการทำให้พินาศไป และการคงรักษากลุ่มอำนาจเก่าไม่ให้นำกลับมาใช้อีก ตามความคิดของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“และใครที่ได้รัฐเหล่านี้มา และปรารถนาที่จะคงรักษาเอาไว้ ก็ควรจะมีข้อคำนึงอยู่สองประการ ประการหนึ่งคือว่า สายโลหิตของเจ้าผู้ปกครองเดิมจะต้องถูกกำจัด ” (สมบัติจันทร์วงศ์, 2552 : 111)

การกำจัดศัตรูทางการเมืองด้วยวิธีการที่รุนแรงเริ่มขึ้นหลังจากที่คณะรัฐประหารได้ยึดอำนาจอย่างสมบูรณ์ โดยใช้อำนาจของคณะปฏิรูปการปกครองฯ เป็นใบอนุญาติให้มีการกวาดล้างเกิดขึ้น เพราะในขณะนั้นคณะรัฐประหารมีความพร้อมทางด้านกองกำลังที่จะใช้รักษาอำนาจไม่ว่าจะด้วยวิธีก็ตาม ดังนั้นการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองจึงเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง ด้วยการใช้ประกาศคณะรัฐประหารเรียกบุคคลของกลุ่มอำนาจเก่าเข้ามารายงานตัว หรือติดต่อผู้เกี่ยวข้องกับอำนาจเก่าซึ่งอาจจะมีการเคลื่อนไหวต่อต้านการรัฐประหาร ให้อยู่ในความสงบเรียบร้อย ซึ่งดูเหมือนจะไม่มี ความรุนแรงอะไรมากนัก แต่มีบุคคลจำนวนหนึ่งที่ คณะรัฐประหารได้กระทำในสิ่งที่เรียกว่าความรุนแรง เช่น การกักขังนายเนวิน ชิดชอบ และนายยงยุทธ ดิยะไพรัช หรือการรื้อค้นบ้านนักการเมืองคนสำคัญที่ถูกทหารบุกตรวจค้น ทั้งบ้านของนางสุดาวรัตน์ เกตุราพันธ์ และนายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ (วาสนา นาน่วม, 2553 : 268-269) แม้จะไม่มี การเสียชีวิตเกิดขึ้น แต่การกระทำดังกล่าวก็ถือได้ว่าเป็นความรุนแรงต่อฝ่ายอำนาจเก่า หรือฝ่ายตรงข้ามของคณะรัฐประหารเช่นเดียวกัน ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นความต้องการของคณะรัฐประหารที่จะกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าที่ถือได้ว่าเป็นศัตรูกับคณะรัฐประหาร คือกลุ่มที่อยู่ภายใต้เครือข่ายของพ.ต.ท.ทักษิณ นอกจากนั้นยังได้สั่งให้ติดตามพฤติกรรมของบรรดาญาติพี่น้องของฝ่ายอำนาจเก่า เช่น ครอบครัวชินวัตรของพ.ต.ท.ทักษิณเอง รวมไปถึงครอบครัวดามาพงศ์ ซึ่งเป็นครอบครัวของคุณหญิงพจมาน ชินวัตร ภรรยาของพ.ต.ท.ทักษิณอีกด้วย ถ้าผู้ใดต้องสงสัยว่าจะเป็นอันตรายต่อคณะรัฐประหารในภายหลัง อาจจะต้องถูกจัดการอย่างเด็ดขาดเช่นกัน การกวาดล้างดังกล่าวมีผลทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่เหลือกำลังที่จะฟื้นตัวมาเป็นอันตรายต่อคณะรัฐประหารได้ในระยะเวลาอันสั้น แม้แต่พ.ต.ท.ทักษิณก็ยังออกประกาศข้ามประเทศว่าจะไม่มีเคลื่อนไหวทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งดูเหมือนไม่มีใครเชื่อคำประกาศดังกล่าว

นอกจากการกวาดล้างกลุ่มบรรดาเครือญาติของกลุ่มอำนาจเก่าดังกล่าวมาแล้ว คณะรัฐประหารยังมุ่งกวาดล้างบริวารทางการเมืองของพ.ต.ท.ทักษิณอีกด้วย โดยการแต่งตั้งคณะทำงานขึ้นมาเพื่อยุบพรรคไทยรักไทย ซึ่งเป็นที่มั่นสำคัญของพ.ต.ท.ทักษิณ และด้วยความเชื่อที่ว่าถ้ายุบพรรคไทยรักไทยได้ ระบอบทักษิณ หรือบริวารของพ.ต.ท.ทักษิณก็จะแตกกระเจิง การตัดสิทธิของกรรมการบริหารพรรค เป็นเวลา 5 ปี ของพรรคการเมืองที่ถูกยุบ ทำให้บริวารในกลุ่มอำนาจเก่าจะหมดพลังในการต่อสู้ทางการเมือง และพรรคประชาธิปไตยซึ่งเป็นคู่แข่ง

ในทางการเมืองของกลุ่มอำนาจเก่า ได้ดำเนินการให้มีการยุบพรรคโดย วันที่ 30 พฤษภาคม 2550 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคไทยรักไทย สืบเนื่องมาจากการตัดสินใจยุบสภาของ พ.ต.ท.ทักษิณ ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2549 และได้มีการกำหนดวันเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 2 เมษายน 2549 ซึ่งถัดจากวันยุบสภาเพียง 35 วันเท่านั้น ซึ่งเป็นเหตุให้พรรคร่วมฝ่ายค้านอย่าง พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน คว่ำบาตรการเลือกตั้งโดยไม่ส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง

ดังนั้นการเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 จึงมีเพียงพรรคไทยรักไทยพรรคเดียวที่ส่งผู้สมัครแบบแบ่งเขตครบทั้ง 400 เขต และแบบบัญชีรายชื่อครบ 100 คน

นอกนั้นเป็นพรรคเล็ก ๆ ที่เป็นแค่ไม่ประดับเท่านั้น น่าสนใจตรงที่พรรคเล็ก ๆ ได้ส่งผู้สมัครลงแข่งขันกับพรรคไทยรักไทย ในเขตพื้นที่ภาคใต้ ภาคกลาง และกรุงเทพฯ ที่เป็นฐานเสียงของพรรคร่วมฝ่ายค้าน เพื่อหนีเกณฑ์ร้อยละ 20 ตามกฎหมาย

การยุบพรรคไทยรักไทยเริ่มต้นเมื่อนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ ร้องเรียนคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ว่า พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา รองหัวหน้าพรรคไทยรักไทย และนายพงษ์ศักดิ์ รักตพงศ์ไพศาล รองเลขาธิการพรรคไทยรักไทย ร่วมกันให้เงินสนับสนุนแก่พรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทย เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต ลงแข่งขันกับผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคไทยรักไทยเพื่อหลีกเลี่ยงการที่จะต้องมียกเว้นเสียงถึงร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตนั้น

และร่วมกันสนับสนุนให้มีการติดต่อเปลี่ยนแปลงข้อมูลการเป็นสมาชิกของพรรคพัฒนาชาติไทย ที่เป็นสมาชิกไม่ครบ 90 วัน ให้ครบ 90 วัน อันเป็นการช่วยเหลือและสนับสนุนให้มีการปลอมเอกสาร เป็นการกระทำที่ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งไม่ได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และเป็นการกระทำอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 66 (1) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเมือง พ.ศ.2541 ได้จ้างพรรคการเมืองขนาดเล็กลงสมัครรับเลือกตั้งเพื่อหนีเกณฑ์ 20 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ยังได้ปลอมแปลงเอกสารฐานข้อมูลสมาชิกพรรค และ กกต.มีความเห็นว่ ทั้ง 5 พรรคกระทำผิดมาตรา 66 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้ วยพรรค

การเมือง พ.ศ. 2541 และ กกต. ได้ส่งสำนวนต่ออัยการสูงสุดเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรค พรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทย

ในขณะเดียวกันพรรคไทยรักไทยก็ร้องกลับพรรคประชาธิปัตย์ว่าจ้างพรรคเล็กคือ พรรคประชาธิปัตย์ก้าวหน้า พรรคชีวิตที่ดีกว่า และพรรคพัฒนาชาติไทย ไปลงสมัครที่จังหวัดตรังเพื่อใส่ร้ายพรรคไทยรักไทย และขัดขวางการลงสมัครของพรรคเล็กที่จังหวัดสงขลา ร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปัตย์ล้มล้างรัฐบาล กล่าวหาว่าเป็นระบอบทักษิณ การไม่ส่งผู้สมัครลงรับเลือกตั้ง 2 เมษายน 2549 การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิโดยลงคะแนนในช่องไม่ประสงค์ลงคะแนน (โนโหวต)

ทั้งสองกรณีดังกล่าว กกต. ได้มีมติยุบพรรคทั้งไทยรักไทย และพรรคประชาธิปัตย์ โดยได้สั่งให้อัยการสูงสุดดำเนินการส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยต่อไป

ต่อมาเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้เกิดการรัฐประหารขึ้นโดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือ คปค. ส่งผลให้ศาลรัฐธรรมนูญและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสิ้นอำนาจลง

และตามรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) 2549 ได้กำหนดให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ประกอบไปด้วย ประธานศาลฎีกา เป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด เป็นรองประธาน ผู้พิพากษาศาลฎีกาที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา 5 คน ตุลาการศาลปกครองสูงสุดที่ได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลปกครองสูงสุด 2 คน รวมเป็นองค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ เพื่อสานต่ออรรถคดีที่ค้างอยู่

ในการวินิจฉัยคดีนี้ องค์คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วย นายปัญญา ถนอมรอด (ประธานศาลฎีกา เป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ) นายอัคราทร จุฬารัตน (ประธานศาลปกครองสูงสุดเป็นรองประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ) หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์ (รองประธานศาลฎีกา) นายสมชาย พงษ์ธา (ประธานแผนกคดีล้มละลายในศาลฎีกา)

นายกิตติศักดิ์ กิติคุณไพโรจน์ (ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา) นายอนุรักษ มาประณีต (ผู้พิพากษาศาลฎีกา) นายธานีศ เกศวพิทักษ์ (ผู้พิพากษาศาลฎีกา) นายจรัญ

หัตถกรรม (ตุลาการหัวหน้าคณะศาลปกครองสูงสุด) นายวิชัย ชื่นชมพูนุท (ตุลาการศาลปกครองสูงสุด)

โดยที่ ประกาศ คปค. ฉบับที่ 27 ใช้บังคับกับเหตุผลยุบพรรคตาม พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ.2541 มาตรา 66 (1) (2) และ (3) เพราะความในมาตรา 66 (1) (2) และ (3) มีความหมายชัดเจนว่าเป็นบทบัญญัติที่ห้ามกระทำการอยู่ในตัว เมื่อพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวก็อาจถูกยุบพรรคการเมืองได้ จึงมีผลเท่ากับเป็นข้อต้องห้ามมิให้พรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวนั่นเอง

และประกาศ คปค. ฉบับวันที่ 27 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 ที่ให้การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมิใช่โทษทางอาญา เป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่เกิดจากผลของกฎหมายที่ให้อำนาจในการยุบพรรคการเมืองที่กระทำการต้องห้ามตาม พ.ร.บ. ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2541 เพื่อมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีโอกาสกระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำอีกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และแม้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในสังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่การมีกฎหมายกำหนดว่า บุคคลใดสมควรมีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพสังคม หรือเพื่อให้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นดำรงอยู่ย่อมมิได้ ประกาศ คปค. จึงมีผลบังคับย้อนหลังกับการกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคในครั้งนี้ได้ (ฤกษ์สุภาศิริ, 2553 : 210 - 217)

ภายหลังตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยุบพรรคไทยรักไทย บรรดาสมาชิกของพรรคไทยรักไทยออกมาต่อต้านคำตัดสินของตุลาการรัฐธรรมนูญ เริ่มตั้งแต่นายจตุรนต์ ฉายแสง รักษาการหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ได้แถลงภายหลังถูกยุบพรรคว่า การตัดสินยุบพรรคไทยรักไทยนั้นผิดพลาด ไม่นึกว่าจะตัดสินออกมาแบบนี้ ไม่ได้รับความเป็นธรรม คำตัดสินนี้จะมีนักวิชาการและทั่วโลกวิจารณ์แน่นอน ทำให้เชื่อว่าแนวคิดใครยึดอำนาจรัฐได้แม้จะมาจากกระบอกปืนก็กำหนดความถูกต้องได้ เมื่อตัดสินอย่างนี้แล้วประชาชนทั่วประเทศอาจจะยอมรับไม่ได้ ประเทศกำลังปกครองในระบอบเผด็จการ ที่อารยประเทศไม่ยอมรับ

คุณหญิงสุดารัตน์ เกตุราพันธ์ อดีตรองหัวหน้าพรรค กล่าวในทำนองว่า รู้สึกเหมือนถูกกลั่นแกล้ง ไม่ได้รับความเป็นธรรม และเจ็บปวดเพราะมีการตั้งธงไว้เพื่อตามล้างเผ่าพันธุ์พรรคไทยรักไทย (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553 : 225)

ซึ่งการออกมาวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าว ถูกมองว่าเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ของกลุ่มคนที่เสียผลประโยชน์จากกรณีพรรคไทยรักไทยถูกยุบไป เนื่องจากประกาศฉบับที่ 27 ของคปค. ได้มีเนื้อหาสำคัญ อยู่ที่ข้อที่ 3 ความว่า

“ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญ หรือองค์กรอื่นที่ทำหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองใด เพราะเหตุกระทำตามต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมืองพุทธศักราช 2541 ให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองนั้น มีกำหนด 5 ปี นับตั้งแต่วันที่มิคำสั่งยุบพรรค” (มติชนสุดสัปดาห์, 2549)

แต่ในบทวิพากษ์วิจารณ์นั้น ก็ได้แสดงออกถึงความไม่สมเหตุสมผล ยากต่อการยอมรับได้ ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์นี้ ก็เป็นเช่นนั้น กล่าวคือ การตัดสินใจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ซึ่งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหาร ทำให้ผลการตัดสินใจอาจเป็นการชี้นำของคณะรัฐประหารอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการยุบพรรคไทยรักไทยเป็นการกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าอย่างเป็นทางการและเห็นได้ชัดเจนที่สุด

นอกจากการกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าโดยการยุบพรรคไทยรักไทยได้เสร็จสิ้น ท่ามกลางความสำเร็จอย่างสวยงาม คณะรัฐประหารยังมีการกวาดล้าง โดยใช้วิธีตามยึดทรัพย์พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งเชื่อว่ามีทรัพย์สินจำนวนมากศาลอยู่ในการครอบครอง ซึ่งอาจจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ในอนาคต นั่นแปลว่า หากปล่อยให้พ.ต.ท.ทักษิณได้เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยมีกำลังทรัพย์อันมหาศาลเป็นทุน โอกาสที่พ.ต.ท.ทักษิณจะกลับเข้ามามีอำนาจได้อีกครั้งก็อาจเป็นไปได้อย่างมาก ดังนั้นการกวาดล้างด้วยการยึดทรัพย์จึงมีความจำเป็นต่อการรักษาอำนาจเป็นอย่างยิ่ง และศาลก็ตัดสินพิพากษายึดทรัพย์พ.ต.ท.ทักษิณไปตามที่คณะรัฐประหาร (แม้ว่าในช่วงเวลาของการยึดทรัพย์พ.ต.ท.ทักษิณ คณะรัฐประหารไม่ได้มีบทบาทนำ ในทางการเมือง แต่การยึดทรัพย์ครั้งนี้ก็เป็นผลพวงมาจากการรัฐประหารเช่นกัน)

นับตั้งแต่คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน

วัตร เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) ตามประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 ลงวันที่ 30 กันยายน 2549 เพื่อให้ดำเนินการตรวจสอบความเสียหายของรัฐที่เกิดขึ้นจากนโยบายของคณะรัฐมนตรีชุดของ พ.ต.ท. ทักษิณ ซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขของ คปค. ในการยึดอำนาจจาก พ.ต.ท.ทักษิณ

ทั้งนี้จากการทำงานของ คตส. ซึ่งมีอำนาจตามกฎหมาย 3 ฉบับด้วยกัน ได้แก่ พ.ร.บ.ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 โดยให้ คตส. ใช้อำนาจคณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินและคณะกรรมการธุรกรรม พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยให้ คตส. ใช้อำนาจของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และประมวลรัษฎากร โดยให้ คตส. ใช้อำนาจของอธิบดีกรมสรรพากรเฉพาะที่เกี่ยวกับการยึด आयัด และทอดตลาด

ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งมีองค์คณะจำนวน 9 คน ประกอบด้วย นายสมศักดิ์ เนตรมัย นายธานีศ เกศพิทักษ์ นายพิทักษ์ คงจันทร์ นายพงศ์เทพ ศิริพงศ์ตีกานนท์ นายอดิศักดิ์ ทิมมาศย์ ม.ล.ฤทธิ เทพ เทวกุล นายประทีป เฉลิมภัทรกุล นายกำพล ภูสุดแสง และนายไพโรจน์ วายภาพ ได้มีคำพิพากษาในคดีที่อัยการสูงสุดยื่นคำร้องขอให้ทรัพย์สินที่ร่ำรวยผิดปกติและได้มาเนื่องจากการกระทำที่เป็นการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคล กับประโยชน์ส่วนรวมของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ตกเป็นของแผ่นดิน (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553 : 333-334)

นอกจากทำให้ทรัพย์สินถูกยึดแล้ว คณะรัฐประหารยังจะพยายามทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ มีความผิดจนทำให้ต้องกลายเป็นผู้หลบหนีการลงโทษ หรือที่กลุ่มพันธมิตรเรียกว่า นักโทษชายทักษิณ โดยข้อกล่าวหาดังกล่าวเป็นข้อกล่าวหาในคดีที่ดินย่านรัชดา ที่พ.ต.ท.ทักษิณ ได้มีการประพฤติมิชอบ โดยการเอื้อประโยชน์ให้ครอบครัวมีการเข้าไปจับจองโฉนดที่ดินบริเวณย่านรัชดาภิเษก ซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ ศาลจึงมีคำตัดสินให้จำคุก ส่งผลให้พ.ต.ท.ทักษิณ กลายเป็นนักโทษหนีคดีนับแต่นั้นเป็นต้นมา

จุดเริ่มต้นของคดีนี้ เกิดจากการให้เบาะแสโดยกลุ่มข้าราชการกระทรวงการคลัง ที่ใช้ชื่อว่า “กลุ่มเป้านกหวีด” หรือ “ Whistle blower” ได้ส่งข้อมูลทางอีเมลถึงคุณหญิง

จารุวรรณ เมณฑกา ขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ภายหลังจากการประมูลไม่นาน จนนำไปสู่การนัดพบเพื่อให้ข้อมูล และตรวจสอบข้อเท็จจริง

นายวีระ สมความคิด เลขาธิการเครือข่ายประชาชนต้านคอร์รัปชัน (คปต.) เป็นผู้ยื่นร้องเรียนต่อกองบังคับการ กองปราบปราม เพื่อให้ทำการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่ไม่ได้รับความสนใจ ต่อมาเมื่อเกิดรัฐประหารในประเทศไทย พ.ศ. 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) ได้ออกประกาศ คปค. ฉบับที่ 30 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) นายวีระได้นำเรื่องนี้เสนอต่อ คตส. ให้ตรวจสอบพฤติกรรมทุจริตประพฤติชอบของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และครอบครัวอีกครั้ง

คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ได้มีมติรับเรื่องนี้ไว้พิจารณา และแต่งตั้งนายนาม ยิ้มแย้ม ประธาน คตส. เป็นผู้รับผิดชอบ

คดีนี้ศาลนัดฟังคำพิพากษาในวันที่ 17 กันยายน 2551 แต่ พ.ต.ท.ทักษิณ และคุณหญิงพจมาน ชินวัตร ภริยา ตัดสินใจไม่ไปรายงานตัวต่อศาล โดยทั้งสองเดินทางไปยังกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ที่มีบุตรทั้งสามรออยู่แล้วและในวันนี้ศาลได้เลื่อนอ่านคำพิพากษาในวันที่ 21 ตุลาคม 2551

วันที่ 21 ตุลาคม 2551 ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นายทองหล่อ โฉมงาม ผู้พิพากษาอาวุโสในศาลฎีกา พร้อมองค์คณะ ออกนั่งบัลลังก์อ่านคำพิพากษาคดีทุจริตซื้อขายที่ดินรัชดาภิเษกจำนวน 33 ไร่ มูลค่า 772 ล้านบาทเศษ โดยมี พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นจำเลยที่ 1 และ คุณหญิงพจมาน เป็นจำเลยที่ 2

ซึ่งศาลได้พิพากษาว่า จำเลยที่ 1 มีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 100 (1) วรรค 3 และมาตรา 122 วรรค 1 ให้ลงโทษจำคุก 2 ปี ส่วนความผิดฐานอื่นและคำขออื่นนอกจากนี้ให้ยก และยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553 : 263-265)

กล่าวได้ว่าการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองในช่วงหลังจากที่คณะรัฐประหารเข้ามามีอำนาจ (ไม่ว่าในเบื้องหน้าหรือเบื้องหลัง) เป็นไปตามแบบวิธีการกำจัดเชื้อสายเจ้าผู้ปกครองเดิมในลักษณะของการทำให้พินาศไปตามความคิดของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“เมื่อรัฐที่ได้มาดังกล่าวแล้ว เคยชินกับการมีชีวิตอยู่ภายใต้กฎหมายของตนเอง และมีชีวิตอย่างเสรี ก็มีแบบวิธีการคือ การทำให้มันพินาศเสีย ” (สมบัติ จันทรวงศ์ , 2552 : 138)

4.2.2 บทบาทในการจัดการเรื่องกองกำลัง และสงครามของคณะรัฐประหารสามารถเปรียบเทียบกับแบบวิธีการจัดการกองกำลังของมาคิอาเวลลีได้กล่าวคือ

มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงการจัดการกองกำลังของตนเองไว้ว่า

“เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาจึงหลีกเลี่ยงกองกำลังเหล่านี้เสมอมา (ทหารรับจ้าง) และใช้กองกำลังของตนเอง เขาปรารถนาที่จะแพ้ด้วยกองกำลังของตนเองเสียยิ่งกว่าที่จะชนะด้วยกองกำลังของผู้อื่น” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 212)

คณะรัฐประหารเป็นกลุ่มก่อการที่มีกำลังเป็นของตนเอง ซึ่งตรงกับแบบวิธีการสร้างกองกำลังของตนเองของมาคิอาเวลลี โดยคณะรัฐประหารคือ การรวมกันของอำนาจที่มีรากฐานมาจากกองทัพทั้งสิ้นเหล่าทัพ คือ กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งกองทัพบกถือเป็นกำลังหลักในการรัฐประหารชุดนี้ เนื่องด้วยผู้นำการรัฐประหารมาจากการเป็นผู้บังคับบัญชาของกองทัพบก กองทัพบกจึงเป็นกำลังชุดหลักในการรวมกลุ่มครั้งนี้ และต่อมาได้มีการติดต่อประสานงานกับเหล่าทัพเหล่าอื่นๆ เพื่อเข้ามาช่วยเป็นกำลังในการสนับสนุนการรัฐประหาร เพื่อให้การรัฐประหารเป็นไปด้วยความมีเอกภาพของเหล่าทัพ ปราศจากการขัดแย้งกันเอง อาจจะทำให้การรัฐประหารเกิดอุปสรรคเป็นอย่างมาก เพราะแต่ละเหล่าทัพก็มีขีดความสามารถในการรบ รวมไปถึงอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงทั้งสิ้น จึงเป็นอันตรายอย่างยิ่งหากมีการปะทะกันเองระหว่างเหล่าทัพ จะเกิดการเสียเลือดเนื้ออย่างมาก การรัฐประหารอาจจะไม่สวยงามอย่างที่คิดเกิดขึ้นถ้าหากเกิดเหตุการณ์เหล่านั้นขึ้น

นอกจากการมีกองกำลังเป็นของตนเองแล้ว ผู้นำการรัฐประหารยังเป็นนายทัพด้วยตนเองอีกด้วย เพราะนอกจากจะเป็นผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในกองทัพบกแล้ว ผู้นำการรัฐประหารก็ยังตั้งตนเองเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า คณะปฏิรูป

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) และในภายหลังก็ได้เปลี่ยนเป็นคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) จากตำแหน่งดังกล่าวทำให้ผู้นำการรัฐประหารสามารถควบคุมกองทัพทั้งสามและตำรวจได้ด้วยตัวเอง และด้วยการที่เขาเป็นนายทหารที่ชาญฉลาดที่มีสติปัญญาระดับแนวหน้าของกองทัพ มีความรู้เรื่องยุทธวิธีการรบในสมรภูมิต่าง ๆ เป็นอย่างดี สามารถใช้ประโยชน์จากกองทัพให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจของเขาได้สูงสุด และนำมาซึ่งการเป็นผู้ปกครองที่มาคือาเวลลีเรียกว่าเต็มไปด้วยคุณธรรม (Virtu) และความยิ่งใหญ่ได้ในเวลาต่อมา

ความสามารถในการใช้กองกำลังที่มีอยู่ให้เกิดผลดีต่อการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหาร เริ่มต้นด้วยการตั้งชื่อกลุ่มก่อการรัฐประหาร โดยใช้หลักการกษัตริย์นิยม เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การรัฐประหารและการดำรงอยู่ของคณะรัฐประหาร โดยมีคำลึงทำว่า “อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” ซึ่งการตั้งชื่อแบบนี้ ทำให้ประชาชนกลุ่มหนึ่ง (ซึ่งอาจจะเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ) รู้สึกถึงการรัฐประหารครั้งนี้ว่ามีความชอบธรรม เนื่องจากได้รับความเห็นชอบจากสถาบันกษัตริย์อันเป็นที่รักของปวงชนชาวไทย หรือโดยแก่นแท้ของการรัฐประหารครั้งนี้ เป็นการรัฐประหารเพื่อราชบัลลังก์ ดังที่แถลงการณ์ของคณะผู้ก่อการรัฐประหาร ได้ให้เหตุผลการยึดอำนาจไว้ประการหนึ่งว่า การบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐบาลรักษาการปัจจุบันหมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นที่เคารพเทิดทูนของปวงชนชาวไทยอยู่บ่อยครั้ง ยิ่งไปกว่านั้นชื่อของคณะรัฐประหาร ซึ่งปรากฏรายงานข่าวว่าพลเอกสนธิ บุญรัตกลิน ผู้เป็นหัวหน้าใคร่ครวญไตร่ตรองอยู่นานก่อนจะตั้งให้ว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ” (คปค.) ก็บ่งชี้ชัดว่ารัฐประหารครั้งนี้เกิดขึ้นเพื่อปฏิรูปการปกครองภายในกรอบ ไม่ใช่ล้วงเลยออกไปข้างนอกรอบของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และยังจะทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อคณะรัฐประหารอีกด้วย (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 88)

หลังจากการรัฐประหารครั้งนี้ คณะรัฐประหารได้มีการจัดการกองกำลังด้วยการโยกย้ายนายทหารระดับคุมกำลัง เพื่อไม่ให้นายทหารซึ่งมีสายสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจเก่าได้มีบทบาทในการคุมกำลังพลของกองทัพ ซึ่งอาจจะส่งผลต่อการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารได้ นายทหารระดับคุมกำลังสำคัญ ดังเช่น พล.ต.พฤษดิ์ สุวรรณทัต ผู้บัญชาการกอง

พลที่ 1 รักษาพระองค์ (ผบ.พล.1 รอ.) ในวันที่เกิดการรัฐประหาร หัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้สั่งกำลังทหารไปควบคุมหน้าหน่วยกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ไว้ทันที โดยใช้ทหารจากกองพลทหารราบที่ 2 รักษาพระองค์จากสระแก้ว และทหารจากหน่วยบัญชาการป้องกันภัยทางอากาศ (นปอ.) และเมื่อการรัฐประหารเสร็จสิ้น พล.ต.พฤษณี ได้รับตำแหน่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสำนักปลัดกลาโหม และไม่ได้เลื่อนชั้นยศแต่ประการใด แม้ว่าจะยอมเข้ารายงานตัวตั้งแต่ต้น เพราะพล.ต.พฤษณีเป็นเป้าหมายใหญ่ที่สุด เพราะคุมกำลังสำคัญ อีกทั้งฐานะที่เป็นเพื่อนสนิทของพ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมรุ่นเตรียมทหารรุ่น 10 และที่สำคัญ พล.ต.พฤษณีถูกฝ่ายปฏิวัติจับตามองว่ามีความพยายามในการเคลื่อนไหวในคืนรัฐประหาร แม้ว่าตัวเขาจะอยู่ภายในหน่วย ซึ่งมีทหารของคณะรัฐประหารล้อมไว้หมดก็ตาม และหลังการปฏิวัติ พล.ต.พฤษณีได้เก็บตัว ลดบทบาท หลีกเลี้ยงการพบปะเพื่อนฝูงกลุ่มใหญ่ เพราะเกรงจะเกิดการเข้าใจผิดว่าคิดการใหญ่ จะทำรัฐประหารขึ้นซ้อนอีกครั้ง

พล.อ.อ.สุกำพล สุวรรณทัต ผู้ช่วยผู้บังคับบัญชาทหารอากาศ และผ่านหน้าที่และการรับตำแหน่งสำคัญ ๆ ต่าง ๆ เช่น เจ้ากรมยุทธการทหารอากาศ , ผู้ช่วยเสนาธิการทหารอากาศ ฝ่ายยุทธการ, รองเสนาธิการทหารอากาศ , เสนาธิการทหารอากาศ และผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารอากาศ โดยพล.อ.อ.สุกำพลนั้นเป็นบุคคลที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ในขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรียุคนั้น ได้วางตัวจะให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ด้วยเหตุว่าเป็นเพื่อนนักเรียนร่วมรุ่นโรงเรียนเตรียมทหารด้วยกันมา หลังเหตุการณ์ รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้มีการปรับเปลี่ยนสายการบังคับบัญชาในกองทัพใหม่ ทำให้นายทหารรุ่นเตรียมทหาร 10 หลายคนต้องหลุดจากตำแหน่งคุมกำลังพล ในส่วนของ พล.อ.อ.สุกำพล ก็ได้รับการปรับเปลี่ยนให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษกองทัพอากาศ ในปี พ.ศ. 2550 และปรับเปลี่ยนเป็นจเรทหารทั่วไป ในปี พ.ศ. 2551

แล้วเมื่อพ.ต.ท.ทักษิณกลับมาอยู่เบื้องหลังพรรคพลังประชาชนที่จะเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลหลังชนะเลือกตั้งแล้ว กลุ่มนายทหารเตรียมมทหารรุ่น 10 จะกลับเข้ามามีบทบาททางการทหารและการเมืองอีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็น พล.ต.พฤษณี พล.อ.พรชัย และแกนนำทหารอากาศอย่าง พล.อ.อ.สุกำพล สุวรรณทัต ซึ่งล่าสุดได้รับตำแหน่ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

กลาโหม อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ในสมัยรัฐบาลพรรคเพื่อไทย ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีหญิงได้แก่นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาวของพ.ต.ท.ทักษิณนั่นเอง

จากการสร้างกองกำลังของตนเอง การเป็นนายทัพด้วยตนเอง และความสามารถในการใช้ประโยชน์จากกองทัพของคณะรัฐประหาร ทำให้การรักษาอำนาจของเขาเป็นไปได้อย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งวิธีการทั้งหมดนั้นเป็นวิธีการที่สามารถอธิบายได้ด้วยแบบวิธีการเรื่องกองกำลังของมาคิอาเวลลีได้อย่างชัดเจน

4.2.3 การวางตัวเป็นกลางในระยะแรกของความขัดแย้งทางการเมืองภาคประชาชน และการตัดสินใจเลือกข้างของกองทัพ นำมาสู่การรัฐประหาร สามารถเปรียบเทียบได้ด้วยแบบวิธีการวางตัวในระหว่างสงครามของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

การที่ผู้นำรัฐประหาร (ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้บัญชาการกองทัพบก) เลือกวางตัวเป็นกลางในช่วงแรกของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) และรัฐบาล ไม่ใช่การกระทำที่ผิดไปจากคำสอนของมาคิอาเวลลี เพราะถึงแม้ว่ามาคิอาเวลลีจะสอนให้ผู้ปกครองเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครให้ชัดเจนไปเลย แต่การเลือกเข้าข้างใครนั้นก็ยังมีหลักให้เลือกคือผู้ปกครองควรระมัดระวังไม่เข้าร่วมกับผู้ซึ่งมีอำนาจมากกว่าตนเพื่อโจมตีผู้อื่นให้พิจารณาอีกหลักหนึ่งด้วย และจากคู่ขัดแย้งในขณะนั้นคือกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยและรัฐบาลต่างก็มีอำนาจมากกว่ากองทัพด้วยกันทั้งคู่ ข้างกลุ่มพันธมิตรก็มีประชาชนซึ่งในระบบประชาธิปไตยก็ถือว่าเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุด (อำนาจอธิปไตย) และมีการพูดถึงในประเด็นที่ กลุ่มพันธมิตรการสนับสนุนจากกลุ่มคนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นสูง ทั้งในทางลับและทางเปิดเผย จึงถือว่ามีอำนาจมากกว่ากองทัพในขณะนั้นอยู่ไม่น้อย และฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็นผู้บริหารประเทศ และมีสัมพันธ์กับคนในกองทัพในหลาย ๆ ส่วนด้วยกัน และมีผลประโยชน์ต่างตอบแทนกันในเชิงนโยบายอยู่ไม่น้อยเช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายดังที่กล่าวมาจึงมีอำนาจที่เหนือกว่ากองทัพด้วยกันทั้งสองฝ่าย การไม่เลือกเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลยจึงถือเป็นการปฏิบัติตามแบบวิธีการเลือกของมาคิอาเวลลีได้อย่างหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้ว่า

“เจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ เมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วย นั่นคือเมื่อเขาเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครต่อต้านใครโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ส่วนนี้มีประโยชน์มากกว่าการวางตัวเป็นกลางเสมอ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 286)

แม้ว่ามาคิอาเวลลีได้กล่าวไว้ว่า ผู้ปกครองควรเข้าข้างใครข้างหนึ่งให้ชัดเจนไปเลยก็ตาม แต่เพราะในขณะนั้นยังไม่มีความเป็นปึกบึ้นบังคับให้ต้องเลือก หรือเรียกว่าสถานการณ์ยังไม่สุกงอมเพียงพอ และคู่ขัดแย้งก็มีอำนาจมากกว่ากองทัพทั้งสองฝ่ายดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้นจึงไม่สามารถกล่าวได้ว่าคณะรัฐประหารตัดสินใจผิดพลาดที่ในช่วงแรกไม่ยอมเข้าร่วมกับใครในครั้งนั้น

ช่วงต่อมาการขัดแย้งเริ่มรุนแรงมากขึ้น ผู้บัญชาการทหารบกตัดสินใจตั้งคณะรัฐประหารขึ้นและทำการยึดอำนาจจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ เป็นกระทำที่คณะรัฐประหารคำนึงแล้วว่า สถานการณ์เริ่มสุกงอม มีการเชิญชวน (หรือที่เรียกกันว่าการออกบัตรเชิญ) ยั่วยุรวมไปถึงการตำหนิบทบาทของทหาร ที่ดูเหมือนจะไม่รับผิดชอบต่อสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ปล่อยให้ประเทศตกอยู่ในสภาพความวุ่นวายมาเป็นระยะเวลาเกือบสองปี จึงทำให้ทหารต้องตัดสินใจออกมาทำการรัฐประหาร ซึ่งดูเหมือนหนึ่งว่า กองทัพได้เลือกที่จะอยู่ข้างประชาชน เพราะถ้าหากกองทัพไม่ทำเช่นนี้ ความวุ่นวายภายในประเทศก็จะไม่ยุติลงได้โดยง่าย เหมือนที่ใครหลายคนมีความเชื่อดังกล่าว และ ณ ขณะนี้เหตุการณ์รัฐประหารได้ผ่านมาแล้วกว่า 5 ปี การสร้างวาทกรรมการเชิญชวน หรือการแสดงความต้องการให้ทหารออกมาทำรัฐประหารก็ยังมีอยู่ เช่น กรณีคุณสนธิ ลิ้มทองกุล (ประชาไท, 2555) กล่าวถึงการเชิญชวนให้ทหารออกมาทำรัฐประหารอีกครั้ง ในทำนองที่ ว่า มีพลังของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยเท่านั้น ที่จะกู้คุณประเทศไทยชาติได้ ฉะนั้นทหารอย่านิ่งเฉย ให้รีบออกมาปฏิวัติเสีย แล้วพันธมิตรฯ ทั่วประเทศจะออกมาร่วมกับทหาร ยึดประเทศไทยคืนมา

ซึ่งก็ดูจะเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่กลุ่มพันธมิตรมักจะใช้ในการหาทางออกทางการเมือง หรือใช้เมื่อรู้สึกว่าย่างกองกำลังของตนเริ่มที่จะถูกลดบทบาทในพื้นที่ทางการเมืองในเวลานั้น

การปล่อยให้มีการซื้อเชิงนโยบายนี้มากเกินไป จะทำให้หลายฝ่ายเริ่มที่จะเข้ามาแสดงตัวเพื่อช่วยสนับสนุนให้มีการกระทำดังที่ต้องการ อาจจะทำให้มวลชนลุกฮือขึ้นมาก่อการจลาจล และทำให้สถานการณ์ในประเทศบานปลายเกินกว่าที่จะควบคุมได้ ผู้นำกองทัพอาจจะโดนฝ่ายรัฐบาลตำหนิว่าแก้ปัญหาไม่ได้ ไม่มีความสามารถ จนทำให้มีการสลับตำแหน่งโยกย้าย เป็นผลทำให้ผู้นำเหล่าทัพ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทัพบก) สูญเสียอำนาจได้ ดังนั้นการเลือกเข้าข้างประชาชนไว้ก่อนจึงน่าจะเป็นวิธีการตัดสินใจที่ดีที่สุดที่ผู้นำการรัฐประหารจะทำได้ขณะนั้น

จากการเลือกวางตัวในสถานการณ์ความขัดแย้งของผู้นำคณะรัฐประหารสามารถเปรียบได้ว่าเป็นไปตามแบบวิธีการของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน ภายใต้เงื่อนไขและความจำเป็นคือ ไม่ควรวางตัวเป็นกลาง แต่ก็ไม่เข้าร่วมกับผู้ที่มีอำนาจมากกว่าตน และถ้าจะต้องเข้าร่วมกับฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าตน ก็ยกเว้นเฉพาะความจำเป็นบีบบังคับเท่านั้น ซึ่งหลักการทั้งสามข้อนี้เป็นสิ่งที่ผู้นำการรัฐประหารได้แสดงออกมาในการรักษาอำนาจของเขา

4.2.4 คณะรัฐประหารสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างค่านิยมจากประชาชนได้ ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นไปตามแบบวิธีการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีในเรื่องการมีประชาชนเป็นมิตร กล่าวคือ

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และสร้างค่านิยมจากประชาชนได้ ซึ่งบทบาทดังกล่าวเป็นไปตามแบบวิธีการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“เจ้าผู้ปกครองที่ฉลาดจึงควรคิดถึงแบบวิธีการที่จะทำให้พลเมืองของตนมีความต้องการรัฐและตัวเขาอยู่เสมอ และในทุก ๆ สภาพของกาลเวลา และแล้วพ วกนั้น ก็จงรักภักดีต่อเขาเสมอ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 180)

ความสัมพันธ์ของผู้นำคณะรัฐประหารกับประชาชนนั้นเป็นไปด้วยดีมาตลอด เริ่มต้นตั้งแต่ในสมัยที่ผู้นำคณะรัฐประหารยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ก็พยายามสร้างค่านิยมกับประชาชนด้วยการทำให้ประชาชนรู้สึกว่าการอยู่เคียงข้างประชาชน โดยการที่พลเอกสนธิ ไม่ใช้ความรุนแรงกับกลุ่มผู้ชุมนุม แม้ว่ามีความ

นายกรัฐมนตรี กล่าวเชิงขอความร่วมมือจากทหารให้ควบคุมมวลชน หรือถ้าหากสถานการณ์รุนแรงไปเลยได้ ก็ยังเป็นเรื่องที่ดี แต่พลเอกสนธิเลือกที่จะให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในกองทัพมากกว่า ทำให้พลเอกสนธิได้รับความนิยมชมชอบจากประชาชน และสร้างความหวังในการยุติระบอบการเมืองที่เป็นอยู่ ท่ามกลางความขัดแย้งของคนในบ้านเมืองได้ แม้กระทั่งเกิดการรัฐประหารขึ้น ประชาชนก็ยังชื่นชมยินดีต่อการเข้ามายึดอำนาจของทหาร แม้ในหลักการประชาธิปไตย การรัฐประหารเป็นเรื่องที่ทำลายระบอบประชาธิปไตย ซึ่งอำนาจการตัดสินใจทางการเมืองเป็นเรื่องของประชาชน แต่เมื่อเกิดการรัฐประหาร ทั้ง ๆ ที่เป็นการละเมิดซึ่งความต้องการของเจ้าของอำนาจ แต่ในขณะนั้น เจ้าของอำนาจกลุ่มหนึ่ง (อาจเป็นกลุ่มใหญ่ในเมือง) มองว่าเป็นการกระทำโดยชอบธรรม เห็นได้จากการออกมากล่าวชื่นชมยกย่องการเข้ายึดอำนาจ หรือการถ่ายรูปกับทหาร กับริดถึง จนทำให้บรรยากาศในบ้านเมืองในขณะนั้น เปรียบเสมือนมีการจัดงานวันเกิดขึ้นเฉพาะกิจ แต่ที่วันนั้นขึ้นมาได้ ผู้นำรัฐประหารมองว่า เป็นเพราะนโยบายการวางตัวทหารในยุคที่ผ่านมา ๆ มา โดยเฉพาะในช่วงที่เขา (ผู้นำรัฐประหาร) เป็นผู้บัญชาการทหารบก ที่ทำให้ประชาชนรักทหาร

ความสำเร็จจากการรัฐประหารโดยไม่มี การเสียเลือดเนื้อ หรือการปะทะกันระหว่างคณะรัฐประหารกับฝ่ายรัฐบาล หรือคณะรัฐประหารกับทหารกลุ่มอื่น ๆ ในกองทัพ ที่อยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐบาลในขณะนั้น หรือระหว่างประชาชนด้วยกันเอง ทำให้ความนิยมของผู้นำคณะรัฐประหารพุ่งขึ้นสูงสุด ตามความคิดของมาคิอาเวลลีที่กล่าวถึงเจ้าผู้ปกครองที่ฉลาด ที่จะทำให้ประชาชนของตนมีความต้องการรัฐและตัวเขาอยู่เสมอและในทุก ๆ สภาพกาลเวลา ส่วนความสัมพันธ์กับชนชั้นนำนั้น คณะรัฐประหารได้มีความสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มชนชั้นนำ เช่น กลุ่มของสถาบันกษัตริย์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่เปิดเผย เช่น กลุ่มราชินิกุล กลุ่มองคมนตรี เป็นต้น และกลุ่มที่ไม่ได้เปิดเผย ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ให้การสนับสนุนการขับไล่รัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ตั้งแต่ที่ยังไม่ได้มีการรัฐประหารเกิดขึ้น โดยผ่านเครือข่ายของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อยู่เนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงิน การส่งตัวแทนเข้าร่วมชุมนุม เป็นต้น และกลุ่มข้าราชการในกระทรวง และกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเกรงกลัวคณะรัฐประหารอันเนื่องมาจากการกวาดล้างศัตรูทางการเมืองจากการประกาศของคณะปฏิวัติในการติดตามผู้ที่เคลื่อนไหวทางการเมือง หรือผู้ที่กำลังจะแสดงการต่อต้านการรัฐประหาร ทำให้ไม่มีข้าราชการ และกลุ่มการเมืองใดกล้าแสดงตัว

เป็นศัตรูกับคณะรัฐประหาร โดยให้ร่วมมือด้วยดีมาตลอด จึงไม่มีกลุ่มไหนที่จะสร้างปัญหาให้ คณะรัฐประหาร เนื่องจากความกลัว ซึ่งบทบาทดังกล่าว ตรงกับกับมาคิอาเวลลีได้พูดไว้ในเรื่องของการทำให้รักหรือการทำให้กลัว (Love or Fear) ไว้ว่า

“สำหรับเจ้าผู้ปกครองแล้วนั้นการเป็นที่หวาดกลัวเป็นการปลอดภัยมากกว่าเป็นที่รัก เพราะความรักนั้นคงรักษาไว้ได้ด้วยสายโซ่แห่งภาระผูกพัน ซึ่งเนื่องจากความชั่วร้ายของมนุษย์จึงถูกตัดขาดได้ทุกโอกาส เพื่อผลประโยชน์ของตน แต่ความกลัวนั้นคงรักษาไว้ได้โดยความหวาดกลัวการลงโทษ ซึ่งไม่เคยจากท่านไปเลย” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 240)

4.2.5 ในช่วงก่อนการทำรัฐประหาร จนถึงการทำรัฐประหารเสร็จสิ้น ผู้นำการรัฐประหารได้แสดงบทบาทในการคัดเลือกผู้ช่วย ประโยชน์จากผู้ช่วย และการรักษาผู้ช่วยที่ดี ซึ่งเป็นไปตามแบบวิธีรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

การที่ผู้นำคณะรัฐประหารได้แสดงบทบาท ในการคัดเลือกผู้ช่วย ประโยชน์จากผู้ช่วย และการรักษาผู้ช่วยที่ดี ซึ่งเป็นไปตามแบบวิธีรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีที่กล่าวไว้ว่า

“เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีความสามารถวินิจฉัยสิ่งที่ดีและสิ่งที่ไม่ดีที่คนอื่นกระทำหรือพูด แม้ว่าเขาจะไม่มีความคิดเห็นด้วยตนเอง เขาก็จะรู้ถึงผลงานที่เลวและดีของมุขมนตรี และเขาจะปกป้องพวกหลัง และแก้ไขพวกแรก และมุขมนตรีไม่อาจหวังจะหลอกหลวงเขาได้ ดังนั้นจึงต้องคงรักษาตนเองไว้ให้ดี” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294)

การวางแผนในการรัฐประหารนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเคลื่อนไหวในทางลับ แปลว่า การดำเนินการทุกขั้นตอนของการรัฐประหารนั้น จะต้องไม่ให้ฝ่ายตรงข้ามล่วงรู้ แม้แต่น้อย ดังนั้นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ของการยึดอำนาจในทุกครั้งคือ การเลือกผู้ช่วย เมื่อหลายเหตุผลรวมเข้าด้วยกัน ทำให้พลเอกสนธิตัดสินใจว่าต้องทำแล้ว กลยุทธ์ที่มีก็ถูกนำมาขึ้นมาใช้ ซึ่งเป็นงานหนักของทหารรบพิเศษคนนี้ เริ่มจากการสำรวจก่อนว่ามีใครเป็นพวกเดียวกับทางพลเอกสนธิบ้างที่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญเพราะว่า หากสำรวจแล้วเกิดพลาดพลั้ง ฝ่ายตรงข้ามเกิดล่วงรู้แผนการขึ้นมา การรัฐประหารก็จะถูกล้มเลิก ตั้งแต่ยังไม่ได้เริ่ม ผู้คิดการก็จะกลายเป็นกบฏ โทษ

ทางอาญาประหารชีวิตไปในทันที ซึ่งการเลือกผู้ช่วยที่ดีนั้น เป็นลักษณะของการเป็นผู้มีความสามารถในการมองเห็นได้ด้วยตนเองตามความคิดของมาคิอาเวลลี เช่นการเข้าทาบตามแม่ทัพภาค แต่ละภาค โดยเฉพาะ พลโทอนุพงษ์ เผ่าจินดา (ยศในขณะนั้น) ซึ่ง ณ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1 คุณกำลังสำคัญในกรุงเทพฯ และชานกรุง และได้มีการตรวจสอบ ว่าแม่ทัพภาคที่ 1 นั้นจะเข้าร่วมด้วยหรือไม่ เพราะท่านเป็นเพื่อนร่วมรุ่นเตรียมทหาร 10 ของพ.ต.ท.ทักษิณ แม้ว่าพล.อ.สนธิรู้ว่าแนวคิดของพลโทอนุพงษ์นั้นประกาศตัว มาตลอดว่า เป็นทหารของชาติ ทหารของในหลวงก็ตาม (วาสนา นาน่วม, 2553 : 69) และจากการทาบตามนอกเหนือจากแม่ทัพภาคแล้ว ยังมีการติดต่อไปยังกำลังสำคัญอีกหลาย ๆ หน่วย เช่น ผู้การกรม และผู้บังคับกองพัน ซึ่งเป็นคนคุมกำลังโดยตรง และเมื่อมีสัญญาณว่า ทุกฝ่ายพร้อมที่จะทำการรัฐประหาร พลเอกสนธิจึงมีความมั่นใจมากขึ้น แต่ก็ยังมีการประเมินข้อดีข้อเสีย ประเมินขีดความสามารถของทุกฝ่าย เพื่อใช้ในการวางแผนในการรัฐประหารได้ สุดท้ายพิจารณาอย่างครบถ้วน จึงทำการยึดอำนาจ

ซึ่งการรวบรวมกำลังพลของพลเอกสนธิ เพื่อตั้งคณะรัฐประหารขึ้นมานั้น ถือได้ว่าเป็นคณะรัฐประหารที่ประกอบไปด้วยผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รวมไปถึงมีอำนาจในการควบคุมสั่งการกำลังพล ทำให้การรัฐประหารเป็นไปด้วยความเรียบร้อยปราศจากการปะทะกันของฝ่ายทหารด้วยกัน และจึงเป็นที่ยอมรับของประชาชนอย่างมาก จากบทบาทดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้นำคณะรัฐประหารในด้านการคัดเลือกและใช้ประโยชน์จากผู้ช่วยที่ดีอันเป็นแบบวิธีการรักษาอำนาจอย่างหนึ่งตามแนวคิดของมาคิอาเวลลี

เพียง 12 วันหลังจากการยึดอำนาจ (1 ตุลาคม พ.ศ. 2549) คปค. ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2549 แทนรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 ที่ถูกยกเลิกไป และวันเดียวกัน ทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นสัญญาณว่า อำนาจของการบริหารประเทศอย่างเบ็ดเสร็จด้วยอำนาจจากการรัฐประหารของ คปค. ได้สิ้นสุดลง เพราะเมื่อการรัฐประหารได้สำเร็จลงนั้น ผู้นำคณะรัฐประหารจึงจำเป็นต้องหาผู้ที่จะเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะโดยมารยาทและความสง่างามแล้ว ผู้นำการรัฐประหารหรือไม่ว่าบุคคลใดที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยการเป็นคณะรัฐประหาร ไม่ควรจะมาเป็นนายกรัฐมนตรีเสียเอง ถึงแม้ว่าพลเอกสนธิเคยคิดถึงเรื่องนี้อยู่บ้างเช่นกัน (วาสนา นาน่วม, 2553 : 259)

ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องให้มีนายกรัฐมนตรีให้ได้โดยเร็วที่สุด เพราะจะทำให้บรรยากาศของบ้านเมือง คล้ายกับประเทศที่เป็นประชาธิปไตย อย่างน้อยก็ให้ใกล้เคียงที่สุด และคณะรัฐประหารก็ได้ตกลงที่จะเลือก พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรีในขณะนั้น ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี โดยที่พลเอกสุรยุทธ์เอง ไม่ได้มีความต้องการเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีมากเท่าใดนัก เพราะผู้นำการรัฐประหารถึงกับต้องคิดหนักในการติดต่อให้พลเอกสุรยุทธ์เข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี แต่สุดท้ายก็สามารถทำให้พลเอกสุรยุทธ์ ยอมเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้

เห็นได้อย่างชัดเจนว่า การที่คณะรัฐประหารเลือกพลเอกสุรยุทธ์ มาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เพราะต้องการรักษาอำนาจทางการเมืองไว้ โดยให้คนพวกเดียวกัน (ทหาร) มาครองอำนาจต่อไป เพราะยังไม่มั่นใจในสถานการณ์ว่าถ้าหากปล่อยให้มีการเลือกตั้งเกิดขึ้น จะทำให้คณะรัฐประหารเสียอำนาจทางการเมืองหรือไม่

พลเอกสรวง ซึ่งเป็นสมาชิกท่านหนึ่งของคณะรัฐประหาร ได้กล่าวว่า มีสัญญาประชาคมว่า 1 ปี แล้วจะถอยออกไปทุกอย่าง ที่เกิดขึ้นก็ ด้วยความจำเป็นเพราะทุกอย่างเดินต่อไปไม่ได้ สิ่งที่ทหารควรทำคือขอชดเชยในอดีตที่ผู้บังคับบัญชาเคยทำผิดพลาดสมัย ฤษยา คม ปี 2535 และจากที่เข้ามาอยู่ 8 เดือนเราอยากเห็นการเข้ามาจัดระเบียบในอำนาจที่มีอยู่ เราขอยืนยันว่าหลังจากนี้คมช. จะไม่เหมือน ในปี 2535 จะไม่เบียดเบียน ไม่หลงติดกับอำนาจ มองเห็นอำนาจเป็นสิ่งที่น่ากลัว แต่ก็ยังกล่าวไปอีกทางหนึ่งว่า คมช. มีกรอบการทำงานชัดเจนว่าจะส่งมอบการทำงานให้รัฐบาลใหม่ ต้องรู้ว่าส่งมอบให้กับใคร ไม่ใช่ใครที่ไหนก็มารับ เพราะไม่อย่างนั้นที่ทำมาก็สูญเปล่า จุดที่เราพูดว่าประชาธิปไตยอยู่ที่การเลือกตั้ง การเลือกตั้งสำคัญก็จริง แต่ไม่ใช่สาระสำคัญที่สุด ทั้งหมดอยู่ที่จะให้ใครมาใช้อำนาจแทนเรา ต้องทำให้กลไกนั้นคิดเป็นอย่างอื่นไม่ได้ (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 114)

การกล่าวของพลเอกสรวงนั้น ฟังดูคล้ายกับการสับสนในทฤษฎีประชาธิปไตยของพลเอกสรวงเอง หรืออาจจะเป็นการนิยามคำว่าประชาธิปไตยในแบบที่พลเอกสรวงคิดขึ้นมาใหม่ด้วยตัวท่านเองก็ไม่อาจทราบได้ แต่สุดท้ายสังคมนิยมไทยหลังการรัฐประหารก็ได้นายกรัฐมนตรีจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหาร ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าเป็นนายกรัฐมนตรีพระราชทานก็เห็นจะได้ แม้ว่าเป็นการเสนอชื่อจากคณะรัฐประหารเอง เพื่อขอพระราชอำนาจใน

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีขึ้นมา ในเรื่องนี้ศ.ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้วิเคราะห์การทำงานของ นายกรัฐมนตรีพระราชทานไว้อย่างน่าสนใจ

“ว่ากันที่จริงแล้ว นายกษัตริย์พระราชทานไม่เคยแก้ปัญหามหาการเมืองของประเทศได้เลยสักคน เพราะที่จริงแล้วภารกิจของเขาไม่ใช่การแก้ปัญหามหาการเมือง แต่รักษาโครงสร้างอำนาจทางการเมืองไว้ให้คงเดิมหรือโน้มไปยิ่งกว่าเดิมต่าง หาก แม้ในสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อนายกษัตริย์พระราชทานที่สุดดังเช่น 14 ตุลา นายกษัตริย์พระราชทานก็ยังเป็น "มะเขือเผา" สถานการณ์ปัจจุบันแตกต่างจาก 14 ตุลาอย่างเทียบกันไม่ได้ นายกษัตริย์พระราชทานจะทำอะไรได้ไม่ว่าจะเป็นการสถาปนาอำนาจนำของเครือข่ายสถาบัน กลับคืนมาให้เหมือนเดิม หรือนำประเทศให้ผ่านพ้นวิกฤตทางการเมืองในช่วงนี้” (มติชนรายวัน, 2554)

ส่วนบทบาทในด้านการรักษาผู้ช่วยที่ดีให้คงความดีและมีประโยชน์ต่อผู้ปกครองได้นาน ๆ นั้น เป็นบทบาทที่ผู้นำคณะรัฐประหารแสดงออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในเรื่องการผูกพันผู้ช่วยที่ดีเข้ากับตน โดยเฉพาะหลังจากการรัฐประหารสำเร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้นำการรัฐประหารได้สร้างความรู้สึกผูกพันและความจงรักภักดีในหมู่ทหาร โดยการเลื่อนชั้นยศของกลุ่มผู้ช่วย ให้มีชั้นยศที่สูงขึ้น ตัวอย่างเช่น แม่ทัพภาคที่ 1 ได้เลื่อนชั้นยศจากพลโท มาเป็นพลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา และได้ตำแหน่งเป็น ผู้บัญชาการทหารบกในเวลาต่อมา สำหรับผู้ช่วยท่านอื่น ๆ มีการมอบหมายตำแหน่งในหน่วยงานรัฐวิสาหกิจขนาดใหญ่ในประเทศ โดยมีการแต่งตั้งนายทหารในคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) นายทหารที่เป็นกำลังหลักในการรัฐประหาร 19 กันยายน หรือนายทหารที่มีความใกล้ชิดกับ คมช. เป็นประธานคณะกรรมการรัฐวิสาหกิจถึง 5 แห่งพร้อมกันได้แก่ บริษัท การบินไทย บริษัท การท่าอากาศยานไทย (ทอท.), บริษัท ไปรษณีย์ไทย บริษัท, ทศท. คอร์ปอเรชั่น และบริษัท กสท โทรคมนาคม (มติชนรายวัน, 2549) ให้บรรดาหัวหน้าหน่วยคุมกำลัง ได้เข้าไปมีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการบริหารในหน่วยงาน แม้ว่าการได้รับตำแหน่งเหล่านี้จะมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสาธารณชนเป็นจำนวนมาก แต่ข้อสงสัยดังกล่าวได้รับการปฏิเสธจาก พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ประธาน คมช. ว่า การแต่งตั้งนายทหารดังกล่าว เป็นเพราะมีความรู้ความสามารถและต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยเรื่องนี้ก็มีการคัดค้านจากองค์กรสำคัญคือ สมาพันธ์ประชาธิปไตยซึ่งได้มีการออกแถลงการณ์คัดค้านการแต่งตั้งนายทหารเป็นบอร์ดรัฐวิสาหกิจ โดยระบุว่ารัฐวิสาหกิจของประเทศไทยเป็นแหล่งของ

การหาเงินโดยการทุจริต คอร์รัปชันของรัฐบาลชุดต่าง ๆ ดังนั้น การส่งบรรดานายพลเข้าไปนั่ง
ตำแหน่งดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการทำ รัฐประหารของ คมช. ก็ไม่ต่างอะไรกับการทำ
รัฐประหารของคณะนายทหารในอดีต ที่ต้องการอำนาจ โดยการแย่งยึดมาจากรัฐบาลก่อน เพื่อหา
ผลประโยชน์ให้กับกลุ่มตน (ประชาไท, 2549) การกระทำทั้งหมดที่กล่าวมานี้ มีส่วนทำให้ทหาร
และผู้ร่วมงานเกิดความจงรักภักดีต่อผู้นำรัฐประหารเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นบทบาทที่เป็นไปตามแบบ
วิธีการรักษาผู้ช่วยที่ดีของมาคิอาเวลลีว่า

“นี่ก็ถึงเขา ให้เกียรติเขา ทำให้เขามั่งคั่ง ผูกพันเขาเข้ากับตัวผู้ปกครอง
แบ่งปันเกียรติยศและภาระหน้าที่ให้เขา เพื่อเขาจะได้ตระหนักว่าตนจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้โดย
ปราศจากผู้ปกครอง และเพื่อว่าเกียรติยศต่าง ๆ มากมาย จะไม่ทำให้เขาอยากได้เกียรติยศอื่น ๆ
อีก ความมั่งคั่งอันมากมายของเขาจะไม่ทำให้เขาอยากได้ความมั่งคั่งอีก ภาระหน้าที่อันมากมาย
ของเขาจะทำให้เขากลับการเปลี่ยนแปลง” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294)

4.2.6 บทบาทในการสร้างภาพพจน์ที่ดีให้เกิดแก่สายตาประชาชนของ คณะรัฐประหาร เป็นไปตามแบบวิธีการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

การสร้างภาพพจน์ที่ดีให้เกิดแก่สายตาประชาชนของคณะรัฐประหาร
เป็นไปตามแบบวิธีการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“มนุษย์เราวินิจฉัยกันด้วยตามากกว่าด้วยมือ เพราะการเห็นเป็นของทุกๆ
คน แต่มีไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถจะสัมผัสได้ทุก ๆ คนเห็นสิ่งซึ่งท่านมีที่ทว่าเป็น แต่ไม่กี่คนสัมผัส
สิ่งที่ท่านเป็นอยู่จริง ๆ และไม่กี่คนนั้นจะไม่กล้าเอาตนไปค้ำกับความเห็นของคนจำนวนมาก ซึ่ง
มีความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐปกป้องอยู่ และในเรื่องการกระทำของมนุษย์ทั้งปวง และโดยเฉพาะอย่าง
ยิ่ง การกระทำของเจ้าผู้ปกครองที่ไม่มีตุลาการให้อุทธรณ์ได้นั้น เรามองที่เป้าหมายเป็นหลัก ดังนั้น
เจ้าผู้ปกครอง จงเอาชนะและคงรักษารัฐไว้เถิด-วิธีการจะถูกรับวินิจฉัยอยู่เสมอว่ามีเกียรติยศ และจะ
เป็นที่ยกย่องของทุก ๆ คน เพราะคนธรรมดาจะตรึงใจกับลักษณะภายนอกและผลลัพธ์เสมอ และ
ในโลกนี้ก็ไม่มีใครอื่น นอกจากคนธรรมดา” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 251-252)

ในระหว่างการรัฐประหาร และหลังจากการรัฐประหารได้เสร็จสิ้นนั้น บทบาทต่าง ๆ ที่คณะรัฐประหารแสดงออกมา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ดี ที่ถูกหลักการทางศีลธรรมหรือไม่ก็ตาม แต่ภาพพจน์ที่ปรากฏออกมาสู่สายตาของสาธารณชนนั้นจะเป็นภาพที่ดีเสมอ สิ่งนี้คือความสามารถในการสร้างภาพของคณะรัฐประหารซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับความคิดของมาคิอาเวลลีไม่ว่าเนื้อแท้ของการกระทำจะเป็นอย่างไรก็ตาม

เริ่มต้นจากการที่ผู้นำการรัฐประหารไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของฝ่ายรัฐบาลที่จะให้มีการใช้ความรุนแรงจัดการกับผู้ชุมนุม เพราะถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลให้ภาพพจน์ของพลเอกสนธิ ที่ต่อมาในภายหลังได้เป็นผู้นำการรัฐประหารนั้น เป็นภาพพจน์ของผู้มีคุณธรรม (Virtu) แม้ไม่มีใครทราบว่าพลเอกสนธิคิดอะไรอยู่ข้างใน แต่การที่พลเอกสนธิเลือกที่จะยืนเคียงข้างประชาชน ซึ่งผู้นำการรัฐประหารคนนี้ในฐานะที่เป็นนายทหารรบพิเศษมาก่อน ผ่านการทำงานกับประชาชนมาหลายสมรภูมิ จึงเห็นความสำคัญของพลังประชาชน หลายต่อหลายครั้งผู้นำรัฐประหารท่านนี้ก็ได้ออกตัวถึงการอยู่เคียงข้างประชาชนอย่างเปิดเผย

“ผมถึงเคยเตือนนายกษัตริย์คนตอนที่เตรียมจะให้ทหารจัดการมือบ๊องไปว่า ถ้ารัฐบาลใช้กำลังทหารกับประชาชน รัฐบาลพังแน่ เพราะถึงยังไงกองทัพก็ต้องเลือกอยู่ข้างประชาชนอยู่แล้ว รัฐบาลกับทหารอยู่กันคนละ Position ถ้ารัฐบาลบริหารประเทศ ไม่ทำร้ายประชาชน เราก็อยู่กับประชาชน ถ้าทำให้เกิดปัญหา ทหารต้องคิด ทหารปฏิบัติตามแล้วคำสั่งนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทหารมีสิทธิไม่ทำตาม และหากทำ ทหารก็ผิดด้วย” พลเอกสนธิกล่าว (วาสนา นาน่วม, 2553 : 71)

คำพูดเหล่านี้ ที่ผู้นำรัฐประหารกล่าวออกมา เพื่อแสดงถึงการอยู่เคียงข้างประชาชน ข้อสังเกตอย่างหนึ่งคือ สาธารณชนได้รับรู้แนวคิดของผู้นำการรัฐประหารดังที่กล่าวมา เมื่อการรัฐประหารได้สิ้นสุดลงไปอย่างเรียบร้อย จึงทำให้คณะรัฐประหารได้รับความชอบธรรมในการรัฐประหารครั้งนี้อย่างมาก ถือว่าเป็นการสร้างภาพพจน์ที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

และในวันที่มีการยึดอำนาจนั้น ได้มีประชาชนเดินทางเข้ามาให้กำลังใจทหารอย่างมากมาย เห็นได้จากภาพที่ประชาชนนำดอกไม้มามอบให้ทหาร ซึ่งแน่นอนว่าย่อมหมายถึงการยอมรับและให้กำลังใจ โดยเฉพาะการขอถ่ายรูปลูกับทหารและรถถัง ที่แม้จะเก่าคร่ำ

คร่ำแต่ก็เปรียบเสมือนพระเอก อีกทั้งฝ่ายทหารก็มีสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ให้ความร่วมมือในการถ่ายภาพเป็นอย่างดีจนทางคณะปฏิวัติต้องมีคำสั่งให้มีการจัดรถถังและทหารเพื่อให้ประชาชนถ่ายรูปเป็นที่ระลึกเป็นการเฉพาะที่ลานพระบรมรูปทรงม้าอยู่นานหลายวัน มีภาพนักเรียน นักศึกษา เด็ก ๆ ปีนป่ายรถถัง ถ่ายรูปกับทหาร รวากับว่าเป็นงานวันเด็ก พร้อมคำสั่งผ่านวิทยุ สื่อสารทหารตลอดเวลาว่า “อดทนและยิ้มเข้าไว้” สิ่งที่เกิดขึ้นถือเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีอย่างสมบูรณ์ของคณะรัฐประหาร

การกวาดล้างศัตรูทางการเมืองในขณะที่มีการยึดอำนาจ และหลังจากที่การยึดอำนาจได้เสร็จสิ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการยุบพรรคการเมือง หรือการตามยึดทรัพย์อดีต นายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ทักษิณนั้น คณะรัฐประหาร ได้มอบหมายให้แก่คณะทำงานชุดอื่น ๆ ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) ซึ่งแม้ว่าจะเป็นการแต่งตั้งคณะบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ของหน่วยงานที่กล่าว และเป็นการแต่งตั้งโดยคณะรัฐประหาร และการให้หน่วยงานที่ตั้งขึ้นมาเหล่านี้ เข้าจัดการกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่าแทนที่คณะรัฐประหารจะเข้าทำการกวาดล้างเองภายใต้ชื่อ คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (คปค.) หรือคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) เป็นสร้างภาพพจน์ของความเป็นผู้ที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือเป็นผู้ที่กวาดล้างศัตรูทางการเมือง ซึ่งในความจริงแล้วการกวาดล้างดังกล่าวเป็นความต้องการของคณะรัฐประหาร เพียงแต่ปฏิเสธไม่รับว่าเป็นความตั้งใจของตนเพื่อไม่ให้ตนเองเสื่อมเสียภาพพจน์ในสายตาประชาชน

มีคำพูดอีกหลาย ๆ คำที่ออกมาจากปากของผู้นำการรัฐประหาร ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเขาเป็นคนที่เข้ามาเพื่อยุติความขัดแย้งของบ้านเมืองโดยแท้จริง ครั้งเมื่อมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์คมช. โดยเฉพาะข่าวลือการตั้งพรรคการเมือง

ณ เวลานั้น การชี้แจงต่อสาธารณชนด้วยคำพูดยืนยันหนักแน่นว่าจะไม่ลงเล่นการเมืองในภายหลังจากการรัฐประหารแล้ว ทำให้ประชาชนรู้สึกถึงการเป็นวีรบุรุษทางการเมืองไทยของผู้นำรัฐประหาร แม้ว่าในเวลา (พ.ศ. 2554) ผู้นำรัฐประหารผู้นี้ได้โลดแล่นอยู่ในวงการการเมือง ที่ซึ่งเขายืนยันเป็นมั่นเหมาะว่า ไม่อยากเข้ามาในจุดนี้ โดยปัจจุบันท่านได้ดำรง

ตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในนามพรรคมาตุภูมิ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ท่านได้ก่อตั้งขึ้นมาด้วยตนเอง แต่กระนั้นในเวลาที่ท่านเป็นผู้นำการรัฐประหาร คำพูดเหล่านั้นถือเป็นการสร้างภาพพจน์ที่ดีที่สุด ตามแนวคิดของมาคิอาเวลลี

จากบทบาทที่คณะรัฐประหารแสดงออกมาทั้งหมดที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการรักษาภาพพจน์ที่ดีในสายตาประชาชน อันเป็นหนึ่งในแบบวิธีการรักษาอำนาจของผู้ปกครองในความคิดของมาคิอาเวลลี ซึ่งแบบวิธีการดังกล่าวสามารถช่วยให้การรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารเป็นไปได้อย่างง่ายดายยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากความสามารถในการรักษาภาพพจน์ที่ดีที่จะลดกระแสต่อต้านให้น้อยลงนั่นเอง

4.2.7 ระบบราชการหลังการรัฐประหาร กับแนวคิดมาคิอาเวลลี

ระบบราชการ (Bureaucracy) ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ซึ่งท่านสำคัญคือ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ซึ่งเวเบอร์ไม่ได้หมายถึงเฉพาะองค์การ หรือหน่วยงานภาครัฐ เพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงองค์การภาคเอกชน ที่มีรูปแบบการจัดการองค์การ ที่มีโครงสร้างที่สลับซับซ้อน มีระบบการบังคับบัญชาเป็นลำดับชั้น (Hierarchy) เต็มไปด้วยกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ การรับคนเข้าทำงานและการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง เป็นไปตามระบบคุณธรรม (Merit System) มาจากความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญที่ตรงกับภาระหน้าที่ ไม่ใช่ระบบอุปถัมภ์ (Patronage System)

ถึงอย่างไรก็ตาม คำว่าระบบราชการได้มีความหมายเฉพาะองค์การหรือหน่วยงานภาครัฐไปแล้วโดยปริยาย จากการเข้าใจและเรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของระบบราชการอย่างไม่ชัดเจนในสังคมไทย รวมไปถึงการแปลความหมายของคำว่า ราชการ ให้แปลว่างานของพระราช หรืองานของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นการแปลในชุดความคิดของความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้ผู้คนเข้าใจคำว่าระบบราชการ แคในความหมายถึงหน่วยงานของรัฐนั่นเอง อีกทั้งผู้ที่เป็นข้าราชการ ก็ยังแปลความหมายของคำว่าราชการได้อย่างผิดเพี้ยนในเชิงการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย ซึ่งข้าราชการในความหมายโดยทั่วไป คือ ผู้ที่มีหน้าที่ในการนำนโยบายของฝ่ายการเมืองไปปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในรัฐ แต่มีการแปลความหมายคำว่า

ข้าราชการว่า เป็นคนรับใช้ของพระเจ้าแผ่นดิน (King's servant) จึงทำให้บทบาทของข้าราชการที่ปฏิบัติต่อประชาชนเป็นการปฏิบัติเสมือนเจ้านายกับไพร่ข้า เนื่องด้วยความคิดที่เป็นรูปแบบของอำมาตย์อย่างที่กล่าว ทำให้ความขัดแย้งในปัจจุบันระหว่างกลุ่มข้าราชการ กับประชาชน เริ่มมีความขัดแย้งกันมากขึ้น

ตามความคิดของเวเบอร์ ระบบราชการถือกำเนิดพร้อมกับการก่อตัวของรัฐสมัยใหม่โดยเขายังชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการของตัวผู้นำตั้งแต่ยุคโบราณจนกระทั่งถึงปัจจุบันว่า ผู้นำและที่มาของผู้นำมี 3 ประเภท คือ ฮิวส์ (Hughes, 2003 : 21, อ้างถึงใน บุญศรี ยี่หะ, 2552 : 144)

1. ผู้นำตามประเพณี (Traditional Leader) เกิดขึ้นในสังคมยุคโบราณ อำนาจจากการอ้างอิงทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น ผู้นำในชุมชน เป็นต้น
2. ผู้นำแบบบุญบารมี (Charismatic Leader) ผู้นำประเภทนี้อำนาจหรือการขึ้นมาเป็นผู้นำจะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป มีผู้ถึงขั้นเลื่อมใสศรัทธา อาจจะมีคุณสมบัติเหนือมนุษย์ ก่อให้เกิดความเคารพยำเกรง แก่ผู้พบเห็น เช่น ผู้นำทางจิตวิญญาณ หม่อมผี แม่มด เป็นต้น
3. ผู้นำตามกฎหมาย หรือผู้นำอย่างเป็นทางการ (Legal Leader) เป็นผู้นำในสังคมสมัยใหม่ ที่อำนาจมาจากกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับที่วางอยู่บนหลักเหตุผลของสังคมสมัยใหม่ เช่น ผู้นำที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน หรือได้รับการแต่งตั้งจากกษัตริย์หรือคณะรัฐประหาร เป็นต้น

การรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา ซึ่งคณะรัฐประหาร ที่ทำรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน 2549 นั้น ได้แต่งตั้งขึ้น แต่กระนั้นในการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพล.อ.สุรยุทธ์นั้น ได้รับการแสดงความยินดีจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชนชั้นนำ หรือกลุ่มข้าราชการ ซึ่งกลุ่มข้าราชการถือได้ว่าเป็นตัวแทนจากกลุ่มชนชั้นกลางกลุ่มหนึ่ง ในสังคมการเมืองไทย เนื่องด้วยพล.อ.สุรยุทธ์นั้น ได้เข้ามาพร้อมด้วยการสนับสนุนอย่างเปิดเผยจากชนชั้นนำ

ในสังคม ที่แสดงออกถึงการยกย่องในความเป็นคนดี และไม่มีข้อสงสัยในเรื่องความจงรักภักดี เนื่องด้วยพล.อ.สุรยุทธ์ มีตำแหน่งเป็นองคมนตรี ก่อนจะเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนี้นี้ การแสดงออกอย่างชื่นชมของชนชั้นสูง เป็นเครื่องหมายรับประกันคุณภาพของความเป็นคนดีใน สังคมการเมืองไทย ที่ได้สร้างความชอบธรรมให้กับตัวของพล.อ.สุรยุทธ์เป็นอย่างดี คือการที่ พล.อ.เปรมได้ยืนยันถึงการเป็นคนดีของพล.อ.สุรยุทธ์ ด้วยถ้อยคำที่ว่า “แอดดีที่สุด” (วาสนา นาน่วม, 2553 : 254) โดยในเรื่องนี้มาคิอาเวลลีมีการเตือนไว้ว่า

“ใครที่มาเป็นเจ้าผู้ปกครองโดยการช่วยเหลือของชนชั้นสูงนั้น จะคงรักษา ตนเองไว้ได้ด้วยความยากลำบากยิ่งกว่าผู้ซึ่งได้เป็นเจ้าผู้ปกครองโดยความช่วยเหลือของ ประชาชน เพราะเขาจะพบว่าตนเองเป็นเจ้าผู้ปกครองอยู่ท่ามกลางคนหมู่มากซึ่งคิดว่าพวกตนเอง ก็เท่าเทียมกับตัวเขา และด้วยเหตุนี้เอง เขาจึงไม่สามารถบังคับและจัดการกับพวกนั้นตามแบบ วิธีการของเขาได้” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 178)

มีนักวิชาการที่มองปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า เป็นการแสดงตัวของผู้นำฝ่าย ต่อต้านทักษิณ โดยที่พลังฝ่ายอำมาตย์เปลี่ยนจากหมอบประเวศ วะสี กับคุณอนันท์ ปันยารชุน ใน สมัยก่อนที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงเครือข่ายจงรักภักดีในการปฏิรูปการเมือง ปี พ.ศ. 2540 เปลี่ยนเป็น พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ กับพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ คือ จากเสรีนิยม มาเป็นอนุรักษนิยม และ การที่ชนชั้นนำ ออกมายกย่องการเป็นคนดี และส่งเสริมให้คนดีได้เข้าปกครองบ้านเมืองนั้น

เกษียร เตชะพีระ (2553 : 6) ได้อธิบายถึงเรื่องนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่าเป็น เรื่องของ การออกแบบ ความสัมพันธ์ของคนกับ อำนาจ ซึ่งมี 2 แบบ คือ 1. การเอาคนดีมานั่งใน ตำแหน่ง และให้อำนาจเด็ดขาด โดยที่ไม่ต้องไปจำกัดอำนาจ เพราะเขาเป็นคนดี โดยตรรกะที่ว่า ด้วยเพราะเขาเป็นคนดี ยังมีอำนาจเด็ดขาด ก็จะได้ทำดีได้เด็ดขาด และ 2. การออกแบบสถาบัน ที่ เปิดให้ทุกคนเข้ามาถ่วงดุลกัน โดยที่มีชุดความคิดที่ว่า ความดีความเลว ไม่ใช่ประเด็นหลัก สิ่งที่สำคัญคือการที่คนที่จะเข้ามาอยู่ในสถาบันต้องทำตัวเป็นพลเมืองดี เบื้องหลังอาจจะเป็นคนเลว แต่การออกแบบสถาบันจะต้องทำให้ความเลวของคนที่จะเข้ามาอยู่ ได้รับการถ่วงดุลกัน ไม่ให้ใช้ ความเลวได้ หรือจะพูดได้ว่า เป็นการออกแบบสถาบันแล้วให้คนชั่วมาถ่วงดุลกัน แต่ผู้เขียนมองว่า ความดีความเลวนั้น ไม่มีหน่วยมาตรวัดว่า สิ่งนี้คือความเลว สิ่งนี้คือความดี หรือเชิงปริมาณว่าเลว

มากกว่า เลวน้อยกว่า หรือดีมากกว่า ดีน้อยกว่า ทำให้การนำชุดความคิดของเกเซียรไปปรับจะใช้
ทำได้ค่อนข้างยาก แต่สามารถอธิบายชุดความคิดนี้ ผ่านแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่ว่า

“ไม่จำเป็นสำหรับเจ้าผู้ปกครองที่จะมีคุณสมบัติทั้งปวง แต่จำเป็นจริงที่
จะต้องทำท่าทีว่ามีคุณสมบัติเหล่านั้น... เพราะมนุษย์โดยทั่วไปแล้ว มนุษย์เราวิจฉัยกันด้วยตา
มากกว่าด้วยมือ เพราะการเห็นเป็นของทุกคน แต่มีไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถจะสัมผัสได้ ทุก ๆ คน
เห็นสิ่งซึ่งท่านมีที่ท่าว่าเป็น แต่มีไม่กี่คนสัมผัสสิ่งซึ่งท่านเป็นอยู่จริง ๆ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 :
251)

ฉะนั้นการออกแบบสถาบันให้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบวิธีการใด ผู้ซึ่งจะเข้ามา
อยู่ในสถาบันนี้ ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมในการใช้อำนาจ หรือการรักษาอำนาจอย่างที่มาคิอา
เวลลีได้กล่าวไปข้างต้น

การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตา ของพล.อ.สุรยุทธ์นั้น
ได้สร้างความยากลำบากในการทำงานทางการเมืองของพล.อ.สุรยุทธ์เป็นอย่างยิ่ง เนื่องด้วยพล.
อ.สุรยุทธ์ไม่ได้มีบทบาทในการเข้าร่วมการรัฐประหารในครั้งนี้และโดยส่วนตัวเองแล้ว พล.อ.สุรยุทธ์
ก็ไม่ได้ที่อยากจะทำรับตำแหน่งนี้ตั้งแต่ต้น จึงทำให้การทำงาน หรือในการตัดสินใจดำเนิน
นโยบายทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรุกเข้าจัดการกลุ่มอำนาจเก่า รัฐบาลพล.อ.สุรยุทธ์ ก็
ไม่ได้ดำเนินการอะไรที่แสดงให้เห็นต่อรัฐประหารเห็นอย่างชัดเจน จึงนำมาซึ่งความขัดแย้งกัน
ระหว่างคณะรัฐประหารเอง กับรัฐบาลชุดพล.อ.สุรยุทธ์ ซึ่งตรงกับมาคิอาเวลลีที่ได้พูดถึงความ
ยากลำบากในการรักษาอำนาจ หรือในการทำงานของเจ้าผู้ปกครองที่เข้ามาใช้อำนาจโดยอาศัย
กองกำลังของผู้อื่นและโชคชะตาว่า

“บรรดาผู้ซึ่งเป็นคนธรรมดา ๆ และได้กลายเป็นเจ้าผู้ปกครองโดยลำพัง
โชคชะตานั่น เป็นได้ด้วยความเหน็ดเหนื่อยเพียงเล็กน้อย แต่พวกเขาจะต้องเหนื่อยเป็นอย่างมาก
เพื่อที่จะคงรักษาตัวของพวกเขาเองไว้ และพวกเขาไม่ประสบความสำเร็จเลยในวิถีทาง
แต่ความยากลำบากทั้งปวงเกิดขึ้นหลังจากที่เขาถูกวางตัวแล้ว และที่จะอยู่ในประเภทนี้ได้แก่ผู้ซึ่ง
ได้รัฐมา ไม่ได้ด้วยเงินก็ด้วยความโปรดปรานของผู้ที่มอบรับให้อย่างที่ที่เกิดขึ้น ” (สมบัติ จันทรวงศ์,
2552 : 153)

และมาคิอาเวลลียังพูดถึงสาเหตุที่ผู้ได้อำนาจจากกองกำลังของผู้อื่นและ
โชคชะตา จะต้องประสบพบกับความยากลำบากในการรักษาอำนาจไว้ว่า

“ (เป็นเพราะ) พวกเขาไม่ได้รู้วิธีการรักษา และไม่สามารถจะคงรักษาตำแหน่ง
นั้นไว้ได้ เพราะพวกเขาไม่มีกองกำลังซึ่งสามารถจะจงรักภักดีและเป็นมิตรกับพวกเขาได้ ยิ่งไปกว่า
นั้น บรรดารัฐซึ่งตกถึงมือใครอย่างทันทีทันใดนั้น ก็จะเหมือนกับสิ่งอื่น ๆ ทั้งปวงในธรรมชาติ ซึ่ง
เกิดและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ย่อมไม่สามารถจะฝังรากพร้อมกับกิ่งก้านสาขาที่มาด้วยกันได้
หมด” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 153-154)

มาคิอาเวลลีได้เปรียบเทียบผู้ปกครองที่ได้อำนาจมาอย่างทันทีทันใดนั้น
เปรียบเสมือนสิ่งซึ่งโชคชะตาได้วางลงบนตักของพวกเขา ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองที่จะต้อง
นำพาอำนาจนั้นต่อไป แม้ว่ามันจะยากเย็นสักเพียงใดก็ตาม

ในประเด็นของการที่พล.อ.เปรมได้กล่าวแสดงความชื่นชมพล.อ.สุรยุทธ์ว่า
เป็นคนดี เหมาะสมกับการเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น มาคิอาเวลลี ได้กล่าวถึงการสร้างการยอมรับแก่
ผู้นำที่เข้ามาปกครองโดยการทำให้ประชาชนรู้ว่าเจ้าผู้ปกครองนั้น มีผู้ที่สนับสนุนอยู่เบื้องหลัง
เป็นชนชั้นสูง เพราะประชาชนที่อยู่ในระบอบการปกครองที่เชื่อว่าชนชั้นสูงเป็นเจ้าของแผ่นดินนั้น
จะมีความรักตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในเหล่าของประชาชนเอง และประชาชนนั้นก็เชื่อว่า ชนชั้นสูง
มีความรักตามธรรมชาติต่อพวกตนเช่นเดียวกัน หรือจะพูดได้ว่า ประชาชนและคนชั้นสูงนั้นต่าง
เชื่อว่า “เรารักกัน” นั่นเอง (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 131-132)

และในความเห็นของเวเบอร์ ผู้นำประเภทที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ หรือ
ผู้นำโดยกฎหมายนั้น ซึ่งเป็นผู้นำในรัฐสมัยใหม่ที่วางอยู่บนหลักการของเหตุผลและกฎหมายต่าง
จากผู้นำตามประเพณีและผู้นำแบบบุญบารมี ซึ่งบทบาทของผู้นำต้องเด่นชัดในมิติของการ
กำหนดนโยบาย เพื่อให้ส่วนการบริหารงาน หรือฝ่ายที่นำนโยบายไปปฏิบัติ ได้มีความมั่นใจในการ
นำนโยบายไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบราชการ และมีจุดมุ่งหมายในการ
ตอบสนองประชาชนในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดี และอำนาจหน้าที่ในการนำกฎหมายและ
นโยบายไปปฏิบัติ เป็นอำนาจหน้าที่ที่ระบบราชการทั่วโลกถือปฏิบัติเป็นสำคัญ เพราะเมื่อฝ่ายนิติ
บัญญัติผ่านกฎหมาย และฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลประกาศใช้นโยบายแล้ว เป็นหน้าที่ของระบบ

ราชการที่จะนำกฎหมายไปบังคับใช้ และนำนโยบายไปปฏิบัติให้ปรากฏเป็นจริง จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งครอบคลุมด้านต่าง ๆ ทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ด้วยเหตุนี้ระบบราชการในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงล้วนมีขนาดใหญ่ประกอบด้วยบุคลากรเป็นจำนวนมาก มีงบประมาณจำนวนมาก ทั้งเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และค่าตอบแทนข้าราชการ เฮย์วูด (Heywood, 2002 : 362-365, อ้างถึงใน บูมอริ ยีหะมะ, 2552 : 145)

ที่ผ่านมาระบบราชการของไทยนั้น (2490 – 2510) เคยเป็นการรวมศูนย์อำนาจ โดยมีการกุมอำนาจการปกครองประเทศไว้ที่ส่วนกลาง และได้พบความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมากมาย จนมาถึงรัฐบาลในระบอบการเลือกตั้งชุดต่าง ๆ ได้มีการนำเอาระบบราชการมาขึ้นตรงและมารับใช้ภาคการเมือง มีการเล่นการเมืองในระบบราชการเกิดขึ้น และมีการแทรกแซงระบบบริหารจัดการเศรษฐกิจมหภาคด้านการเงิน การคลัง ของพวกกลุ่ม ข้าราชการเก่า (เทคโนโลยี แครต) อันประกอบไปด้วยกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทยสำนักงานประมาณ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จนมันเสื่อมถอยพังพาบลงและไม่อาจทำหน้าที่ได้ เป็นผลให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจการเงินครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2540 (เกษียร เตชะพีระ, 2550 : 94-95)

ต่อมาในสมัยรัฐบาลทักษิณภายใต้การรวบอำนาจในรูปแบบของการบริหารงานแบบองค์การภาคเอกชน หรือที่เรียกในยุคนั้นว่า ซีอีโอ ซึ่งเป็นนโยบายที่สร้างความเปลี่ยนแปลงให้แก่กลุ่มข้าราชการในสมัยนั้น มีท่าทีไม่พอใจกับนโยบายการทำงานอย่างฉับไว เร่งด่วน ตัดทอนสายการบังคับบัญชาให้มีขนาดเล็กลง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้การตัดสินใจและในการสั่งการ เป็นการรวมอำนาจไว้ที่นายกรัฐมนตรีแบบเบ็ดเสร็จ ซึ่งทำให้ความเป็นอิสระทางการเมือง ความเป็นปึกแผ่นภายในและจรรยาบรรณวิชาชีพของระบบราชการก็ถูกพลังการเมืองนอกระบบราชการในรัฐบาลกัดกร่อนลงไปอีก จนกระทั่งในที่สุดแล้วในบรรดาข้าราชการ ก็เหลือแต่เพียงทหาร ตุลาการ และองคมนตรีเท่านั้น ที่ยังมีอิสระพอที่จะตัดทอนรัฐบาลจากการเลือกตั้งได้ จะทำให้เกิดปรากฏการณ์การล้างไพ่ทางการเมือง โดยใช้วิธีการรัฐประหาร และมีการเกิดขึ้นของกองทัพ ภิวัฒน์ ตุลาการภิวัฒน์ เกิดขึ้น ท่ามกลางกระแสพาดพิงถึงสถาบันกษัตริย์ในการ

วางตัวทางการเมือง โดยมีสถาบันของคมนตรีเป็นตัวละครสำคัญในการถูกตกเป็นเป้าโจมตี และยังเมื่อได้มีนายกรัฐมนตรีที่ได้จากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหาร คือ พล.อ.สุรยุทธ์ ซึ่งได้ลาออกจากการเป็นองคมนตรี เพื่อเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ยิ่งเป็นการตอกย้ำภาพแห่ง กลุ่มของผู้มีอำนาจตัวจริงในทางการเมืองไทยในยุคหลังการรัฐประหาร

แม้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ จะพ้นจากอำนาจไปก็ตาม และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ ซึ่งก็คือคณะรัฐประหาร มีอำนาจเต็มในการบริหารราชการแผ่นดิน สามารถใช้กลไกระบบราชการในการบริหารประเทศตามที่คณะรัฐประหารต้องการ โดยมีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีขึ้นมา เพื่อให้ภาพลักษณ์สวยงามดังที่นานาชาติระแวงประเทศต่าง ๆ ในโลกต้องการ แม้ว่าจะไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนก็ตาม แต่คณะรัฐประหารมีความเชื่อมั่นว่า ความเป็นคนดีของ พล.อ.สุรยุทธ์ จะทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจ รวมไปถึงข้าราชการทุก ๆ คน ก็จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ แต่เมื่อเวลาผ่านไป ได้พิสูจน์แล้วว่าข้าราชการจำนวนมากยังคงเสื่อมเสียขวัญและกำลังใจ ความคุ้นชินต่อการขึ้นตรงกับนักการเมืองและหัวหน้าวิตกเรื่องความไม่แน่นอนทางการเมืองเสี่ยงจนกระทั่งกลุ่มข้าราชการ เลือกว่าจะรอดูสถานการณ์ มากกว่าจะร่วมมือกับรัฐบาลใหม่ที่ทหารแต่งตั้งเข้ามา จนมีวลีที่เรียกความประพฤติของข้าราชการว่า “ใส่เกียร์ว่าง ” ซึ่งส่งผลกระทบต่องานสำคัญ ๆ เช่นการตรวจสอบการทุจริตประพฤติที่ขอบต่ออำนาจเก่า โดยเมื่อไม่มีการเข้าตรวจสอบอย่างจริงจัง ทำให้การหาความผิดให้กับกลุ่มอำนาจเก่า โดยเฉพาะ พ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งถูกคณะรัฐประหารให้เหตุผลในการทำรัฐประหารว่า เกิดการคอร์รัปชันในวงกว้าง หรือ มีการแทรกแซงระบบราชการทั้งระบบ ทำให้กลไกของระบบราชการผิดเพี้ยน เป็นต้น และหากไม่มีหลักฐานในเรื่องเหล่านี้อย่างชัดเจน เวลาผ่านไป ทำให้คณะรัฐประหารสูญเสียความชอบธรรมมากขึ้นทุกที ๆ โดยที่ข้าราชการคาดการณ์ว่าโอกาสที่บรรดานักการเมือง อดีตผู้นำกลุ่มอำนาจเก่า อาจจะได้หวนคืนสู่อำนาจผ่านการเลือกตั้งอีก และไม่แน่ว่าหากพวกตน (เหล่าข้าราชการ) ได้ทำในสิ่งที่สนองนโยบายรัฐบาลสุรยุทธ์ และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติในวันนี้ อาจส่งผลให้ตัวเองถูกผู้เสียหายฟ้องร้องต่อศาลกลับในวันข้างหน้าก็เป็นได้

ประเด็นที่น่าสนใจของ พล.อ.สุรยุทธ์ คือการออกตัวว่า จะไม่กระทำการใด ๆ เพื่อเป็นการตรวจสอบหรือขุดคุ้ยความผิดของ พ.ต.ท.ทักษิณ อย่างแน่นอน เพราะโดยส่วนตัวมองว่า การกระทำเช่นนั้น เป็นการกระทำที่ไม่ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ ดังนั้น ข้าราชการในขณะนั้น

ก็พร้อมใจกันวางเฉยต่อการรุกเพื่อเอาผิดพ.ต.ท.ทักษิณ ซึ่งสุดท้ายพล.อ.สุรยุทธ์ ก็ทำให้เกิดการเลือกตั้ง 23 ธันวาคม พ.ศ. 2550 ขึ้นจนได้ เพราะเป็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ที่จะคืนอำนาจให้ประชาชน และท่านยืนยันว่าไม่ได้เป็นการล้มเหลว เพราะความตั้งใจมาเป็นนายกรัฐมนตรีมาเป็นผู้นำรัฐบาลก็คือ ต้องคืนอำนาจให้ประชาชนให้ได้ และโดยเร็วที่สุดก็คือการจัดให้มีการเลือกตั้ง (วาสนา นาน่วม, 2553 : 254)

แม้มันจะจบลงด้วยชัยชนะของพ.ต.ท.ทักษิณ เมื่อพรรคพลังประชาชนหรือพรรคไทยรักไทยเดิมที่ถูกยุบไปนั้นยังคงกวาดที่นั่ง ส.ส. ได้มากที่สุด และได้เป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกที่ระบบราชการของไทยในยุคหลังการรัฐประหารซึ่งรัฐบาลสุรยุทธ์เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายของฝ่ายการเมือง เพื่อให้ข้าราชการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น จะเคลื่อนไหวด้วยความว่างเปล่า รักษาเวลาให้ผ่านพ้นไปจนถึงวันเลือกตั้งที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นธรรมดา เมื่อผู้กำหนดนโยบายไม่ได้ออกนโยบายที่แน่นอนชัดเจน ประกอบกับข้าราชการหรือผู้ที่ต้องนำนโยบายไปปฏิบัติต้องการที่จะเผื่อรอดูสถานการณ์ โดยที่วางตัวอยู่หนึ่ง ๗ เลือกที่จะไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังที่กล่าวมาแล้ว จึงทำให้บรรยากาศของระบบราชการในยุคนั้น ไม่มีการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงเพื่อการพัฒนาแต่อย่างใด

ซึ่งศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ (มติชน, 2554) มองว่า สิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้นำระบบราชการในยุคหลังรัฐประหาร ซึ่งผู้นำมาจากการพระราชทาน หรือการแต่งตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกที่ผลงานจะออกมาในรูปแบบที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมาแล้ว เพราะนายกพระราชทานส่วนใหญ่ตามประวัติศาสตร์การเมืองไทย ก็มักจะมีผลงานในรูปแบบของการนิ่งเฉย ไม่มีนโยบายเชิงรุกในการแก้ไขปัญหาบ้านเมือง เพราะนายกพระราชทานไม่ใช่ผู้พิเศษที่จะมาจัดการปัญหาทางการเมือง กวาดล้างความชั่วร้ายทางการเมือง เพื่อจะเข้ามาทำให้การเลือกตั้งครั้งต่อไป มีแต่ันักการเมืองที่มีสะอาด ปราศจากการโกงทุกรูปแบบ แต่นายกพระราชทานเข้ามาเพื่อให้เครือข่ายสถาบันต่าง ๆ ในทางการเมือง ปรับให้มีกาลไกลเกลี่ยอำนาจกัน ให้อยู่ร่วมกันได้ โดยยอมรับอำนาจนำของเครือข่ายสถาบัน และไม่ใช้การสถาปนาระบอบประชาธิปไตยที่ส มบูรณ์แบบเหมือนกับ โลกอุดมคติ และเพื่อบรรลุจุดประสงค์นั้นได้ นายกพระราชทาน ต้อง มีการประนีประนอมกับเครือข่ายต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในเครือข่ายสถาบัน และนอกเครือข่ายจำนวนมาก ซึ่งล้วนมีผลประโยชน์ผูกพันอยู่กับระบบที่เลือกต่อการทุจริตหลายรูปแบบ ไม่

ว่าตัวนายกษัตริย์จะมีความดีและความซื่อสัตย์อย่างไรก็ตาม ย่อมต้องหลับตาให้แก่การทุจริตฉ้อฉลซึ่งหน่วยต่าง ๆ ทั้งในและนอกเครือข่ายสถาบันหาผลประโยชน์อยู่ทั้งสิ้น

4.3 การเปรียบเทียบแบบวิธีการสูญเสียอำนาจ

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร และความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เพื่อศึกษาเปรียบเทียบถึงการกระทำและความคิดในเรื่องแบบวิธีการสูญเสียอำนาจ พบว่ามีประเด็นลักษณะความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่สำคัญดังนี้

4.3.1 บทบาทการเลือกข้างในการจัดตั้งรัฐบาลของคณะรัฐประหาร ซึ่งได้ตัดสินใจเลือกเข้าข้างพรรคการเมืองที่ไม่ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง ตามแนวคิดเรื่องการเลือกข้างของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

เมื่อการรัฐประหารได้สิ้นสุดลง คณะรัฐประหารจำเป็นที่จะต้องตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นมาเพื่อช่วยในการบริหารราชการแผ่นดินชั่วคราว ซึ่งรัฐบาลเฉพาะกาลที่คณะรัฐประหารแต่งตั้งขึ้นมานั้น จะมีอายุอยู่ได้ไม่นานนัก เนื่องจากในระบอบการปกครองประชาธิปไตยนั้น ผู้ปกครองจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนที่เป็นเสียงส่วนใหญ่ในรัฐ ดังนั้นเมื่อรัฐบาลเฉพาะกาลเข้ามาทำหน้าที่ได้ระยะหนึ่ง (ไม่ว่าจะทำหน้าที่บริหารบ้านเมืองให้เป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย หรือทำหน้าที่รักษาอำนาจของคณะรัฐประหารก็ตามแต่) และเมื่อถึงวันสิ้นสุด จึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดการเลือกตั้งใหญ่ขึ้น ดังนั้นเพื่อจะให้การรัฐประหารไม่สูญเปล่า กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เพื่อไม่ให้อำนาจการบริหารราชการแผ่นดินกลับไปอยู่กับฝั่งของกลุ่มอำนาจเก่าอีกครั้ง คณะรัฐประหารจึงจำเป็นที่จะต้องพยายามที่ไม่ให้พรรคการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มอำนาจเก่า เช่น พรรคพลังประชาชน พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา และพรรคประชาธิปัตย์ไทย เป็นต้น ซึ่งสมาชิกพรรคแล้วแต่เป็นสมาชิกของกลุ่มอำนาจเก่าทั้งสิ้น

โดยคณะรัฐประหารเลือกที่จะสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ เพราะพรรคประชาธิปัตย์เป็นคู่แข่งที่ยืนคนละฝั่งกับกลุ่มอำนาจเก่ามาโดยตลอด และคณะรัฐประหารมี

ความมั่นใจว่า พรรคประชาธิปัตย์ไม่มีวันที่จะเข้าร่วมกับกลุ่มอำนาจเก่าอย่างแน่นอน เพราะพรรคทั้งสองนี้มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้งกันอย่างสุดโต่ง และคณะรัฐประหารได้ประเมินแล้วว่า พรรคประชาธิปัตย์มีโอกาสที่จะชนะการเลือกตั้งมากกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ จึงเลือกที่จะเข้าสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์

การสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์เป็นทั้งในทางลับและในทางแจ้ง เช่น การแจกใบสั่งให้ผู้บังคับหน่วยทหารทั่วประเทศ และได้มีการสั่งให้ทหารได้บังคับบัญชาไม่ให้เลือกพรรคพลังประชาชน แต่ให้ช่วยกันลงคะแนนให้พรรค การเมืองที่พอจะช่วยตัดคะแนนของพรรคที่มาจากกลุ่มอำนาจเก่า (พรรคพลังประชาชน) ได้ จนเกิดกรณีนำคลิปเสียงของผู้บังคับกองพันที่ 3 กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ (ผบ.ร. 1 พัน 3 รอ.) ที่ได้มีการสั่งให้ทหารช่วยเลือกพรรคประชาธิปัตย์ จนกระทั่งมีการ ออกมากล่าวอ้างถึง ในเว็บไซต์ ทั้งนี้เพราะทางออกของคณะรัฐประหาร ในเมื่อบรรยากาศทางการเมืองไม่สามารถทำการรัฐประหาร ได้อีกก็คือ ก็จำเป็นต้องมีการร่วมมือกับกลุ่มการเมืองที่พอจะช่วยสกัดไม่ให้กลุ่มอำนาจเก่ากลับมาได้อีกครั้งก็ได้การร่วมมือกับพรรคประชาธิปัตย์เพื่อหวังให้มีพลังในการต่อสู้ กับพรรคพลังประชาชน เพื่อชิงเป็นแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาลแข่งกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ขนาดเล็ก เผื่อว่าในที่สุดการต่อสู้ทางรัฐสภาจะนำพาให้พลังประชาธิปัตย์จัดตั้งรัฐบาลได้เพราะมีเสียงในสภามากกว่า แม้ว่า ในที่สุด พรรคพลังประชาชนจะอาจจะได้ที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรมากกว่าก็ตาม และการสนับสนุนในทางลับ มีการพบกันของสมาชิกระดับสูงของคณะรัฐประหาร อย่างน้อย 2 คน กับนายสุเทพ เทือกสุบรรณ เลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ รวมถึงข่าวว่า หัวหน้าคณะรัฐประหารพร้อมจะรับตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของพรรคประชาธิปัตย์หลังการเลือกตั้ง ที่ภายหลัง พล.อ.บุญรอด สมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ที่สนิทสนมกับพลเอกสนธิ ยอมรับว่า มีการวางแผนให้ พลเอกสนธิเป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หากพรรคประชาธิปัตย์เป็นรัฐบาล แต่เมื่อพรรคพลังประชาชนได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งครั้งนี้ พลเอกสนธิจึงต้องยอมรับ ในที่เกิดขึ้น (วาสนา นาน่วม, 2553 : 309-310)

แต่ไม่ว่าภาพลักษณ์ที่ออกมาจะล้มเหลวสักเพียงใด ทั้ง ๆ ที่การปฏิวัติสวยงามแต่ที่สุดผลการเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม กลับสะท้อนชัดว่าพ่ายแพ้ คณะรัฐประหารก็ยังมีกำลังใจจากผู้ที่เคยทำรัฐประหารมาก่อน ในการออกมาชื่นชมการทำงานของพล.อ.สนธิ

“ผมว่า พล.อ.สนธิเขามาทำได้ได้ประสบความสำเร็จ ในสายตาผม เขาทำได้ดีเลย แต่ไม่รู้สายตาคนอื่นจะมองยังไง ผมว่าเขาทำสำเร็จแต่สถานการณ์มันต่างกันไป” พล.อ.สุจินดา คราประยูร อดีตนายกรัฐมนตรี และอดีต ผบ.ทบ. แกนนำหลักการปฏิวัติในนาม รสช. กล่าว

จากเหตุการณ์ดังกล่าว คณะรัฐประหารได้กระทำในสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้พูดไว้ว่า

“และเจ้าผู้ปกครองจะเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ เมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วยนั่นคือเมื่อเขาเปิดเผยตนเองว่าเข้าข้างใครโดยไม่คำนึงถึงสิ่งใด ส่วนนี้มีประโยชน์มากกว่าการวางตัวเป็นกลางเสมอ และไม่ว่าในกรณีใด ๆ การเปิดเผยตนเองและทำสงครามที่แท้จริงจะเป็นประโยชน์สิ่งสำหรับท่าน เพราะในกรณีแรกถ้าท่านไม่เปิดเผยตนเอง ท่านจะเป็นเหยื่อของผู้ชนะเสมอ พร้อมกับความถูกต้องและความพึงพอใจของฝ่ายที่พ่ายแพ้ ท่านจะไม่มีข้ออ้างหรือสิ่งอื่นใดที่สามารถจะป้องกันท่านได้และไม่มีใครที่จะต้อนรับท่าน เพราะผู้ชนะจะไม่ต้องการมิตรที่น่าระแวง ซึ่งไม่ได้ช่วยเหลือเขาในยามคับขัน และผู้แพ้จะไม่ต้อนรับท่าน เพราะท่านมิได้ต้องการจะเสี่ยงร่วมโชคชะตาไปกับเขาโดยมีอาวุธอยู่ในมือ” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 286)

จากการเลือกวางตัวในสถานการณ์ความขัดแย้งของผู้นำคณะรัฐประหารสามารถเปรียบเทียบได้ว่าเป็นไปตามแบบวิธีการของมาคิอาเวลลีอย่างชัดเจน ซึ่งมาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงการไม่วางตัวเป็นกลาง และการเลือกข้างด้วยสถานการณ์บีบบังคับ ซึ่งคณะรัฐประหารได้กระทำในสิ่งที่มาคิอาเวลลีได้กล่าวไปทุกอย่าง จะว่าไปแล้ว คณะรัฐประหารไม่ได้เลือกข้างผิดหรือไม่มีความสามารถในการวินิจฉัย เพียงแต่คณะรัฐประหารเกิดขึ้นสถานการณ์บีบบังคับ ไม่สามารถเลือกสนับสนุนใครที่พอจะมีหนทางที่จะสามารถชนะการเลือกตั้งได้เลย เห็นจะมีเพียงแต่พรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นพรรคการเมืองเก่าแก่ ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์เองก็เป็นพรรคที่ใช้ความเป็นพรรคการเมืองที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์มาตลอด นับตั้งแต่มีการก่อตั้งพรรคขึ้นมา จึงเป็นเหตุผลที่คณะรัฐประหารเลือกที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองดังกล่าว โดยที่รู้ว่าอนาคตหลังการเลือกตั้ง ผลจะออกมา โดยที่พรรคพลังประชาชนเป็นฝ่ายที่ได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น จึงทำให้จุดนี้ถือได้ว่า คณะรัฐประหารได้สูญเสียอำนาจอย่างเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด

4.3.2 การเลือกผู้ช่วยที่ผิดพลาดของคณะรัฐประหาร ที่จะนำเข้ามาเพื่อรักษาอำนาจไว้ต่อไป ในภายหลังจากการรัฐประหารเสร็จสิ้น นำมาซึ่งการสูญเสียอำนาจตามแนวคิดของมาคิอาเวลลี กล่าวคือ

ในภายหลังจากการรัฐประหารเสร็จสิ้นนั้น คณะรัฐประหารจึงจำเป็นต้องคัดสรรบุคคลที่มีความสามารถ และไว้ใจได้ เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ในการรักษาอำนาจให้กับคณะรัฐประหาร เพื่อเป็นการป้องกันมิให้กลุ่มอำนาจเก่ากลับมาใช้อำนาจอีกครั้ง เพราะกลุ่มอำนาจเก่าที่ได้อำนาจกลับมานั้น อาจจะเป็นภัยต่อคณะรัฐประหารได้ ดังนั้น คณะรัฐประหารจำเป็นต้องมีการสรรหาบุคคลเข้ามาทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ดังกล่าวมาในข้างต้น มี 2 ตำแหน่งหลัก คือ ผู้บัญชาการทหารบก และนายกรัฐมนตรืพระราชทาน ซึ่ง 2 ตำแหน่งนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการที่จะปกป้องให้คณะรัฐประหารอยู่รอดปลอดภัย หรือเรียกว่า การลงจากหลังเสืออย่างสง่างามนั่นเอง

การแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารบกคนใหม่ในการโยกย้ายปลายปี 2550 นั้นกว่าจะจบลงที่พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดาได้เป็น ผบ.ทบ. ทั้งคณะรัฐประหารและกองทัพก็ต้องบอบช้ำ แยกแยก ชัดแย้งกันไปทั่ว เพราะการใช้กลยุทธ์ตามแบบฉบับ ลับ ลวง พราง ของพล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ที่หลอกให้ผู้ที่มีโอกาสจะได้ตำแหน่งมากที่สุดสามท่าน คือ พล.อ.สพรั่ง กัลยาณมิตร พล.อ.มนตรี สัมพันธ์ และพล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดา ได้มีความหวังจนวินาทีสุดท้ายก่อนพล.อ.อนุพงษ์ จะได้รับตำแหน่งผบ.ทบ. ไปในที่สุด

ซึ่งหลังการปฏิวัติวันที่ 19 กันยายน พล.อ.อนุพงษ์ได้ขยับจากแม่ทัพภาคที่ 1 ขึ้นเป็น ผช.ผบ.ทบ. เช่นเดียวกับบิ๊กเปย พล.อ.สพรั่ง กัลยาณมิตร ที่ขึ้นจากแม่ทัพภาคที่ 3 เป็น ผช.ผบ.ทบ. เข้าไลน์สู่เก้าอี้ ผบ.ทบ. ที่ทั้งคู่ถูกจับตามองว่าจะต้องขึ้นเป็น ผบ.ทบ. แต่โดยส่วนตัวแล้ว มีข่าวว่าพล.อ.สนธิต้องการให้บิ๊กแดง พล.อ.มนตรี สัมพันธ์ เสนาธิการทหารบก เป็น ผบ.ทบ. ชัดตาทัพไว้ก่อน 1 ปี ก่อนที่จะส่งให้ไปเป็น ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในปีถัดไป แล้วให้ พล.อ.อนุพงษ์ขึ้นเป็น ผบ.ทบ. ต่ออีก 2 ปี

แต่เนื่องจาก พล.อ.มนตรีไม่ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ อีกทั้งไม่ได้เติบโตมาในตำแหน่งหลักของ ทบ. ทั้งยังถูกโจมตีว่าสนิทสนมกับ พล.อ.สนธิ และนางปิยะดา บุญรัตกลิน ภริยาของพล.อ.สนธิก็ตาม ที่สุดเขาก็ได้เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ที่คาดว่าอาจจะขึ้นเป็น ผบ.สส. แทน พล.อ.บุญสร้าง เนียมประดิษฐ์ ที่เกษียณเดือนกันยายน 2551

“แต่การเลือก ผบ.ทบ. ไม่ได้อยู่ที่ตัว ผบ.ทบ. คนเดียวจะตัดสินใจ” พล.อ.สนธิกล่าว

เพราะในขณะนั้น พล.อ.สุรยุทธ์ และ พล.อ.บุญรอดก็มีส่วนในการพิจารณาที่จะไม่เอา พล.อ.สพรั่ง และ พล.อ.มนตรี ทุกคนสนับสนุน พล.อ.อนุพงษ์ขึ้นเป็น ผบ.ทบ.

กลายมาเป็นประเด็นที่น่าสนใจว่า ผู้นำการรัฐประหารหาได้อำนาจในการเลือกผู้ช่วยที่จะมารักษาอำนาจแทนตนไม่ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า พล.อ.สนธิต้องการให้พล.อ.มนตรีเป็น ผบ.ทบ. ซึ่ง พล.อ.สนธิอาจจะเห็นความสามารถของพล.อ.มนตรี และ พล.อ.มนตรีน่าจะ เป็นผู้ที่สามารถไว้เนื้อเชื่อใจ รวมถึงการปฏิบัตินโยบายของพล.อ.สนธิได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งหรือข้อโต้แย้งใด ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการรักษาอำนาจ แต่กลับกลายเป็น พล.อ.อนุพงษ์ ซึ่งในขั้นต้น พล.อ.สนธิไม่ได้เสนอชื่อ แม้ว่าในภายหลังพล.อ.สนธิออกมาชี้แจงเรื่องนี้ว่า ตนไม่ได้เสนอชื่อ พล.อ.มนตรีเป็น ผบ.ทบ. ตนก็สนับสนุนป๊อก มีผู้ใหญ่หลายคนก็ช่วยพิจารณา แต่ทุกคนรู้ว่าเรื่องจริงนั้น ไม่ใช่อย่างที่นายทหารลับ ลวง พราง ได้แถลงไว้ในข้างต้น

ส่วน พล.อ.สพรั่งนั้น ในศึกชิง ผบ.ทบ. คราวนี้สร้างประวัติศาสตร์ที่อาจส่งผลหลายอย่างให้เห็นในอนาคต โดยเฉพาะทำให้ พล.อ.สพรั่งออกหักอย่างแรง ด้วยหลังยึดอำนาจใคร ๆ ก็คิดว่าเขาจะต้องเป็น ผบ.ทบ. เพราะแม้แต่ พล.อ.อนุพงษ์ก็ยัง กล่าวอยู่เสมอว่า ให้ พล.เอกสพรั่งรับตำแหน่ง ที่ทำให้ พล.อ.สพรั่งมีความหวัง

ทว่า พล.อ.สพรั่งนั้นไม่เป็นที่ปรารถนาของ พล.อ.สุรยุทธ์ เพราะเกรงว่าหาก พล.อ.สพรั่งขึ้นเป็น ผบ.ทบ. จะทำให้ต้องขอใช้ทดแทนหนี้บุญคุณของพวกพันธมิตรฯ ในฐานะที่เป็นแนวร่วมปฏิวัติ

ยิ่งใกล้เวลาเลือก ผบ.ทบ. ที่ปรากฏชัดว่า พล.อ.สพรั่งพลาดจากการได้เป็นผู้บัญชาการทหารบกอย่างแน่นอน ทำให้กลุ่มพันธมิตรฯ ภายใต้การนำของนายสนธิ ลิ้มทองกุล แห่ง ASTV และรายการยามเฝ้าแผ่นดินพร้อมสื่อในเครือผู้จัดการ และวิทยุในเครือพันธมิตรฯ หัน

มาโจมตี พล.อ.สุรยุทธ์ พล.อ.สนธิ และพล.อ.วินัยอย่างรุนแรง พร้อมนำเบื้องหน้าเบื้องหลังมาแฉ จนกระทบความสัมพันธ์ และพาลให้เกิดความโกรธแค้นระหว่างกัน จึงไม่แปลกที่เมื่อมีข่าวว่า พล.อ.อนุพงษ์เป็น “เต็งหนึ่ง” ผบ.ทบ.จึงทำให้ พล.อ.สพรั่งถูกข่าวลือโจมตีอย่างรุนแรงว่าปฏิบัติ เพราะอกหักแถมทั้งยังเป็นช่วงที่เขาสั่งให้มีการรวบรวมประวัติของนายทหารระดับผู้บังคับกองพัน ที่เป็นหน่วยกำลังรบในกองทัพภาค 1 ภาค 2 และภาค 3 รวบรวม 50 กองพัน ที่ยิ่งทำให้เกิดข่าวลือการ ปฏิวัติขึ้น แต่กลับได้รับการตอบโต้หรือชี้แจงหรือแม้แต่การปฏิเสธ จนทำให้ พล.อ.สพรั่งตกเป็นข่าวว่า จะก่อการปฏิวัติซ้ำขึ้นมาเสมอ ๆ (วาสนา นาน่วม, 2553 : 167-170)

และในส่วนของพล.อ.อนุพงษ์ เมื่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ทุกฝ่าย กลับมามองที่พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดา ผบ.ทบ. ที่เพิ่งจะนั่งเก้าอี้ตัวนี้มาได้แค่ไม่กี่เดือน ในเมื่อเขา คือแกนนำปฏิวัติคนสำคัญที่เป็นผู้วางแผนและจัดการเรื่องการใช้กำลังปฏิวัติเคียงคู่ พล.อ.สนธิ จน ทำให้การปฏิวัติสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่มีเพื่อนเตรียมทหาร 10 ของ พล.อ.อนุพงษ์เองคุมกำลังสำคัญ และ ในการยอมเสี่ยงชีวิตปฏิวัติและมีผลงานในการวางแผนปฏิวัติได้สำเร็จราบรื่น ไม่สูญเสีย ทั้ง ๆ ที่ เพื่อน ตท. 10 คุมกำลังสำคัญมากมายนั้น จึงเป็นผลงานสำคัญด้าน การใช้กำลังปราบปราม ของ พล.อ.อนุพงษ์ ประกอบกับด้านการวางแผนนั้น พล.อ.อนุพงษ์ก็ถือเป็นนักวิชาการคนหนึ่ง เพราะ นอกจากไปเรียนปริญญาตรีอีกใบที่มหาวิทยาลัยรามคำแหงแล้ว ยังเรียนปริญญาโทที่นิด้าเพื่อ เพิ่มความรู้และประสบการณ์ให้ตัวเอง และป้องกันการถูกโจมตีเรื่องการเรียน ตท. 10 และต่อใน ร.ร.นายร้อย จปร. อีกแค่ 3 ปี เพราะกองทัพต้องการนายทหารไปสงคราม

แต่ที่ว่า พล.อ.อนุพงษ์นั้นชาญฉลาดตรงที่ประเมินสถานการณ์เผื่อไว้ ในทางเลวที่สุดไว้แล้ว เขาจึงประกาศจุดยืนไม่ยุ่งการเมือง วางตัวเป็นกลาง นำทหารกลับเข้ากรม กองตั้งแต่วันแรกที่เป็น ผบ.ทบ. เพื่อที่จะให้ประชาชนและสังคมเป็นเกราะกำบังภัยให้

ยิ่งเมื่อ พล.อ.อนุพงษ์แสดงความพร้อมที่จะเจรจากับคุณหญิงพจมานที่ กลับประเทศมาสู้อคติและเสนอแนวทางให้สามี ท้ามกลางข่าวลือว่า พ.ต.ท.ทักษิณต่อสายถึง พล.อ.อนุพงษ์ทั้งทางอ้อม ผ่านเพื่อน ตท. 10 เครือญาติ แกนนำพรรค หรือสายตรงเอง โดยมีการ ต่อรองให้ พ.ต.ท.ทักษิณให้สัญญาประชาคมว่าจะเลิกเล่นการเมืองอย่างเด็ดขาด แล้วกลับมาต่อสู้อคติความตามกระบวนการยุติธรรม แม้ พล.อ.อนุพงษ์จะอ้างว่าเพื่อความสงบของบ้านเมืองก็ตาม

จนเกิดกระแสข่าวลือในเรื่องของความหมางใจกันระหว่างพล.อ.สนธิ กับพล.อ.อนุพงษ์ แต่ยังเชื่อมั่นในตัวของพล.อ.อนุพงษ์ เพราะร่วมปฏิบัติกันมา คงไม่มีเปลี่ยน การเปลี่ยนข้างย้ายฝั่งไปอยู่กับกลุ่มของพ.ต.ท.ทักษิณ

ที่สำคัญที่สุด พล.อ.อนุพงษ์ประกาศหลายครั้งที่จะไม่ปฏิบัติ แม้ว่าพรรคพลังประชาชนจะเป็นรัฐบาล หรือแม้แต่จะต้องถูกย้ายจากเก้าอี้ ผบ.ทบ. ก็ตาม จนทำให้นายสมิคร สุรินทร์เวช หัวหน้าพรรคพลังประชาชนให้สัมภาษณ์เมื่อคืนวันรู้ผลเลือกตั้ง แสดงความชื่นชม พล.อ.อนุพงษ์ เมื่อถูกผู้สื่อข่าวต่างประเทศถามเรื่องกองทัพ “ The army commander in chief is good guy” เพราะ ผบ.ทบ. คนนี้ประกาศจุดยืนไม่ยุ่งการเมือง ปล่อยให้ให้การเมืองแก้ด้วยการเมืองตั้งแต่แรก รวมทั้งจะไม่ปฏิบัติแม้พรรคพลังประชาชนจะเป็นรัฐบาลก็ตาม (วาสนา นาน่วม, 2553 : 332-333)

จนที่สุดมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง พล.อ.อนุพงษ์ เป็น ผบ.ทบ. คนที่ 36 แห่งกองทัพบก ในวันที่ 19 กันยายน 2550 อันเป็นวันครบรอบ 1 ปีการปฏิวัติพอดิราวกับจะเป็นของขวัญให้ พล.อ.อนุพงษ์เลยทีเดียว แต่ก็ทำให้ภาพของเขาไม่อาจหลีกเลี่ยงที่จะถูกมองว่าได้เป็น ผบ.ทบ. ที่มาจากการปฏิบัติ ซึ่งในภายหลังกนั้น พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดาผู้นี้ ได้กระทำการซึ่งทำให้คณะรัฐประหารประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางอำนาจ เนื่องด้วยมีข่าวถึงการที่ พล.อ.อนุพงษ์ ไปพูดคุยตกลงสร้างเงื่อนไขทางการเมืองบางอย่างกับพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่นเตรียมทหาร 10 ทำให้คณะรัฐประหารเกิดความระส่ำระสาย ไม่แน่ใจว่าพล.อ.อนุพงษ์ ผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการรัฐประหาร จะเปลี่ยนใจย้ายกลับไปอยู่ฝ่ายอำนาจเก่าหรือไม่ ทำให้คณะรัฐประหารตกอยู่ในสภาพที่แตกแยก เพราะความไม่มั่นใจในตัวผู้บัญชาการทหารบก ผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่คณะรัฐประหารได้แต่งตั้งกันมา และสถานการณ์เช่นนี้ จึงนำไปสู่ความไม่เป็นเอกภาพ หรือการมีพลังของคณะรัฐประหารอีกต่อไป จึงนำมาซึ่งการสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหารในเวลาต่อมา

การเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งนับตั้งแต่เกษียณจากตำแหน่ง ผบ.สส. ในปลายปี 2546 แล้ว พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ อดีต ผบ.ทบ. ถูกจับตามองว่าจะมีอนาคตสดใสทางการเมือง และมีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำ เป็นนายกรัฐมนตรี แม้เจ้าตัวจะปฏิเสธว่าจะไม่เล่นการเมืองก็ตาม

อาจจะเป็นด้วยเพราะบทบาทของ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ตั้งแต่เป็น ผบ.ทบ. นั้นถูกมองว่ามีความขัดแย้งกับ พ.ต.ท.ทักษิณที่เป็นรุ่นน้อง ที่ห่างกันถึง 10 รุ่น อาจเป็นเพราะเขาขึ้นเป็น ผบ.ทบ. ในรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์และเป็นทหารคนสนิทของพลเอกเปรม ซึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณไม่ค่อยอยากจะทำให้ความสำคัญเท่าใดนัก อีกทั้งในการไปบรรยายพิเศษ คำพูดของ พล.อ.สุรยุทธ์มักถูกตีความว่าเป็นการพาดพิง พ.ต.ท.ทักษิณอยู่เสมอ ๆ ไม่ต่างจากการบรรยายพิเศษของ พล.อ.เปรม

ที่สำคัญ ตั้งแต่ พล.อ.สุรยุทธ์เป็น ผบ.ทบ. เคยมีข่าวความพยายามของ พ.ต.ท.ทักษิณในการปรับเปลี่ยน ผบ.ทบ. มาแล้วแต่ก็ไม่สำเร็จ จนเมื่อ พล.อ.สุรยุทธ์สั่งให้มีการเคลื่อนกำลังทหารกว่า 30,000 คน ไปฝึกแผนป้องกันประเทศ และพิทักษ์พื้นที่ส่วนหลังที่ชายแดนไทย – พม่าทางภาคเหนือ ที่นอกจากกระทบความสัมพันธ์ไทย – พม่า ที่พ.ต.ท.ทักษิณถือเป็นมิตรที่สำคัญ แล้ว ยังถูกปล่อยข่าวว่าเป็นแผนหนึ่งของการเตรียมปฏิวัติ พ.ต.ท.ทักษิณ จน พ.ต.ท.ทักษิณ ยังเคยถามในทำนองที่ว่าพลเอกสุรยุทธ์จะยึดอำนาจของท่านหรือเปล่า จนท้ายที่สุด พ.ต.ท.ทักษิณก็ย้าย พล.อ.สุรยุทธ์ ซึ่งเป็น ผบ.ทบ.มา 4 ปี ไปเป็น ผบ.สส. ในปีสุดท้าย ก่อนที่ท่านจะเกษียณ จึงกลายเป็นการทำให้ภาพของ พล.อ.สุรยุทธ์เป็นฝ่ายตรงข้ามของ พ.ต.ท.ทักษิณอย่างชัดเจน (วาสนา นาน่วม, 2553 : 252-254)

แม้ในตอนแรกทีเลือก พล.อ.สุรยุทธ์มาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นจะเป็นที่ยอมรับเพราะมีภาพลักษณ์ประวัติดีเลิศ แต่ที่สุด พล.อ.สุรยุทธ์ก็ถูกเรียกว่าเป็น ฤาษีเลี้ยงเตาที่ทำงานล่าช้า จนถึงถูกเรียกว่าใส่เกียร์ว่างในบางช่วง ทำให้เกิดสูญญากาศ ปล่อยให้เวลาหมดไป โดยไม่ได้ทำอะไรด้วยซ้ำ ขณะที่ฝ่าย พ.ต.ท.ทักษิณและกลุ่มอำนาจจะใช้ทุกวินาทีอย่างมีค่าในการรุก ต่อสู้ทุกทางเพื่อทวงอำนาจคืน

ซึ่งมาคิอาเวลลีได้เตือนเรื่องไว้แล้วว่า “เมื่อท่านเห็นมุขมนตรีคิดถึงตัวเขาเองมากกว่าตัวท่าน และเขาแสวงหาผลประโยชน์ของเขาเองในการกระทำทั้งปวง บุคคลเช่นนั้นไม่มีวันเป็นมุขมนตรีที่ดีได้ ท่านจะไม่มีวันสามารถไว้วางใจเขาได้เลย” (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 294)

4.3.3 บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นำไปสู่ การสูญเสียอำนาจทางการเมืองในเวลาต่อมานั้น สามารถอธิบายเปรียบเทียบได้ด้วย ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในเรื่องของการสูญเสียอำนาจ ซึ่งการสูญเสีย อำนาจนี้เกิดจากการกระทำของโชคชะตา (Fortuna) ในทางที่เกิดผลเสียแก่ผู้ปกครอง กล่าวคือ

การสูญเสียอำนาจเกิดจากการกระทำของโชคชะตา ความคิดทางการเมือง ของมาคิอาเวลลีในเรื่องของโชคชะตาไว้ว่า

“อาจจะเป็นจริงที่เทพีแห่งโชคชะตาเป็นผู้กำหนดครึ่งหนึ่งของการกระทำ ของเรา แต่ก็เป็จริงด้วยเช่นกัน ว่านางก็ปล่อยให้ครึ่งหนึ่งหรือปานนั้น อยู่ในความควบคุมของ เรา...เพราะเทพีแห่งโชคชะตาเป็นสตรีและถ้าบุคคลใดปรารถนาที่จะควบคุมนาง ก็จำเป็นที่จะต้อง ดีและพบให้นางล้มลง และเขาก็จะพบว่านางปล่อยให้ตนเองถูกเอาชนะโดยบุรุษเพศเหล่านี้ ยิ่ง กว่าโดยผู้ที่ดำเนินการอย่างเย็นชา (สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 305 – 308)

นอกเหนือจากสถานการณ์ที่เป็นความผิดพลาดอันเกิดจากการตัดสินใจที่ ผิดพลาด หรือขาดความรู้ ความสามารถทางการเมือง หรือเพราะเหตุอันใดอื่น ๆ ที่ทำให้คณะ รัฐประหารถึงคราวที่ต้องสูญเสียอำนาจไป นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องของโชคชะตาที่ไม่ ยอมรับ หรือปฏิเสธต่อการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารก็ปรากฏขึ้นมาอย่างทีคณะรัฐประหาร หมดปัญญาที่จะเข้ารับมือกับโชคชะตาที่ไม่เข้าข้างคณะรัฐประหารในการที่จะรักษาอำนาจได้ ต่อไปแม้แต่น้อย

เรื่องทีแสดงออกถึงความไม่ปราณีของโชคชะตาที่เข้าเล่นงานคณะ รัฐประหารอย่างทีทำให้คณะรัฐประหารถึงกับต้องพ่ายแพ้อย่างหมดรูป คือการทีพรรคพลัง ประชาชน ซึ่งเป็นตัวแทนในนามของกลุ่มอำนาจเก่า ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งวันที่ 23 ธันวาคม 2550

รายละเอียดข้อมูลทีสำคัญ พรรคพลังประชาชนได้ทีนั่ง ส.ส. มากเกือบครึ่ง จาก ส.ส. ทีมีได้ทั้งหมด ส.ส. เขต 400 คน และระบบสัดส่วนอีก 80 คน รวม 480 คน พรรคพลัง

ประชาชนได้ถึง 233 ที่นั่ง ส่วนพรรคประชาธิปัตย์ได้แค่ 165 ที่นั่งเท่านั้น แม้ว่าจะมีความพยายามทุกวิถีทางจากคณะรัฐประหารที่จะสนับสนุนพรรคประชาธิปัตย์ และพยายามทุกวิถีทางที่สกัดกั้นการเข้ามาของพรรคการเมืองตัวแทนกลุ่มอำนาจเก่า เช่น การใส่ร้ายป้ายสี พรรคการเมืองตัวแทนของกลุ่มอำนาจเก่า ไม่ว่าจะเป็นการซื้อเสียง การเล่นเกมใต้ดิน หรือการใช้เงินอย่างมหาศาล รวมไปถึงการใช้พลังมวลชนของกองทัพ ซึ่งคณะรัฐประหารมั่นใจมากกว่า ทหารจะไม่เลือกพรรคพลังประชาชนแน่นอน มีทั้งวิธีการใช้จิตวิทยา ขอร้องแกมบังคับ แต่ผลสุดท้าย การนับคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งหน้าหน่วยทหาร กลับปรากฏว่าทหารจำนวนไม่น้อยเลือกพรรคพลังประชาชน เป็นการสะท้อนอันเป็นบทเรียนของทหาร ที่ไม่สามารถบังคับในการเลือกพรรคการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ ซึ่งมีเสียงสะท้อนของทหารบางกลุ่มที่มีความรู้สึกไม่ภูมิใจกับความเป็นชายชาติทหาร เมื่อต้องเข้ามาช่วยในเรืองการเมือง แม้แต่การจะเลือกคนที่มาตัวแทนประชาชน มีความรู้สึกที่กำลังทำงานที่ไม่ใช่งานของทหาร ไม่ใช่หน้าที่ที่จะต้องมาทำเรืองการเมือง ยังมีความรู้สึกที่ทหารทำเรื่องที่ไม่สมควร ไม่ใช่เรื่องที่ทำกัน แต่เข้าใจ ได้รับคำสั่งมา ให้ทำเพราะปฏิวัติมาแล้ว แต่ว่าก็ไม่ใช่ง่ายที่จะมาบังคับกัน เป็นบอกเล่าของนายทหารท่านหนึ่ง (วาสนา นาน่วม, 2550 : 335)

และไม่ว่าคณะรัฐประหารจะใช้วิธีการใด เสียงของประชาชนถือเป็นการชี้ขาดต่อการล่มสลาย และการพ่ายแพ้อย่างหมดหนทางสู้ของคณะรัฐประหาร

เมื่อมีสัญญาณแห่งการพ่ายแพ้ออกมามากเท่าใด ทำให้กระแสของการปฏิวัติก็ออกมามากขึ้นเท่านั้น ไม่ว่าการปฏิวัติซ้ำจะมีความเป็นจริงตามกระแสได้มากนักเพียงใด แต่โชคชะตาก็ยังไม่เข้าข้างคณะรัฐประหาร โดยที่กระแสข่าวดังกล่าวถูกสยบหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระบรมราโชวาทหลายครั้ง ตั้งแต่เมื่อครั้งพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2550 เรื่อยมาจนถึงในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา และพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่นายทหารระดับนายพลที่เข้าเฝ้าฯ ในโอกาสที่ได้รับพระบรมราชโองการฯ ให้เลื่อนยศเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2550 ที่ทรงเตือนให้ทหารทำดี แล้วจะปลอดภัย ให้เอาชนะด้วยความดี ไม่ใช่ด้วยอาวุธ หรือการประหัตประหาร ซึ่งพระบรมราโชวาทดังกล่าวนี้ ทำให้ความคิดของคณะรัฐประหาร ซึ่งอาจจะคิด

กระทำการใด ๆ ก็ได้ยกเลิกไปทั้งสิ้น ประชาชนจึงไม่ได้เห็นการแสดงแสนยานุภาพทางทหารอีก
ครั้งหนึ่ง

การพ่ายแพ้ของคณะรัฐประหารนั้น พล.อ.สนธิ ได้มองว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้
เป็นการพ่ายแพ้ของการรัฐประหาร เพราะสาเหตุของการรัฐประหาร เป็นการตั้งสอนรัฐบาล ดังนั้น
เรื่องแพ้ชนะจึงไม่มีผลเกี่ยวข้องแต่อย่างใด เป็นบทเรียนของรัฐบาลทุกรัฐบาลต่อไป ถ้าทำอะไร
ลงไปแล้ว ไม่ได้ทำทุกอย่างเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็จะไม่พอใจ และการ
รัฐประหารครั้งนี้ ไม่ได้สูญเสียไป ไม่ได้เป็นความ พ่ายแพ้ อย่างน้อยก็ เป็นบทเรียนแก่นักการเมือง
และผู้นำประเทศ ต่อ ๆ ไป ทำให้เป็นเงื่อนไขที่จะต้องมีการพัฒนาการทางการเมือง (วาสนา
นาน่วม, 2550 : 346-347)

โดยสรุปในเรื่องของการที่คณะรัฐประหารสูญเสียอำนาจ ทุก ๆ อย่างที่
คณะรัฐประหารได้กระทำนั้น เป็นสิ่งซึ่งคณะรัฐประหารขาดความรอบคอบ ความคาดคะเน
ผิดพลาด ซึ่งเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่มากิอาเวลลีได้เตือนไว้ก่อนแล้วว่า “เขาผู้ซึ่งไม่กระทำในสิ่งซึ่ง
กระทำกัน เพื่อสิ่งซึ่งควรกระทำ ก็ได้เรียนรู้รสความพินาศของเขา แทนการรักษาตนให้รอด ”
(สมบัติ จันทรวงศ์, 2552 : 229)

สรุปการศึกษาเปรียบเทียบการรัฐประหารกับแนวคิดมากิอาเวลลี

จากการศึกษาความคิดทางการเมืองของมากิอาเวลลีและบทบาททางการเมือง
ของคณะรัฐประหารพบว่าการเมืองในความคิดของมากิอาเวลลีกับการเมืองที่แสดงผ่านบทบาท
ของคณะรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 นั้น มีประเด็นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและมีความ
แตกต่างที่สำคัญ ดังนี้

1. การเมืองของมากิอาเวลลีและการเมืองของคณะรัฐประหารมีความ
คล้ายคลึงกันในประเด็นของการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในสภาพที่เป็นอยู่จริง
มากกว่าที่จะดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบของสิ่งที่ควรจะเป็น ดังนั้นจึงให้
ความสำคัญกับผลสำเร็จมากกว่าวิธีการที่จะใช้ในการปฏิบัติ กล่าวคือ

มาคิอาเวลลีได้สร้างความคิดทางการเมืองของตนบนพื้นฐานของสภาพความเป็นจริงในสังคมมนุษย์ โดยไม่ให้ความสำคัญว่าการกระทำทางการเมืองต่าง ๆ จะต้องเป็นสิ่งที่ดีงามหรือเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักทางศีลธรรมหรือศาสนา เนื่องจากมาคิอาเวลลีเห็นว่าโลกของการเมืองกับโลกของศาสนานั้นแยกออกเป็นคนละส่วนกัน และการเมืองเป็นสิ่งที่มิมีกฎเกณฑ์ของตนเองซึ่งเป็นคนละหลักกับศาสนา ความคิดของมาคิอาเวลลีนั้นคล้ายกับสิ่งที่คณะรัฐประหารแสดงออกมาคือ คณะรัฐประหารได้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในช่วงของการยึดอำนาจ โดยการเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์ขณะต่าง ๆ อยู่เสมอ และไม่สนใจว่าวิธีการนั้น ๆ จะเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือดีงามตามหลักการทางศีลธรรมหรือศาสนาหรือไม่

การกระทำทางการเมืองในความคิดของมาคิอาเวลลีจะไม่มีข้อจำกัดว่าผู้ปกครองจะเลือกวิธีการใดได้บ้าง ไม่ว่าวิธีการนั้น ๆ จะเต็มไปด้วยความทารุณโหดร้าย การตรึงบดขี้เหล็ก การทรมานทักหลัง หรือการหลอกลวงใด ๆ ฯลฯ หากว่าสิ่งนั้นเหมาะสมและสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างจริงหรือจำเป็นกับสถานการณ์ในขณะนั้น ผู้ปกครองก็จำเป็นต้องทำ เพราะการกระทำตามแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ปกครองสามารถประสบความสำเร็จทางการเมือง ทั้งการได้มาและการรักษาอำนาจทางการเมืองเอาไว้ เนื่องจากหลักศีลธรรมที่ถูกนำมาใช้อย่างเคร่งครัดในทางการเมืองนั้น จะเป็นจุดอ่อนที่ทำให้ผู้ปกครองไม่สามารถขึ้นสู่อำนาจหรือไม่สามารถรักษาอำนาจได้ เพราะในท่ามกลางการแข่งขันหรือการแย่งชิงทางการเมือง นั้นจะไม่มีใครที่ปฏิบัติต่อฝ่ายตรงข้ามด้วยการยึดปฏิบัติตามหลักศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ทำให้ผู้ยึดถือหลักการทางศีลธรรมตลอดเวลาต้องตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบต่อฝ่ายตรงข้ามได้ ซึ่งสภาพเช่นนั้นไม่ใช่สิ่งที่มาคิอาเวลลีต้องการให้เกิดขึ้นในความคิดทางการเมืองของเขา

ขณะเดียวกันบทบาททางการเมืองที่คณะรัฐประหารได้แสดงออกมานั้น แสดงออกถึงการกระทำทางการเมืองที่สอดคล้องกับสภาพหรือสิ่งที่เป็นอย่างจริงในขณะนั้น ๆ อยู่เสมอ โดยไม่มีหลักการตายตัวว่าสิ่งที่จะกระทำนั้นจะถูกต้องหรือดีงามตามที่ควรจะเป็นหรือไม่ เมื่อใดที่สามารถกระทำสิ่งที่สอดคล้องกับหลักของความดีงามได้โดยไม่เกิดความเสียหายต่ออำนาจของตน คณะรัฐประหารก็จะทำ แต่ถ้าเมื่อใดที่ไม่สามารถทำให้ถูกหลักการของความดีงามได้ เนื่องจากหากทำเช่นนั้นแล้วจะเกิดผลเสียต่ออำนาจของตน คณะรัฐประหารก็จะงดเว้นการใช้หลักการทางศีลธรรม และหันไปทำในสิ่งที่ผิดหรือไม่สอดคล้องกับหลักของศีลธรรมแทน เช่น การ

ใช้ความทารุณโหดร้าย การไม่รักษาสัญญา การไม่เคารพกติกาของสังคม หรือการเอาวัดเอาเปรียบผู้อื่น เป็นต้น

มาคิอาเวลลีได้เน้นคุณสมบัติของคุณธรรม (Virtu) ที่สามารถยืดหยุ่นและปรับตัวได้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปกครองประสบความสำเร็จทางการเมืองอยู่เสมอ สิ่งนี้เมื่อมองในอีกมุมมองหนึ่งจะพบว่าผู้ปกครองสามารถใช้วิธีการอะไรก็ได้ จะถูกต้องหรือไม่ถูกต้องตามหลักของความดีงามหรือไม่ก็ตาม ขอให้วิธีการที่จะนำมาใช้นั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองได้รับชัยชนะทางการเมืองหรือประสบความสำเร็จได้ก็เพียงพอแล้ว เงื่อนไขดังกล่าวหมายถึงการที่เขาให้ความสำคัญกับผลสำเร็จมากกว่าวิธีปฏิบัติ ซึ่งคล้ายคลึงกับการกระทำทางการเมืองของคณะรัฐประหารที่สามารถเลือกหรือปรับเปลี่ยนวิธีการที่จะใช้ทางการเมืองได้ตลอดเวลา หลักเกณฑ์ในการเลือกใช้วิธีการใด ๆ นั้นจะให้ความสำคัญว่า วิธีการนั้นสามารถทำให้ผู้ปกครองได้รับชัยชนะทางการเมืองได้หรือไม่ ถ้าได้ เขาก็พร้อมที่จะทำเสมอ โดยไม่สนใจว่าวิธีการที่ใช้จะเป็นสิ่งที่ดีงามหรือถูกต้องตามหลักทางศีลธรรมหรือไม่

ดังนั้นประเด็นเรื่องการให้ความสำคัญกับผลสำเร็จทางการเมืองมากกว่าวิธีการปฏิบัติ จึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกันในการเปรียบเทียบทางการเมืองจากการศึกษาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้

2. การเมืองของมาคิอาเวลลีและการเมืองของคณะรัฐประหารมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นของการดำเนินการทางการเมืองภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง "เหตุผลแห่งรัฐ" หรือ Reason of the State กล่าวคือ

มาคิอาเวลลีได้สร้างแนวคิดทางการเมืองด้วยการให้ความสำคัญกับการดำเนินการทางการเมืองเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐ อันเป็นหลักการทางการเมืองในแนวทางเดียวกับแนวคิดเรื่อง "เหตุผลแห่งรัฐ" เหมือนเช่นที่คณะรัฐประหารได้แสดงออกมาในการรัฐประหาร ล้วนแต่เป็นไปเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐทั้งสิ้น

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไม่มีหลักปฏิบัติที่เป็นสูตรสำเร็จว่า ผู้ปกครองควรจะต้องทำ หรือควรรักษาความดีงามหรืออุดมการณ์ไว้เหนือสิ่งอื่นใด จากประเด็นที่ว่าวิธีการไม่ใช่สิ่งสำคัญเท่ากับผลสำเร็จนั้น ได้นำไปสู่การอธิบายถึงผลสำเร็จที่สำคัญที่สุดนั่นก็คือการทำอะไรก็ได้เพื่อให้รัฐยังคงสภาพเป็นรัฐอยู่เสมอ ดังนั้นในเนื้อหาของความคิดของมาคิอาเวลลีจึงสามารถพลิกแพลงการใช้แบบวิธีการเพื่อการเอาชนะฝ่ายตรงข้ามและเพื่อดำรงอยู่ของรัฐในทุก ๆ ขั้นตอนทางการเมือง ซึ่งการเลือกใช้วิธีการใดนั้นจะขึ้นอยู่กับคุณธรรม (Virtu) ของผู้ปกครองที่จะพิจารณาว่าวิธีการใดที่เหมาะสมที่สุดในการที่จะทำให้รัฐสามารถคงสถานภาพอยู่ได้โดยไม่ล่มสลายลงไป

เหตุผลแห่งรัฐ เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับคนะรัฐประหารในขณะนั้น เพราะในขณะนั้นสถานการณ์บ้านเมืองกำลังเกิดความวุ่นวายไปทั่ว เกิดความขัดแย้งของทุกกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อนร่วมงาน รวมไปถึงคนที่ไม่รู้จักหน้าค่าตากันมาก่อน ก็พร้อมที่จะมีการปะทะกันด้วยความรุนแรง เพียงเพราะว่ามีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้รัฐเกิดความมั่นคงเข้มแข็ง ด้วยการทำลายระบอบเก่าลงไป จึงอาจจะทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวลดลงไปได้ คนะรัฐประหารจึงจำเป็นต้องเกิดขึ้นมาเพื่อยุติความขัดแย้งดังกล่าว เพื่อให้รัฐเกิดความสงบสุขได้ดังเดิม

บทบาททางการเมืองของคนะรัฐประหารที่แสดงออกมาในการยึดอำนาจนั้น ได้แสดงถึงหลักการของเหตุผลแห่งรัฐเช่นเดียวกับที่มีอยู่ในความคิดของมาคิอาเวลลี เนื่องจากในการดำเนินการทางการเมืองของคนะรัฐประหารนั้นจะมีการนำเอาวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในหลายรูปแบบด้วยกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพื่อเป้าหมายสูงสุดทางการเมือง นั่นก็คือเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐ อันเป็นหลักที่สำคัญมากกว่าสิ่งอื่นใด เช่น การกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่า การยึดทรัพย์พ.ต.ท.ทักษิณ การเลือกที่จะเข้าข้างประชาชน เป็นต้น หลักการดำรงอยู่ของรัฐนี้จึงเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความคล้ายคลึงกัน ในความคิดของมาคิอาเวลลีและในบทบาททางการเมืองของคนะรัฐประหารที่ได้รับจากการศึกษาครั้งนี้

3. มาคิอาเวลลีและคณะรัฐประหารมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นของการประสานประโยชน์ของรัฐและประโยชน์ของผู้ปกครองเข้าเป็นประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ

ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีได้เน้นถึงเรื่องการดำรงอยู่ของรัฐเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันกับที่รัฐดำรงอยู่ ผู้ปกครองก็ต้องได้รับประโยชน์โดยสามารถคงสถานภาพอยู่ต่อไปได้พร้อม ๆ กันด้วย จากการศึกษาความคิดของมาคิอาเวลลีไม่พบว่ามีเนื้อหาส่วนใดที่สอนให้ผู้ปกครองรักษาประโยชน์ของรัฐเหนือกว่าประโยชน์ของตน แต่หลักการที่พบมากที่สุดก็คือ การทำให้ผู้ปกครองมีสถานภาพที่เข้มแข็งอันจะทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษารัฐเอาไว้ได้ด้วยตนเอง สภาพดังกล่าวคือการอธิบายได้ว่าเมื่อผู้ปกครองยังคงอยู่ในอำนาจได้ รัฐก็ยังคงความเป็นรัฐอยู่ได้ด้วย และหากรัฐต้องล้มสลาย นั่นหมายถึงการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองนั่นเอง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าในความคิดของมาคิอาเวลลีมีประเด็นของการประสานประโยชน์ระหว่างประโยชน์ของรัฐเข้ากับประโยชน์ของผู้ปกครองอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอน

บทบาททางการเมืองที่คณะรัฐประหารแสดงออกมา ก็เป็นสิ่งที่แสดงถึงการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐกับผู้ปกครอง เช่นเดียวกับที่มีอยู่ในความคิดของมาคิอาเวลลี เพราะในการแสดงออกทางการเมืองต่าง ๆ จะพบว่าสิ่งใดที่รัฐได้ประโยชน์ คณะรัฐประหารก็จะได้ประโยชน์ด้วยเสมอ ความอยู่รอดของรัฐก็หมายถึงความอยู่รอดของคณะรัฐประหาร เช่นในการปราบปรามศัตรูทางการเมืองซึ่งเป็นนักการเมืองในกลุ่มอำนาจเก่า ซึ่งมีผลทำให้เกิดความมั่นคงภายในรัฐนั้น ขณะเดียวกันมันก็ช่วยทำให้สถานภาพของคณะรัฐประหารมีความมั่นคงมากขึ้นตามไปด้วย การตั้งหน่วยงานเพื่อเข้ามาสะสางคดีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจเก่า เช่น คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (คตส.) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทำให้คณะรัฐประหารเปรียบเสมือนเป็นพญาคัมภีร์เสียบปีก ซึ่งมีอำนาจอย่างมากในการกวาดล้างกลุ่มอำนาจเก่า เพื่อไม่ให้กลุ่มอำนาจเก่าสามารถกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้อีกครั้ง

จากตัวอย่างดังกล่าวได้นำไปสู่การอธิบายว่าการเมืองในความคิดของมาคิอาเวลลีและในบทบาทที่คณะรัฐประหารแสดงออกมานั้น มีความคล้ายคลึงกันในประเด็นของ

การประสานประโยชน์ของรัฐกับประโยชน์ของผู้ปกครองให้เป็นประโยชน์ร่วมกัน หรือกล่าวได้ว่า
เมื่อมีเหตุผลแห่งรัฐ ก็ต้องมีเหตุผลแห่งผู้ปกครองดำเนินไปด้วยกันทางการเมืองอยู่ตลอดเวลา

4. การเมืองของคณะรัฐประหารและมาคิอาเวลลีมีความคล้ายคลึงกันใน ประเด็นของการดำเนินการทางการเมืองเพื่อผลสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งภายใน กล่าวคือ

การสร้างความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นในขณะที่ประเทศ
อิตาลีตกอยู่ในสภาพที่แตกแยกออกเป็นรัฐเล็ก ๆ หลายรัฐ ชาติเอกภาพและชาติความเข้มแข็ง
เพียงพอที่จะต้านทานกองกำลังต่างชาติที่เข้ามายึดครองหรือมีอิทธิพลในแผ่นดินอิตาลี ความคิด
ทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจึงเป็นแนวทางที่สนับสนุนให้ผู้ปกครองมีอำนาจเด็ดขาด เพื่อ
ผลสำเร็จในการรวบรวมอิตาลีให้เป็นปึกแผ่น มีความต้องการที่จะหลุดพ้นจากการครอบงำของ
ชาวต่างชาติ และต้องการทำให้รัฐของตนเจริญก้าวหน้าขึ้นมาอยู่ในระดับที่ทัดเทียมกับรัฐอื่น ๆ ได้

บทบาททางการเมืองที่คณะรัฐประหารแสดงออกมาในช่วงของการยึดอำนาจ
ก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน โดยในช่วงเวลานั้นประเทศไทยยังคงตกอยู่ภายใต้กระแสความคิดใน
เรื่องของความเกลียดชังจากความเห็นที่แตกต่าง หลังจากที่คณะรัฐประหารสามารถสร้างความ
เข้มแข็งให้กับอำนาจทางการเมืองภายในประเทศของตนได้แล้วจึงได้ประกาศใช้นโยบายสร้าง
ความปรองดองและนโยบายสร้างชาติไทยให้เข้มแข็งเพื่อให้การเมืองไทยกลับมาเป็นการเมืองที่มี
ความเจริญทัดเทียมกับอารยประเทศ และทำความเข้าใจกับต่างชาติถึงสถานการณ์การเมืองที่
เกิดขึ้นในประเทศไทยว่า เป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ซึ่งนโยบายดังกล่าวถือเป็นส่วน
หนึ่งของความต้องการที่จะทำให้ไทยได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ ที่จับตามอง
ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ เข้าใจ และกลับมาให้
ความสนใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้ต่อไป

และการศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สามารถสรุปประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขึ้นสู่อำนาจการรักษาอำนาจ การสูญเสียอำนาจ ได้ดังนี้

ความคิดในเรื่องการขึ้นสู่อำนาจของมาคิอาเวลลีได้ให้ความสำคัญกับการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรมมากที่สุด เพราะการมีกองกำลังของตนเองและเป็นผู้มีคุณธรรมของผู้ปกครองที่แท้นั้นจะทำให้ผู้ปกครองสามารถประสบความสำเร็จในการขึ้นสู่อำนาจได้ง่ายดายและแน่นอนกว่าการขึ้นสู่อำนาจด้วยวิธีการอื่น ซึ่งเป็นแบบวิธีการที่สามารถอธิบายการขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหารได้อย่างชัดเจน เนื่องจากคณะรัฐประหารเป็นผู้มีกองกำลังของตนเองจากการสร้างฐานอำนาจในกองทัพต่าง ๆ มาอย่างยาวนาน และผู้นำของคณะรัฐประหารเป็นบุคคลที่ถือได้ว่ามีคุณธรรมของผู้ปกครองที่แท้ในตัว จากการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างโดดเด่นเหนือกว่าผู้อื่นทั้งด้านสติปัญญาและความสามารถทางการทหาร ทำให้คณะรัฐประหารสามารถขึ้นสู่อำนาจได้อย่างง่ายดาย อันเป็นสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกันกับแบบวิธีการด้วยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรมตามความคิดของมาคิอาเวลลี ซึ่งถือได้ว่าเป็นแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจที่ดีที่สุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ความคิดในเรื่องการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีจะให้ความสำคัญกับความสามารถในการใช้คุณธรรมของผู้ปกครองให้เกิดประโยชน์และเกิดผลดีต่อสถานภาพของผู้ปกครองมากที่สุด โดยคุณธรรมจะเป็นเครื่องมือในการกำหนดหรือเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ของผู้ปกครอง ที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจได้นานที่สุด ดังนั้นแบบวิธีการรักษาอำนาจของมาคิอาเวลลีจึงไม่มีสูตรสำเร็จ หากแต่ต้องขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละสถานการณ์ โดยผ่านการทำงานของคุณธรรมที่จะเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุดมาใช้ ไม่ว่าจะวิธีการนั้นจะเป็นสิ่งที่ตั้งตามหลักความถูกต้องของศีลธรรมหรือศาสนาหรือไม่ก็ตาม ซึ่งลักษณะดังกล่าวคล้ายคลึงกับที่คณะรัฐประหารได้แสดงออกเพื่อรักษาอำนาจของเขา เพราะระหว่างที่อยู่ในอำนาจของคณะรัฐประหารนั้น พบว่าคณะรัฐประหารได้ใช้วิธีการต่าง ๆ มากมายและหลากหลายตามแต่ความจำเป็นของสถานการณ์ในขณะต่าง ๆ ซึ่งการเลือกใช้วิธีการใดนั้นก็เกิดขึ้นจากคุณธรรมของคณะรัฐประหารที่สามารถเลือกใช้วิธีการที่ทำให้เขาเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้อยู่เสมอ

การสูญเสียอำนาจทางการเมืองในความคิดของมาคิอาเวลลี พบว่าเกิดขึ้นจากสาเหตุที่สำคัญ 3 ประการ คือ การเลือกสนับสนุน หรือการเลือกข้างที่ผิดพลาด การเลือกผู้ช่วยที่ผิดพลาด และการเสียอำนาจด้วยผลจากการกระทำของโชคชะตา สาเหตุของการเลือกสนับสนุน หรือการเลือกข้างที่ผิดพลาด และการเลือกผู้ช่วยที่ผิดพลาดนั้น อาจทำให้ผู้ปกครองต้องพบความผิดพลาดทางการเมืองและถ้าความผิดพลาดนั้นร้ายแรงมาก ก็อาจจะทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปได้ สาเหตุนี้แม้ว่าจะถือเป็นความบกพร่องของตัวผู้ปกครองเอง แต่ด้วยสถานการณ์ที่บีบบังคับนั้น ทำให้ตัวเลือกของผู้ปกครองมีไม่มากนัก และทำให้โอกาสที่จะผิดพลาดก็มีความเป็นไปได้สูง ส่วนสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของโชคชะตา นั้นถือเป็นสิ่งที่ยากแก่การควบคุมของมนุษย์ ถ้าโชคชะตาใดที่ไม่รุนแรงมากเกินไป และผู้ปกครองเป็นผู้มีคุณธรรมมากพอ เขาก็อาจจะเอาชนะโชคชะตานั้น ๆ ได้ และไม่ต้องสูญเสียอำนาจไป แต่หากว่าโชคชะตาที่เกิดขึ้นมีความร้ายแรงมากเกินไปกว่าที่คุณธรรมในตัวผู้ปกครองจะควบคุมและเอาชนะได้ ผู้ปกครองก็มีโอกาสที่จะสูญเสียอำนาจไปอย่างที่ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้

ความคิดเรื่องการสูญเสียอำนาจดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบกับกรณีการสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหารได้ว่า การสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหารนั้น มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของโชคชะตาที่มีความรุนแรงมากเกินไปที่คุณธรรมในตัวของคณะรัฐประหารที่จะต้านทานหรือแก้ไขให้ดีขึ้นได้ ซึ่งโชคชะตาที่เล่นงานคณะรัฐประหารในครั้งนั้นได้แก่ผลการเลือกตั้งที่ พรรคพลังประชาชนได้รับคะแนนเสียงมาเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ที่คณะรัฐประหารได้เป็นฝ่ายสนับสนุนนั้นเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ยากที่จะใช้การเมืองในสภาเพื่อรวบรวมเสียงข้างมากขึ้นเพื่อจัดตั้งรัฐบาล อีกทั้งการกระทำแบบนั้นถือเป็นการเสียมารยาททางการเมืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งไม่ว่าจะเป็นความแตกแยกภายในคณะรัฐประหาร ปัญหาความเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรงที่ทำให้ประชาชนเดือดร้อนและไม่พอใจรัฐบาลสุรยุทธ์ ทำให้คณะรัฐประหารต้องสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

ดังนั้นการเปรียบเทียบเรื่องการสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหารกับความคิดของมาคิอาเวลลีจึงสรุปได้ว่า มีสาเหตุที่สำคัญมาจากการกระทำของโชคชะตาที่มีความรุนแรงเกินกว่าคุณธรรมของคณะรัฐประหารจะต้านทานได้ เปรียบเสมือนเหมือนสายน้ำที่เขี้ยวกรากที่พัดพาทุกอย่างที่ขวางหน้ามัน และกล่าวได้ว่าโชคชะตายังมีผลทำให้คณะรัฐประหารต้อง

พบกับอุปสรรคอื่น ๆ อีกหลายประการจนกระทั่งเขาไม่อาจจะรับมือกับมันไหว และต้องสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

การเปรียบเทียบการเมืองของมาคิอาเวลลีกับการรัฐประหาร พบว่ามีความคล้ายคลึงกันในหลายประเด็น เช่น เรื่องการให้ความสำคัญกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมมากกว่าที่จะให้ความสำคัญกับหลักการทางศีลธรรม การดำเนินการทางการเมืองเพื่อมุ่งหวังที่ผลสำเร็จของการกระทำมากกว่าที่จะทำให้ความสำคัญกับวิธีปฏิบัติ การมีความสอดคล้องกันในเรื่องการกระทำทางการเมืองภายใต้แนวคิดเรื่องเหตุผลแห่งรัฐที่เน้นการดำรงอยู่ของรัฐ การประสานประโยชน์ของรัฐกับของผู้ปกครองเข้าเป็นประโยชน์ร่วมกัน และการดำเนินการทางการเมืองเพื่อผลของการสร้างชาติและสร้างความรักในผืนแผ่นดิน เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวทำให้การศึกษาครั้งนี้ได้ข้อสรุปในเรื่องการเมืองว่าการเมืองของมาคิอาเวลลีกับการเมืองของคณะรัฐประหารมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นดังกล่าว และทำให้การกระทำของคณะรัฐประหารในหลาย ๆ ประการมีความคล้ายคลึงกับความคิดของมาคิอาเวลลี ซึ่งทั้งนี้ก็เนื่องมาจากพื้นฐานของแนวคิดทางการเมืองมีความคล้ายคลึงกันดังที่กล่าวมานั่นเอง

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เกิดจากความพยายามที่จะนำเอาการตีความแนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจากตัวบท The Prince มาใช้ในการอธิบายเปรียบเทียบกับการแสดงบทบาททางการเมืองของตัวละคร (Actors) ทางการเมืองไทย ซึ่งผู้ศึกษา ได้เลือกทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารในการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 โดยมีความมุ่งหมายของการศึกษาเปรียบเทียบว่า สิ่งที่คณะรัฐประหารได้แสดงออกมาสู่วงการการเมืองของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น สามารถนำเอาแนวความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการอธิบายได้หรือไม่ อย่างไร และได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ยังเป็นการนำเอาทฤษฎีการเมืองของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองของไทยที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ได้อย่างมีระบบ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งข้อสมมติฐานของการศึกษาว่า แม้ว่าความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจะเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 15 -16 แต่เราก็สามารถนำมาใช้ในการอธิบายบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารได้ โดยเฉพาะในประเด็นของการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจและการสูญเสียอำนาจ ทั้ง ๆ ที่บริบทและสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านเวลา สถานที่ และอื่น ๆ จะแตกต่างกันก็ตาม โดยการศึกษาเปรียบเทียบได้นำเอาความคิดของมาคิอาเวลลีมาอธิบายการกระทำทางการเมืองของคณะรัฐประหาร ซึ่งเป็น “ผล” (effect) ที่สามารถเห็นกันได้ทั่วไปในช่วงเวลาดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถสรุปได้ว่าการกระทำทางการเมืองดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นจากการศึกษาทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาก่อนหรือไม่ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้จะไม่คำนึงถึง “เจตน์จำนง” หรือ “ความตั้งใจ” (intention) ของผู้ที่ถูกนำมาศึกษาเปรียบเทียบครั้งนี้ คือ มาคิอาเวลลีกับคณะรัฐประหาร เพราะผู้ศึกษามีความเห็นพ้องต้องกันกับแนวทางการศึกษาทางการเมืองที่เชื่อว่า เจตน์จำนงหรือความตั้งใจที่แท้จริงของนักคิดหรือผู้กระทำนั้นเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก แต่สิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้ก็คือ “ผล” ของเนื้อหาความคิดและการกระทำที่ถูกนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

5.1 บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร ในการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 พบว่า

5.1.1 คณะรัฐประหาร มีผู้นำเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัวที่โดดเด่น มีศักยภาพและมีความพร้อมที่จะเป็นผู้นำทางการเมือง ทั้งจากความสามารถด้านการศึกษาเล่าเรียน ความสามารถทางการทหาร และความสามารถทางการเมือง โดยมีการสะสมคุณสมบัติต่าง ๆ อยู่เสมอและเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ผลการเรียนรู้ที่ดีเด่นอันเกิดจากสติปัญญาเฉลียวฉลาด สติปัญญาและความเฉลียวฉลาดที่มีอยู่ ทำให้นำพากลุ่มทหารผู้คิดที่จะก่อการเปลี่ยนแปลง และเพื่อยุติความวุ่นวายทางการเมืองไทยในช่วงนั้น ซึ่งการพิสูจนถึงความสามารถของผู้นำคน นี้ มองได้จากการเติบโตในงานการเป็นทหารอาชีพในกองทัพบกมาโดยตลอด จนกระทั่งมาเป็นผู้บัญชาการทหารบก และผู้นำการรัฐประหารครั้งนี้ได้ในที่สุด

5.1.2 การขึ้นสู่อำนาจของคณะรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 นั้น เกิดขึ้นจากการที่คณะรัฐประหารเป็นกลุ่มบุคคลผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม 2 ประการ คือ การเป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยอมรับในด้านชื่อเสียงและความสามารถเหนือกว่าผู้อื่น และการเป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองของประเทศในขณะนั้น คุณสมบัติทั้ง 2 ประการดังกล่าว เป็นเหตุผลหลักที่ทำให้ชนชั้นนำ และประชาชน เรียกร้องให้กลุ่มทหาร เข้ามามีบทบาทในการยุติความวุ่นวายในบ้านเมือง ซึ่งการขึ้นสู่อำนาจครั้งนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการครองอำนาจทางการเมือง ก่อนที่คณะรัฐประหารจะสูญเสียอำนาจไปหลังจากการเลือกตั้งครั้งแรกหลังการรัฐประหาร ซึ่งพรรคพลังประชาชนที่เป็นพรรคการเมืองของกลุ่มอำนาจเก่าที่ได้เปลี่ยนชื่อมาจากพรรคไทยรักไทย ได้รับชัยชนะอย่างสูง นอกจากเหตุผลด้านความสามารถเฉพาะตัวของคณะรัฐประหารแล้ว สาเหตุจากการที่ อดีต นายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ประสบกับปัญหาเรื่องความชอบธรรมในการบริหารราชการแผ่นดิน ประชาชนที่เป็นกลุ่มชนชั้นนำ และชนชั้นกลางในเมือง รวมตัวกันเรียกร้องให้พ.ต.ท.ทักษิณ ยุติบทบาททางการเมืองในฐานะ นายกรัฐมนตรี ประกอบกับความขัดแย้งอย่างรุนแรงและขยายวงกว้างของประชาชนที่พร้อมจะปะทะกันโดยการใช้กำลังหรือสร้างความรุนแรงให้เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้กลุ่มทหารเข้ามาทำรัฐประหาร เพื่อยุติความวุ่นวายเหล่านั้น จึงเป็นความชอบธรรมของคณะรัฐประหาร ต่อการขึ้นสู่อำนาจอย่างง่ายดาย

5.1.3 การรักษาอำนาจของคณะรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 นั้นเป็นไป ภายใต้การใช้สติปัญญาความสามารถทั้งทางด้านความคิดและจิตใจที่เข้มแข็ง โดยแสดง ออกมาในรูปแบบการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้ง ในด้านการใช้ความรุนแรงด้วยวิธีการข่มขู่ เพื่อปราบปรามศัตรูทางการเมือง ในทางตรงกัน ข้ามคณะรัฐประหารแสดงออกถึงความมีจริยธรรม โดยไม่เข้าไปกระทำการรุนแรงต่อ ครอบครัวของพ.ต.ท.ทักษิณ ในภายหลังจากการยึดอำนาจเสร็จสิ้น ทำให้ประชาชนรู้สึกว่ คณะรัฐประหารไม่ใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติต่อผู้ที่ไม่เกี่ยวข้อง และการประสบความสำเร็จ ในการรัฐประหารโดยที่ไม่มีการสูญเสียชีวิต และไม่เกิดความรุนแรงของการปะทะกันระหว่าง มวลชนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการรัฐประหารในขณะนั้น มีผลทำให้คณะรัฐประหาร ได้รับความนิยมนสูงสุด

การมีผู้ร่วมงานที่มีความสามารถ และมีภาพลักษณ์ที่ดีเช่น พลเอกอนุ พงษ์ เผ่าจินดา ซึ่งเป็นนายทหารคนสนิท ที่ผู้นำคณะรัฐประหาร มีความไว้วางใจในการให้คุม กำลั้งหลักคือ กองทัพอากาศที่ 1 ในการเข้ายึดอำนาจในวันที่ 19 กันยายน 2549 พลเอกอนุพงษ์ ที่เก่งในด้านการบริหารกองทัพ ควบคุมกำลั้งพลที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาได้ดี ทำให้การ รัฐประหารดำเนินไปอย่างสำเร็จลุล่วง และในภายหลังจากได้ก้าวเข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชา ทหารบก นอกจากนั้นนายทหารอีกสองเหล่าทัพ รวมถึงผู้บังคับบัญชาการสำนักงานตำรวจ แห่งชาติ ที่ถูกส่งเข้าไปคุมกำลั้งรบและเป็นฐานอำนาจให้คณะรัฐประหาร ก็เป็นผู้ที่มี ความสามารถในการจัดการเหล่าทัพของตนเองได้เป็นอย่างดี ทำให้การรัฐประหารสำเร็จได้ ด้วยดี โดยปราศจากความรุนแรงจากการปะทะกันของทหารภายในเหล่าทัพเอง อย่างที่หลาย ฝ่ายวิตกกังวล จึงทำให้การบริหารราชการของคณะรัฐประหารมีความเจริญก้าวหน้าและมี ความเข้มแข็งเพียงพอที่จะรักษาอำนาจได้อย่างมั่นคงไปได้ในระยะหนึ่ง

นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าการรักษาอำนาจของคณะรัฐประหารใน ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดขึ้นจากความสามารถที่จะมองเห็นปัญหาและริบหาหนทางที่จะแก้ไข ปัญหาดังกล่าวได้อย่างถูกต้องวิธี เหมาะสมและทันเวลาอยู่เสมอ เสถียรภาพทางการเมืองของ คณะรัฐประหารจึงมีสูงมาก

5.1.4 การสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหาร เกิดขึ้นจากสาเหตุสำคัญคือ ปัญหาภายในของคณะรัฐประหารเอง เริ่มตั้งแต่การสรรหาผู้ที่จะเข้าดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก ต่อจากพลเอกสนธิ บุญรัตน์กลิน ซึ่งมีการคัดเลือกอย่างเข้มข้น เมื่อผล

ออกมาเป็นพลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา ก็สร้างความผิดหวังให้กับนายทหารที่มั่นใจว่าตนเองจะมีโอกาสได้รับตำแหน่งอันมากไปด้วยอำนาจนี้ จึงเกิดความรู้สึกน้อยใจที่ตนได้มีส่วนในการรัฐประหาร แต่ไม่ได้ผลตอบแทนอย่างที่ต้องการ เช่น พลเอกสพรั่ง กัลยาณมิตร และพล.อ.มนตรี สัมบุณราชกุล ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอยู่ในบัญชีรายชื่อของการแต่งตั้งครั้งนี้ จึงทำให้เกิดความแตกแยกเล็ก ๆ ภายในคณะรัฐประหารขึ้นมา

การแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี ก็เป็นประเด็นทางการเมืองเช่นเดียวกัน ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งคือ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ แม้ในตอนแรกที่เลือก พล.อ.สุรยุทธ์มาเป็น นายกรัฐมนตรีนั้นจะเป็นที่ยอมรับเพราะมีภาพลักษณ์ประวัติดีเลิศ แต่ที่สุด พล.อ.สุรยุทธ์ก็ถูกเรียกว่าเป็นญาติเลี้ยงเตาที่ทำงานล่าช้า จนถึงถูกเรียกว่าใส่เกียร์ว่างในบางช่วง ทำให้เกิดสัญญาณการล่าช้าไปโดยไม่ได้ทำอะไรด้วยซ้ำ ขณะที่ฝ่าย พ.ต.ท.ทักษิณและกลุ่มอำนาจจะใช้ทุกวินาทีอย่างมีค่าในการรุก ต่อสู้ทุกทางเพื่อทวงอำนาจคืน สุดท้ายเมื่อมีการเลือกตั้งอย่างเป็นทางการจากประชาชน ทำให้พรรคพลังประชาชนได้รับชัยชนะอย่างท่วมท้น เพราะประชาชนมองเห็นแล้วว่า คณะรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร ไม่สามารถบริหารประเทศได้ เนื่องจาก เกิดปัญหาหลาย อย่างที่ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทย ไม่ได้ลดน้อยลงลงไป เช่น ปัญหาความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนในเรื่องการเมือง ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถแก้ไขได้ และที่สำคัญ รัฐธรรมนูญฉบับที่ 18 พ.ศ. 2550 ซึ่งได้ฉายาว่าเป็น รัฐธรรมนูญฉบับรัฐประหารนั้น ไม่ประสบความสำเร็จในแง่ของการยอมรับจากประชาชน แม้ว่า จะมีเสียงข้างมากในการยอมรับถึง 56.69% และการไม่ยอมรับถึง 41.37% และผลที่ออกมาจากการทำประชามติ อาจจะทำให้เป้าหมายของคณะรัฐประหารที่ต้องการกวาดล้างอดีตพรรคไทยรักไทยให้ตกจากเวทีการเมืองในการเลือกตั้งทั่วไปไม่สามารถบรรลุผลได้โดยง่าย และเมื่อผลการเลือกตั้งออกมาว่าเป็นกลุ่มอำนาจเก่าที่ได้เข้ามาบริหารบ้านเมืองจากเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงทำให้คณะรัฐประหารสูญเสียอำนาจไปในที่สุด

5.2 ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

จากการศึกษาความคิดทางการเมืองเรื่องผู้ปกครองของมาคิอาเวลลี โดยใช้ตัวบท The Prince เป็นหลักในการศึกษา พบว่า

5.2.1 ผู้ปกครองที่ดีหรือที่แท้ในความคิดของมาคิอาเวลลีนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติของการเป็นผู้ปกครองหรือเป็นผู้ที่มีคุณธรรม (virtu) ที่มีความหมายถึงการเป็นผู้

มีความรู้ความสามารถที่จะเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ (virtu) ในความคิดของมาคิอาเวลลีที่ผู้ปกครองจะต้องมีนั้นมิได้หมายถึงการเป็นผู้มีความรู้ในสรรพสิ่งต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะใช้ความรู้ที่มีอยู่นั้นให้เกิดประโยชน์ต่ออำนาจของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับทุกสถานการณ์อยู่เสมออีกด้วย ดังนั้นผู้ปกครองที่แท้ตามแบบของมาคิอาเวลลีจึงต้องมีสติปัญญาประเภทที่สามารถรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อการปรับใช้คุณธรรม (virtu) ที่ตนมีอยู่ในการเอาชนะอุปสรรคที่เข้ามาทำพายุอำนาจของตน อันทำให้ผู้ปกครองสามารถอยู่ในอำนาจได้ยาวนานขึ้นตราบเท่าที่ผู้ปกครองผู้นั้นมีและใช้คุณธรรม (virtu) ได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความจำเป็นตามแต่ละสถานการณ์

5.2.2 การขึ้นสู่อำนาจของผู้ปกครองในความคิดของมาคิอาเวลลีมีอยู่หลายแบบวิธีการด้วยกัน คือ การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (virtu) การขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของผู้อื่นและโดยโชคชะตา (fortuna) การขึ้นสู่อำนาจโดยอาชญากรรมและการขึ้นสู่อำนาจโดยมหาชนสนับสนุน แต่แบบวิธีการที่มาคิอาเวลลีเห็นว่ามีประสิทธิภาพมากที่สุดและมีผลต่ออำนาจของผู้ปกครองมากที่สุดคือ แบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (virtu) ซึ่งเป็นแบบวิธีการที่ต้องใช้คุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ปกครองทั้งด้านสติปัญญาและความสามารถต่าง ๆ ที่จะเสริมสร้างในสิ่งที่มีประโยชน์และมีผลต่ออำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะในเรื่องกองกำลังของตนเอง ที่ต้องอาศัยเวลาและความพยายามอย่างมากในการสร้างมันให้มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้ผู้ปกครองมีโอกาสที่จะขึ้นสู่อำนาจได้อย่างไม่ลำบากมากนัก นอกจากนี้แบบวิธีการดังกล่าวยังมีผลในด้านการทำให้การรักษาอำนาจที่ได้รับมานั้นเป็นไปด้วยความสะดวกสบายในภายหลังอีกด้วย ส่วนแบบวิธีการอื่น ๆ นั้นอาจจะทำให้ผู้ปกครองสามารถขึ้นสู่อำนาจได้ แต่ก็มีข้อบกพร่องหลายประการที่ทำให้ผู้ปกครองต้องลำบากที่จะรักษาอำนาจในภายหลัง เนื่องจากแบบวิธีการอื่น ๆ ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากการเป็นผู้มีความพร้อมและมีศักยภาพของผู้จะเป็นผู้ปกครองที่แท้ด้วยตนเอง ที่จะบังคับหรือควบคุมการใช้กองกำลังและวิธีการต่าง ๆ ได้ตามที่ตนต้องการเหมือนเช่นที่มีในแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจโดยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (virtu)

5.2.3 การรักษาอำนาจในความคิดของมาคิอาเวลลี เป็นขั้นตอนที่มีได้มีแบบวิธีการที่เป็นสูตรสำเร็จว่าผู้ปกครองจะต้องรักษาอำนาจอย่างไร หากแต่การรักษาอำนาจให้อยู่

กับผู้ปกครองได้นาน ๆ นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองที่จะเลือกใช้วิธีการต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละสถานการณ์ ซึ่งแต่ละสถานการณ์ก็จะมี ความรุนแรงและเงื่อนไขแตกต่างกันออกไป ผู้ปกครองที่จะรักษาอำนาจได้จึงต้องพร้อมที่จะรับมือกับทุกสถานการณ์และความพร้อมที่หมายถึงนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีตำราเล่มใดเขียนเอาไว้ หากแต่จะต้องเกิดจากการหมั่นศึกษาเหตุการณ์ในอดีตทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จ แล้วนำมาประสพการณ์ดังกล่าวมาใช้เป็นบทเรียนเพื่อแก้ไขสิ่งผิดและเพิ่มพูนความยิ่งใหญ่ของตน

ดังนั้นแบบวิธีการรักษาอำนาจตามความคิดของมาคิอาเวลลีจึงเป็น

แบบวิธีการที่หลากหลาย และเต็มไปด้วยแง่มุมต่าง ๆ รอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการใช้วิธีที่เป็นความดีในสายตาของศีลธรรม และวิธีที่เป็นความชั่วร้ายในสายตาของศีลธรรม หากว่าวิธีการดังกล่าวสามารถให้ผลสำเร็จในการรักษาอำนาจแล้ว ก็ถือว่าวิธีการนั้น ๆ เป็นวิธีการที่ดีและมีประโยชน์ในสายตาของผู้ปกครองที่ต้องการรักษาอำนาจทางการเมืองของตนเอาไว้ ทั้งนี้เงื่อนไขในการเลือกใช้วิธีการใดจะขึ้นอยู่กับการทำงานของคุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองที่แท้ที่จะเลือกวิธีการที่สามารถให้ผลในการรักษาอำนาจของผู้ปกครองได้มากที่สุด มาใช้ในการต่อสู้กับอุปสรรคและสิ่งเข้ามาท้าทายอำนาจของผู้ปกครอง

5.2.4 การสูญเสียอำนาจในความคิดของมาคิอาเวลลีเกิดขึ้นจากสาเหตุหลัก ๆ 2 ประการ คือ ความบกพร่องในเรื่องการมีและ การใช้คุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองอันนำไปสู่ความผิดพลาดและต้องสูญเสียอำนาจไป กับอีกสาเหตุหนึ่งเป็นผลมาจากการทำงานของโชคชะตา (fortuna) ที่โถมกระหน่ำเข้าเล่นงานผู้ปกครองด้วยความรุนแรงเกินกว่าที่คุณธรรม (virtu) ในตัวผู้ปกครองจะรับมือกับมันได้ สาเหตุแรกที่เกิดจากการบกพร่องในเรื่องการมีและใช้คุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองนั้น เป็นสาเหตุที่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นได้ด้วยการหมั่นทำให้ตนเองเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) อยู่เสมอและใช้มันอย่างดี และเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ส่วนกรณีที่ผู้ปกครองบกพร่องเรื่องคุณธรรม (virtu) นั้น ความผิดพลาดจากสาเหตุนี้จะไม่รุนแรงจนถึงกับทำให้ผู้ปกครองต้องสูญเสียอำนาจไปในทันทีทันใด เพียงแต่จะค่อย ๆ ทำให้อำนาจของผู้ปกครองอ่อนกำลังลง หนทางแก้ไขที่ดีที่สุดก็คือการปรับปรุงตนเองด้วยการเพิ่มพูนคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองและนำมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และอุปสรรค ก็จะช่วยให้ความผิดพลาดดังกล่าวเบาบางลงและหมดไปได้ ซึ่งสาเหตุนี้ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่สุดวิสัยที่จะป้องกันและแก้ไขสำหรับผู้ปกครองที่มี

คุณธรรม (virtu) และมีสติปัญญาที่จะรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเพราะความผิดพลาดจากสาเหตุนี้ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แก้ไขและปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้ปกครองที่สูญเสียอำนาจด้วยสาเหตุนี้จึงอาจถือได้ว่าไม่ใช่ผู้ปกครองที่แท้ที่มีคุณธรรม (virtu) และไม่ใช่ผู้ปกครองตามที่มาคิอาเวลลีปรารภจะให้เป็น เนื่องจากสาเหตุดังกล่าว นั้นเป็นสิ่งที่สามารถป้องกันได้

การสูญเสียอำนาจอีกสาเหตุหนึ่ง คือสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของ โชคชะตา (fortuna) นั้น ถือเป็นสิ่งที่ยากแก่การแก้ไข โชคชะตา (fortuna) ที่ให้ผลในด้านการบ่อนทำลายอำนาจของผู้ปกครองนั้นจะมีความรุนแรงไม่เท่ากัน หากโชคชะตา (fortuna) ใดมีความรุนแรงไม่มากนักตามที่มาคิอาเวลลีเปรียบเทียบว่าเหมือนกับผู้หญิงนั้น ก็ยังเป็นสิ่งที่ผู้ปกครองที่มีคุณธรรม (virtu) มากพอสามารถใช้คุณธรรม (virtu) ของตนเข้าต่อสู้และเอาชนะมันได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับขนาดของคุณธรรม (virtu) ที่มีอยู่ในตัวผู้ปกครองแต่ละคนประกอบด้วย ส่วนโชคชะตา (fortuna) ที่มีความรุนแรงมากตามที่มาคิอาเวลลีเปรียบเทียบว่าเหมือนกับความรุนแรงของสายน้ำที่เชี่ยวกรากนั้น เป็นสิ่งที่ยากแก่การควบคุมและแก้ไขได้ หนทางเดียวที่ผู้ปกครองจะทำได้ก็คือการป้องกันไม่ให้มันรุนแรงมากนัก หรือก็คือการชะลอความรุนแรงของมัน หรือยืดเวลาที่จะสูญเสียอำนาจออกไปอีกนั่นเอง แต่เมื่อความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) นั้นมีมากเกินไปที่คุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองจะรับมือกับมันได้ แม้ว่าจะถูกนำมาใช้อย่างดีและอย่างเต็มที่แล้วก็ตาม เมื่อนั้นการสูญเสียอำนาจของผู้ปกครองก็เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เพราะนี่คือหนึ่งในคุณสมบัติที่สำคัญของ โชคชะตา (fortuna) นั่นคือ ความไม่แน่นอน ที่ทำให้เราไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่ามันจะเกิดขึ้นเมื่อไร ในลักษณะใด และวิธีที่จะรับมือกับมันได้นั้นคืออะไร หรืออาจจะกล่าวได้ว่าถ้ามันจะเกิดขึ้นแล้วก็ไม่มีการจะไปฝืนมันได้

5.3 การเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

จากการศึกษาบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารและความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีแล้ว เมื่อนำทั้งสองส่วนมาทำการเปรียบเทียบกัน พบว่า

5.3.1 คุณสมบัติในการเป็นผู้ปกครองของคณะรัฐประหารเมื่อมองจากความคิดของมาคิอาเวลลี สามารถจัดประเภทของคณะรัฐประหารได้เป็นหนึ่งในผู้ปกครองที่มี

คุณธรรม (virtu) เพราะคุณธรรม (virtu) ที่มีอยู่ในตัวของคณะรัฐประหารนั้นมีอยู่อย่างมากมาย ทั้งในด้านสติปัญญา ความสามารถทางร่างกาย ที่พร้อมจะต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ ได้และความเข้มแข็งของจิตใจ ที่เกิดจากการสั่งสมมาอย่างยาวนาน และถูกนำมาใช้ทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับความจำเป็นของสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เกิดผลดีต่อสถานภาพของตนได้อยู่เสมอ กล่าวได้ว่ากลุ่มบุคคลในคณะรัฐประหารนั้นเป็นผู้มีสติปัญญาในประเภทที่สามารถรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง สิ่งนี้ทำให้คณะรัฐประหารสามารถเข้าใจและประเมินสถานการณ์ทางการเมืองส่วนใหญ่ได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้การรัฐประหารครั้งนี้ประสบความสำเร็จในการยึดอำนาจทางการเมืองอย่างสูง

5.3.2 การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของคณะรัฐประหาร สามารถอธิบายได้ด้วยแบบวิธีการขึ้นสู่อำนาจด้วยกองกำลังของตนเองและโดยคุณธรรม (virtu) ตามความคิดของมาคิอาเวลลี ด้วยสาเหตุที่คณะรัฐประหารเป็นผู้มีความสามารถโดดเด่นสูงกว่าผู้อื่น และใช้ความสามารถที่มีอยู่ในการสั่งสมกองกำลังของตนอยู่ตลอดเวลา ทำให้เมื่อถึงเวลาขึ้นสู่อำนาจคณะรัฐประหาร เพราะมีกองกำลังซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา จึงก้าวขึ้นสู่อำนาจได้อย่างสะดวกสบาย ทั้งนี้กล่าวสรุปได้ว่าเหตุผลส่วนใหญ่มาจากการเป็นผู้ที่มีคุณธรรม (virtu) และมีกองกำลังเป็นของตนเอง ประกอบกับการที่โชคชะตา (fortuna) สร้างโอกาสให้อีกเล็กน้อย เมื่อกลุ่มอำนาจเก่าซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นคู่แข่งทางการเมืองของเขาต้องถูกพยายามลดบทบาททางการเมืองลงไปจากการกระทำของพวกเขาเองจนไม่สามารถต่อสู้กับคณะรัฐประหารได้อีก ดังนั้นคุณธรรม (virtu) ที่มีอยู่ในตัวเขาจึงถูกนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่และทำให้การขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองโดยการรัฐประหาร นั้นเป็นไปด้วยความง่ายดายอย่างยิ่ง

5.3.3 การรักษาอำนาจของคณะรัฐประหาร นั้นสามารถอธิบายได้ด้วยการเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเรื่องคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองที่แท้ ที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างตรงกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และได้เลือกวิธีการที่เหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์มาใช้ได้อย่างถูกต้อง จึงทำให้คณะรัฐประหารสามารถประสบความสำเร็จในการรักษาอำนาจของเขาได้อย่างดี โดยผ่านการใช้วิธีการต่าง ๆ มากมาย นับตั้งแต่การกวาดล้างศัตรูทางการเมือง การมีผู้ช่วยที่ดี เช่น พลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา และ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นต้น

การจัดการเรื่องกองกำลังและสงครามที่เป็นของตนเอง โดยเข้าดำรงตำแหน่งที่สามารถกุมอำนาจทางทหารไว้แต่ผู้เดียว คือ ผู้บัญชาการทหารบก และเมื่อเกิดเหตุการณ์การขับไล่ผู้นำทางการเมืองในสมัยรัฐบาลทักษิณนั้น คณะรัฐประหารก็เลือกวางตัวและตัดสินใจเข้ายึดอำนาจได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น ทำให้คณะรัฐประหารได้รับความนิยมจากประชาชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งที่คณะรัฐประหารนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างที่อยู่ในอำนาจ และเขาก็ประสบความสำเร็จในการเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยดี ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุของการเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) ของผู้ปกครองที่แท้ตามแบบของมาคิอาเวลลีและใช้มันอย่างเหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละสถานการณ์

5.3.4 การสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหาร เมื่อนำมาอธิบายถึงสาเหตุของการสูญเสียด้วยความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีแล้วจะพบว่า เป็นการสูญเสียอำนาจที่เกิดขึ้นจากการกระทำของโชคชะตา (fortuna) ที่โถมกระหน่ำเข้าเล่นงานคณะรัฐประหารอย่างรุนแรงจนเกินกว่าที่คุณธรรม (virtu) ของคณะรัฐประหารจะแก้ไขให้ดีขึ้นได้ การกระทำของโชคชะตา (fortuna) ในครั้งนั้นคือการพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในปี 2550 ของพรรคประชาธิปัตย์ ต่อพรรคพลังประชาชนซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจเก่า จึงทำให้คณะรัฐประหารซึ่งเลือกข้างทางพรรคการเมืองนี้ ได้ถือว่าเป็นการสูญเสียอำนาจอย่างสิ้นเชิง เพราะในเมื่อพรรคประชาธิปัตย์ที่เป็นพรรคการเมืองที่คณะรัฐประหารสนับสนุนไม่ได้มีอำนาจทางการเมืองต่อไปจากการพ่ายแพ้เลือกตั้ง จึงทำให้คณะรัฐประหารผู้ที่หวังจะแบ่งตัวเข้าพึ่งพิงอำนาจรัฐที่ถูกต้องตามหลักการประชาธิปไตย ก็ไม่สามารถกระทำได้ จึงทำให้คณะรัฐประหารเกิดการสูญเสียอำนาจขึ้นโดนปริยาย แต่ก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง ได้เกิดสัญญาณของความแตกแยกภายในคณะรัฐประหารเอง เมื่อมีการขัดแย้งกันในการแต่งตั้งผู้ที่จะเข้าดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกคนต่อไป ทำให้เกิดการผัดพ้อสำหรับผู้ที่พลาดตำแหน่ง ทำให้คณะรัฐประหารเริ่มที่จะไม่ลงรอยกัน และการเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีภาพลักษณ์ว่าเป็นคนดี รวมไปถึงมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูง จึงทำให้หลายฝ่ายต่างมีความหวังในการช่วยสร้างภาพพจน์ที่ดีให้กับคณะรัฐประหาร แต่เมื่อเวลาผ่านไปไม่นาน รัฐบาลสุรยุทธ์ไม่สามารถบริหารราชการแผ่นดินได้ อย่างที่หลายฝ่ายคิดไว้ โดยการที่ไม่ได้ขับเคลื่อนนโยบายสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ ที่เกิดภาวะข้าวยากหามาแพงในสมัยนั้น

รวมไปถึงการจัดการเรื่องกลุ่มอำนาจเก่า ที่ไม่มีการจัดการอย่างเป็นระบบ จนทำให้พ.ต.ท. ทักษิณ ใช้ชีวิตในต่างประเทศได้อย่างไม่เดือดร้อน ทำให้โอกาสของการที่กลุ่มอำนาจจะกลับเข้ามาใช้อำนาจอีกครั้งจึงมีความเป็นไปได้สูงขึ้น ถ้าหากเกิดเหตุการณ์แบบนั้นขึ้น เท่ากับว่าการรัฐประหารที่เกิดขึ้นในวันที่ 19 กันยายนนั้นสูญเปล่า จึงทำให้คณะรัฐประหารเริ่มที่จะมีความกังวล และความไม่พอใจในบทบาทการเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุรยุทธ์ นำมาซึ่งความขัดแย้งกันระหว่างพี่น้องสายทหารรบพิเศษด้วยกันอีกคำรบหนึ่ง

5.4 สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร

19 กันยายน 2549 กับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีโดยใช้ตัวบท The Prince เป็นหลักในการศึกษา สามารถสรุปการศึกษาได้ว่า

5.4.1 บทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารในช่วงเวลาดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในทุก ๆ ขั้นตอนการศึกษา คือการขึ้นสู่อำนาจ การรักษาอำนาจ และการสูญเสียอำนาจ ถึงแม้ว่าบริบทต่าง ๆ ทั้งด้านเวลา สถานที่ สภาพสังคม และอื่น ๆ จะแตกต่างกัน แต่เราสามารถนำความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการอธิบายบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหารได้เป็นอย่างดี

5.4.2 ผลการศึกษาเปรียบเทียบที่สามารถนำเอาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาใช้ในการอธิบายบทบาททางการเมืองของคณะรัฐประหาร ได้เป็นอย่างดีนั้น นำไปสู่ข้อสรุปในอีกประเด็นหนึ่งได้ว่า เมื่อพิจารณาบทบาททางการเมืองในส่วนที่เป็น “ผล” (effects) โดยผ่านการกระทำทางการเมืองที่แสดงออกมาสู่สายตาสาธารณชน และพิจารณาจากความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีตามที่ปรากฏออกมาในตัวบท The Prince นั้น พบว่าบทบาททางการเมืองที่คณะรัฐประหารแสดงออกมา เป็นบทบาททางการเมืองที่นำไปสู่การจัดประเกทของคณะรัฐประหารในมุมมองของมาคิอาเวลลีได้ว่า คณะรัฐประหารเป็นผู้ปกครองที่แท้ในความคิดของมาคิอาเวลลี ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลประกอบการสรุปหลายประการ คือ การเป็นผู้มีคุณธรรม (virtu) ของผู้จะเป็นผู้ปกครองที่แท้ ความสามารถในการสะสมกองกำลังเพื่อใช้ในการขึ้นสู่อำนาจและรักษาอำนาจ ความสามารถในการตัดสินใจเพื่อหาวิธีรับมือและเอาชนะอุปสรรคที่เข้ามาทำทลายอำนาจของตนได้อย่าง

เหมาะสมกับความจำเป็นในแต่ละสถานการณ์ ความเข้มแข็งของร่างกายและจิตใจ เป็นต้น แม้ว่าคณะรัฐประหารจะไม่สามารถรักษาอำนาจเอาไว้ได้ตลอดไปโดยสูญเสียอำนาจไปใน หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2550 แต่นั่นก็เป็นประเด็นที่ไม่อาจโต้แย้งได้ว่าคณะรัฐประหาร ไม่ใช่ผู้ปกครองที่แท้ตามแบบฉบับของมาคิอาเวลลี เพราะสิ่งที่คณะรัฐประหารแสดงออกมา ในระหว่างอยู่ในอำนาจนั้นมีความโดดเด่นเพียงพอที่จะจัดให้อยู่ในประเภทของผู้ปกครองที่แท้ได้ และผู้ปกครองที่แท้นั้นก็ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นบุคคลที่จะรักษาอำนาจได้ตลอดไป เนื่องจากในความคิดของมาคิอาเวลลีที่มี ซีซาร์ บอร์เจีย เป็นแบบฉบับของผู้ปกครองที่มาคิอาเวลลีชื่นชมนั้น ก็ยังต้องสูญเสียอำนาจไปเช่นกัน และการสูญเสียอำนาจของคณะรัฐประหาร และซีซาร์ บอร์เจียต่างก็มีส่วนที่คล้ายกันคือ เป็นการสูญเสียอำนาจที่เกิดจากการกระทำของ โชคชะตา (fortuna) ที่แม้บุคคลทั้งสองจะนำเอาคุณธรรม (virtu) ของตนมาใช้อย่างเต็มที่เพียงใด ก็ยังไม่สามารถเอาชนะความรุนแรงของโชคชะตา (fortuna) ได้ สิ่งที่บุคคลทั้งสองทำได้ก็คือการชะลอเวลาที่จะสูญเสียอำนาจไปเท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงนำไปสู่ข้อสรุปที่มีต่อตัวคณะรัฐประหารได้ว่า คณะรัฐประหารเป็นผู้ปกครองที่แท้ตามแบบที่มาคิอาเวลลีปรารถนาจะให้ เป็น เช่นเดียวกับ ซีซาร์ บอร์เจีย ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นผู้ปกครองที่แท้ในความคิดของมาคิอาเวลลีที่ได้แสดงไว้ในตัวบท The Prince

5.4.3 ผลการศึกษาที่สามารถสรุปได้ว่าคณะรัฐประหารเป็นผู้ปกครองที่แท้ตามแบบฉบับที่มาคิอาเวลลีปรารถนาจะให้ เป็นนั้น เมื่อนำไปสู่คำถามที่ว่า คณะรัฐประหารเป็นมาคิอาเวลเลียนหรือไม่ (Machiavellian) คำถามนี้ถ้าพิจารณาเพียงบทบาทภายนอกที่ คณะรัฐประหารแสดงออกมา กับความคิดที่เป็นเนื้อหาที่มีอยู่ในตัวบท The Prince จะสามารถสรุปได้ว่าคณะรัฐประหารเป็นผู้ปกครองที่มีความเป็นมาคิอาเวลเลียนอย่างมาก ด้วยภาพพจน์ของคณะรัฐประหารที่แสดงออกถึงลักษณะของผู้ที่มีความลึกลับ เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม ความฉลาดแกมโกง หรือที่เรียกในวงการทหารและสื่อสารมวลชนในภายหลังว่า “การลับ ลวง พราง” รวมทั้งการแสดงออกถึงความเป็นผู้รู้จักเลือกปฏิบัติ หรือกระทำการใด ๆ เพื่อให้ตนประสบผลสำเร็จ เป็นที่มาของอำนาจและความมั่นคงทางการเมืองทั้งของรัฐบาลและของตนเอง

5.4.4 จากข้อสรุปที่ 3 นำมาสู่การสรุปได้อีกประเด็นหนึ่งว่าการศึกษาเปรียบเทียบบทบาททางการเมืองของบุคคลโดยใช้ความคิดทางการเมืองเป็นหลักในการ

อธิบายนั้น สามารถศึกษาได้เพียงสิ่งที่ปรากฏออกมาเป็น “ผล” ภายนอก หรือเป็น effects เท่านั้น และการสรุปว่าบุคคลใดเป็นมาคิอาเวลเลียนหรือไม่ เราก็สามารถสรุปได้เฉพาะสิ่งที่บุคคลแสดงออกมาเป็นผลเท่านั้น โดยไม่สามารถสรุปให้ลึกลงไปถึงความตั้งใจที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลได้ว่าการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลเกิดขึ้นจากความตั้งใจของเขาหรือเปล่า ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดในการศึกษาด้วยวิธีนี้ตามที่ผู้ศึกษาได้แสดงไว้ในตอนต้นของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้วว่า การศึกษาครั้งนี้จะไม่คำนึงถึง “เจตน์จำนง” หรือ “ความตั้งใจ” (intention) ของนักคิดทางการเมืองคือมาคิอาเวลลี และผู้กระทำทางการเมืองคือคณะรัฐประหาร ด้วยความเชื่อที่ว่าเจตน์จำนงหรือความตั้งใจที่แท้จริงของนักคิดหรือของผู้กระทำนั้นเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก เพราะสิ่งดังกล่าวเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลที่ยากจะหยั่งถึงและเข้าใจได้อย่างแท้จริง แต่สิ่งที่เราสามารถพิสูจน์ได้และสามารถทำการถกเถียงหาข้อยุติได้มากกว่าก็คือสิ่งที่ เป็น “ผล” ของเนื้อหาความคิดหรือการกระทำที่แสดงออกมาของนักคิดและผู้ que แสดงบทบาททางการเมือง

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเน้นไปที่การตีความตัวบทและการกระทำทางการเมืองที่แสดงออกมาของบุคคลที่ถูกนำมาศึกษา และการสรุปว่าบุคคลใดเป็นมาคิอาเวลเลียนหรือไม่ภายใต้การพิจารณาในกรอบดังกล่าว จึงสามารถสรุปได้ว่า บทบาททางการเมืองที่คณะรัฐประหารแสดงออกมา เป็นการกระทำของผู้ที่เป็นมาคิอาเวลเลียนตามความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี

5.4.5 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี เป็นความคิดที่อธิบายลักษณะธรรมชาติของการเมือง ซึ่งสามารถอธิบายได้ทั้งผู้ที่สามารถขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จและผู้ที่ไม่สามารถขึ้นสู่อำนาจได้สำเร็จ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ยังมีข้อจำกัดที่น่าสนใจเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี คือ แม้ว่าความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีจะว่าด้วยธรรมชาติของการเมือง แต่ก็มิได้หมายความว่า จะนำมาใช้อธิบายบทบาททางการเมืองของนักการเมืองอย่างได้ผลดีเหมือนกันหมดทุกคน เพราะการนำเอาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไปอธิบายนักการเมืองที่มีความโดดเด่นน้อยหรือมีการแสดงบทบาทน้อยนั้น จะทำให้ศึกษาได้เพียงบางประเด็นเท่านั้น การนำเอาความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีไปอธิบายบทบาททางการเมืองของนักการเมืองจะประสบผลสำเร็จอย่างดี เมื่อนักการเมืองที่ถูกนำมาศึกษานั้นเป็นบุคคลที่มีความโดดเด่น มีระยะเวลาอยู่ใน

อำนาจยาวนานพอสมควร เช่น นายลี กวณ ยิว อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศสิงคโปร์ หรือ ดร.มหาธีร์ มูฮัมหมัด อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศมาเลเซีย และที่น่าสนใจอีกท่านหนึ่ง คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยเป็นต้น และอาจจะเป็นบุคคลที่อยู่ใน ช่วงเวลาที่สถานการณ์ทางการเมืองมีความท้าทายสูง เช่นมีวิกฤติการณ์ หรือสถานการณ์คับขันเกิดขึ้น ทั้งที่เป็นปัจจัยภายใน ได้แก่ ปัญหาความแตกแยกระหว่างชนชั้นนำ ปัญหาการแย่งชิงอำนาจ ฯลฯ และจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาสงคราม หรือการถูกรุกราน เป็นต้น

องค์ประกอบดังกล่าวข้างต้นจะช่วยส่งเสริมให้รัฐมีความต้องการบุคคลที่จะเข้ามาช่วยขจัดปัญหา หรือแก้ไขวิกฤติการณ์ดังกล่าว ส่งผลให้นักการเมืองที่เข้ามาภายใต้องค์ประกอบและสภาพแวดล้อมเช่นนั้นมีโอกาสแสดงความสามารถทางการเมืองที่โดดเด่นได้มากกว่าสถานการณ์ปกติ นักการเมืองประเภทดังกล่าวนี้เองที่เราสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีแล้วได้รับผลการศึกษาที่ดีที่สุด

5.4.6 นอกจากข้อสรุปทั้ง 5 ข้อดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว การศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสามารถสรุปในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทยได้อีกประเด็นหนึ่งว่า การกระทำของผู้นำทางการเมืองหรือนักการเมืองของไทยนั้น สามารถนำเอาความคิดทางการเมืองของนักคิดทางการเมืองตะวันตกมาอธิบายการกระทำได้ เพียงแต่การนำความคิดทางการเมืองมาอธิบายการเมืองไทยนั้นจะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าผู้ศึกษาต้องการศึกษาในประเด็นใด เพื่อนำไปสู่การพิจารณาเลือกความคิดทางการเมืองของนักคิดที่มีความสัมพันธ์และใกล้เคียงกันมากที่สุด มาใช้ในการศึกษา อันจะทำให้การศึกษามีความเป็นไปได้มากขึ้นและผลการศึกษาสามารถได้ข้อสรุปตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษามากขึ้น และในการศึกษานั้น ถ้าหากผู้ศึกษาสามารถหาข้อมูลขั้นต้น (Primary Data) ได้ด้วยตัวผู้ศึกษาเอง เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้น ไม่ว่าจะเป็นผู้นำการรัฐประหาร หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ จะทำให้ได้ข้อมูลที่ลึกเท่าที่ผู้ศึกษาอยากจะทำ และอาจทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องกว่าการหาข้อมูล แบบทุติยภูมิหรือข้อมูลชั้นรอง (Secondary Data) อีกด้วย

5.4.7 จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า การขับเคลื่อนของระบบราชการในสังคมไทยนั้น มักจะผูกติดกับการเมือง อาจจะเป็นโดยเจตนาหรือไม่เจตนา สังเกตได้จากการบริหารราชการแผ่นดินในทุกช่วง ตั้งแต่การรัฐประหาร ไปจนถึงการมีนายกรัฐมนตรี

พระราชทาน ต่อไปกระทั่งมีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2550 นั้น ระบบราชการหรือหน่วยงานราชการในทุก ๆ ภาคส่วน ดูเหมือนจะหยุดนิ่งต่อสภาพทางการเมืองที่เกิดขึ้นคือ ไม่มีการเคลื่อนไหวต่อนโยบายหลัก ๆ ที่รัฐบาลได้มอบหมายไป ในภาษาของวงการสื่อสารมวลชนใช้คำว่า “เกียร์ว่าง” นั่นเอง ซึ่งปัจจัยที่ส่งให้เกิดสภาพนั้น มีหลายสาเหตุ แต่หลัก ๆ คือ การที่ข้าราชการไม่มั่นใจในนโยบายของรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศว่าจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติมากนักน้อยเพียงใด หรืออาจจะเป็นการที่ไม่กล้าเคลื่อนไหวงานใด ๆ เป็นที่เกรงกันว่า เมื่อกลุ่มอำนาจเก่ากลับเข้ามา มีบทบาททางการเมืองต่อมาในภายหลัง จะมีการแบ่งฝ่าย หรือโดนโยกย้ายตำแหน่งหน้าที่ในราชการ เนื่องจากไปปฏิบัติตามคำสั่งรัฐบาลชุดก่อนก็เป็นได้ ซึ่งผู้ศึกษาวิจัยไม่ได้เข้าไปศึกษารายละเอียดในเชิงลึกในเรื่องดังกล่าว จึงสรุปมาให้เป็นภาพกว้างดังที่กล่าวมา

5.4.8 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1 . ควรศึกษาตัวละครสำคัญทางการเมือง ในประวัติศาสตร์การรัฐประหารในประเทศไทย
2. ควรศึกษาถึงบทบาทของสถาบันกษัตริย์ กับประวัติศาสตร์การรัฐประหารในประเทศไทย โดยศึกษาจากตำรา เช่น The King never Smile ซึ่งอาจจะมีคามแหลมคมในสังคมไทยสูง
3. ศึกษาบทบาทในการรักษาอำนาจของสถาบันกษัตริย์ และผลกระทบต่อการเมืองไทย นับตั้งแต่ การรัฐประหาร 2490 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ผ่านทฤษฎีทางการเมืองของ นิโคโล มาคิอาเวลลี (Nicolo Machiavelli) หรือแนวคิดของ ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- เกษียร เตชะพีระ. 2550. รายงานการวิจัยเรื่องจากระบอบทักษิณสู่รัฐประหาร 19
กันยายน 2549 : วิกฤตประชาธิปไตยไทย. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพล นิมพานิช. 2551. การวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เฉลิม มลิลลา. 2518. "รัฐประหาร พ.ศ. 2500 ในประเทศไทย",
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. (สำเนา)
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2527. บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli
ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง . กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัย
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2533. ปรัชญาการเมืองสมัยใหม่ เอกสารการสอนชุดวิชา
ปรัชญาการเมือง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. 2539. "ร่องรอยสัญญาประชาคมในปรัชญามาเคิอาเวลลี :
บททดลองมองมาเคิอาเวลลีในแง่ดี ", วารสารสังคมศาสตร์.
30 (ตุลาคม), 82-102.
- ไชยันต์ ไชยพร. 2539. "ศาสตร์ของผู้ปกครอง", วารสารสังคมศาสตร์.
30 (ตุลาคม), 1-59.

- ณัฐพล ใจจริง. 2551. "ความสัมพันธ์ไทย-จีน กับความขัดแย้งทางการเมือง : การทูตใต้ดิน (2498-2500) ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม", **รัฐศาสตร์สาร**. 29 (เมษายน), 29-80.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. 2536. **ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. 2526. **การเมืองระบบพ่ออุปถัมภ์เผด็จการ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีวุฒิ จุลวัจนะ. 2549. "จดหมายเปิดผนึก Thai Journalist Democratic Front." (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://www.thai-journalist-democratic-front.com/tavivootsopenletters.htm>. (5 มกราคม 2554).
- ทิมข่าวการเมือง. 2549. "เปิดสมุดปกขาว คมช.แจงรัฐประหาร ๑๙ กันยายน." (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : http://www.thaipost.net/index.asp?bk=thaipost&post_date=22/Nov/2549&news_id=133691&cat_id=500. (22 พฤศจิกายน 2551).
- ธรรมนิตย์ ชำนาญ. 2553. **ปฏิวัติ ประมวลภาพเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊กส์.
- เกียรติชัย เคี่ยมวรรณ. 2544. **พจนานุกรมไทย ฉบับใหม่**. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. 2550. **เฮ้ย ผมเรียกมันเลยว่า "คณะปฏิรูป" รัฐประหาร 19 กันยายน รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข**. กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. 2551. "ปัญหาประชาธิปไตยกับรัฐชาติ." (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://www.prachatai.com/journal/2008/01/15553>. (10 พฤศจิกายน 2552).

นรนิติ เศรษฐบุตร. 2538. **เกิดมาเป็นนายก**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2554. “นายกพระราชทาน.” (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก :

http://www.matichon.co.th/news_detail.php?newsid=1302508174&gpid=&catid=02&subcatid=0207. (13 กันยายน 2554).

นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร. 2539. “บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
กับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . (สำเนา)

บุญเลิศ ช่างใหญ่. 2553. “สัมภาษณ์พิเศษ”, **มติชนสุดสัปดาห์**. 30 (กันยายน), 27.

บุษอริ ยี่หมะ. 2552. **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชาไท. 2549. “ปฏิวัติ รัฐประหาร หรือกบฏ?” (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก :

<http://prachatai.wordpress.com/category/%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1/page/2>.

(13 กันยายน 2552).

ประทุมพร วัชรเสถียร. 2551. **โลกร่วมสมัย ตอบคำถามของคนรุ่นใหม่**. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพฯ : ปาเจรา.

ประยงค์ สุวรรณบุปผา. 2541. **รัฐปรัชญายุคต้นสมัยใหม่ รัฐปรัชญา แนวคิดตะวันตก-ตะวันตก**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

ปิยนุตร แสงกนกกุล. 2553. “4 ปีรัฐประหาร 4 เดือนพฤษภาอำมหิต อนาคตสังคมไทย .”

(ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://www.enlightened-jurists.com/page/140>.

(13 กันยายน 2553).

พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย. 2536. **ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

พิศาล มุกตาร์คี. 2552. “The Prince และ The Discourses สองหน้าของมาคิอาเวลลี
ระหว่างอำนาจของรัฐโดยเจ้าผู้ปกครองกับเสรีภาพในมหาชนรัฐ ”, **รัฐศาสตร์สาร**.
30 (พฤษภาคม-สิงหาคม), 251-320.

มดิชน. 2547. **พจนานุกรม ฉบับมดิชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มดิชน.

ลิขิต ธีรเวคิน. 2535. **วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลิขิต ธีรเวคิน. 2543. **การเมืองการปกครองไทยของไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพบูลย์. 2527. **ประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย**.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์. 2532. **เอกสารการสอนชุดวิชา วิวัฒนาการการเมืองไทย หน่วย 8-15**.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

สุขุม นวลสกุล. 2532. **การเมืองและการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุทธชัย ยี่มประเสริฐ. 2550. **ฐานะทางประวัติศาสตร์ของการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549
รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข**.
กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน.

สุลัดเกษม ศิวรักษ์. 2528. **เรื่อง กรมพิทยาลาภฤทธิยากร ตามทัศนะของส.ศิวรักษ์**.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสถียรโกเศศ- นาคะประทีป.

สุวัฒน์ วรดิลก. 2521. **จดหมายจากลาดยาว**. กรุงเทพฯ : ประกาย.

สุภางค์ จันทวานิช. 2535. **วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมบัติ จันทรวงศ์. 2552. **เจ้าผู้ปกครอง (แปลและเขียนความนำ)**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

สมบัติ อำนวยวงษ์. 2549. **การเมืองการปกครองไทย : ยุคเผด็จการ-ยุคปฏิรูป**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. 2544. **ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ 6 ตุลารำลึก.

สวนดุสิตโพล. 2549. “สำรวจ ความพึงพอใจของประชาชนคนชั้นกลาง.” (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://nopeter.org/forum/index.php?topic=948.50>. (20 กันยายน 2552).

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2550. **การรัฐประหารในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร .

สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน. 2551. “ข้อมูลทั่วไป.” (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://www.oag.go.th/AboutOAG/indexAbout2.jsp>. (5 มกราคม 2554).

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. 2552. “สองนคราประชาธิปไตย.” (ออนไลน์). สืบค้นได้จาก : <http://www.rsunews.net/Off%20the%20shelf/TwoCities/OTSpa.htm>. (16 ตุลาคม 2552).

อุเชนทร์ เขียงแสน. 2550. **จาริกไว้ในยุคสมัยแห่งการรัฐประหาร รัฐประหาร 19 กันยายน รัฐประหารเพื่อระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข** . กรุงเทพฯ : ฟ้าเดียวกัน.

ภาษาอังกฤษ

- Colum Murphy. 2006. A Tug of War for Thailand's Soul Far Eastern Economic Review. <http://www.feer.com/articles1/2006/0609/free/p023.html>. (accessed January 10, 2011).
- Donald E. Nuechterlein. 1965. **Thailand and the Struggle for Southeast Asia**. Ithaca,N.Y.: Cornell University.
- Down, Robert B. 1956. **Books That Changed the World**. New York : Mentor Book.
- Frank Darling. 1965. **Thailand and the United States**. Washington,D.C : Public Affairs Press.
- Likhit Dhiravegin. 1985. **Thai Politics: Selected Aspects of Development and Change**. Bangkok : Tri-Sciences Publish House.
- Machiavelli, Nicolo. 1995. **The Prince : Translated with an Introduction by George Bull**. Harmondworth : Penguin Books.
- Norman K. Denzin and Yvonna S. Lincoln. 1998. **Landscape of Qualitative Research Theories and Issues**. London : Sage Publications.
- Pranee Liamputtong. 1999. **Qualitative Research Methods : A Health Focus**. New York : Oxford University Press.
- Skinner, Quentin. 1981. **Machiavelli**. Oxford : Oxford University Press.
- Strauss, Leo. 1978. **Thoughts on Machiavelli**. Chicago : The University of Chicago Press.